

ДЕРЖАВНА СЛУЖБА УКРАЇНИ З НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЙ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ УКРАЇНИ

Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису

ГОРІН Артур Володимирович

УДК 351.82 : 796/799 (477)

**МЕХАНІЗМИ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ФІЗКУЛЬТУРНО-
СПОРТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ**

Спеціальність 25.00.02 – механізми державного управління

Галузь науки: Публічне управління та адміністрування

Подається на здобуття наукового ступеня кандидата наук з державного управління

Дисертація містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело

_____ А.В. Горін

Науковий керівник: Сиченко В.В., доктор наук з державного управління, професор, Заслужений працівник освіти України

Харків – 2024

АНОТАЦІЯ

Горін А.В. Механізми державного регулювання фізкультурно-спортивної діяльності в Україні. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата наук з державного управління за спеціальністю 25.00.02 «Механізми державного управління», Національний університет цивільного захисту України, Харків, 2024.

У дисертації запропоновано вирішення актуального конкретного науково-прикладного завдання в галузі науки публічного управління й адміністрування – визначення науково-теоретичних засад щодо формування механізмів державного регулювання фізкультурно-спортивної діяльності, а також розроблення практичних рекомендацій з удосконалення цих механізмів в Україні.

Основний блок дисертаційної роботи становлять авторські пропозиції, у межах яких уперше запропоновано напрями розвитку організаційного механізму державного регулювання фізкультурно-спортивної діяльності в Україні. У межах цих напрямів обґрунтовано шляхи розвантаження інституційної системи державного регулювання в цій сфері від зайвих функцій, які гальмують процес розвитку її автономії. Зважаючи на це й ураховуючи позитивні закордонні практики, у роботі доведена необхідність щодо переходу до ліберальної моделі державного регулювання. Вона передбачає активне залучення до цього процесу територіального та корпоративного сегментів, а також їх дієву взаємодію з державними інституціями під час забезпечення розвитку зазначеної сфери та критеріїв їхнього оптимального поєднання. Ускладнення взаємодії цих сегментів із державними інституціями під час регулювання фізкультурно-спортивної діяльності в Україні визначає необхідність подальших науково-практичних

досліджень з метою пошуку ефективних механізмів їх взаємодії та критеріїв їх оптимального поєднання. У цьому контексті визначено, по-перше, алгоритм розвитку організаційного механізму державного регулювання фізкультурно-спортивної діяльності в Україні. А по-друге, тенденції розвитку державного регулювання у сфері фізичної культури та спорту в Україні, що передбачають урахування Рекомендацій Комітету міністрів Ради Європи № CM/Res (2011) «Про принцип автономності спорту в Європі». Крім того, проведення ретроспективного аналізу нормативно-правового забезпечення процесів розвитку фізичної культури та спорту в країнах-членах ЄС (Європейської хартії зі спорту для всіх, Європейської спортивної хартії тощо) дозволило окреслити основні пріоритети суспільного розвитку у сфері фізичної культури та спорту в Україні, а також вимоги щодо їх імплементації у вітчизняне законодавство.

Окремий блок дисертації становлять положення, у межах яких удосконалено наукові підходи до формування правового механізму державного регулювання у сфері фізкультурно-спортивної діяльності на регіональному рівні. Ці підходи передбачають упровадження принципів стратегування як довгострокового планування сталого розвитку цієї сфери, з метою забезпечення якого запропоновано критерії оцінювання його ефективності й обґрунтовано форми упровадження.

Крім того, у дисертації вдосконалено визначення стану функціонування організаційного механізму державного регулювання фізкультурно-спортивної діяльності в Україні як незадовільного, зважаючи на виявлені проблеми трансформації системи державного регулювання. Для вирішення цих проблем уточнено мету, завдання, суб'єктів, сфери та методи її реформування, а також обґрунтовано особливості забезпечення розвитку молодіжного спорту.

У роботі дістала подальшого розвитку змістовна характеристика механізмів державного регулювання фізкультурно-спортивної діяльності, з акцентуванням на визначальній ролі серед них правового й організаційного

механізмів. Акцентовано, що вони приводять у рух статичні елементи системи державного регулювання. За їх допомогою суб'єкти державного управління забезпечують належне функціонування об'єкту державного впливу, конструкт розвитку якого представлено в межах теоретичного та практико-орієнтованого вимірів. Вони дозволили уточнити: 1) мету та завдання державного регулювання, що передбачають забезпечення належного функціонування об'єкту державного впливу (тобто сфери фізичної культури та спорту); 2) загальні та спеціальні принципи державного регулювання (науковості, системності, єдності, публічності, ефективності та результативності тощо); 3) основні функції державного регулювання (плануючо-прогностичну, організаційну, моніторингову, діагностичну, мотиваційну, коригуючу); 4) методи та засоби державного регулювання (методи збирання інформації й аналізу інформації щодо структури та потенціалу державного регулювання фізкультурно-спортивної діяльності, вивчення громадських потреб у сфері фізичної культури та спорту, урахування думки громадськості в цьому напрямку соціального розвитку, а також прогностичні, організаційно-правові та інші ресурсні методи).

Систематизовано закордонні позитивні практики реалізації державного регулювання фізкультурно-спортивної діяльності. Виявлено, що вони характеризуються багаторівневою інституційною системою державного регулювання в цій сфері. Масштаби функціонування цієї системи визначаються ліберальною або інтервенціоністською моделлю державного регулювання фізкультурно-спортивної діяльності: 1) найпоширенішою організаційною формою зазначеної системи є міністерства (у Бразилії, Китаї, Франції та ін.); 2) повноваження у сфері фізкультурно-спортивної діяльності передані іншим органам виконавчої влади чи спеціальним координуючим органам, у т.ч. на регіональний рівень (в Аргентині, Іспанії, США, Швейцарії та ін.); 3) державне регулювання фізкультурно-спортивної діяльності здійснюють спеціально створені державні установи – університети

(у Португалії, Венесуелі, Коста-Ріці, Кубі, Перу, Чилі); 4) до формування державної політики в зазначеній сфері активно залучаються недержавні організації (в Австрії, Аргентині, Бразилії, Еквадорі та ін.). Крім того, з'ясовано, що залежно від моделі державного регулювання фізкультурно-спортивної діяльності можуть застосовуватися прямі та непрямі методи державного впливу.

У дисертації оцінено стан реалізації організаційного механізму державного регулювання фізкультурно-спортивної діяльності в Україні як незадовільний. На цій підставі рекомендовано вдосконалити організаційно-правове забезпечення державної політики в зазначеній сфері. Виявлені результати також засвідчують достовірність зв'язку фізкультурно-спортивної діяльності з реформуванням системи державного регулювання. Зважаючи на це, уточнено мету, завдання, суб'єктів, сфери та методи її реформування, спрямованого на забезпечення переходу від командно-адміністративного до соціально-особистісного виду управлінської культури.

Досліджено генезу правового механізму державного регулювання фізкультурно-спортивної діяльності в Україні із використанням методу історичної формалізації. Цей метод дозволив стверджувати про ускладненість функціонування такого механізму державного регулювання, що відчуває вплив перехідного періоду. Унаслідок цього не всі концептуальні засади отримують належне втілення, хоча передбачають базову мету державної політики в досліджуваній сфері – забезпечення загальної доступності необхідної інфраструктури для зайняття фізкультурно-спортивною діяльністю. Свідченням цього є проаналізовані положення Стратегії розвитку фізичної культури та спорту на період до 2028 р., Державної цільової соціальної програми у сфері фізичної культури та спорту на період до 2024 р. тощо. У них, зокрема, не впроваджується системний підхід під час визначення цілей і завдань державної політики. Наполягається, що фізкультурно-спортивна діяльність має різну соціальну спрямованість, адже залежить від зацікавленості тих чи інших категорій населення.

З урахуванням цього уточнено заходи державної політики у сфері фізкультурно-спортивної діяльності в Україні.

Методологічну базу дисертаційної роботи становить низка способів наукового пізнання та загальнонаукових методів, а саме: 1) аналізу, синтезу й логічного абстрагування; 2) теоретизування й історичної формалізації; 3) порівняльного аналізу й опису; 4) індукції та дедукції; 5) моделювання й логічного узагальнення.

Інформаційно-фактологічною базою дослідження є закони України, укази Президента України, нормативно-правові акти Уряду України, а також центральних органів виконавчої влади, аналітичні матеріали державних інституцій, статистична інформація Державної служби статистики України тощо.

Ключові слова: механізми державного регулювання фізкультурно-спортивної діяльності, організаційний механізм, правовий механізм, молодь, органи публічної влади, оцінювання.

ANNOTATION

Horin A.V. Mechanisms of state regulation of physical culture and sports activities in Ukraine. - Manuscript.

Dissertation for obtaining the scientific degree of a Candidate of Science in Public Administration, speciality 25.00.02 – Mechanisms of state management, National University of Civil Defense of Ukraine, Kharkiv, 2024.

The paper offers a solution to a topical and specific applied scientific task in the field of science of public governance and administration, i.e. the determination of scientific and theoretical framework for government regulation of physical culture and sport, as well as the development of practical recommendations aimed at the improvement of these mechanisms in Ukraine.

The main body of the paper consists of the author's suggestions, which for the first time put forward the areas for development of organizational mechanism of government regulation of physical culture and sport in Ukraine. Within these areas, the ways of liberating the institutional system of government regulation in this field from unnecessary functions, which hinder the process of development of its autonomy, were substantiated. Based on this and taking best foreign practices into account, the necessity of transition to the liberal model of government regulation was proved. It stipulates an active attraction of territorial and corporate segments to this process, as well as their efficient interaction with state institutions in the process of development of the indicated field and the criteria of their optimal combination. The complicated interaction of these segments with state institutions in the process of regulation of physical culture and sport in Ukraine determines the necessity of further scientific and practical research in order to find effective mechanisms of their interaction and the criteria of their optimal combination. In this context, the following aspects were determined. First, it is the algorithm of the development of organizational mechanism of government regulation of physical culture and sport in Ukraine. And second, it is the tendencies of the development of government regulation of physical culture and sport in Ukraine, which must be based on the Recommendations of the Committee of Ministers of the Council of Europe No. CM/Rec. (2011) on the principle of autonomy of sport in Europe. Moreover, the retrospective analysis of regulatory support of the processes of the development of physical culture and sport in the EU member states (i.e. European Charter for Sport for All, European Charter for Sport, etc.) made it possible to define main priorities of social development in the field of physical culture and sport in Ukraine, as well as the requirements to their implementation in the national legislation.

Another part of the paper is devoted to the provisions which demonstrate the improvement of scientific approaches to the formation of the legal mechanism of government regulation in the field of physical culture and sport at the regional level. These approaches stipulate the introduction of the principles of strategizing

as a long-term planning of sustainable development of this field for the purposes of which the criteria of assessment of its effectiveness were proposed and the forms of introduction were substantiated.

Moreover, the paper also improves the determination of the state of functioning of organizational mechanism of government regulation of physical culture and sport in Ukraine defining it as unsatisfactory based on the discovered problems in the transformation of the system of government regulation. In order to solve these problems, the purpose, tasks, subjects, fields and methods of its reformation were specified, and the peculiarities of the development of youth sports were substantiated.

The paper further developed a meaningful characteristic of the mechanisms of government regulation of physical culture and sport with the focus on the fact that the determinant role among them belongs to the legal and organizational ones. It is emphasized that they trigger the movement of static elements of government regulation. With their help, the subjects of government regulation ensure the proper functioning of the objects of government impact, the construct of the development of which is represented within the framework of theoretical and practice-oriented dimensions. They made it possible to specify the following: 1) the purpose and the task of government regulation, which stipulate proper functioning of the object of government impact (i.e. the fields of physical culture and sport); 2) general and special principles of government regulation (the principles of scientificity, systematicity, unity, publicity, efficiency and productivity, etc.); 3) main functions of government regulation (the planning and predictive, organizational, monitoring, diagnostic, motivational, correcting ones); 4) the methods and means of government regulation (the methods of gathering information and analysis of information concerning the structure and potential of government regulation of physical culture and sport, the study of public needs in the field of physical culture and sport, taking public opinion in this field of social development into account, as well as predictive, organizational and legal and other resource-based methods).

The foreign best practices in the field of implementation of government

regulation of physical culture and sport were systematized. It was found out that they are characterized by multilevel institutional system of government regulation in this field. The scales of functioning of this system are determined by liberal and interventionist model of government regulation of physical culture and sport: 1) the most common organizational form of the indicated system is a ministry (in Brazil, China, France, etc.); 2) the powers in the field of physical culture and sport are delegated to other executive authorities or special coordinating bodies, including at the regional level (in Argentina, Spain, the USA, Switzerland, etc.); 3) government regulation of physical culture and sport is carried out by the specially established public institutions, i.e. the universities (in Portugal, Venezuela, Costa Rica, Cuba, Peru, Chile); 4) non-governmental organizations are actively attracted to the formation of state policy in the indicated field (in Austria, Argentina, Brazil, Ecuador, etc.). Moreover, it was determined that depending on the model of government regulation of physical culture and sport, the direct and indirect methods of government impact may be applied.

The paper assesses the state of implementation of government regulation of physical culture and sport in Ukraine as unsatisfactory. On these grounds it is recommended to improve the organizational and legal support of state policy in the indicated field. The discovered results also prove the reliability of the connection of physical culture and sport with the reformation of the system of government regulation. Based on this, the purpose, tasks, subjects, fields and methods of its reformation aimed at transition from the command and administration type of administrative culture to the social and personal one were specified.

The genesis of legal mechanism of government regulation of physical culture and sport in Ukraine were studied using the method of historical formalization. This method made it possible to confirm the complexity of functioning of this mechanism of government regulation influenced by the transition period. Due to this, not everything from the conceptual framework is properly implemented, although it stipulates the basic purpose of the state policy in the researched field, i.e. the provision of general accessibility of the necessary

infrastructure for physical culture and sport. It is proved by the analyzed provisions of the Strategy for the development of physical culture and sports for the period up to 2028, the State target social program for the development of physical culture and sport for the period up to 2024, etc. In particular, they don't introduce the system approach during the determination of goals and tasks of the state policy. It is insisted that physical culture and sport has a diverse social orientation, as it depends on the interest of one or another category of population. Taking this into account, the government activities in the field of physical culture and sport in Ukraine were specified.

The methodological basis of the dissertation is a number of methods of scientific knowledge and general scientific methods, namely: 1) analysis, synthesis and logical abstraction; 2) theorizing and historical formalization; 3) comparative analysis and description; 4) induction and deduction; 5) modeling and logical generalization.

The informational and factual basis of the research is the laws of Ukraine, decrees of the President of Ukraine, normative legal acts of the Government of Ukraine, as well as central executive bodies, analytical materials of state institutions, statistical information of the State Statistics Service of Ukraine, etc.

Keywords: mechanisms of state regulation of physical culture and sports activities, organizational mechanism, legal mechanism, youth, public authorities, evaluation.

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації:

Статті у фахових наукових виданнях з публічного управління:

1. Горін А.В. Physical and sports activities as an object of state administration // Вісник Національного університету цивільного захисту України. Серія: Державне управління. 2020. № 1 (12). С. 294–299. URL: <http://repositsc.nuczu.edu.ua/bitstream/123456789/18672/1/journal12.20.pdf>.

2. Горін А.В. Закордонний досвід функціонування механізмів державного регулювання фізкультурно-спортивної діяльності // Вісник Національного університету цивільного захисту України. Серія: Державне управління. 2020. № 2 (13). С. 336–344. URL: <http://repositsc.nuczu.edu.ua/bitstream/123456789/18688/1/vdu13.pdf>.

3. Горін А.В. Проблеми реалізації державного регулювання фізкультурно-спортивної діяльності в Україні // Вісник Національного університету цивільного захисту України. Серія: Державне управління. 2023. № 2 (19). С. 245–252.

4. Горін А.В. Перспективи розвитку механізмів публічного управління у сфері фізичної культури та спорту молоді в Україні // Наукові перспективи. 2023. Вип. 9 (39). С. 107–117.

5. Horin A.V. Peculiarities of the functioning of the organizational and legal mechanism of physical culture and sports activities abroad // Public administration and state security aspects. 2023. Vol. 2. Pp. 73–85. URL: <http://passa.nuczu.edu.ua/en/archive/128-gorin-a-peculiarities-of-the-functioning-of-the-organizational-and-legal-mechanism-of-physical-culture-and-sports-activities-abroad>.

Статті в закордонних виданнях за напрямком:

6. Горін А.В. Особливості виникнення та розвитку суб'єктно-об'єктних відносин у системі державного управління фізкультурно-спортивною діяльністю // *Vědaa perspektivy*. 2023. Vol. 10 (29). Pp. 129–137.

Тези конференцій:

7. Горін А.В. Аналіз сучасного концепту державного регулювання фізкультурно-спортивної діяльності // *Державне управління у сфері цивільного захисту: наука, освіта, практика: матеріали Міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції (м. Харків, 18–19.03.2020 р.) / за заг. ред. В.П. Садкового. Харків : НУЦЗУ, 2020. С. 188–190.*

8. Горін А.В. Проблеми функціонування механізмів державного регулювання у сфері фізичної культури та спорту молоді в Україні // *Публічне управління у сфері цивільного захисту: освіта, наука, практика: матеріали Міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції (18.03.2022 р., м. Харків). Харків: НУЦЗУ. 2022. С. 198–199.*

9. Горін А.В., Сиченко В.В. Правова диференціація механізмів державного регулювання фізкультурно-спортивної діяльності в Україні // *Наука і вища освіта : матеріали XXXII Міжнародної наукової конференції здобувачів вищої освіти і молодих учених (08.11.2023 р., м. Запоріжжя). 2023. С. 264–265. URL: http://virtuni.education.zp.ua/info_cpu/node/6097.*

Особистий внесок: визначено генезис організаційного механізму державного регулювання фізкультурно-спортивної діяльності в Україні.

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ.....	15
ВСТУП.....	16
РОЗДІЛ I. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ФІЗКУЛЬТУРНО-СПОРТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ..	24
1.1. Фізкультурно-спортивна діяльність як об’єкт державного управління.....	24
1.2. Механізми державного регулювання фізкультурно-спортивної діяльності: сутність і класифікація.....	40
1.3. Формування механізмів державного регулювання фізкультурно-спортивної діяльності в зарубіжних країнах.....	58
Висновки до першого розділу.....	74
РОЗДІЛ II. СУЧАСНИЙ СТАН ФУНКЦІОНУВАННЯ МЕХАНІЗМІВ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ФІЗКУЛЬТУРНО-СПОРТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ.....	78
2.1. Аналіз стану функціонування організаційного механізму державного регулювання фізкультурно-спортивної діяльності.....	78
2.2. Проблеми трансформації системи державного регулювання фізкультурно-спортивної діяльності.....	101
2.3. Особливості функціонування правового механізму державного регулювання фізкультурно-спортивної діяльності.....	119
Висновки до другого розділу.....	139
РОЗДІЛ III. ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМІВ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ФІЗКУЛЬТУРНО-СПОРТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ.....	142
3.1. Напрями розвитку правового механізму державного регулювання фізкультурно-спортивної діяльності на регіональному	

рівні.....	142
3.2. Підходи до вдосконалення організаційного механізму державного регулювання фізкультурно-спортивної діяльності.....	157
3.3. Методичні засади до вдосконалення системи державного регулювання фізкультурно-спортивної діяльності.....	177
Висновки до третього розділу.....	193
ВИСНОВКИ.....	199
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	203
ДОДАТКИ.....	230

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ

ВНП – Внутрішній національний продукт.

ВРУ – Верховна Рада України.

ДЮСШ – Дитячо-юнацька спортивна школа.

ЄС – Європейський Союз.

ЗВО – заклад (-и) вищої освіти.

МВС – Міністерство внутрішніх справ.

МінаПК – Міністерство аграрної політики та продовольства України.

ММС – Міністерство молоді та спорту України.

МОН – Міністерство освіти і науки України.

НОК – Національний олімпійський комітет.

ПДВ – податок на додану вартість.

СК – спортивний комітет.

США – Сполучені Штати Америки.

ФСТ – Фізкультурно-спортивне товариство.

ШВСМ – Школа вищої спортивної майстерності.

ВСТУП

Актуальність теми. Одним із найважливіших завдань будь-якої держави є забезпечення соціального та демографічного розвитку, а також створення фінансово-економічних, організаційно-правових та інших безпекових умов для формування здорової нації. Адже саме народ є єдиним джерелом влади, яка делегується державним інституціям з метою формування та реалізації ними результативної соціально-орієнтованої державної політики. На виконання цього завдання затверджено Стратегію розвитку фізичної культури і спорту на період до 2028 року. У цій стратегії визначається, що в сучасних умовах виникла гостра потреба переходу від традиційно сформованих схем державного регулювання розвитком фізкультурно-спортивної діяльності до інноваційного управління, покликаною дієво реагувати на соціально-економічні та політичні зміни, які відбуваються в країні. Метою зазначеної стратегії є створення умов, що забезпечують можливість молоді вести здоровий спосіб життя, систематично займатися фізичною культурою та спортом, отримувати доступ до розвиненої спортивної інфраструктури, а також підвищувати конкурентоспроможність вітчизняного спорту. У той же час, стан функціонування фізичної культури і спорту в Україні характеризується збільшенням і кристалізацією проблем у цій сфері, особливо серед фізкультурно-спортивної діяльності молоді, яка забезпечує соціетальне існування держави з розвиненою системою публічного управління, правових, соціальних та інших інститутів. На цій підставі вважаємо, що вирішення вищезазначених проблем має відбуватися в межах удосконалених механізмів державного регулювання фізкультурно-спортивної діяльності в Україні.

Удосконалення процесу державного регулювання фізкультурно-

спортивної діяльності вимагає науково-теоретичного обґрунтування системи пріоритетних напрямів, що забезпечують розвиток такої діяльності в закладах вищої освіти. В останні роки в Україні реалізовано низку заходів, спрямованих на розвиток фізкультурної, спортивної й оздоровчої діяльності в структурі закладів вищої освіти. Так, розроблено та затверджено Міністерством освіти і науки України Стратегію фізичного виховання та спорту серед студентської молоді на період до 2025 року. Однак аналіз проблемних питань у цій сфері показує, що норми, покликані регулювати фізкультурно-спортивну діяльність студентської молоді, не відзначаються системністю. Оскільки при їхній розробці не враховані належним чином відповідні засади фундаментальної науки щодо реалізації планування, прогнозування та стратегування. Така ситуація спостерігається також під час реалізації державної політики у сфері фізичної культури та спорту на регіональному рівні. Відтак, сьогодні в Україні продовжуються наукові пошуки щодо шляхів розвитку механізмів державного регулювання фізкультурно-спортивної діяльності на всіх рівнях управління, що проявляються у прагненнях удосконалити правове поле, завершити реформування в означеній сфері та забезпечити сталий розвиток країни. Отже, необхідність наукового дослідження шляхів реалізації таких прагнень і вирішення наявних проблемних питань у сфері державного регулювання фізкультурно-спортивної діяльності в Україні зумовили вибір теми дисертації.

Особливості формування та реалізації державної політики у сфері фізичної культури та спорту досліджувалися в наукових роботах зарубіжних і вітчизняних учених К. Андерсена, А. Бедворса, В. Базенко, М. Броніковскі, О. Бьорка, С. Вавренюка, Т. Волянської, І. Гасюк, Н. Дацій, З. Дзюбинскі, Ю. Довгенько, С. Домбровської, Дж. Домена, А. Дубогай, М. Зубалій, Х. Едвардса, В. Кольчак, В. Кононовича, В. Куделко, Л. Левків, Дж. Лоя, П. Макінтоша, М. О'Доннелла, Ф. Олсена, Н. Павлій, І. Парубчака, Р. Паффенбергера, В. Платонова, І. Рибчича, С. Сінгаєвського,

С. Сінгаєвського, Р. Сіренко, В. Сисюк, В. Сиченка, О. Шабтали, К. Шафранека, О. Шияна, С. Шевченка, З. Чендровські, Н. Ярової, І. Янсена та ін. [16–19; 22–24; 46; 50; 70; 74–75; 85; 95; 125; 129–130; 154–156; 161–164; 165; 192; 193; 195; 196; 198; 199, 200;202; 206; 208; 214; 216, 221; 223; 225; 229; 240; 243; 244; 248].

Не применшуючи наукових здобутків вчених, можемо констатувати, що вимагають комплексного відображення питання щодо оновлення організаційного та правового механізмівдержавного регулювання фізкультурно-спортивної діяльності в Україні через тривале затягування в завершенні реформування структури та функцій профільного міністерства, не забезпечення ним повсюдного розвитку фізичноздорової молоді та ін. Комплекс наявних проблемних питань підтверджує актуальність цього дисертаційного дослідження, його важливість, наукову новизну, а також зумовлює мету, завдання, предмет, об'єкт і практичне впровадження.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження проведено в межах науково-дослідних робіт, що виконувались навчально-науково-виробничим центром Національного університету цивільного захисту України, зокрема, за темою «Розробка механізмів державного управління соціально-економічною сферою та її галузями в контексті забезпечення безпеки українського суспільства» (ДР № 0118U001007). У межах цієї теми автором обґрунтовано підходи до вдосконалення соціально-політичного механізму публічного управління суспільними конфліктами в Україні.

Мета та завдання дослідження. *Метою* дисертаційної роботи є визначення науково-теоретичних засад щодо формування механізмів державного регулювання фізкультурно-спортивної діяльності й розроблення практичних рекомендацій з удосконалення цих механізмів в Україні.

Зважаючи на поставлену мету дисертаційного дослідження, визначено та вирішено такі науково-теоретичні та практико орієнтовані *завдання*:

– визначити структуру механізмів державного регулювання фізкультурно-спортивної діяльності;

– систематизувати закордонні практики реалізації державного регулювання фізкультурно-спортивної діяльності;

– проаналізувати стан функціонування організаційного механізму державного регулювання фізкультурно-спортивної діяльності в Україні, визначивши проблеми трансформації системи такого регулювання;

– охарактеризувати стан функціонування правового механізму державного регулювання фізкультурно-спортивної діяльності в Україні;

– обґрунтувати підходи до вдосконалення правового механізму державного регулювання фізкультурно-спортивної діяльності в Україні на регіональному рівні;

– запропонувати напрями розвитку організаційного механізму державного регулювання фізкультурно-спортивної діяльності в Україні.

Об’єкт дослідження – державне регулювання фізичної культури та спорту.

Предмет дослідження – механізми державного регулювання фізкультурно-спортивної діяльності в Україні.

Методи дослідження. Методологічну базу дисертаційної роботи становить низка способів наукового пізнання та загальнонаукових методів, що є необхідними для проведення цього дослідження. Воно ґрунтується на фундаментальних положеннях і працях науковців з питань публічного управління й адміністрування.

При цьому дисертаційне дослідження побудовано на *концептуальному, комплексному та організаційно-функціональному підходах*. Їхній базис становить сукупність методів, а саме: 1) *аналізу, синтезу й логічного абстрагування* (під час визначення структури механізмів

державного регулювання фізкультурно-спортивної діяльності); 2) *теоретизування й історичної формалізації* (з метою дослідження генези правового механізму державного регулювання фізкультурно-спортивної діяльності); 3) *порівняльного аналізу й опису* (з метою дослідження закордонних практик реалізації державного регулювання фізкультурно-спортивної діяльності); 4) *індукції та дедукції* (під час обґрунтування перспективних напрямків удосконалення правового механізму державного регулювання фізкультурно-спортивної діяльності в Україні); 5) *моделювання й логічного узагальнення* (під час визначення підходів до розвитку організаційного механізму державного регулювання фізкультурно-спортивної діяльності в Україні) тощо.

Інформаційно-фактологічною базою дослідження є закони України, укази Президента України, нормативно-правові акти Уряду України, а також центральних органів виконавчої влади, аналітичні матеріали державних інституцій, статистична інформація Державної служби статистики України тощо.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у визначенні науково-теоретичних засад щодо формування механізмів державного регулювання фізкультурно-спортивної діяльності й розробленні практичних рекомендацій з удосконалення цих механізмів в Україні.

Наукова новизна результатів конкретизується в таких положеннях:

уперше:

– запропоновано напрями розвитку організаційного механізму державного регулювання фізкультурно-спортивної діяльності в Україні із застосуванням системного підходу, що дозволив обґрунтувати шляхи розвантаження інституційної системи державного регулювання в цій сфері від зайвих функцій, які гальмують процес розвитку її автономії, перехід на ліберальний режим державного регулювання із залученням до нього територіального та корпоративного сегментів, а також уточнений алгоритм

взаємодії таких сегментів із державними інституціями під час забезпечення розвитку зазначеної сфери;

удосконалено:

– наукові підходи до формування правового механізму державного регулювання у сфері фізкультурно-спортивної діяльності на регіональному рівні, що передбачають упровадження принципів стратегування як довгострокового планування сталого розвитку цієї сфери, з метою забезпечення якого запропоновано критерії оцінювання його ефективності й обґрунтовано форми упровадження;

– визначення стану функціонування організаційного механізму державного регулювання фізкультурно-спортивної діяльності в Україні як незадовільного, зважаючи на виявлені проблеми трансформації системи державного регулювання, для вирішення яких уточнено мету, завдання, суб'єктів, сфери та методи її реформування, а також обґрунтовано особливості забезпечення розвитку молодіжного спорту;

дістали подальшого розвитку:

– змістовна характеристика механізмів державного регулювання фізкультурно-спортивної діяльності, з акцентуванням на визначальній ролі серед них правового й організаційного механізмів, за допомогою використання яких суб'єкти державного управління забезпечують належне функціонування об'єкту державного впливу, конструкт розвитку якого представлено в межах теоретичного та практико-орієнтованого вимірів, що дозволили уточнити мету, завдання, принципи, функції, методи державного регулювання фізкультурно-спортивної діяльності;

– систематизація закордонних позитивних практик реалізації державного регулювання фізкультурно-спортивної діяльності, що характеризуються насамперед багаторівневою інституційною системою державного регулювання в цій сфері, яка (система) передбачає застосування

прямих і непрямих методів державного впливу, масштаби використання яких визначаються ліберальною або інтервенціоністською моделлю державного регулювання фізкультурно-спортивної діяльності;

– генеза правового механізму державного регулювання фізкультурно-спортивної діяльності в Україні крізь призму згрупованих заходів державної політики, що відчуває вплив перехідного періоду, унаслідок чого не всі концептуальні засади отримують належне втілення, передбачаючи базову мету державної політики в цій сфері, яка полягає в забезпеченні загальної доступності необхідної інфраструктури для зайняття фізкультурно-спортивною діяльністю, що має різну соціальну спрямованість.

Практичне значення одержаних результатів полягає в можливості їхнього застосування в діяльності органів державної влади різних рівнів управління, що сприятиме підвищенню результативності реалізації державної політики у сфері фізичної культури та спорту в Україні.

Авторські пропозиції щодо забезпечення дієвої взаємодії структурних підрозділів регіональних органів публічної влади в напрямку забезпечення розвитку сфери фізичної культури та спорту враховані в організаційній роботі Департаменту молоді та спорту Дніпропетровської обласної державної адміністрації (довідка № 1737/0/246-23 від 27.12.2023 р.).

Науково-теоретичні положення дисертації щодо формування організаційного механізму державного регулювання фізкультурно-спортивної діяльності в Україні використані під час проведення лекцій і практичних занять із навчальної дисципліни «Політика в публічному управлінні» за програмою підготовки здобувачів вищої освіти за другим (магістерським) рівнем за спеціальністю «Публічне управління та адміністрування» у Дніпровській академії неперервної освіти (акт № 18 від 13.02.2023 р.).

Особистий внесок здобувача. Дисертаційна робота є самостійною науковою працею, теоретичні та прикладні результати якої отримано

особисто здобувачем. Конкретний внесок здобувача в науковій праці, підготовленій у співавторстві, зазначений у списку опублікованих праць за темою дисертації [9].

Апробація результатів дисертації. Основні теоретичні положення та висновки дисертації були апробовані на міжнародних і всеукраїнських науково-практичних конференціях, зокрема, тези було опубліковано за результатами: Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції «Державне управління у сфері цивільного захисту: наука, освіта, практика» (м. Харків, 2020 р.); Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції «Публічне управління у сфері цивільного захисту: освіта, наука, практика» (м. Харків, 2022 р.); XXXII Міжнародної наукової конференції здобувачів вищої освіти і молодих учених «Наука і вища освіта» (2023 р., м. Запоріжжя).

Публікації. Основні положення дисертаційної роботи опубліковано в 9 наукових працях, із них: 5 статей у вітчизняних наукових фахових виданнях, 1 стаття у закордонному науковому журналі за напрямком і 3 тез доповідей на конференціях. Загальний обсяг публікацій автора відповідно до теми дослідження становить 4,85 друк. арк.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ФІЗКУЛЬТУРНО-СПОРТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

1.1. Фізкультурно-спортивна діяльність як об'єкт державного управління

Управління фізичною культурою та спортом на державному рівні здійснюється трирівневою системою органів управління – суб'єктами управління. Поряд із державним регулюванням у сфері фізичної культури та спорту існує система державного управління. Вона є більш ширшою, ніж регулювання, адже, як відомо, регулювання є функцією управління. Об'єктами державного управління у сфері фізичної культури та спорту є організації фізкультурно-спортивної спрямованості з їх ресурсами. Їхня діяльність спрямована на задоволення потреб населення в фізкультурно-спортивній діяльності. Зважаючи на роль такої діяльності для соціального й економічного розвитку, вважаємо, що актуальним є визначення особливостей державного впливу на сферу фізичної культури та спорту.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Різні аспекти державного регулювання (управління) у сфері фізичної культури та спорту досліджувалися науковцями: М. Білинська, С. Вавренюк, Ю. Довгенько, С. Домбровська, В. Кононович, В. Куделко, В. Куйбіда, Н. Павлій, І. Парубчак, І. Рибчич, С. Сінгаєвський, Р. Сіренко, В. Сисюк, В. Сиченко, А. Чакер та ін. [16–19; 44; 74; 85; 125; 129; 155; 162]. Не применшуючи наукових здобутків вчених, зазначимо, що вже сьогодні слід створювати організаційно-правове підґрунтя для розвитку фізичної культури та спорту в Україні, оскільки це довготривалий процес. У протилежному випадку не

створення таких умов може зумовити поглиблення та масштабування проблем у сфері фізичної культури та спорту в Україні, що вимагатиме вже збільшення ресурсів на їх усунення.

Державне управління розвитком соціальної сфери, у т.ч. фізичною культурою та спортом, дослідники розглядають як діяльність органів та установ усіх гілок державної влади, що спрямована на визначення цілей розвитку, розробку та здійснення регулюючих, організуючих та координуючих впливів на всі сфери суспільства для задоволення потреб громадян та досягнення поставлених соціальних цілей розвитку [16–19].

Залежно від рівня суб'єкта управління розрізняють загальнодержавне, регіональне та місцеве управління [44].

Для державного управління фізичною культурою та спортом на державному рівні також створено трирівневу систему органів управління (табл. 1.1).

Таблиця 1.1

Функції державних органів управління фізичною культурою та спортом за рівнями державного управління

№ з\п	Рівень державного управління	Функції державного управління
1	Загальнодержавний	<ul style="list-style-type: none"> - вироблення стратегічних цілей розвитку фізичної культури та спорту; - забезпечення реалізації основних положень Стратегії розвитку фізичної культури та спорту України, державних цільових програм; - здійснення Міністерством молоді та спорту та ін. ЦОВВ контрольних функцій та повноважень у сфері своєї компетенції та ін.
2	Регіональний	<ul style="list-style-type: none"> - визначення основних завдань та напрямів розвитку фізичної культури та спорту в регіонах; - прийняття та реалізація регіональних програм

№ з\п	Рівень державного управління	Функції державного управління
		<p>розвитку фізичної культури та спорту;</p> <ul style="list-style-type: none"> - розробка та реалізація регіональних програм та проектів у галузі фізичної культури та спорту, у тому числі з масового залучення різних груп населення до систематичних занять фізкультурою та спортом; - затвердження та реалізація календарних планів офіційних фізкультурних заходів та спортивних заходів в окремо взятому регіоні; - участь у формуванні регіонального бюджету з урахуванням вибору пріоритету фізкультурно-спортивної роботи у регіоні та ін.
3	Місцевий	<ul style="list-style-type: none"> - визначення основних завдань і напрямків розвитку фізичної культури та спорту з урахуванням потреб місцевого населення та можливостей; - прийняття та реалізація місцевих програм розвитку фізичної культури та спорту (на рівні громад); - популяризація фізичної культури та спорту серед різних груп населення на місцевому рівні; - затвердження та реалізація календарних планів фізкультурних заходів та спортивних заходів муніципальних утворень (громад) та ін.

Джерело: складено з урахуванням [44]

Слід зазначити, що на загальнодержавному рівні формується політика держави щодо фізичної культури та спорту, визначаються стратегічні цілі та завдання її розвитку. Очевидно, що на регіональному рівні цілі та завдання розвитку деталізуються, виявляються специфічні проблеми розвитку фізичної культури та спорту у регіоні, визначаються основні напрямки регіонального

розвитку фізичної культури та спорту. На місцевому рівні основні цілі та завдання фізичної культури та спорту конкретизуються й вирішуються з урахуванням потреб місцевого населення та можливостей громади.

Поряд із державним управлінням у сфері фізичної культури та спорту існує громадське (публічне) управління, яке має своїми суб'єктами юридично оформлені громадські об'єднання. Вони провадять свою діяльність відповідно до закону в рамках встановлених функцій. Функції публічного (громадського) управління (у т.ч. фізичною культурою та спортом) набувають усе більшої вагомості [44; 75; 129], і визначаються основними завданнями та напрямками розвитку окремих видів спорту.

Для ефективного виконання вищезазначених функцій на всіх рівнях державного устрою України створено органи управління спеціальної компетенції – суб'єкти державного управління (рис. 1.1).

На загальнодержавному рівні функціонує Міністерство молоді та спорту України, інші ЦОВВ, федерації з видів спорту тощо. Про всю діяльність даного міністерства можна дізнатися на офіційному веб-сайті, зокрема, про проведені ним консультації.

На регіональному рівні функціонують управління, департаменти тощо з забезпечення розвитку фізичної культури та спорту в регіонах, регіональні фізкультурно-спортивні товариства тощо.

На місцевому рівні функціонують муніципальні управління, відділи тощо у сфері фізичної культури та спорту, забезпечуючи їх розвиток, дозволяють зреалізувати права громади на місцеве самоврядування.

Аналіз теоретичних напрацювань [44; 75] дав змогу стверджувати, що об'єктами управління у сфері фізичної культури та спорту є організації фізкультурно-спортивної спрямованості з їх ресурсами, які функціонують з метою залучення різних верств населення до регулярних занять фізичною культурою та спортом. Послуги у сфері фізичної культури та спорту надаються організаціями різних форм власності та функціонального призначення.

Загальнодержавний рівень

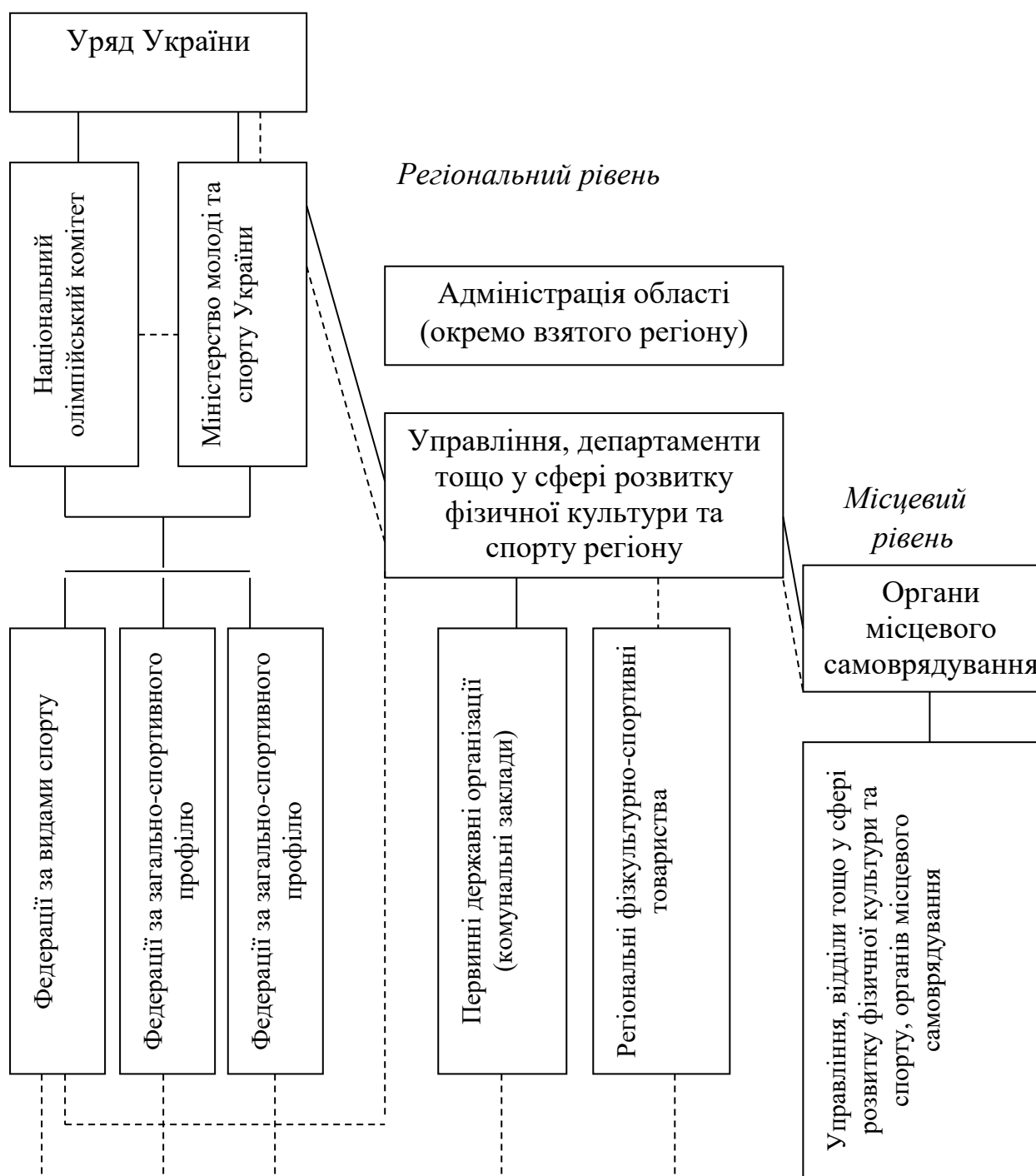

Рис. 1.1. Функціональна структура системи державного управління сферою фізичної культури та спорту в Україні

Джерело: складено з урахуванням [44; 75; 131]

Для цілей державного управління фізичною культурою та спортом, на наш погляд, необхідно здійснити їхню класифікацію за критерієм «цільові установки діяльності». Цей підхід дозволяє виділити організації, що надають послуги (табл. 1.2):

- 1) державний сегмент;
- 2) суспільний (соціальний) сегмент;
- 3) комерційний сегмент.

Зрозуміло, що кінцевою установкою діяльності організацій комерційного сегмента є одержання прибутку. Для досягнення цієї мети організації, що надають послуги фізичної культури та спорту, здійснюють ефективне використання ресурсів, дослідження ринкової кон'юнктури, встановлюють конкурентоспроможні ціни та ін. І все ж провідну роль у наданні послуг фізичної культури та спорту відіграють організації соціального та державного сегмента, які надають суспільні блага (послуги) на користь суспільства загалом.

Таблиця 1.2

Класифікація організацій, що надають послуги у сфері фізичної культури та спорту за критерієм «цільові установки діяльності»

№ з/п	Назва сегменту	Цільові установки діяльності	Організації (установи)
1	Державний	Забезпечення державних мінімальних стандартів у сфері фізичної культури та спорту: задоволення потреб населення у фізичній активності, у всебічному та гармонійному розвитку особистості; зміцнення здоров'я та	Установи основної освіти (школи, ЗВО, коледжі) та додаткової освіти (спортивні школи, училища олімпійського резерву тощо)

№ з/п	Назва сегменту	Цільові установки діяльності	Організації (установи)
		формування здорового способу життя	
2	Суспільний (соціальний)	Розвиток, популяризація та пропаганда видів спорту; організація та проведення спортивної та фізкультурно-оздоровчої роботи; підвищення ролі окремих видів спорту у всебічному і гармонійному розвитку особистості; зміцнення здоров'я та формування здорового способу життя	Колективи фізичної культури, клуби фізичної культури та спорту, федерації за видами спорту, фізкультурно-спортивні товариства тощо.
3	Комерційний	Отримання прибутку, збільшення власної частки на ринку, підвищення конкурентоспроможності наданих послуг	Спортивно-оздоровчі центри фітнес-клуби тощо

Джерело: складено з урахуванням [16–19; 44]

Цільові установки діяльності організацій державного та громадського сегмента багато в чому близькі – зміцнення здоров'я населення заходами у сфері фізичної культури та спорту. Принципова відмінність у тому, що діяльність організацій державного сегмента спрямовано забезпечення системи державних мінімальних стандартів рухової активності населення, насамперед усього – підростаючого покоління. Діяльність організацій громадського сегмента спрямована на розвиток окремих видів спорту та орієнтована на всі вікові групи населення (рис. 1.2).

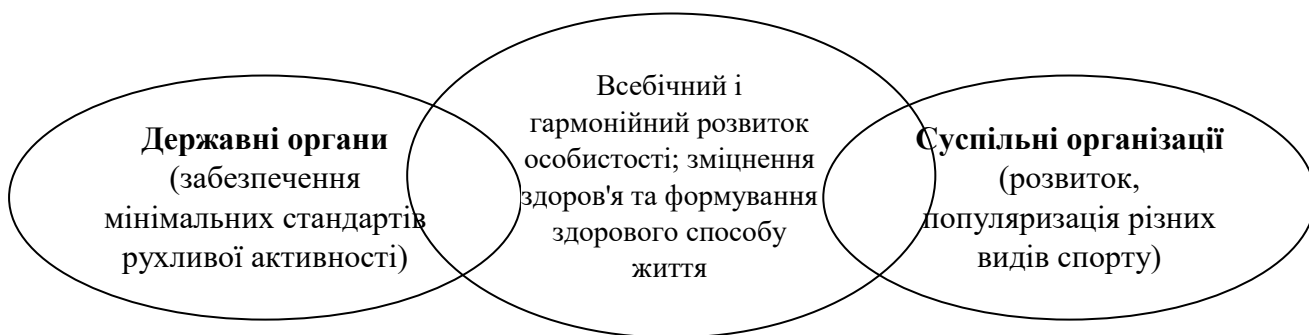

Рис. 1.2. Загальні та специфічні цілі діяльності інституцій суспільного та державного сегментів у сфері фізкультурно-спортивної діяльності

Джерело: складено з урахуванням [75; 163]

Між об'єктом та суб'єктом управління існують прямі та зворотні зв'язки. Прямий зв'язок – це «команда» (управлінське рішення), що надходить від суб'єкта до об'єкту управління. Зворотний зв'язок – це інформація, що надходить від об'єкта до суб'єкта управління, про виконання «команд» (управлінських рішень) і стан об'єкта управління.

Взаємодія суб'єкта й об'єкта у сфері фізичної культури та спорту направлено на задоволення потреб населення у фізкультурно-спортивній діяльності.

Таким чином, у державному управлінні фізичною культурою та спортом важливе значення має не лише наявність управлінських впливів, що здійснюються безпосередньо на об'єкти управління – фізкультурно-спортивні організації, а й на населення, яке є особливим учасником процесу управління – одержувачем фізкультурно-спортивних послуг.

Отже, під час дослідження визначено, що система державного управління соціальним розвитком є більш ємною, у порівнянні з державним регулюванням фізкультурно-спортивною діяльністю. При цьому слід враховувати загальні засади побудови системи державного управління, що дозволяють виокремити в її складі такі елементи: мету, принципи, суб'єктів державного впливу, цільові установки їхньої діяльності, об'єкт державного

впливу, функції, механізми, методи тощо. Ці засадничі аспекти варто застосовувати, незважаючи на підхід, який використовується до регулювання фізкультурно-спортивної діяльності (ліберальний, централізований тощо). Не є виключенням у цьому й Україна. У той же час, важливими є дослідження щодо сучасного стану врахування вищевказаних принципів побудови системи державного управління, об'єктом якого є сфера фізичної культури та спорту. На цій підставі можемо зауважити, що слід зупинитися на більш детальному дослідженні саме цих аспектів.

Підвищення в останнє десятиліття рівня життя населення України позначилося й на показниках розвитку сфери фізичної культури та спорту. Зокрема, покращилися основні показники, що характеризують фізкультурно-спортивну галузь. Планомірно на загальнодержавному та регіональному рівнях реалізуються конкретні цільові плани та програми, спрямовані на розвиток фізичної культури та спорту у різних регіонах України.

Однак, незважаючи на досягнуті показники, характер досягнень молоді (у тому числі студентської) у сфері фізкультурно-спортивної діяльності у низці закладів вищої освіти не повністю відповідає загальним позитивним тенденціям соціально-економічного розвитку в Україні. Про це, зокрема, наголошується в Стратегії розвитку фізичної культури і спорту на період до 2028 року, Стратегії фізичного виховання та спорту серед студентської молоді на період до 2025 року (затвердженій Міністерством освіти і науки України) та ін.[124]. Головною метою цих стратегічних документів є створення умов, які забезпечують можливість здобувачам вищої освіти різних освітніх організацій вести здоровий спосіб життя, систематично займатися фізичною культурою та спортом, отримати доступ до розвиненої спортивної інфраструктури, а також підвищити конкурентоспроможність вітчизняного спорту [там само]. У Стратегії розвитку фізичної культури та спорту України також зазначається, що сьогодні посилюється спортивне протистояння на міжнародному рівні. Це може позитивно позначитися на результатах Олімпійських ігор, студентських олімпіад та світових першостей

з різних видів спорту, де провідні держави активно мобілізують усі свої зусилля для підготовки спортсменів до високих результатів, демонструючи тим самим перевагу своїх соціально-економічних систем, включаючи людські та інші ресурсні показники. Завойовані медалі найвищої гідності утворюють позитивний авторитет будь-якій державі на міжнародному рівні.

Як стверджують фахівці В. Кольчак, Р. Сіренко та ін. [70; 162–163], конкурентна боротьба у спорті вищих досягнень, у тому числі й у студентському, тільки ще більше загострюватиметься. Відтак, необхідно бути в готовими до вжиття заходів щодо забезпечення активної спортивної участі молоді, а також до розробки сучасних засобів, спрямованих на використання у тренувальному процесі різних інноваційних досягнень, наприклад цифрових технологій та ін. Сучасні вимоги до організації ефективного тренувального процесу диктують необхідність використання інноваційних засобів і методів найвищого рівня. Це дозволить утриматися на провідних позиціях у світовому спортивному русі та забезпечити завчасну та якісну підготовку спортивного резерву.

Особливу увагу, на думку вітчизняних та зарубіжних фахівців [70; 162; 214; 221; 223; 225], слід звернути на технологічну складову системи розвитку та забезпечення спорту найвищих досягнень у закладах вищої освіти. Варто погодитися із цією науковою позицією, адже вивчення тенденцій розвитку світового спортивного руху свідчить про те, що провідні країни, в яких розвитку спорту вищих досягнень приділяється належна увага, досить активно створюють сучасні продукти, спрямовані на їх використання в організаційно-технологічному забезпеченні ефективної бази розвитку спорту, що ґрунтується на застосуванні передових цифрових технологій останнього покоління [там само].

Наразі у вітчизняних закладах вищої освіти створюються ефективні умови для здобувачів щодо проведення занять спортом вищих досягнень. Відповідно до нормативно-правових документів (у тому числі розроблених у закладах вищої освіти), провідними напрямками, актуальними для їх

реалізації у фізкультурно-спортивній діяльності, є:

- створення умов для занять фізичною культурою та спортом різних категорій та груп населення України;
- орієнтація фізичної культури та спорту на здоровий спосіб життя людей, підвищення їхньої рухової активності;
- оптимізація різних форм професійно-прикладної фізичної підготовки учнівської молоді, у тому числі в освітніх закладах вищої професійної освіти;
- підвищення ефективності спорту вищих досягнень, формування конкурентно-здатної системи підготовки висококласних спортсменів та спортивного резерву;
- створення ефективної структури страхового та соціально-правового супроводу осіб, які беруть участь у спортивній індустрії як спортсмени та тренери;
- удосконалення процесу забезпечення та вирішення організаційно-управлінських, кадрових, науково-методичних, медико-біологічних, антидопінгових, а також низки інших актуальних проблем фізкультурно-спортивної діяльності;
- матеріально-технічний та фінансовий розвиток фізкультурно-спортивної бази відповідно до сучасних вимог;
- забезпечення ефективної системи правопорядку на спортивних об'єктах, форми та методи профілактичної діяльності під час проведення спортивних змагань.

Розглядаючи ці напрямки можливого вирішення актуальних завдань щодо подальшого підвищення ефективності структури державного регулювання фізкультурно-спортивною діяльністю й управління студентським спортом слід охарактеризувати кількісний та якісний склад студентської молоді на даному етапі.

Фактично здобувачі вищої освіти (студенти) – це молоді люди, управління фізичним вихованням яких у сучасних соціально-економічних умовах стримується наявністю низки проблем.

За твердженням фахівців, на даний час до 85% студентської молоді характеризується низькою руховою активністю і недостатнім прагненням до регулярних занять фізичними вправами, а 64% старших курсів, що навчаються, в силу перевантаженості навчальними заняттями нерегулярно використовують фізичні навантаження для тренувального впливу на свій організм. Близько 52% студентської молоді не дотримується режиму праці та відпочинку, багато хто страждає на шкідливі звички. Наприклад, 63,4% здобувачів вищої освіти чоловічої статі та 41,5% жіночої статі вживають тютюнові вироби на регулярній основі. 66% осіб, що навчаються у закладах вищої освіти, чоловічої статі і 54,2% жіночої досить часто вживають алкогольні напої. Одна четверта частина студентства дозволяє собі періодично використовувати засоби, що містять різноманітні наркотичні речовини [53; 162].

На жаль, усе вищезазначене ускладнює процес творчої участі здобувачів вищої освіти у життєдіяльності молодого покоління та викликає нагальну необхідність підвищення ефективності зусиль з боку держави. Саме тому суттєво підвищується роль освіти, спрямованої на наукове обґрунтування навчального процесу із застосуванням засобів і методів фізичної культури у вихованні студентської молоді, та вирішального важливі соціально-педагогічні та психологічні проблеми їхнього становлення.

На думку науковців [162; 221; 243; 248], зазначені проблеми виникають, перш за все, через такі фактори:

- недостатній рівень науково-методичної обґрунтованості фізичного виховання студентської молоді з урахуванням профілю її професійної підготовки;

- неповне та неефективне забезпечення розробки та реалізації в освітній практиці регіональних науково обґрунтованих програм з дисципліни «Фізична культура» у закладах вищої освіти;

- слабку готовність педагогічних та управлінських кадрів до науково-аналітичного вирішення проблем керівництва розвитком фізичної культури

та спорту на сучасному етапі.

Усе перераховане вище переконливо свідчить про доцільність суттєвої корекції освітнього процесу фізичного виховання студентів у закладах вищої освіти (тобто на локальному рівні) і механізмів державного регулювання фізкультурно-спортивної діяльності (на центральному рівні).

Спираючись на принципи гуманістичного характеру вітчизняного спортивного руху, освітній процес з фізичної культури у закладах вищої освіти дедалі більше уваги приділяє питанням підвищення частки спортивної складової у підготовці здобувачів вищої освіти.

Результати вивчення особливостей структури керівництва розвитком студентського спорту в умовах, створених у закладах вищої освіти, орієнтують на доцільність підвищення його ефективності безпосередньо у системі вищої освіти. На цій підставі варто стверджувати про важливість удосконалення загальнодержавної освітньої політики в напрямку стимулювання розвитку фізкультурно-спортивної й оздоровчої діяльності.

В останні роки зусиллями спортивної громадськості та тренерського складу створюються реальні передумови для подальшого розвитку студентського спорту у системі вищої освіти. У наукових працях зазначається [221; 225; 240; 243; 248], що сучасна стратегія розвитку спортивних досягнень у закладах вищої освіти фактично має бути спрямована насамперед на таке:

- забезпечення підвищення ефективності функціонування організаційно-правового механізму управління студентським спортом та його відповідність актуальним потребам студентської молоді;

- активізацію суб'єктів фізичного виховання здобувачів вищої освіти, включаючи всі соціальні інститути, професійно-педагогічну та спортивну спільноту;

- підвищення ролі фізичної культури та спорту в удосконаленні професійних знань, забезпеченні життєво важливих потреб та установок здобувачів вищої освіти;

– формування ефективної взаємодії освітніх установ та органів державного регулювання фізкультурно-спортивною освітою з метою забезпечення розвитку студентського спорту.

На наш погляд, перспективними напрямками розвитку фізкультурно-спортивної діяльності в умовах функціонування закладу вищої освіти є:

– наукове обґрунтування ефективних методів вдосконалення соціального статусу фізкультурної освіти у суспільстві;

– підвищення рівня професійного управління та результативності функціонування організаційно-правового механізму державного регулювання у сфері розвитку спорту серед здобувачів вищої освіти;

– наукове обґрунтування узгодженого міжвідомчого підходу до фізичного виховання таких здобувачів;

– формування професійного стилю організації та розвитку серед здобувачів вищої освіти спортивних досягнень.

Слід наголосити, що від їхнього стану та практичного впровадження залежить подальший розвиток студентського спорту, його відповідність актуальним та перспективним потребам суспільства й особистості.

Як стверджують С. Вавренюк, В. Кольчак та ін. [16–19; 70], вітчизняна система вищої освіти, поряд із накопиченим позитивним досвідом, передовими традиціями та педагогічними резервами, має недоліки, що гальмують процес її відповідності вимогам часу, держави та суспільства, включаючи й досягнення у сфері спорту. Саме тому виявилися неефективними багато розроблених програмних документів щодо розвитку фізичного виховання в системі вищої освіти.

На думку В. Кононовича, В. Куделко та ін. [75; 85], важливим аргументом може стати недостатньо ефективний розвиток спорту в умовах освітніх закладів вищої освіти.

Аналіз існуючої практики управління навчально-виховним процесом в умовах функціонування закладу вищої освіти свідчить про те, що в таких закладах наявні глибинні протиріччя, які стримують досягнення цілей щодо

оптимізації розвитку спорту серед здобувачів вищої освіти. На нашу думку, зазначені протиріччя, як правило, спостерігаються під час:

- динамічного зростання потреб суспільства у підготовці спортсменів високого класу з числа здобувачів вищої освіти та наявністю консервативних підходів, що є в системі фізичної культури та спорту;

- застосування командно-адміністративних прийомів керівництва навчально-тренувальним процесом спортсменів високого класу та важливістю гармонійної фізичної освіти всіх категорій студентської молоді;

- реалізації способів об'єднання існуючих прийомів тренування спортсменів-студентів високої кваліфікації та консервативною практикою управління спортом вищих досягнень у закладах вищої освіти;

- нестачі науково обґрунтованих розробок з державного управління фізичною культурою і спортом, а також необхідності підвищення ефективності керівництва розвитком спорту, як в цілому в освітній системі, так і безпосередньо у закладах вищої освіти.

Науковці слушно вказують на те, що вирішенню вищенаведених протиріч сприятиме таке: підвищення професійної підготовленості різних категорій суб'єктів керівництва фізичним вихованням в освітній сфері; підготовка висококваліфікованих спеціалістів; обґрунтування та реалізація комплексної програми заходів організаційно-управлінського впливу щодо стимулювання інноваційної діяльності у сфері фізичної культури та спорту; активізація основних елементів соціально-орієнтованого управління розвитком фізичної культури та спорту у закладах вищої освіти [16–19; 75; 85].

У будь-якій системі провідним упорядковуючим і системоутворюючим фактором є корисний результат, зміст і параметри якого формуються спочатку системою або задаються ззовні у вигляді певної моделі або мети [55; 76]. Учені також зазначають, що всі зміни та переходи системи з одного стану до іншого стають упорядкованими лише тоді, коли вони співвіднесені з цілями та результатами [там само]. Ось чому в більшості визначень головною

ознакою управління виступає його доцільність (функціональність), яку потрібно розглянути більш детально. Цільова функція державного регулювання (а, відтак, і регулювання) зумовлює рівень суспільних потреб у сфері фізкультурно-спортивної діяльності та ефективність функціонування організаційно-правового механізму державного впливу в цій сфері [80]. Соціальна функція державного регулювання у сфері фізичної культури та спорту спрямована на вирішення особистих інтересів членів спортивної команди та спрямована на задоволення потреб спортсменів, тренерського складу та інших категорій учасників спортивно-педагогічного процесу. Оперативна функція державного регулювання у сфері фізичної культури та спорту, будучи засобом реалізації цільової та соціальної функцій, включає планування, прийняття рішень, організацію, координацію та контроль. Підставами для виокремлення цільової, соціальної й оперативної функцій державного регулювання в означеній сфері є враховані загальні положення науки «Публічне управління та адміністрування» [там само].

Результати проведеного аналізу різних підходів до функціонального складу фізкультурно-спортивної діяльності у закладах вищої освіти дозволяють стверджувати, що структура процесу управління такою діяльністю може бути схожою для різних систем, у тому числі і для фізкультурно-спортивних[110]. Дане твердження свідчить про те, що для кожної конкретної управлінської системи зазначені особливості можуть проявитися у характерній для неї формі.

Таким чином, можна стверджувати про те, що щодо самостійними, але взаємодіючими параметрами формування механізмів державного регулювання фізкультурно-спортивної діяльності у закладах вищої освіти, на наш погляд, є: визначення та постановка цілей; прогноз запланованих результатів; прийняття управлінського (-их) рішення (-ь); організація їхнього виконання; контроль й оцінювання результатів.

Методологічний підхід на основі знання загальних закономірностей та принципів технології управління є основою застосування їх у окремих

випадках, прикладом яких і є державне регулювання сфери фізичної культури та спорту в системі освіти (див. наукові праці Н. Мельтюхової [110]). У науково-теоретичній та практичній площині прийнято розглядати державне регулювання як організацію та як процес [там само]. За твердженням Р. Сіренко [163], державне регулювання у фізкультурно-виховній сфері представляє собою складну організаційноуправлінську систему, куди входять ланки: регіонального керівництва фізичної культурою і спортом, муніципальні ланки управління, а також форми управління фізичним вихованням студентів у закладах вищої освіти.

У межах вирішення завдань цього дослідження, перш за все, важливо розглянути теоретичні та методичні аспекти предметної галузі проблеми, що вивчається, оскільки саме вона окреслює мету даної роботи. При цьому особливий інтерес для цього дослідження можуть представляти не лише результати порівняльного аналізу поглядів вітчизняних та зарубіжних фахівців на різні підходи, концепції та механізми державного регулювання розвитку фізкультурно-спортивної діяльності, а й зосередити увагу на оптимальному діапазоні вибору його організаційно-управлінських засобів і пріоритетних напрямках, що забезпечують ефективність фізкультурно-спортивної діяльності на локальному рівні (тобто рівні окремо взятого закладу вищої освіти).

1.2. Механізми державного регулювання фізкультурно-спортивної діяльності: сутність і класифікація

Основною метою дослідження ефективності системи публічного управління та державного регулювання фізкультурно-спортивною діяльністю, у т.ч. студентської молоді, є отримання відповідей на такі питання:

– що виступає об'єктом державного регулювання в означеній сфері, а

також об'єктом спортивно-педагогічного впливу;

- які принципи, форми та методи тренувального процесу є найбільш ефективними в системі підготовки перспективних спортсменів-студентів високого класу, яка роль у цьому держави та її апарату;

- яким є суб'єктний склад системи державного регулювання, а також які ще підсистеми функціонують у її межах, приводячи її в рух;

- на якій теоретико-методичній основі повинні функціонувати ті чи інші спортивно-тренувальні системи;

- які параметри їхньої результативності та ін.

Тільки при комплексному усвідомленні цільової спрямованості системи державного регулювання фізкультурно-спортивної діяльності, а також тренувального процесу слід розпочинати розробку рекомендацій, ефективних їх практичної реалізації. Власне кажучи, наукове обґрунтування такого роду рекомендацій буде реалістичним за необхідного ступеня вдосконалення самого спортивно-педагогічного впливу. Саме тому найважливішим напрямом підвищення ефективності спрямованого на розвиток спорту в українських закладах вищої освіти може стати науково-теоретичне та експериментальне обґрунтування системи пріоритетних напрямів державного регулювання в означеній сфері, що окреслюють засоби забезпечення розвитку фізкультурної, спортивної й оздоровчої роботи освітніх організацій вищої освіти, а також студентського спорту в Україні в цілому.

Як стверджує у своїх роботах група вчених фундаментальна наука (суспільно-правового, психолого-педагогічного та іншого блоків) накопичила і має у своєму розпорядженні досить об'ємний науковий потенціал, який використовується в інтересах подальшого та цілеспрямованого розвитку системи освіти у сфері фізичної культури та спорту [163; 209; 211; 212; 216; 219; 220; 222; 227; 228; 229; 233; 235].

Результати досліджень, отримані зазначеними вище вченими, переконують у тому, що організація державного регулювання у сфері спортивно-педагогічної діяльності викладацького, тренерського складу та

студентів-спортсменів в умовах закладу вищої освіти має особливості. Їх важливо враховувати при реалізації різних варіантів управлінських впливів, при цьому варто розрізняти його об'єкти. Так, об'єктом тренувального процесу виступають особи, які мають певний спортивний досвід, а об'єктом державного регулювання ці особи, а також інші зацікавлені суб'єкти в розвитку сфери фізичної культури та спорту (заклади вищої освіти, олімпійський комітет та ін.), необхідна спортивна інфраструктура тощо. Більш детально об'єкт державного регулювання фізкультурно-спортивної діяльності було охарактеризовано в роботі вище.

З проведених опитувань досвідчених тренерів та організаторів спорту у закладах вищої освіти випливає, що ефективне державне регулювання й управління тренувальною діяльністю спортсменів з-поміж здобувачів вищої освіти є однією з найскладніших проблем, зумовлених необхідністю одночасного спортивного та професійного навчання.

Результати дослідження зарубіжного досвіду свідчить про те, що у низці країн Європи та Америки існують певні особливості навчання студентів-спортсменів і реалізації фізкультурно-спортивної діяльності [201; 202; 206; 208; 216]. Наприклад, у Німеччині, Франції, Великобританії та в інших розвинених країнах перспективним молодим спортсменам з числа здобувачів вищої освіти продовжуються терміни навчання, виплачуються підвищені стипендії, створюються необхідні умови для проживання та спортивних тренувань [там само]. Уряди цих країн, а також спонсори надають ефективну матеріальну підтримку студентам, які мають високі спортивні досягнення у різних видах спорту. У системі спорту вищих досягнень, так само, як і в дитячо-юнацькому спорті за кордоном сформувалася та функціонує ціла спортивна індустрія, яка має багатогалузевий і багатопрофільний зміст, підкріплений результатами серйозних наукових досягнень [194; 197; 199; 213; 215; 218; 224; 226; 234; 236; 238; 249].

Аналіз наукових напрацювань, присвячених спортивним досягненням

здобувачів вищої освіти, свідчать, що в багатьох іноземних державах науковому обґрунтуванню системи розвитку спорту у закладах вищої освіти надається велике значення [245; 249].

Проте аналіз стану реалізації фізкультурно-спортивної діяльності здобувачів вищої освіти як у нашій країні, так і за кордоном свідчить про те, що в управлінській практиці у сфері фізичної культури та спорту не вирішено низка проблем. На думку науковців [215; 218; 224; 226], слід насамперед виокремити такі проблеми: 1) неналагоджений дієвий механізм зв'язку між спортивними й освітніми структурами; 2) запізнiла реакція освітніх установ (закладів вищої освіти) на потреби ринку праці, що продовжує й надалі змінюватися через поширення цифрових технологій у суспільне життя загалом і освітню сферу зокрема; 3) недостатній моніторинг потреб сфери фізкультурно-спортивної діяльності; 4) відсутність чітких гарантій професійного просування чи працевлаштування; 5) недостатня компетентність та слабка психолого-педагогічна підготовленість спортивних кадрів, які працюють у студентському спорті найвищих досягнень [там само].

На переконання зарубіжних дослідників [220; 229], підвищити ефективність спортивно-педагогічних систем і системи державного регулювання ними певною мірою дозволяє методологічний підхід, за якого фізичне виховання здобувачів вищої освіти розглядається з позиції теорії управління спортивною діяльністю. Автори слушно зазначають, що якщо систему спортивних досягнень закладів вищої освіти розглядати як результат спеціально спрямованих педагогічних впливів, то тоді такі заклади можуть бути представлені з позицій теорії управління цим процесом [там само]. У процесуальному плані фізкультурно-спортивна діяльність здобувачів вищої освіти є результатом науково обґрунтованого й експериментально перевіреного організаційно-педагогічного впливу та механізму державного регулювання розвитком фізкультурно-спортивної діяльності.

Про спортивні успіхи здобувачів вищої освіти можна судити за змістом та рівнем сформованості у них основних показників спортивної форми, що

характеризують спортивно значущі критерії, які виступають як важливі орієнтири, спрямовані на результативність їх фізкультурно-спортивних досягнень [197; 199].

Інтеграція представлених наукових тверджень може зумовлювати доцільність модернізації педагогічних прийомів і засобів державного регулювання фізкультурно-спортивної діяльності. Якщо говорити про педагогічні прийоми, то вони використовуються тренерським складом у ході управління тренувальним процесом у закладах вищої освіти та в межах інших освітніх організацій, при цьому важливо звертати увагу на доцільність і необхідність урахування характеру спортивної орієнтації здобувачів вищої освіти.

Погоджуємося з вченими, що, як правило, характер управління різними освітніми організаціями, що мають у своєму складі спортивно-педагогічні структури, дуже схожий за своєю функціональною спрямованістю [там само]. На думку науковців, алгоритм такого управління може складатися з типових управлінських елементів таких, як визначення цілі, прогнозування, прийняття рішень, організація виконання, комунікація, контроль і корекція. При реалізації такого типу управління у спортивно-педагогічній практиці перелічені елементи, як правило, розглядаються в сукупності [там само]. Управління різними освітніми організаціями реалізується на суто локальному рівні – рівні закладів вищої освіти. Проте варто також розуміти, що воно є неможливим без загальнодержавного регулювання сфери фізичної культури та спорту. Ураховуючи положення фундаментальної науки «Публічне управління та адміністрування» [55; 76; 90], можемо стверджувати, що система державного регулювання сфери фізичної культури та спорту включає основні елементи системи державного управління. На цій підставі можемо представити уточнену структуру системи державного регулювання фізкультурно-спортивної діяльності (табл. 1.3).

Таблиця 1.3

Структура системи державного регулювання фізкультурно-спортивної діяльності

№з/п	Складові	Зміст
1	Мета	<p>Вирішення протиріччя між існуючою системою державного управління та оптимально-функціонує, що вимагає виваженого формування та реалізації системи державного регулювання фізкультурно-спортивної діяльності з урахуванням думки громадськості, а також вчасного та реального їх удосконалення на підставі отриманих пропозицій від зацікавлених осіб</p>
2	Завдання	<p>Забезпечення виконання основних функцій державного регулювання фізкультурно-спортивної діяльності, коригування процесу їх виконання.</p> <p>Забезпечення орієнтації дій органів влади на інтереси населення у сфері фізичної культури та спорту.</p> <p>Забезпечення розвитку сфери фізичної культури та спорту як об'єкту державного управління.</p> <p>Здійснення проміжного та кінцевого контролю, що охоплює моніторинг, збір, обробку інформації, її накопичення й аналіз з метою коригування векторів функціонування системи державного регулювання фізкультурно-спортивної діяльності тощо.</p>
3	Принципи	<p>Принцип державного регулювання фізкультурно-спортивної діяльності (загальні та спеціальні принципи):</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Принцип орієнтованості на інтереси громадян, шляхом урахування їх думки та позицій щодо вдосконалення державного регулювання фізкультурно-спортивної діяльності. 2. Принцип науковості формування системи державного регулювання фізкультурно-спортивної діяльності. 3. Принцип комплексності, що застосовується при формуванні системи державного регулювання фізкультурно-спортивної діяльності. 4. Принцип цільової спрямованості державного регулювання фізкультурно-спортивної діяльності (формування

№з/п	Складові	Зміст
		<p>міжнародного спортивного іміджу України, поширення здорового способу життя серед її громадян та ін.).</p> <p>5. Принцип прогнозованості державного регулювання фізкультурно-спортивної діяльності.</p> <p>6. Принцип стратегічності державного регулювання фізкультурно-спортивної діяльності.</p> <p>7. Принцип адаптивності системи державного регулювання фізкультурно-спортивної діяльності до впливу зовнішніх і внутрішніх факторів.</p> <p>8. Принцип відповідального функціонування системи державного регулювання фізкультурно-спортивної діяльності.</p> <p>9. Принцип публічності системи державного регулювання фізкультурно-спортивної діяльності, що передбачає забезпечення її прозорості та відкритості функціонування.</p> <p>10. Принцип ефективності та результативності такої системи державного регулювання, що передбачає отримання запланованих результатів шляхом створення необхідних умов, зокрема, пов'язаних з фінансовим та ін. стимулюванням розвитку фізкультурно-спортивної діяльності та ін.</p>
4	Функції	<p>Функції державного регулювання фізкультурно-спортивної діяльності: 1. Плануючо-прогностична. 2. Орієнтуюча. 3. Моніторингова. 4. Діагностична. 5. Мотиваційна. 6. Корируюча (результуюча).</p>
5	Методи	<p>Збирання інформації, аналіз цифрової інформації (оцінка обсягу, структури, потенціалу державного регулювання фізкультурно-спортивної діяльності; вивчення громадських потреб у сфері фізичної культури та спорту, урахування думки громадськості в цьому напрямку соціального розвитку); прогностичні; організаційно-правові; ресурсні.</p>
6	Засоби	<p>Нормативно-правові акти, ІКТ, процедурні тощо.</p>
7	Механізми	<p>Організаційний і правовий державного регулювання фізкультурно-спортивної діяльності:</p>

Джерело: складено на підставі [55; 76; 90]

Зупинимось детальніше на розгляді базових елементів системи державного регулювання фізкультурно-спортивної діяльності, особливо на ролі механізмів такого регулювання для того, щоб науково обґрунтувати підходи, необхідні для їхнього вдосконалення (див. табл. 1.3):

1. На наше переконання, висхідне значення у складі системи державного регулювання фізкультурно-спортивної діяльності мають, насамперед, *принципи державного управління*. Зважаючи на концепт галузі науки «Публічне управління та адміністрування», серед принципів державного регулювання фізкультурно-спортивної діяльності також доцільно виділити загальні та спеціальні. Щодо першої групи принципів (загальних) державного регулювання фізкультурно-спортивної діяльності, то вони можуть включати такі: комплексності, науковості, результативності й ефективності, єдності, адаптивності, виваженості, відповідальності тощо. До другої ж групи принципів (спеціальних) державного регулювання фізкультурно-спортивної діяльності варто віднести ті засадничі аспекти, що характеризують саме специфічність формування та функціонування механізмів державного регулювання фізкультурно-спортивної діяльності, а саме: принцип цільової спрямованості державного регулювання фізкультурно-спортивної діяльності; принципи прогнозованості та стратегічності державного регулювання фізкультурно-спортивної діяльності; принцип публічності такого регулювання тощо.

Крім того, серед спеціальних принципів державного регулювання фізкультурно-спортивної діяльності можна виокремити такі:

1) принцип орієнтації на інтереси громадян та зацікавлених суб'єктів у розвитку сфери фізичної культури та спорту;

2) принцип диференціації управлінських рішень залежно від рівня реалізації державного регулювання фізкультурно-спортивної діяльності;

3) принцип розподілу та конкретизації контрольних завдань і відповідальності на всіх рівнях такої ієрархії реалізації управлінських рішень у сфері державного регулювання фізкультурно-спортивної діяльності;

4) установлення стандартів і критеріїв оцінювання реалізації державного регулювання фізкультурно-спортивної діяльності;

5) принцип щодо цифровізації державного регулювання фізкультурно-спортивної діяльності, що передбачає запровадження електронної системи контролю з використанням сучасних інформаційних технологій у цій сфері;

б) принцип персоніфікованої відповідальності посадових осіб за неналежне виконання ними завдань і доручень, а також за надання невірних даних чи приховування дійсного стану справ щодо стану за станом реалізації державного регулювання фізкультурно-спортивної діяльності.

Зважаючи на роль принципів у державному регулюванні, вважаємо, що необхідно дослідити як на практиці вони впроваджуються, що буде зреалізовано в наступному розділі через його аналітично-інформаційну спрямованість.

2. На наше переконання, архіважливим елементом системи державного регулювання фізкультурно-спортивної діяльності є *мета та завдання*, що формують «дерево цілей» такої системи. Слід зазначити, що мета державного регулювання фізкультурно-спортивної діяльності визначає вектори його реалізації, тобто підцілі. З огляду на предмет нашого дослідження можемо запропонувати таку мету функціонування системи державного регулювання фізкультурно-спортивної діяльності: науково виважене формування та дієва реалізація механізмів державного регулювання в означеній сфері для забезпечення її розвитку, що передбачає налагодження зворотного зв'язку з об'єктом державного управління (тобто сферою фізичної культури та спорту). Щодо завдань державного регулювання фізкультурно-спортивної діяльності, то відповідно функціонування механізмів такого регулювання вимагає здійснення проміжного та кінцевого контролю, що включає моніторинг, збір, обробку інформації, її накопичення й аналіз з метою коригування напрямів реалізації державного регулювання фізкультурно-спортивної діяльності.

3. Державне регулювання фізкультурно-спортивної діяльності

передбачає виконання таких основних *функцій*:

1) плануючо-прогностичної (ця функція охоплює ніщо інше як розробку та реалізацію планів і прогнозів у сфері державного регулювання фізкультурно-спортивної діяльності, у т.ч. із залученням громадськості, експертів-науковців та ін. зацікавлених суб'єктів, які можуть надати обґрунтований висновок щодо перспектив упровадження того чи іншого управлінського рішення в зазначеній сфері. Дана функція наскрізно пронизує всі інші основні функції державного управління, і навпаки, вони забезпечують належну реалізацію планування. Відтак, його елементи й елементи прогнозування можна побачити на різних етапах реалізації державного регулювання фізкультурно-спортивної діяльності, зокрема, на етапі його організації, контролю тощо);

2) орієнтуючої функції (або організуючої), що проявляється в такому: ті питання, які вимагають особливої уваги з боку державних органів стосуються забезпечення соціального розвитку, у т.ч. функціонування здорової нації. Зважаючи на цю соціетальність державної політики, можемо наполягати на важливості застосування комплексного, інституційного та інших підходів до неї. Вони дозволяють пришвидшити вирішення проблемних питань у досліджуваній сфері, що потрапляють до поля зору громадськості. Не вирішення цих питань належним чином в органах публічної влади зумовлює посилення громадського контролю за ними з метою унеможливлення кристалізації зазначених проблемних питань. Саме в цьому проявляється соціетальність державного регулювання;

3) моніторингової функції, що передбачає здійснення на системній основі та з залученням громадськості, експертів-науковців та ін. зацікавлених суб'єктів збору інформації про стан реалізації державного регулювання фізкультурно-спортивної діяльності;

4) діагностичної функції, що спрямована на застосування арсеналу інформаційно-аналітичних засобів для оцінювання стану реалізації державного регулювання фізкультурно-спортивної діяльності, а також

визначення шляхів щодо вдосконалення його системи (на підставі отриманого «діагнозу» її функціонування). Власне кажучи, діагностична функція має розглядатися в єдності з моніторинговою функцією, адже остання забезпечує збір і накопичення інформації, необхідної для аналізу. Крім того, обидві функції забезпечують налагодження зворотного зв'язку про стан функціонування об'єкту державного управління при виконанні органами державної влади поставлених завдань, що, у свою чергу, дозволяє вчасно їх скорегувати за необхідності;

5) мотиваційної функції, що спрямована на підтримання раціонального використання «портфелю» ресурсів, необхідних для розвитку державного регулювання фізкультурно-спортивної діяльності. Серед цих ресурсів можна виокремити кадрові, інформаційні, фінансово-економічні, матеріально-технічні тощо, що дозволяють забезпечити відповідну мотивацію до підвищення результативності функціонування суб'єктної й об'єктної підсистем державного регулювання фізкультурно-спортивної діяльності;

б) коригуючої функції, що пов'язана з розробкою та наданням рекомендацій щодо вдосконалення системи державного регулювання фізкультурно-спортивної діяльності.

З огляду на місце функцій у системі державного регулювання вважаємо, що необхідно детальніше проаналізувати сучасний стан їхньої практичної реалізації, що буде здійснено в наступному розділі через його аналітично-інформаційну спрямованість.

4. Ураховуючи загальний концепт галузі науки «Публічне управління та адміністрування» [55; 76; 90], вважаємо, що саме *механізми* приводять у рух основні елементи системи державного регулювання фізкультурно-спортивної діяльності. У продовження відзначимо, що аналіз наукових напрацювань дозволив стверджувати, що базис для класифікації механізмів державного регулювання фізкультурно-спортивної діяльності становлять насамперед методи та засоби державного впливу. Серед них доречно визначити, по-перше, ті, що пов'язані зі збиранням інформації, її

аналізом(оцінкою обсягу, структури, потенціалу державного регулювання фізкультурно-спортивної діяльності; вивченням громадських потреб у сфері фізичної культури та спорту; урахування думки громадськості в цьому напрямку соціального розвитку). А по-друге, прогностичні, організаційні, правові та ресурсні методи та засоби державного впливу. Зважаючи на те, що він передбачає виникнення та забезпечення розвитку суб'єктно-об'єктних управлінських відносин, вважаємо, що ключову роль у реалізації державного регулювання фізкультурно-спортивної діяльності відграють насамперед організаційний і правовий механізми (рис. 1.3). У їхніх межах формується й реалізується державна політика, удосконалюється за необхідності правове поле, а також оптимізується структура й функції органів державної влади.

Дослідники у своїх наукових роботах, пов'язаних з управлінням різними аспектами фізкультурно-спортивної діяльності, звертають увагу на важливість переходу спортсменів з-поміж здобувачів вищої освіти у стан продуктивного учасника такої діяльності, маючи на увазі, що це має бути обов'язковим для успішного управління спортивно-педагогічними підсистемами закладів вищої освіти.

В інтересах проведеного дослідження важливо розглянути процес ефективного та цілеспрямованого державного регулювання розвитком фізкультурно-спортивної діяльності в закладах вищої освіти як актуальне науково-прикладне завдання. Науково-теоретичними передумовами дослідження питань державного регулювання розвитком фізкультурно-спортивної діяльності в освітніх структурах виступають дані багатьох наукових розробок, що показують, що фізкультурно-спортивна діяльність здобувачів вищої освіти базується на бажанні підвищити свій статус, зміцнити здоров'я, функціональний стан та ін. [193; 195 ; 196 ; 198; 200, 201; 202; 206; 208; 214; 216; 227].

На переконання вчених, значущими цінностями можуть бути не лише досягнуті успіхи у тих чи інших видах спорту, а насамперед орієнтація здобувачів вищої освіти на їхній соціальний статус. Фізкультурно-спортивні

захоплення студентів не лише формують необхідні для життєдіяльності функціональні можливості, а й сприяють вирішенню завдань щодо виховання особистості, що проявляється у позитивному впливі спортивної діяльності на всебічний розвиток особистості здобувача [там само].

Рис. 1.3. Виміри розвитку фізкультурно-спортивної діяльності як об'єкту державного управління

Джерело: авторська розробка

Науковці В. Кузьменко, Л. Левків, Р. Сіренко [87; 165], слушно вказують на необхідність творчого походу до управління розвитком

особистості студентів, оскільки такий розвиток є об'єктивним показником реалізації соціальної програми всебічного виховання молоді, втіленої у самому студенті, у його особистих специфічних та духовних цінностях. На думку авторів, спортивні цінності при їх раціональному застосуванні дозволяють особистості здобувача вищої освіти регулювати свою поведінку, вести здоровий спосіб життя, прагнути до подальших життєво важливих перспектив формування та реалізації людського капіталу [там само].

Як зазначають дослідники, раціональне публічне управління розвитком фізкультурно-спортивної активності (зокрема, студентів) може активно впливати як на духовні, так і на матеріальні інтереси молоді, хоча як перспективна для неї, все ж таки залишається орієнтація на розвиток соціальних та функціональних резервів особистості студента [32; 36; 42]. У процесі наукового обґрунтування основних напрямів реалізації Концепції розвитку студентського спорту як науково-прикладного завдання важливо визначити спортивні інтереси й орієнтири здобувачів вищої освіти, а також доцільність їхнього обліку в умовах функціонування закладів вищої освіти.

В аспектах ціннісного ставлення студентів до занять спортом їх можна поділити на два провідні напрямки. Одна група вчених С. Вавренюк, С. Домбровська, В. Палюх у своїй спільній науковій роботі, зазначають, що споконвічно мотивація студентів до занять тим чи іншим видом спорту може формуватися у вигляді потреб, можливостей, уявлень та інтересів [16–19]. При цьому спортивна діяльність студента може стати стимулом державного регулювання його фізичним вихованням, що регулює спортивну активність [там само].

Розглядаючи проблему оптимізації державного регулювання розвитком студентського спорту та його значення у фізкультурно-спортивному розвитку здобувачів вищої освіти, друга група науковців О. Андрощук, В. Базюк, В. Чижик та ін. також у спільній науковій публікації, виокремлює два рівні ціннісних орієнтацій – індивідуальний та груповий [132]. Вочевидь, як і кошти фізичного виховання, впливаючи насамперед, як на духовну, а й у

матеріальну сторону процесу творення особистості в спорті, самі спираються, як у духовну, і на матеріальну сторону [там само].

Отже, при розгляді питань, пов'язаних із аспектами оптимізації та підвищенням ефективності системи державного регулювання фізкультурно-спортивної діяльності, пропонуємо акцентувати увагу на кількох аспектах знань, які важливо враховувати в управлінській діяльності:

1) теоретичні (знання у фізкультурно-спортивній сфері, пов'язані з теоретичними аспектами спортивного тренування; знання про сучасні способи організації тренувального процесу, що забезпечують успішність спортивних досягнень здобувачів вищої освіти; знання особливостей дотримання режимів рухової та спортивної активності у процесі підготовки до спортивних змагань, способи дотримання встановленого рухового режиму, досягнення необхідного рівня фізичної та технічної тренуваності, підвищення спортивної працездатності та ін.);

2) практичні аспекти реалізації державного регулювання фізкультурно-спортивної діяльності. Фізкультурна управлінська практика накопичила значний досвід використання ефективних способів управління студентськими спортивними заходами різного рівня.

На підставі аналізу наукових напрацювань і чинної правової бази [22–24; 124; 143; 155; 210] можна впевнено стверджувати, що саме продуктивна діяльність у сфері управління студентським спортом певною мірою забезпечує позитивний характер студентського спортивного руху, тобто вихованню у студентської молоді сталої потреби в активних заняттях фізичною культурою та спортом.

У сфері фізкультурно-спортивної діяльності молоді часто складаються своєрідні форми взаємодії. За твердженням І. Гасюк, І. Рибчича та ін., фізкультурно-спортивна діяльність в умовах ефективного державного управління може сприяти вирішенню завдань всебічного фізичного вдосконалення особистості студента [22; 156].

Таким чином, результативне державне регулювання розвитком

фізкультурно-спортивної діяльності має значний потенціал до забезпечення вирішення завдань з формування особистості здобувача вищої освіти та його здорового способу життя.

Як зазначають І. Гоцул, З. Дубінська, А. Палюх та ін. [33; 47; 126], наукове завдання щодо обґрунтування можливостей цілеспрямованого застосування у практичній діяльності засобів та методів спортивного тренування в ході фізичного виховання студентської молоді сама по собі в повному обсязі не вирішується. Спрямованість спортивних тренувань, як правило, узгоджується з їх соціально значущим змістом та з урахуванням спортивного досвіду студента.

Тому спортивно-тренувальний процес у закладі вищої освіти спрямований на студента, передусім як на суб'єкта фізкультурно-спортивної та навчальної діяльності. За такого цілеспрямованого управлінського впливу студенти отримують можливість на реалізацію свободи вибору у своєму спортивному вдосконаленні [74; 92].

Результати проведених досліджень В. Кононовича, Д. Усачова [74; 75; 92] свідчать про те, що сформована у студентів позитивна мотивація до занять спортом є джерелом отримання психологічного та соматичного комфорту. Таку мотивацію загально прийнято називати «підвищеним почуттям задоволення» [там само].

Зазвичай, участь студентської молоді у спортивних заняттях зумовлена, на думку фахівців [16–19; 132], власним бажаннями спортсменів підвищити свої досягнення у спорті. Таке прагнення та бажання, як правило, викликають у студентів позитивні емоції й інтерес. Саме в цьому контексті слід стверджувати про позитивний вплив занять фізичними вправами на гармонійний розвиток здобувача вищої освіти. Разом із тим важливо мати на увазі й те, що для оптимізації спортивної та навчальної працездатності здобувача вищої освіти важливий науково обґрунтований режим його рухової активності [там само].

Надмірно інтенсивний режим фізичних навантажень, як правило,

призводить до функціонального перенапрути та вираженого зниження працездатності здобувача вищої освіти [75].

На переконання дослідників, під час підготовки спортсмена високого класу в умовах закладу вищої освіти важливо навчити його самостійно підтримувати та зміцнювати здоровий психосоматичний тонус своєї життєдіяльності [там само]. Тому, щоб заняття спортом стали продуктивними як у досягненні високих спортивних результатів, так і в розвитку особистості здобувача вищої освіти, важливою є оптимізація освітнього процесу, в якому основний акцент робився б на спортивне самовиховання, самовдосконалення та самоосвіту студентів [там само].

Такий комплексний підхід до організації спортивного самовдосконалення студентської молоді, безумовно, має свої переваги, хоча його впровадження в освітній процес закладами вищої освіти передбачає суттєві зміни, що функціонують на сьогодні, форми проведення занять із фізичної культури в цих закладах.

За твердженням В. Кононовича, В.Палюха, О. Поліванова та ін. [74–75; 127], для здобувачів вищої освіти, з низькою мотивацією до навчально-тренувальних занять фізкультурно-спортивною діяльністю, існуючі форми освоєння її цінностей для успішного виконання програмних вимог не відкидаються, а скоріше пропонуються вважати базою для формування всієї системи цінностей фізичної культури, яка далеко не вичерпується фізичними кондиціями.

Отже, фізкультурно-спортивна діяльність у закладах вищої освіти є важливою складовою професійно-особистісної діяльності здобувачів такої освіти. Використовуючи ціннісний потенціал сфери фізичного виховання та спорту при вирішенні завдань підвищення спортивних досягнень здобувачів вищої освіти, необхідно враховувати характер і спрямованість всебічного впливу на них засобів державного регулювання, а також оцінювати цей вплив з урахуванням психолого-педагогічних особливостей формування та розвитку спортивних захоплень та орієнтацій безпосередньо студентської

молоді.

Погоджуємося з І. Гасюк, І. Рибчичем, Р. Сіренко та ін. [22–24; 155; 162], що виховний ефект на особистість спортсмена з використанням засобів фізичної культури та спорту (у межах функціонування закладу вищої освіти) виражається у такому:

- а) фізкультурно-спортивній активності;
- б) свідомому підході до виконання громадського обов'язку;
- в) державному сприянні (стимулюванні) результативного виконання завдань щодо розвитку спортивного руху;
- г) у товариському ентузіазмі та взаємодопомозі.

Саме ці науково-теоретичні положення, на наше переконання, позитивно впливають на ефективний і всебічний розвиток студентів-спортсменів.

Для продуктивного вивчення стану проблеми дослідження, що проводиться, певне значення мають результати, отримані в рамках першого і четвертого положення. У процесі їх порівняння автори визначають таке:

- взаємне сприйняття спортивним колективом та особистістю спортсмена один одного за спортивно-діловими показниками майже в 2 рази вище за дані їх прийнятності за емоційними показниками;
- з підвищенням значущості та масштабу, змагань взаємодія членів спортивного колективу зростає;
- параметри соціально-психологічних відносин між спортсменами-студентами клубних спортивних команд є вищими, ніж усередині збірної команди. Спостерігаються також виражені відмінності за цією ознакою і в молодших за складом команд порівняно з дорослими спортивними колективами [там само].

Вищенаведені особливості дають підстави стверджувати про те, що як основні фактори результативності спортивних виступів здобувачів вищої освіти виступають такі:

- 1) безпосередня та плідна командна взаємодія, в основі якої лежить

спортивно-професійна співпраця членів спортивного колективу;

2) соціально-психологічний клімат у спортивній команді, зумовлений стійким характером емоційних взаємин її членів;

3) безпосередні позитивні взаємини між членами спортивної команди.

На нашу думку, усе це окреслює напрямки реалізації управління фізкультурно-спортивної діяльності на локальному рівні та формування системи державного регулювання такою діяльністю. Зважаючи на важливість системного та ґрунтового її (системи) розгляду, уважаємо за доцільне зупинитися на дослідженні зарубіжних практик державного регулювання фізкультурно-спортивної діяльності.

1.3. Формування механізмів державного регулювання фізкультурно-спортивної діяльності в зарубіжних країнах

Сфера фізичної культури та спорту виступає важливою складовою соціально-культурної діяльності людини та зумовлює необхідну якість здорової та повноцінної особистості. У силу великого та комплексного характеру даної сфери життєдіяльності індивідів можемо вказати на те, що актуальним є створення в державі ефективної системи державного регулювання, яка включає науково обґрунтоване стратегічне планування, нормативно-правове регулювання, а також створення управлінської інфраструктури, фінансування, інформаційне забезпечення та належний захист прав і законних інтересів усіх учасників фізкультурно-спортивних відносин.

Як зазначається в науковій літературі, державне регулювання у сфері спорту – це системно інтегрована та функціонально-ієрархічно організована діяльність з планування, реалізації, забезпечення та самоконтролю державно-владного регулюючого впливу на суспільні відносини у сфері спорту та

безпосередньо пов'язані з ними відносини, що регулюються органами державної влади шляхом нормативно-правового (насамперед, адміністративно-правового) регулювання, організаційно-координаційного, фінансового (бюджетного, податкового та ін.), інфраструктурного та іншого ресурсного адміністрування та шляхом здійснення контрольних-наглядових повноважень. За кордоном також сформовано державні органи й організації, які здійснюють функції державного регулювання (управління) у сфері фізичної культури та спорту. Зважаючи на інтеграційні прагнення України, важливим є дослідження перспективних моделей реалізації державного регулювання фізкультурно-спортивною діяльністю.

Дослідженню процесу реалізації державної політики у сфері фізичної культури та спорту присвячені наукові роботи таких зарубіжних і вітчизняних учених С. Вавренюка, Н. Дацій, С. Дікер, Ю. Довгенько, С. Домбровської, В. Кононовича, В. Куделко, Н. Павлій, І. Парубчака, В. Платонова, І. Рибчича, С. Сінгаєвського, Р. Сіренко, В. Сисюк, В. Сиченка, С. Шевченка, А. Чакер, Н. Ярової та ін. [16–19; 46; 74–75; 85; 129; 156; 162]. Варто зазначити, що проблемні питання, наявні у сфері фізичної культури та спорту в Україні наростають як сніжний ком, а подекуди ще більше кристалізуються через незавершення реформи в цій сфері, що вимагає оновлення підходів до вдосконалення державної політики в цій сфері.

Аналіз наукових напрацювань у сфері фізкультурно-спортивної діяльності дав змогу стверджувати, що за кордоном міністерства виступають найпоширенішою організаційною формою державних інституцій, що здійснює державне регулювання у сфері спорту. Як відомо, у Бразилії діє Міністерство спорту Бразилії, у Франції – Міністерство спорту, молоді та народної освіти Франції.

В інших країнах (Іспанія, Швейцарія, Аргентина та ін.) повноваження у сфері спорту передані іншим органам виконавчої влади чи спеціальним координуючим органам. Наприклад, У США на рівні штатів діють комітети

та комісії зі спорту, які є органами виконавчої влади штатів (Комісія зі спорту штату Каліфорнія, Консультативна рада зі спортивних єдиноборств штату Делавер та ін.) [44; 74–75].

У низці держав створено систему регіональних органів державного управління, підзвітну національним органам державного управління в галузі спорту. Так, у Швейцарії на рівні кантонів діють державні ради чи комісії, які є органами виконавчої влади кантонів (наприклад, Комісія з фізичної культури та спорту кантону Санкт-Галлен та ін.). Крім того, функціонують різні департаменти, управління та інші органи, підзвітні регіональними органами виконавчої Швейцарії у сфері спорту [там само].

В інших країнах (Португалія, Венесуела, Коста-Ріка, Куба, Перу, Чилі) повноваження, пов'язані з державним управлінням в галузі спорту, виконують спеціально створені державні установи – університети. В Аргентині, Бразилії, Еквадорі та Австрії діють недержавні організації, на які також покладено повноваження щодо державного регулювання в галузі спорту (наприклад, Національний орган з питань спорту найвищих досягнень Аргентини, Національна спортивна федерація Еквадору та ін.) [16–19].

Таким чином, видно що в цілому в зарубіжних країнах, сформована багаторівнева та комплексна система державного регулювання та управління у сфері фізичної культури та спорту. Ця система спрямована на забезпечення сталого функціонування та розвитку суспільних відносин у галузі фізичної культури та спорту.

Сьогодні ефективність державного регулювання у цій сфері зумовлюється таким:

- 1) соціальними вимогами щодо покращення якості життя та забезпечення охорони здоров'я населення;

- 2) економічними вимогами розвитку сфери спортивної інфраструктури;

3) моральними вимогами з урахуванням морально-виховного потенціалу спорту (правила fair-play) та необхідності особливого регулювання азартних ігор та пов'язаних з ними видів спорту;

4) вимогами охорони та захисту прав і законних інтересів усіх учасників у різних галузях фізкультурно-спортивних відносин.

В Україні традиційно існує потужна державна система державного регулювання, у тому числі у сфері фізичної культури та спорту. Держава активно здійснює свої адміністративно-владні повноваження, здійснюючи цілеспрямований вплив на цю сферу суспільних відносин, що обумовлено наявністю певних громадських інтересів: економічних, соціальних, іміджевих та ін. Такий порядок регулювання характерний для *інтервенціоністської моделі*, що передбачає активне втручання держави у справи спорту, у діяльність спортивних організацій. Крім цієї моделі, у світі існує й інша модель державного регулювання та управління – *ліберальна* (або модель невторчання), що передбачає надання державою максимальної свободи саморегулювання та самоврядування спортивним організаціям та мінімізацію втручання у справи спорту [130].

Можна виділити низку ознак, характерних для державного регулювання (управління) у сфері фізичної культури та спорту:

- урахування суспільних інтересів;
- планування, стимулювання та розвиток фізичної культури та спорту на загальнодержавному рівні;
- надання рівних можливостей для розвитку всіх видів та напрямів спорту та фізичної культури;
- формування необхідного правового забезпечення фізкультурно-спортивних відносин з урахуванням норм міжнародного права;
- реалізація контрольних-наглядових повноважень;

- встановлення гарантій захисту прав та законних інтересів усіх учасників спортивних відносин;
- обмеження меж державного втручання системою недержавного регулювання у сфері спорту;
- взаємодія та співпраця з різними суб'єктами спортивного права на міжнародному, регіональному та національному рівнях.

Водночас в Україні, як і в інших країнах світу, незважаючи на переважання публічних механізмів, що використовуються для регулювання у сфері фізичної культури і спорту, застосовуються й інші механізми. До них належать такі види недержавного самоврядування: соціальне управління, корпоративне управління та договірне управління. Сьогодні найбільший інтерес представляє співвідношення державного регулювання та недержавного управління (самоврядування) у сфері фізкультурно-спортивної діяльності.

З огляду на своєрідність відносин, що виникають у сфері фізичної культури та спорту, учасниками цих відносин сформовано цілу систему недержавного управління, спрямовану на адекватне та цілеспрямоване регулювання відносин у цій сфері, з урахуванням її специфіки виду. У цьому контексті формування та функціонування комплексів позаправової нормативної регламентації (*lex sportiva*) є невід'ємною частиною будь-якої фізкультурно-спортивної діяльності. Автономність спорту можна визначити як організаційно-нормативну характеристику галузі спорту (і одночасно як принцип організації та функціонування суб'єктів фізкультурно-спортивної діяльності), що відображає децентралізованість організації суспільних відносин у цій галузі, відносну (тобто в певних межах) нормотворчу та нормозастосовну, інституційно-структурну та організаційно-діяльнісну, фінансово-економічну, політичну та ідеологічну самостійність та незалежність сфери спорту від системи державної влади, а також від

політичних організацій, релігійних об'єднань та організацій сфери бізнесу, незалежність від санкціонування, втручання та тиску з їхнього боку [44].

Термін «автономність» стосовно фізкультурно-спортивної діяльності вперше був закріплений 1949 р. в Олімпійській Хартії та стосувався національних олімпійських комітетів. Відповідно до Рекомендацій Комітету міністрів Ради Європи № CM/Rec (2011) «Про принцип автономності спорту в Європі» можна визначити такі ознаки автономності спорту, які представляють певні можливості для неурядових та некомерційних спортивних організацій:

1) вільно створювати, змінювати та інтерпретувати правила щодо певних видів спорту без зайвого політичного чи економічного впливу;

2) отримувати фінансування з державних або інших джерел без виникнення у зв'язку з цим невідповідних зобов'язань;

3) реалізовувати за рахунок власних коштів свої цілі та обрану діяльність без сильних зовнішніх обмежень;

4) співпрацювати з публічною владою з метою вдосконалення законодавчої бази, щоб уникнути правової невизначеності, для внесення свого внеску у розвиток нормативного забезпечення у сфері спорту (норми про конкуренцію чи норми, що застосовують до неурядових некомерційних організацій) для законного та пропорційного досягнення цих цілей» (п. 1) [75; 85].

Таким чином, незважаючи на переважання державних механізмів регулювання (управління) у сфері фізичної культури та спорту, сьогодні в Україні спостерігається певний розвиток «самоврядування» у цій сфері під впливом вищевказаних рекомендацій та правил міжнародних спортивних організацій. В Україні, як і в інших державах, автономність фізичної культури та спорту визнається й гарантується державою. При цьому головна проблема полягає в пошуку оптимального балансу публічних та приватних

інтересів у процесі реалізації в державі тієї чи іншої моделі (інтервенціоністської чи ліберальної) державного регулювання (управління) у сфері фізичної культури та спорту.

На даний час вважається, що в процесі організації та здійснення державного регулювання (управління) слід брати до уваги значно зрослому роль недержавних/муніципальних суб'єктів та його дедалі більше зростаючу участь у процесах державного та соціального управління, у формуванні публічної політики. Відповідно до такого підходу роль держави змінюється від «основного постачальника» державної політики до суб'єкта, який забезпечує взаємодію під час реалізації різних інтересів у суспільстві, значення якого може зводитися до координації й управління подібними процесами. Це веде до того, що змінюються набори інструментів державного управління.

Однозначно заперечувати раціональність автономії функціонування сфери фізичної культури та спорту було б неправильним, оскільки різні види спорту та пов'язаних із цим відносин мають свою специфіку, тому потрібна певна свобода, зокрема нормотворчості, у межах окремих видів. В останні роки суттєвий сегмент відносин у галузі фізичної культури та спорту займають договірні взаємини сторін, зокрема, щодо надання фізкультурно-спортивних послуг населенню [18–19], з продажу (трансферу) гравців закордонним спортклубам, відносини між різними суб'єктами фізкультурно-спортивних відносин та ін. У цій сфері вбачається за необхідне робити акцент саме на приватно-правових механізмах регулювання фізкультурно-спортивної діяльності. У науковій літературі наголошується, що подальше вдосконалення фізкультурно-спортивної політики України має полягати у розвантаженні держави від зайвих функцій, що затримують процес розвитку автономії спорту та перехід на договірний режим управління у територіальному та корпоративному сегментах [16; 162].

Таким чином, надмірне та неадекватне втручання держави у діяльність

спортивних організацій знижує ефективність їхньої діяльності, розбалансує управління спортом, підвищує ризики корупції. З іншого боку, надмірне збільшення обсягу компетенції недержавних (приватних) регуляторів у сфері спорту можуть суперечити громадським інтересам держави. У будь-якій моделі автономність спорту визнається та гарантується державою. Питання лише у тому, якою мірою це здійснюється. Так, наприклад, в останніх публікаціях зарубіжних авторів зі спортивного права нерідко обговорюється питання необхідності посилення державного регулювання в галузі спорту. Зокрема, зазначається, що після великих скандалів, які запламували репутацію професійного спорту, стало ясно, що необхідно встановити правила, що забезпечують належне та етичне управління спортивними організаціями. В той час як спортивний рух брало участь у великому процесі реформування, особливо на рівні регіональних та міжнародних спортивних федерацій, держави в Європі вважають за необхідне забезпечити належний державний вплив на спортивні організації. Внаслідок чого спостерігається нова тенденція серед європейських держав — це розвиток управління спортом у його макроекономічному сенсі, що зачіпає відносини між державою та саморегульованим спортивним рухом. При цьому держави вжили всіляких заходів, які полягають у прийнятті обов'язкових кодексів поведінки, угод з етичного спорту, добровільних кодексів належного управління та інструментів самооцінки, а також обов'язкових кодексів управління спортом, призначених для заохочення належного управління спортивними відносинами всередині країни. Таким чином, спортивні організації, які претендують на державне фінансування, повинні забезпечити дотримання певного набору вимог до порядку корпоративного управління у спорті [130].

Інший закордонний дослідник [213] зазначає, що заснування міжнародного партнерства проти корупції у сфері спорту (у 2017 р.) свідчить про зростаючий інтерес і консенсус серед зацікавлених сторін щодо того, що спортивні керівні органи не змогли реорганізуватися після корупційних

скандалів. Отже, автономія спорту більше не повинна розглядатись як виправдання невтручання державної влади у внутрішнє управління спортивної організації. На цьому тлі набуло поширення «належне управління» (врядування), що розглядається значно ширше, ніж державне управління (регулювання). Соціальне управління та загальна сумлінність мають ґрунтуватися на законі, а не лише на етиці [202].

У науковій літературі [130; 155; 163; 201] слушно наголошується, що сьогодні головною функцією держави має стати створення умов для того, щоб кожен громадянин міг задовольнити свої інтереси у сфері фізкультури та спорту, а також реалізувати свої можливості. Саме держава має створити можливості для забезпечення кожному мінімальних рухових режимів, сприяти взаємодії між сферою спорту й охороною здоров'я, освітою, захистом навколишнього середовища. Забезпечення фізкультурно-спортивної діяльності можна розглядати у контексті національної безпеки.

Автори відзначають, що зараз необхідний пошук оптимального балансу публічних та приватних інтересів у сфері регулювання фізкультурно-спортивних відносин і відповідної діяльності [75]. Роль держави, безумовно, має залишатися вагомюю, але від функції нагляду вона повинна зміщуватися у бік розширення зобов'язань щодо реалізації соціальної функції держави. Саме в цьому напрямі вбачається необхідність щодо посилення публічних засад на сучасному етапі [130]. Множинні позитивні приклади державного регулювання (управління) у сфері фізичної культури та спорту з різних країн світу дають підстави в найближчій перспективі прогнозувати розвиток інституту державно-приватного партнерства такої сфери. Відтак, зростає значення якісного державного (публічного) та недержавного (приватного) регулювання фізичної культури та спорту.

Отже, під час дослідження виявлено, що, незважаючи на ліберальний підхід до регулювання фізкультурно-спортивної діяльності в деяких країнах світу, сьогодні спостерігається підвищення ролі державного впливу на цю

сферу відносин. Це покликано забезпечити умови для сталого функціонування національних та міжнародної систем спортивних відносин, захисту публічних і приватних законних інтересів учасників спортивних відносин, а також загально визнаних моральних цінностей. Ускладнення взаємодії публічної та приватної систем регулювання фізкультурно-спортивної діяльності визначає необхідність подальших науково-практичних досліджень з метою пошуку ефективних механізмів їх взаємодії та критеріїв їх оптимального поєднання.

Виявлено, що певна автономність сфери фізичної культури та спорту забезпечується у двох відомих моделях (ліберальній та інтервенціоністській). Вони відрізняються прямими або непрямими методами впливу, що у свою чергу становлять підґрунтя для державного регулювання або державного управління. Акцентовано, що сфера фізкультурно-спортивної діяльності насамперед передбачає застосування м'яких (непрямих) методів державного регулювання.

Незважаючи на ліберальний підхід, що застосовується низкою країн під час регулювання фізкультурно-спортивної діяльності, сьогодні спостерігається підвищення ролі державного впливу на цю сферу, що спрямоване на забезпечення умов для сталого функціонування національних та міжнародної систем спортивних відносин, захисту публічних та приватних законних інтересів у цій сфері, а також загально визнаних моральних цінностей. Ускладнення взаємодії публічної та приватної систем регулювання фізкультурно-спортивної діяльності та пов'язаних з нею відносин визначає необхідність подальших науково-практичних досліджень з метою пошуку ефективних механізмів їх взаємодії та критеріїв їх оптимального поєднання.

Погоджуємося з Е. Процук [143], що для впровадження кращих закордонних практик державного регулювання фізкультурно-спортивної діяльності необхідним є врахування основних міжнародних стандартів. У цьому контексті необхідно проаналізувати такі міжнародні нормативно-

правові документи:

1. Загальну декларацію прав людини.
2. Конвенцію про захист прав людини і основоположних свобод.
3. Європейську хартію спорту для всіх.
4. Європейську хартію спорту.
5. Кодекс спортивної етики[51; 56; 68; 71].

Аналіз цих нормативно-правових документів у сфері фізичної культури та спорту дав змогу стверджувати, що серед функцій державного регулювання у цій сфері варто виокремлювати ті, що забезпечують розвиток певної складової, а саме:

1) гуманітарної складової (вона передбачає розвиток здорового способу життя в суспільстві загалом і серед молоді зокрема, формування етики та толерантності у здійсненні фізкультурно-спортивної діяльності);

2) соціальної складової (вона передбачає здійснення боротьби з негативними звичками серед населення, у т.ч. серед студентства, підвищення рівня життя, відпочинок, формування нових робочих місць для формування та реалізації соціального капіталу тощо);

3) економічної складової, що передбачає забезпечення розвитку підприємницької діяльності у сфері фізичної культури та спорту, зокрема, шляхом упровадження бізнес-проектів у професійних спортивних та комерційних спортивних організаціях. Наразі вітчизняні органи державної влади не здатні забезпечити розвиток сфери фізичної культури та спорту з позиції економічної складової, тому в цьому контексті потрібно говорити про актуалізацію ринкових механізмів;

4) культурної складової (вона включає позиціонування досягнень, культури та менталітету країни на міжнародній арені, традицій окремо взятої держави на світових змаганнях);

5) політичної складової, що проявляється у зовнішньому та внутрішньому середовищі, передбачаючи формування позитивного іміджу країни як розвиненого члена світового спортивного співтовариства, так і

соціально орієнтованої державної політики.

На підтвердження висловленої гіпотези щодо важливості дослідження функцій державного управління фізкультурно-спортивної діяльності можемо навести дані те наскільки виважене та системне виконання таких функцій може забезпечити сталий розвиток сфери фізичної культури та спорту, а також високі показники на олімпійських іграх (табл. 1.4).

Таблиця 1.4

Результати зимових та літніх олімпійських ігор з 1898 по 2020 рр.

№	Держава	Літні ігри				Зимові ігри				Всього			
		Золото	Срібло	Бронза	Всього	Золото	Срібло	Бронза	Всього	Золото	Срібло	Бронза	Усього
1	США	976	758	666	2400	87	95	71	253	1063	853	737	2653
2	Велика Британія	236	272	272	780	9	3	10	22	245	275	282	802
3	Франція	202	223	246	671	27	27	40	94	229	250	286	765
4	Німеччина	174	182	217	573	70	72	48	190	244	254	265	763
5	Італія	198	166	185	549	37	32	37	106	235	198	222	655
6	Швеція	143	164	176	483	48	33	48	129	191	197	224	612
7	НДР	153	129	127	409	39	36	35	110	192	165	162	519
8	Китай	201	144	128	473	9	18	17	44	210	162	145	517
9	Росія	133	122	143	398	36	29	26	91	169	151	169	489
10	Угорщина	167	144	165	476	0	2	4	6	167	146	169	482
11	Австралія	138	153	177	468	5	1	3	9	143	154	180	477
12	Фінляндія	101	84	117	302	41	59	56	156	142	143	173	458
13	Норвегія	56	49	43	148	107	106	90	303	163	155	133	451
14	Японія	130	126	142	398	9	13	15	37	139	139	157	435

Джерело: складено на підставі [16–19; 130; 160; 184]

Аналіз наукових напрацювань І. Гасюк та І. Рибчича дозволив визначити пріоритети системи державного управління фізичною культурою та спортом США та країн ЄС (рис. 1.4). Ці пріоритети є основою для формування системи міжнародних нормативних документів.

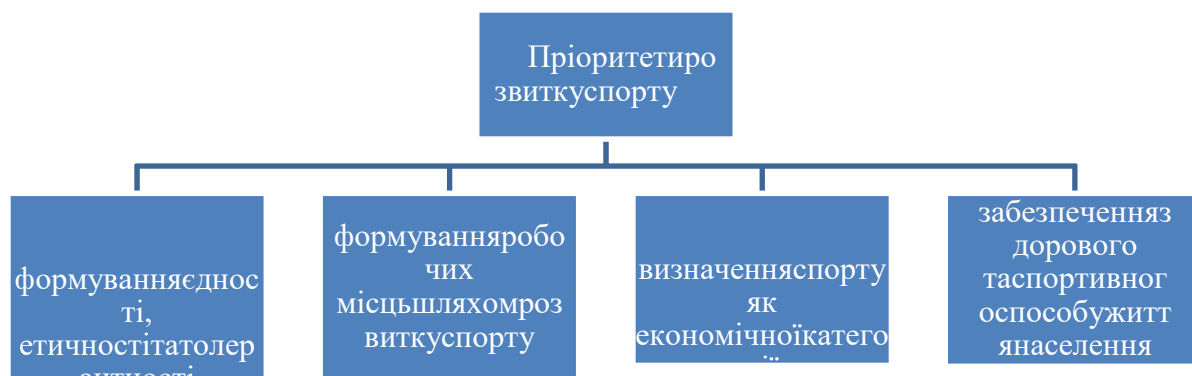

Рис. 1.4. Пріоритети системи державного управління фізичною культурою та спортом США та країн ЄС

Джерело: складено на підставі [22–24; 138; 143; 156]

На підставі дослідження міжнародних нормативно-правових документів у сфері фізичної культури та спорту можна визначити елементи регламентування Європейської спортивної Хартії (рис. 1.5) [56]. Її було впроваджено з метою імплементації базових прав та свобод людини країнами-членами ЄС. Ця хартія визначає питання інклюзивності спортивного розвитку у всіх контекстах цього терміну [143].

Рис. 1.5. Елементи регламентування Європейської спортивної Хартії. Джерело: складено на підставі [56]

Рис. 1.6. Пріоритети Кодексу спортивної етики
Джерело: складено на підставі [68]

Повсюдне поширення толерантності та здійснення культурного обміну у межах сфери фізичної культури та спорту були визначені як пріоритети розвитку такої сфери на глобальному рівні. Вони становили підґрунтя для розробки та схвалення Кодексу спортивної етики. Цей міжнародний правовий документ регламентує особливості поведінки спортсменів та суддів у період змагань, а також засади поведінки вболівальників. Останні засади передбачають врахування таких загально відомих принципів:

- 1) принципу чесності;
- 2) принципу рівності;
- 3) принципу об'єктивності (див. рис. 1.6).

Аналізуючи нормативно-правове забезпечення процесів розвитку сфери фізичної культури та спорту у країнах-членах ЄС можна визначити такі пріоритети управління цією сферою: 1) освітня функція; 2) забезпечення здоров'я; 3) соціальна функція; 4) культурний розвиток; 5) рекреація[160].

Очевидно, що країни-члени ЄС розглядають систему державного управління сферою фізичної культури та спорту крізь призму надання адміністративних послуг у цій сфері, а також забезпечення доступу до спорту загалом. Відтак, вищенаведені базові пріоритети розвитку сфери фізичної культури та спорту у країнах-членах ЄС сформовані з урахуванням цінності самої людини, її життя та здоров'я, а також з урахуванням соціальних запитів. Застосування методу історичної формалізації дає підстави стверджувати, що система пріоритетів з орієнтацією на людину сформувалася після Другої світової війни. І тільки після 50-років ХХ століття спорт почав розглядатися як елемент бізнесу, що зумовило розвиток комерційної складової сфери фізичної культури та спорту, а також необхідність розробки нормативних документів у сфері регулювання спортивної індустрії з позиції забезпечення її функціонування на засадах прозорості, чесності й неупередженості. У продовження умовного плану дослідження схематично представимо основні аспекти правового забезпечення розвитку фізичної культури та спорту за кордоном (рис. 1.7).

Загальна декларація прав людини	визначає базові права людини, зокрема на комфортне життя, нормальний життєвий рівень, соціальне обслуговування та підтримку здоров'я себе та членів своєї родини
Конвенція захисту прав людини і основоположних свобод	визначає право людини на забезпечення життя та здоров'я, надання соціальних послуг
Європейська хартія зі спорту для всіх	визначення серед базових пріоритетів розвитку спорту доступність для всіх категорій населення
Кодекс спортивної етики	визначає доступність спорту, забезпечення можливості для всіх покращувати свої навички та спортивні результати, безпека спортсменів та попередження фінансових махінацій
Європейська спортивна хартія	визначення функцій спорту, які полягають у оздоровленні, реабілітації, рекреації, відновлення фізичних та психічних сил людини
Конвенція Ради Європи проти маніпулювання спортивними змаганнями	визначає норми та правила організації спортивних змагань, необ'єктивного суддівства, безпеки проведення спортивних змагань тощо
Антидопінгова конвенція	спрямована на регламентування та відповідальність спортсменів та спортивних організаторів за вживання заборонених препаратів
Робочі плани ЄС щодо розвитку спорту	визначає нагальні проблеми розвитку спорту та засоби його розвитку

Рис. 1.7. Аналіз правового забезпечення розвитку фізичної культури та спорту за кордоном. Джерело: складено на підставі [51; 56; 68; 71; 160]

Таким чином, аналіз організаційно-правового забезпечення державного регулювання у сфері фізичної культури та спорту за кордоном дав змогу стверджувати, що таке забезпечення має важливе значення для України та потребує виваженого врахування на її теренах. При цьому важливо гарантувати комплексність та системність урахування міжнародних норм щодо забезпечення реалізації механізмів державного регулювання фізкультурно-спортивної діяльності з метою стимулювання ефективного розвитку всієї сфери фізичної культури та спорту на національному й глобальному рівнях.

У цьому контексті варто визначити, по-перше, алгоритм формування організаційного механізму державного регулювання фізкультурно-спортивної діяльності в Україні. А по-друге, тенденції розвитку державного регулювання у сфері фізичної культури та спорту в Україні, що передбачають урахування Рекомендацій Комітету міністрів Ради Європи № CM/Rec (2011) «Про принцип автономності спорту в Європі».

Крім того, проведення ретроспективного аналізу нормативно-правового забезпечення процесів розвитку фізичної культури та спорту в країнах-членах ЄС (Європейської хартії зі спорту для всіх, Європейської спортивної хартії тощо) дозволило окреслити основні пріоритети суспільного розвитку у сфері фізичної культури та спорту в Україні, а також вимоги щодо їх імплементації у вітчизняне законодавство. Серед цих пріоритетів можна виокремити такі: 1) упровадження кращих закордонних практик державного регулювання фізкультурно-спортивної діяльності; 2) урахування основних міжнародних стандартів; 3) завершення реформування системи державного регулювання у сфері фізкультурно-спортивної діяльності в Україні; 4) застосування системного підходу до розвантаження інституційної системи державного регулювання в цій сфері від зайвих функцій, які гальмують процес розвитку її автономії; 5) перехід на ліберальний режим державного регулювання із залученням до нього територіального та корпоративного сегментів.

Отже, важливим є визначення напрямків розвитку організаційного механізму державного регулювання фізкультурно-спортивної діяльності в Україні в межах вищезазначених пріоритетів. Серед них наразі основною позицією є завершення реформування системи державного регулювання у сфері фізкультурно-спортивної діяльності в Україні, що вимагає упровадження ліберальної моделі такого регулювання. Вона покликана забезпечити підвищення іміджу України на міжнародній арені у сфері фізичної культури та спорту, рівня її фінансування та раціонального використання «портфелю» ресурсів, а також реалізацію нашою державою заходів у сфері фізкультурно-спортивної діяльності, зорієнтованих на цільову аудиторію.

Висновки до першого розділу

Дослідження теоретичних засад державного регулювання фізкультурно-спортивною діяльністю дозволило зробити такі висновки:

1. Розгляд фізкультурно-спортивної діяльності як об'єкту державного управління дав змогу стверджувати про доцільність характеристики такої діяльності в межах двох теоретичної та практичної площини – інституційної реалізації механізмів державного регулювання й у межах, власне, об'єктового виміру. Отриманий результат показав, що сфера фізичної культури та спорту передбачає розвиток відповідних суспільних та управлінських відносин, розвиток спортивної інфраструктури, закладів вищої освіти в напрямку забезпечення серед молоді здорового способу життя тощо. У цьому контексті, з одного боку, аргументовано загальні та специфічні цілі діяльності інституцій суспільного та державного сегментів у сфері фізкультурно-спортивної діяльності. А з другого боку, обґрунтовано класифікацію організацій, що надають послуги у сфері фізичної культури та спорту за критерієм «цільові установки діяльності».

2. Проведене дослідження дало змогу виокремити такі наукові підходи до формування механізмів державного регулювання фізкультурно-спортивної діяльності: системності й організаційно-функціональності. На підставі дослідженої функціональної специфіки цих механізмів наполягається на важливості їхнього співвіднесення із системою державного управління як часткового та більш загального. Власне кажучи, механізми державного регулювання фізкультурно-спортивної діяльності є складовим елементом відповідної системи державного управління. При цьому аргументовано виокремлювати у структурі системи державного регулювання фізкультурно-спортивної діяльності такі складники: мету та завдання; управлінські принципи; основні функції державного управління, а також його методи та засоби.

3. Доведено, що саме методи та засоби державного регулювання фізкультурно-спортивної діяльності становлять основу функціонування правового й організаційного механізмів державного регулювання в означеній сфері. Серед цих методів державного регулювання фізкультурно-спортивної діяльності запропоновано виділяти: методи збирання інформації й аналізу інформації щодо структури та потенціалу державного регулювання фізкультурно-спортивної діяльності, вивчення громадських потреб у сфері фізичної культури та спорту, урахування думки громадськості в цьому напрямку соціального розвитку, а також прогностичні, організаційно-правові та інші ресурсні методи.

4. Узагальнено закордонні практики реалізації державного регулювання фізкультурно-спортивної діяльності, що передбачають застосування ліберального та інтервенціоністського підходів. Виявлено, що сьогодні в різних країнах світу (соціально й економічно розвинених, а також тих, що тільки стали на шлях забезпечення сталого розвитку) спостерігається підвищення ролі державного впливу на відносини у сфері фізкультурно-спортивної діяльності. Застосування ліберального й інтервенціоністського підходів покликано забезпечити умови для сталого функціонування

національних та міжнародної систем спортивних відносин, захист інтересів учасників таких відносин. Відповідно встановлено, що автономність сфери фізичної культури та спорту забезпечується у двох відомих моделях – ліберальній та інтервенціоністській. Вони передбачають використання прямих або непрямих (м'яких) методів державного впливу, що є базисом для класифікації механізмів державного регулювання в зазначеній сфері. З'ясовано, що в країнах з високим рівнем економічного розвитку (у Великій Британії, Італії, Німеччині, США, Франції, Швейцарії та ін.) забезпечення розвитку сфери фізкультурно-спортивної діяльності здійснюється із застосуванням саме м'яких методів державного регулювання. Використання прямих методів державного регулювання фізкультурно-спортивної діяльності притаманне країнам з авторитарним і тоталітарним режимом правління (Китаї, Північна Корея та ін.).

5. Крім того, за кордоном сформувалася багаторівнева інституційна система державного регулювання фізкультурно-спортивної діяльності. При цьому найпоширенішою організаційною формою державних інституцій, що здійснюють державне регулювання в цій сфері, є міністерства (у Бразилії, Франції та ін.). В інших країнах повноваження у сфері фізкультурно-спортивної діяльності передані іншим органам виконавчої влади чи спеціальним координуючим органам, у тому числі на регіональний рівень (в Аргентині, Іспанії, США, Швейцарії та ін.). В інших країнах (Португалія, Венесуела, Коста-Ріка, Куба, Перу, Чилі) державне регулювання фізкультурно-спортивної діяльності здійснюють спеціально створені державні установи – університети. До того ж, в Австрії, Аргентині, Бразилії, Еквадорі та інших країнах до формування державної політики в зазначеній сфері активно залучаються недержавні організації.

6. Наголошується, що подальше вдосконалення державної політики у фізкультурно-спортивній сфері в Україні має полягати в її розвантаженні від зайвих функцій. Адже наразі вони гальмують процес розвитку автономії цієї сфери, а, отже, перехід на ліберальний режим державного регулювання

шляхом залучення до процесу його реалізації територіальний і корпоративний сегменти. Ускладнення взаємодії цих сегментів із державними інституціями під час регулювання фізкультурно-спортивної діяльності в Україні визначає необхідність подальших науково-практичних досліджень з метою пошуку ефективних механізмів їх взаємодії та критеріїв їх оптимального поєднання. У цьому контексті визначено тенденції розвитку державного регулювання у сфері фізичної культури та спорту в Україні, що передбачають урахування Рекомендацій Комітету міністрів Ради Європи № CM/Rec (2011) «Про принцип автономності спорту в Європі». Крім того, проведення ретроспективного аналізу нормативно-правового забезпечення процесів розвитку фізичної культури та спорту в ЄС (Європейська хартія зі спорту для всіх, Європейської спортивної хартії тощо) дозволило окреслити основні пріоритети суспільного розвитку, а також вимоги щодо їх імплементації у вітчизняне законодавство.

РОЗДІЛ 2

СУЧАСНИЙ СТАН ФУНКЦІОНУВАННЯ МЕХАНІЗМІВ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ФІЗКУЛЬТУРНО-СПОРТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

2.1. Аналіз стану функціонування організаційного механізму державного регулювання фізкультурно-спортивної діяльності

Одними з найважливіших складових структури державного регулювання фізкультурно-спортивної діяльності та розвитку молодіжного спорту за умов освітньої організації вищої освіти є визначення закономірностей, принципів, функцій і методів державного управління. Ці складники були розглянуті вище в роботі з позиції їхньої теоретичної характеристики. Проте слід детальніше розібратися з особливостями їх впровадження в державно-управлінську практику. Тому, на наш погляд, доцільно розглянути низку закономірностей та принципів державного управління та соціального менеджменту стосовно регулювання фізкультурно-спортивної діяльності в умовах освітньої організації вищої освіти.

На переконання вчених, в теорії державного управління та соціального менеджменту поняття «закономірність» розглядається як первісне формулювання закону, як його приватний прояв[109–110]. З урахуванням вищевикладеного твердження можна уточнити закономірності державного регулювання фізкультурно-спортивної діяльності та розвитком молодіжного спорту в освітньому процесі ЗВО, основний зміст яких полягає в такому:

1. Оптимальна взаємодія керованої та керуючої підсистем, що забезпечує найбільш ефективне їхнє функціонування на всіх рівнях розвитку молодіжного спорту в освітньому процесі ЗВО.

2. Орієнтація механізму державного регулювання фізкультурно-спортивної діяльності та розвитком молодіжного спорту за умов освітньої організації вищої освіти на задоволення фізкультурно-спортивних потреб студентів, надання їм оптимальних умов для якісної професійної й спортивної підготовки.

3. Науково обґрунтоване співвідношення централізації та децентралізації організаційного механізму державного регулювання фізкультурно-спортивної діяльності та розвитком молодіжного спорту відповідно до характеру спортивної та професійної підготовки здобувачів вищої освіти (студентів).

4. Усвідомлена та професійна участь суб'єктів розвитку молодіжного спорту в рамках встановленого регламенту їх прав і функціональних обов'язків.

Уточнений зміст цих закономірностей, на нашу думку, може бути спрямований на визначення відповідних принципів, якими мають керуватися суб'єкти державного регулювання фізкультурно-спортивної діяльності та розвитком молодіжного спорту. У свою чергу, ці принципи зумовлюють вимоги до теоретико-методичного компоненту та організаційного механізму державного регулювання фізкультурно-спортивної діяльності та розвитком молодіжного спорту в умовах освітньої організації вищої освіти.

Таким чином, принципи державного регулювання фізкультурно-спортивної діяльності та розвитком молодіжного спорту – це керівні настанови, що виражають сенс закономірностей управлінської діяльності. На їх основі формується практична система конкретних методів структури державного регулювання фізкультурно-спортивної діяльності та розвитком молодіжного спорту. Група науковців у сфері державного регулювання фізкультурно-спортивної діяльності та розвитком молодіжного спорту слушно вказують на необхідність урахування типових ознак, характерних для принципів державного та соціального управління, якими є:

– відповідність цілям організаційного механізму державного

регулювання фізкультурно-спортивної діяльності та розвитком молодіжного спорту в освітньому процесі ЗВО;

– визначення, моніторинг й облік соціально-особистісних особливостей державного регулювання фізкультурно-спортивної діяльності та розвитком молодіжного спорту;

– наявність нормативно-правової бази для забезпечення державного та суспільного впливу за станом розвитку фізкультурно-спортивної діяльності та молодіжного спорту [92; 95; 155; 162].

Результати вивчення провідних напрямів розвитку фізкультурно-спортивної діяльності та молодіжного спорту з урахуванням вищезазначених ознак дозволяє сформулювати низку спеціальних принципів організаційного механізму державного регулювання фізкультурно-спортивної діяльності та розвитком молодіжного спорту в ЗВО, а саме:

– принцип єдності, що сприяє об'єднанню та взаємозв'язку всіх рівнів та структур регулювання фізкультурно-спортивної діяльності та розвитком молодіжного спорту в ЗВО;

– принцип цілеспрямованості в управлінні розвитком студентського спорту у ЗВО;

– принцип самоврядності, що забезпечує узгоджену взаємодію органів управління та молодіжних спортивних колективів у вирішенні завдань розвитку фізкультурно-спортивної діяльності;

– принцип оптимального підбору суб'єктів структури державного регулювання фізкультурно-спортивної діяльності та розвитком молодіжного спорту в ЗВО, їхньої професійної підготовленості та використання у вирішенні завдань розвитку спорту у ЗВО;

– принцип ефективного стимулювання діяльності тренерів, викладачів, керівників та інших спеціалістів з управління фізкультурно-спортивною діяльністю та розвитком молодіжного спорту в ЗВО.

Наведені спеціальні принципи державного регулювання фізкультурно-спортивної діяльності та розвитком молодіжного спорту в ЗВО, на нашу

думку, становлять базис організаційного механізму державного регулювання в такій сфері, та сприяють його ефективній реалізації. Даний механізм за рахунок оптимізації управлінських зв'язків та відносин, у свою чергу, визначає функціональний склад процесу управління фізкультурно-спортивною діяльністю щодо підготовки здобувачів вищої освіти (студентів) у реальних умовах їхнього навчання. Відповідно до «Стратегії розвитку фізичної культури та спорту на період до 2028 року», затвердженої постановою Уряду України від 04.11.2020 р. № 1089, та Державної цільової соціальної програми розвитку фізичної культури і спорту на період до 2024 року, затвердженої постановою Уряду України від 01.03.2017 р. № 115 [87;124; 172], можна стверджувати про те, що функціональний склад управління спортивно-педагогічними системами є специфічним видом управлінської діяльності, що має конкретне цільове призначення – розвиток фізкультурно-спортивної діяльності.

Функції управління такими системами, зазвичай, обумовлені характерними для функціонування та призначення об'єкта управління закономірностями. Класифікація функціонального складу організаційного механізму державного регулювання фізкультурно-спортивної діяльності та розвитком молодіжного спорту в ЗВО допомагає визначити головні завдання та характерні види управлінської діяльності з розвитку такого спорту, а також оптимізувати правила та процедури їх впровадження у реальні умови діяльності ЗВО. У цьому контексті визначено алгоритм формування та реалізації організаційного механізму державного регулювання фізкультурно-спортивної діяльності в Україні (рис. 2.1).

Відповідно до твердження групи авторів [17; 92; 95; 156; 164] процедура управлінського впливу, як правило, може мати достатню вибірковість і бути важливим елементом структури управлінського циклу. На їхню думку, дії суб'єкта управління, що відповідають стадіям управлінського циклу, що послідовно змінюються, отримали назву функцій управління [там само].

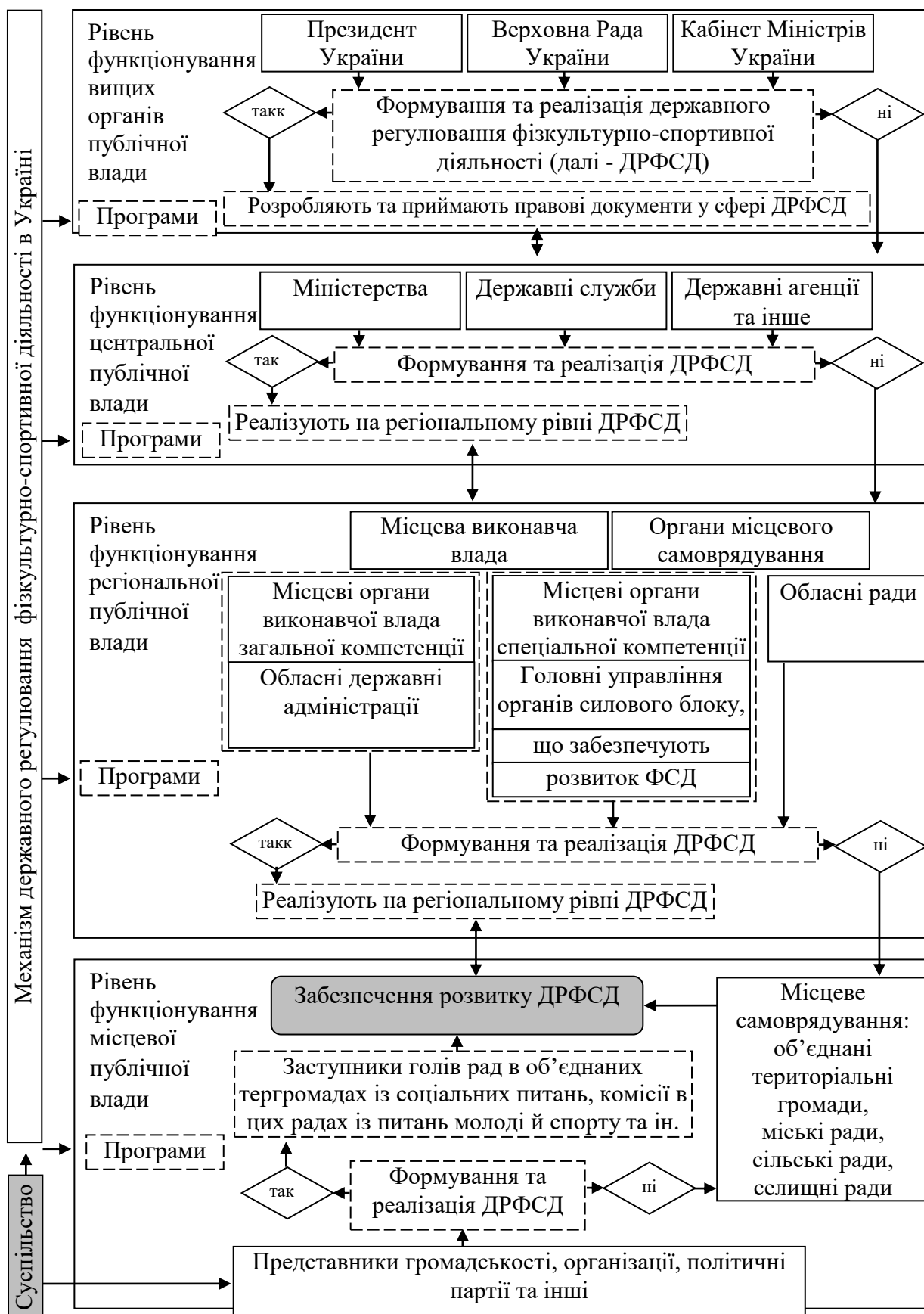

Рис. 2.1. Алгоритм формування та розвитку організаційного механізму державного регулювання фізкультурно-спортивної діяльності в Україні

Джерело: авторська розробка

Ці функції, що становлять основний зміст технології управління, є універсальними, оскільки характеризують будь-який процес управління безвідносно його об'єкту державного впливу.

Деякі автори, описуючи характеристику функцій управління, наголошують на тому, що саме вони забезпечують адекватну реакцію суб'єкта управлінського впливу на різні зміни в спортивно-педагогічних системах [194; 195]. І з цією позицією ми також погоджуємося, адже саме на ці системи покладається першочерговий обов'язок щодо забезпечення розвитку об'єкта управління – фізкультурно-спортивної діяльності.

Проведений системний аналіз функціонального складу державного регулювання фізкультурно-спортивної діяльності та розвитком молодіжного спорту в ЗВО дозволив уточнити класифікацію функцій управління спортивно-педагогічними системами в умовах освітньої організації вищої освіти. У межах дослідження було виділено три групи функцій управління, найбільш характерних для всіх видів спортивно-педагогічних систем: основні, службово-професійні та комунікативні. Розглянемо їх детальніше.

Основні функції регламентують структуру основних складових процесу управління спортивно-педагогічними системами (покликаними забезпечити розвиток фізкультурно-спортивної діяльності на локальному рівні) за умов освітньої організації вищої освіти всіх ієрархічних рівнях. До них можна віднести формування цілей, планування, організацію та контроль.

Службово-професійні функції обумовлені переважно характером вирішення службово-професійних завдань в освітніх установах і включають зазвичай два види функцій – делегування та мотивацію.

Комунікативні функції характеризуються двома компонентами управління, а саме: прийняттям рішення та комунікаціями.

Основні функції залежно від обсягу та значущості розв'язуваних завдань можуть диференціюватися відповідно до ієрархічного рівня структури управління розвитком студентського спорту в освітній організації. Для цього формуються необхідні взаємозв'язки та приймаються відповідні

управлінські рішення. Саме вони, як правило, є технологічною основою для формування основних функцій ефективного управління спортивною роботою в ЗВО [194; 195].

Цілеспрямоване використання основних функцій державного регулювання фізкультурно-спортивної діяльності та розвитком молодіжного спорту в ЗВО створює організаційні, інформаційні, психологічні, педагогічні та інші передумови для реалізації службово-професійних функцій: делегування та мотивації. Оскільки дані функції значною мірою формують соціально-особистісну спрямованість процесу державного регулювання фізкультурно-спортивної діяльності та розвитком молодіжного спорту в ЗВО. На основі цих функцій визначаються завдання та повноваження кожного із суб'єктів державного регулювання фізкультурно-спортивної діяльності та розвитком молодіжного спорту.

На думку В. Лукашук, Н. Мельтюхової та ін., делегування як функція управління означає процес передачі завдань та визначення компетенції особі чи групі осіб, які приймають на себе відповідальність за їх здійснення [100; 109].

Мотивація, як зазначено в наукових роботах [91; 92], є функцією управління розвитком молодіжного спорту, що передбачає процес стимулювання всіх учасників фізкультурно-спортивної діяльності, спрямованої на досягнення поставлених цілей.

Таким чином, основні, службово-професійні та комунікативні функції державного регулювання фізкультурно-спортивної діяльності та розвитком молодіжного спорту в ЗВО, взаємно доповнюючи одна одну, є певною характеристикою організаційного механізму управління в умовах освітньої організації вищої освіти.

Проведений аналіз обраної проблематики дослідження дає підстави стверджувати, що основні функції державного регулювання фізкультурно-спортивної діяльності відбивають загальний порядок управління спортивно-педагогічними системами (що є найбільш наближеними до забезпечення

розвитку такої діяльності) на всіх ієрархічних рівнях освітнього закладу. Про це, зокрема, свідчать матеріали низки наукових публікацій [91; 92; 100].

На початковому етапі державного регулювання фізкультурно-спортивної діяльності та розвитком молодіжного спорту в умовах освітньої організації вищої освіти необхідно передусім сформулювати цілі та завдання спортивної роботи зі здобувачами вищої освіти (студентами) на конкретний часовий проміжок часу, а потім планувати спортивні заходи відповідно до розробленого плану. Для якісної реалізації поставлених завдань слід обов'язково проводити регулярний моніторинг і кваліфікований контроль за ходом виконання управлінських рішень у межах освітнього процесу.

З метою виконання запланованих спортивних заходів потрібно сформувати необхідні організаційно-управлінські структури, підібрати виконавців, скоординувати здійснити контроль за їх діяльністю відповідно до розробленого графіка. Для розкриття структури організаційного механізму державного регулювання фізкультурно-спортивної діяльності та розвитком молодіжного спорту в ЗВО важливо звернути увагу на зазначені вище комунікативні функції, які зумовлюють зміст процесів управління розвитком молодіжного спорту. Вони включають два компоненти: комунікацію та рішення. Комунікації в державного регулювання фізкультурно-спортивної діяльності та розвитком молодіжного спорту в ЗВО передбачають обмін необхідною інформацією в процесі реалізації управлінських рішень. Вони спрямовані на раціональну організацію інформаційних потоків серед молоді з метою ефективного управління навчально-тренувальними процесами.

Основними завданнями комунікації в організаційному механізмі державного регулювання фізкультурно-спортивної діяльності та розвитком молодіжного спорту в ЗВО є:

- інформаційне забезпечення процесу управління розвитком молодіжного спорту та фізкультурно-спортивної діяльності;
- обґрунтування раціональних виховних прийомів з реалізації ефективних інформаційних рішень щодо розвитку спортивної роботи у

молодіжному середовищі;

– оптимізація прийнятих рішень щодо виконання вимог спортивної дисципліни на різних етапах організації навчально-тренувального процесу тощо.

Результати дослідження різних схем державного регулювання фізкультурно-спортивної діяльності свідчать, що вибір того чи іншого управлінського прийому може стати важливим моментом реалізації обраної стратегії та тактики.

До основних вимог, що пред'являються до вибору того чи іншого управлінського рішення, слід відносити [113; 117; 133]:

– рішення, що приймаються, повинні відповідати їх цільовій спрямованості та входити до переліку повноважень суб'єкта державного регулювання фізкультурно-спортивної діяльності;

– затвержені рішення повинні спиратися на обґрунтованість їх застосування;

– рішення, що виконуються, повинні мати необхідну матеріально-технічне, фінансове й інформаційне підґрунтя, а також бути обов'язковими для виконання та відзначатися перспективною спрямованістю.

Результати системного аналізу управлінських рішень, які у процесі керівництва фізкультурно-спортивної діяльності та розвитком молодіжного спорту в ЗВО, дають можливість розпочати вивчення методів реалізації цих рішень в управлінській практиці. У вітчизняній та зарубіжній науковій літературі [109;123; 131] методи управління тими чи іншими соціальними об'єктами в більшості випадків розглядаються як способи та прийоми взаємозумовленої діяльності суб'єкта й об'єкта управління, що забезпечують виконання поставлених завдань. Очевидно, що пріоритет у виборі тих чи інших методів управлінського впливу визначається цільовою необхідністю процесу розвитку молодіжного спорту в умовах освітніх організацій вищої освіти.

Слово «метод» означає спосіб вирішення будь-якої задачі [55].

Змістовна спрямованість методів управлінського впливу залежить від цього, які критерії вони спрямовані [там само]. Під час оцінки ефективності тих чи інших методів державного регулювання фізкультурно-спортивної діяльності серед молоді важливо розрізняти їх змістовну спрямованість й організаційні форми[91; 92]. Зазвичай, спрямованість методів соціально-особистісного управління фізкультурно-спортивної діяльності звернена як у спортсменів, і на об'єкти тренувального процесу. При цьому важливою характеристикою складу методів соціально-особового управління розвитком молодіжного спорту є організаційна форма, в якій вони реалізуються. Розмаїтість таких форм створює передумови підвищення ефективності функціонування організаційного механізму державного регулювання фізкультурно-спортивної діяльності.

Погоджуємося з ученими [55; 109; 139; 155; 158], що в ефективному методі управління (регулювання) повинні поєднуватися та взаємодіяти зміст, спрямованість та організаційні форми. У цьому контексті слід виокремити такі методи розвитку організаційного механізму державного регулювання фізкультурно-спортивної діяльності:

- методи організаційно-адміністративного впливу, що використовуються відповідно до вказівок директивного характеру;

- методи соціально-психологічного впливу, створені з метою забезпечення розвитку молодіжного спорту;

- самоврядні методи, які використовуються з метою саморегулювання розвитку фізкультурно-спортивної діяльності в ЗВО;

- економічні методи, необхідні для вдосконалення матеріальних, фінансових та інших економічних стимулів розвитку організаційного механізму державного регулювання фізкультурно-спортивної діяльності.

Як показують результати досліджень, методи організаційно-адміністративного впливу можна поділити на дві підгрупи: основну та комплексну. До основної підгрупи методів управління розвитком молодіжного спорту належать ті, змістовний склад яких відповідає вимогам

стратегування та планування. Комплексними же методами організаційного механізму державного регулювання фізкультурно-спортивної діяльності є сукупність основних методів, що забезпечують цілеспрямоване вирішення поставлених завдань.

Методи соціально-психологічного впливу, створені з метою розвитку молодіжного спорту, і сприяють, насамперед, вирішенню психолого-виховних завдань. За допомогою методів соціально-психологічного впливу здійснюється соціальне нормування, соціальне регулювання та моральне стимулювання студентів-спортсменів [105; 107].

За рахунок соціального нормування у системі вузівського спорту можна регулювати фізкультурно-спортивні відносини між здобувачами-спортсменами шляхом використання різних соціальних програм спортивно-освітнього характеру [там само]. При цьому застосовуються різні форми стимулювання учасників фізкультурно-спортивної діяльності, визначені у статуті ЗВО; правила спортивного етикету; різні види дисциплінарного впливу та ін. [92]. Методи соціального регулювання використовуються з метою упорядкування відносин здобувачів-спортсменів у сфері фізичної культури та спорту. До них можна віднести різні договори та взаємні зобов'язання, наприклад: договори соціального страхування спортсменів на випадки отримання спортивних травм і каліцтв під час навчально-тренувальних занять або спортивних змагань та ін. [104; 121; 126]. Важливе місце серед методів соціально-психологічного впливу займають методи, спрямовані на моральне стимулювання спортсменів, тренерського складу та інших працівників фізкультурно-спортивної сфери. У цьому дослідженні не вирішується завдання щодо системного опису всього різноманіття методів соціально-психологічного впливу, які застосовуються у фізкультурно-спортивній практиці серед молоді. Нас переважно цікавлять ті з них, на які безпосередньо зорієнтовані на учасників фізкультурно-спортивної діяльності. Дослідження наукових напрацювань [там само] показує, що підвищення ефективності функціонування організаційного механізму державного

регулювання фізкультурно-спортивної діяльності вимагає визначення різноманіття використовуваних методів соціально-психологічного впливу в умовах організації вищої освіти. Їх доцільно розділити на три групи.

Перша група – це методи мотивації, характерною рисою яких є прямий вплив на особистість здобувача-спортсмена (навіювання, переконання, агітація тощо).

Друга група – методи та методичні прийоми, що базуються на владній та примусовій мотивації, тобто на загрозі зниження рівня задоволення потреб здобувачів вищої освіти (студентів) у заняттях фізкультурно-спортивною діяльністю. Дані методи організаційного механізму державного регулювання фізкультурно-спортивної діяльності, як правило, активно використовуються авторитарними тренерами та іншими суб'єктами управління.

Третя група – методи, створені з метою моделювання ситуацій, що спонукають суб'єктів управління під час виконання фізкультурно-спортивних завдань, обирати найбільш підходящий варіант виконання поставлених завдань. При цьому важливим аспектом стимулювання є те, що в даному випадку спортсмен самостійно визначає найбільш оптимальне рішення, яке відповідає раніше поставленим завданням.

Для з'ясування, як часто суб'єкти управління застосовують вищевказані управлінські методи у фізкультурно-спортивній практиці, можна навести результати дослідження, в якому взяли участь 84 спеціалісти фізкультурно-спортивного профілю[74]. Отримані дані свідчать про те, що у своїй фізкультурно-спортивній практиці фахівці вважають за краще використовувати такі управлінські методи, спрямовані на забезпечення молодіжного спорту:

28,6% опитаних обрали методи владної мотивації;

30,4% опитаних – методи, з урахуванням яких можна активізувати спортсменів шляхом самостійного вибору;

18,2% опитаних – методи із усіх трьох груп;

22,8% опитаних – методи навіювання, переконання, а також особистий

приклад[там само].

Аналіз отриманих результатів дослідження дозволяє визначити загальну позитивну характеристику методів, які впроваджуються в практику управління фізкультурно-спортивною діяльністю ЗВО. Разом з тим, розподіл думок учасників опитування щодо методів управління показує наявність низки особливостей використання тих чи інших методів впливу. За свідченням опитаних фахівців, керівний склад основний акцент у своїй управлінській діяльності робить, здебільшого, на використанні методів владної мотивації (65,4%), а тренери та викладачі фізичної культури переважно віддають перевагу методам створення ситуації для особистого вибору спортсменів (34,6%) [53].

Отримані результати підтверджують існуючу думку про те, що в організаційному механізмі державного регулювання фізкультурно-спортивної діяльності України поки що переважають адміністративно-командні способи на об'єкти державного регулювання – фізкультурно-спортивну діяльність. Методи, що застосовуються в ЗВО, спрямовані на стимулювання здобувачів вищої освіти (студентів) відповідально та результативно підходити до виконання фізкультурно-спортивних завдань.

Як відомо, стимули поділяються на два види: моральні й матеріальні. До моральних стимулів відносяться – нагородження почесними званнями, орденами, медалями та ін., а до матеріальних різні форми грошової винагороди, а також надання якихось пільги. При цьому важливо пам'ятати, що в спортивно-педагогічній практиці прийоми морального стимулювання мають пріоритетне значення. Як зазначалося вище, державне регулювання фізкультурно-спортивної діяльності в ЗВО проявляє себе у різних способах впливу на студентів-спортсменів, у тому числі й у рамках організаційного впливу, що включає різні економічні й організаційно-адміністративні методи.

Економічні методи державного регулювання фізкультурно-спортивної діяльності використовуються для досягнення «ефекту управління» з урахуванням економічних законів. Основними положеннями, на яких

базується це твердження, є:

- узгодженість програми економічного стимулювання в ЗВО з метою розвитку спортивної роботи серед здобувачів вищої освіти (студентів);

- цілеспрямоване використання економічних прийомів стимулювання спортивних досягнень здобувачів у поєднанні з матеріальною відповідальністю суб'єктів навчально-тренувального процесу;

- застосування методичних прийомів економічного стимулювання студентів-спортсменів у поєднанні з іншими методами мотивації їх до занять спортом.

Значну роль у розвитку спорту в ЗВО відіграють організаційно-адміністративні методи управління, що передбачають визначення владних повноважень, дотримання дисципліни та покладення відповідальності на суб'єктів управління й учасників фізкультурно-спортивної діяльності. У навчально-спортивній практиці вони переважно використовуються у таких формах:

- при визначенні цілеспрямованих вказівок, які необхідно виконати, саме в конкретній ситуації;

- при розробці адміністративних вказівок, інструкцій та правил, що регламентують діяльність суб'єктів управління розвитком фізкультурно-спортивної діяльності та молодіжного спорту;

- під час підготовки регламентів щодо організації та проведення плануючих спортивних заходів, тренувальних занять зі спорту та інших обов'язкових форм організаційно-адміністративного впливу, спрямованих на розвиток фізкультурно-спортивної діяльності та молодіжного спорту.

Порівняння ефективності застосування та використання провідних адміністративно-організаційних методів державного регулювання фізкультурно-спортивної діяльності в ЗВО дозволив виділити в їхньому різноманітті три види:

- нормативно-регламентуючі методи, які застосовуються для нормованого регламентування та інструктажу фізкультурно-спортивної

діяльності;

– методи організаційно-розпорядчого характеру, які використовуються, як правило, у процесі організації та проведення заходів фізкультурно-спортивної спрямованості;

– дисциплінарні методи, спрямовані на стабілізацію зв'язків організаційно-дисциплінарного характеру у структурі розвитку молодіжного спорту в ЗВО.

Усі складові адміністративно-організаційних методів державного регулювання фізкультурно-спортивної діяльності України на практиці тренувального процесу в ЗВО можуть застосовуватися як індивідуально, так і в комплексі. Разом вони зумовлюють характер організаційного механізму державного регулювання фізкультурно-спортивної діяльності України.

Дослідження основних критеріїв оптимізації державного регулювання фізкультурно-спортивної діяльності України свідчить про те, що організаційно-адміністративні методи впливають на тренувальний процес у вигляді наказів, розпоряджень, оперативних вказівок. З їх допомогою забезпечується організаційна чіткість та дисципліна навчально-тренувальної та змагальної діяльності.

Наразі вдосконалення процесу державного регулювання фізкультурно-спортивної діяльності України в ЗВО важливо здійснювати лише через спільну мотивацію й творчу активність тренерського та викладацького складу, а також самих здобувачів вищої освіти (студентів).

Запропонований у проведеному дослідженні підхід спрямований на забезпечення досить високого ступеня продуктивності управлінських відносин щодо розвитку молодіжного спорту та сприяє їх ефективності на різних рівнях організації системи вищої професійної освіти. Водночас важливо пам'ятати, що самоврядні методи слід розглядати не як альтернативу плановому управлінню розвитком молодіжного спорту, а як додатковий засіб його активізації на різних рівнях управління в ЗВО.

На основі вищевикладеного можна зробити проміжний висновок, що

можливості застосування різних методів соціально-особистісного державного регулювання фізкультурно-спортивної діяльності в ЗВО нерозривно пов'язані з саморозвитком студентських спортивних колективів, в яких багато проблем можуть вирішуватися на самоврядних засадах. Разом із тим, у контексті вирішення проблеми цього дослідження важливо детальніше розкрити соціально-особистісну спрямованість організаційного механізму державного регулювання фізкультурно-спортивної діяльності України.

Наведені основні концептуальні положення організаційного механізму державного регулювання фізкультурно-спортивної діяльності України в умовах освітніх організацій вищої освіти дозволяють перейти до обґрунтування його соціально-особистісної спрямованості. У наукових роботах [91; 92] слушно зазначається, що розробка та реалізація такого підходу зумовлена, насамперед, необхідністю дієвої підтримки студента-спортсмена, який має складнощі у професійному навчанні у зв'язку з відривом на заняття фізкультурно-спортивною діяльністю. Така підтримка можлива шляхом надання інтегрованої допомоги з боку керівництва ЗВО, професорсько-викладацького та тренерського складу. Забезпечення соціально-особистісної спрямованості організаційного механізму державного регулювання фізкультурно-спортивної діяльності в системі ЗВО передбачає її реалізацію на трьох ієрархічних щаблях:

на першому рівні – за рахунок стійких відносин «суб'єкт-суб'єктного» характеру та дієвої взаємодії, заснованої на взаємній повазі суб'єктів спортивно-тренувального процесу;

на другому рівні – за рахунок співробітництва та партнерства тренерського складу та студентів-спортсменів в організації різних форм фізкультурно-спортивної діяльності;

на третьому рівні визначальним чинником може стати безпосередньо сама цільова установка фізкультурно-спортивної діяльності.

Виходячи з цього, вважаємо, що соціально-особистісна спрямованість

організаційного механізму державного регулювання фізкультурно-спортивної діяльності України забезпечується безпосереднім впливом на студента-спортсмена комплексу взаємопов'язаних компонентів спортивно-освітнього характеру, що забезпечують формування його спортивно-значущих досягнень.

Соціально-особистісна спрямованість організаційного механізму державного регулювання фізкультурно-спортивної діяльності в ЗВО передбачає її реалізацію з урахуванням такого:

- потенціалу студента-спортсмена у навчально-тренувальному процесі;
- формування стимулюючих умов способу життя студента-спортсмена з урахуванням його характеру, установок, розпорядку та розкладу навчально-тренувальних занять;
- прогнозування перспектив професійного зростання студентів-спортсменів, реалізації їх у ефективному механізмі управлінського впливу.

Результати аналізу показують, що організаційний механізм державного регулювання фізкультурно-спортивної діяльності України включає не менше двох самостійних, але взаємопов'язаних структур: керованої (об'єкта управління) та керуючої (суб'єкта управління). Управління розвитком сфери фізичної культури та спорту в ЗВО є компонентом самої структури освіти, і також має власну структуру. Перетворюючись на суб'єкт управління розвитком фізкультурно-спортивної діяльності (керівну підструктуру), організаційний механізм управління в ЗВО трансформує всі елементи структури, пов'язані з розвитком молодіжного спорту, в об'єкти власного управлінського впливу (рис. 2.2).

Отже, будь-яка складова процесу державного регулювання фізкультурно-спортивної діяльності України може бути частиною організаційного механізму управління, функціонуючи при цьому самостійно. До керуючого механізму управлінського впливу належать всі організаційно-структурні складові.

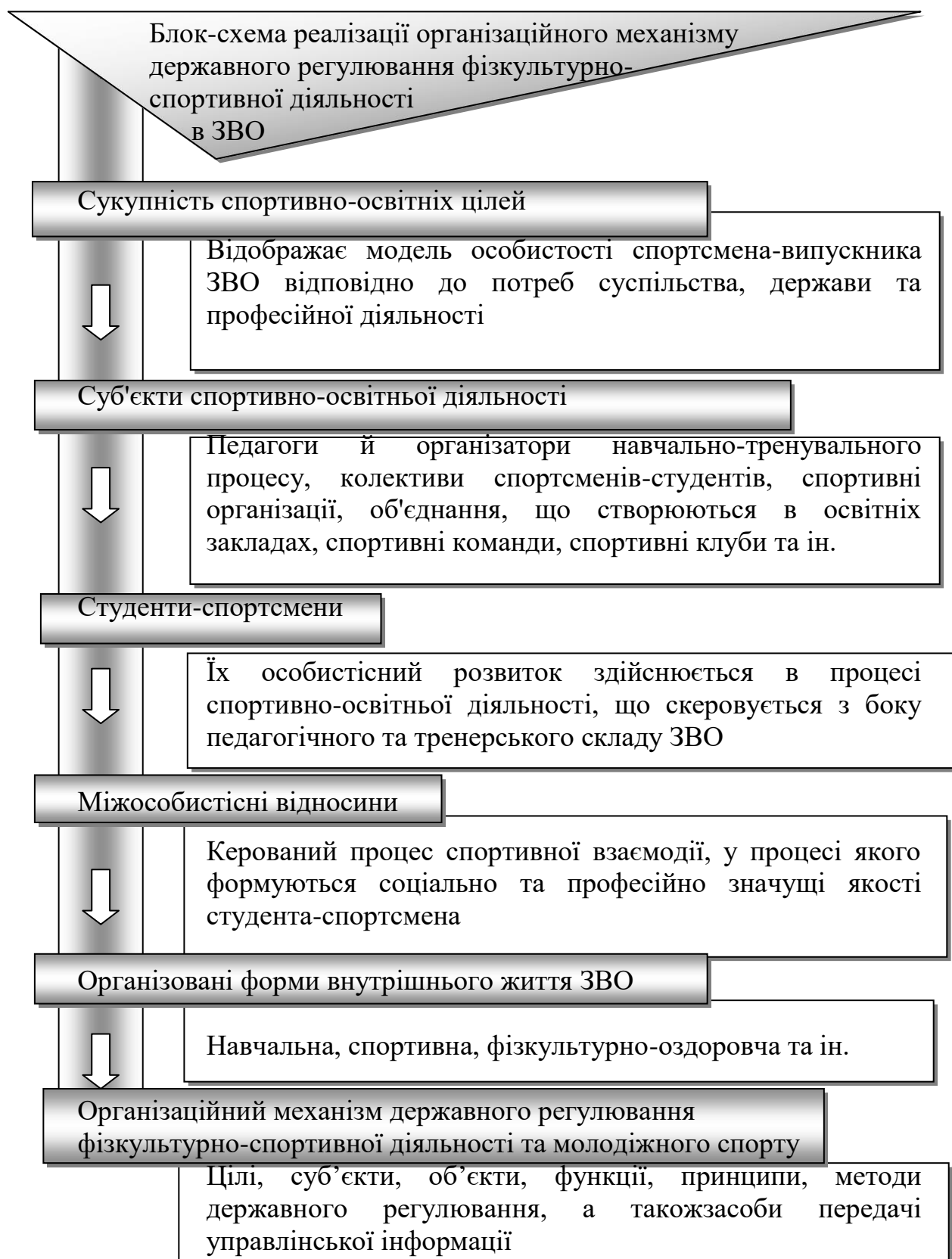

Рис. 2.2. Особливості реалізації організаційного механізму державного регулювання фізкультурно-спортивної діяльності в ЗВО

Джерело: авторська розробка

Вищезазначені складові забезпечують ефективність процесу управління, як однорівневі, так і різнорівневі освітні заклади вищої освіти, а як структурні елементи – засоби спортивно-педагогічної комунікації, спортивно-тренувальної та навчальної інформації, режими підготовки до змагань, встановлення тренерського складу та ін.

Результати проведеного дослідження свідчать про те, що процедура регулювання фізкультурно-спортивної діяльності в окремо взятому ЗВО, як правило, включає таке:

- сукупність завдань спортивно-освітнього спрямування, які враховують особистісний характер здобувачів-спортсменів у поєднанні з інтересами ЗВО;

- перелік обов'язків осіб, які беруть участь в організації навчально-тренувального процесу, колективи спортсменів-студентів, спортивні організації, об'єднання, що створюються в освітніх установах, спортивні команди, спортивні клуби та ін.;

- здобувачів-спортсменів, цілеспрямована професійна та спортивна підготовка яких відбувається під час виконання певної діяльності, під керівництвом педагогічного та тренерського складу ЗВО;

- виконання цілеспрямованих дій, що здійснюються з боку тренерського складу, так і з боку студентів-спортсменів, в ході яких створюються необхідні передумови для зростання їх спортивних досягнень;

- ефективні форми спортивної, навчальної, суспільної, побутової, дозвільної та інших видів діяльності, у межах якої реалізується виховний вплив на молодь загалом і здобувачів вищої освіти зокрема;

- організаційний механізм управління розвитком молодіжного спорту (мети, суб'єкти, об'єкти, функції, принципи, методи управління та засоби передачі управлінської інформації).

На цій підставі під ефективним організаційним механізмом державного регулювання фізкультурно-спортивної діяльності розуміємо таку підсистему управління, яка забезпечує різнобічне фізкультурно-спортивне та професійне

навчання здобувачів вищої освіти (студентів) відповідно до вимог державного освітнього стандарту та сприяє досягненню високого рівня спортивних досягнень ЗВО. При цьому реалізація спортивно-виховного потенціалу суб'єктів освітнього процесу буде ефективною, якщо тренерський та викладацький склад ЗВО має високий педагогічний авторитет у здобувачів, а їхня взаємодія носить організаційну доцільну спрямованість.

На наше переконання, в основі такої спрямованості й авторитету суб'єктів державного регулювання фізкультурно-спортивної діяльності лежать такі вимоги:

- принциповість, справедливість, самокритичність та відповідальність;
- спортивно-педагогічна культура та майстерність, що виявляються у спілкуванні з суб'єктами спортивної діяльності, при створенні сприятливих умов для їх спортивного зростання та успішної самореалізації;
- висока працездатність і самовіддача при вирішенні спортивно-освітніх завдань.

На рис. 2.3. представлена блок-схема системи державного регулювання фізкультурно-спортивної діяльності в Україні. З цієї блок-схеми видно, що як необхідні умови для виконання ключових рекомендацій державної політики у сфері розвитку вітчизняного молодіжного спорту виступають такі:

- досягнення необхідної відповідності між змістом й якістю фізичного виховання здобувачів вищої освіти (студентів);
- підвищення значущості занять спортом у формуванні ціннісних орієнтацій та нових життєвих установок у молоді загалом і студентів зокрема;
- забезпечення професіоналізму в управлінні розвитком молодіжного спорту.

Зазначені умови зумовлюють обґрунтування блоку концептуальних установок (налаштувань) організаційного механізму державного регулювання фізкультурно-спортивної діяльності (мети, завдань і принципів).

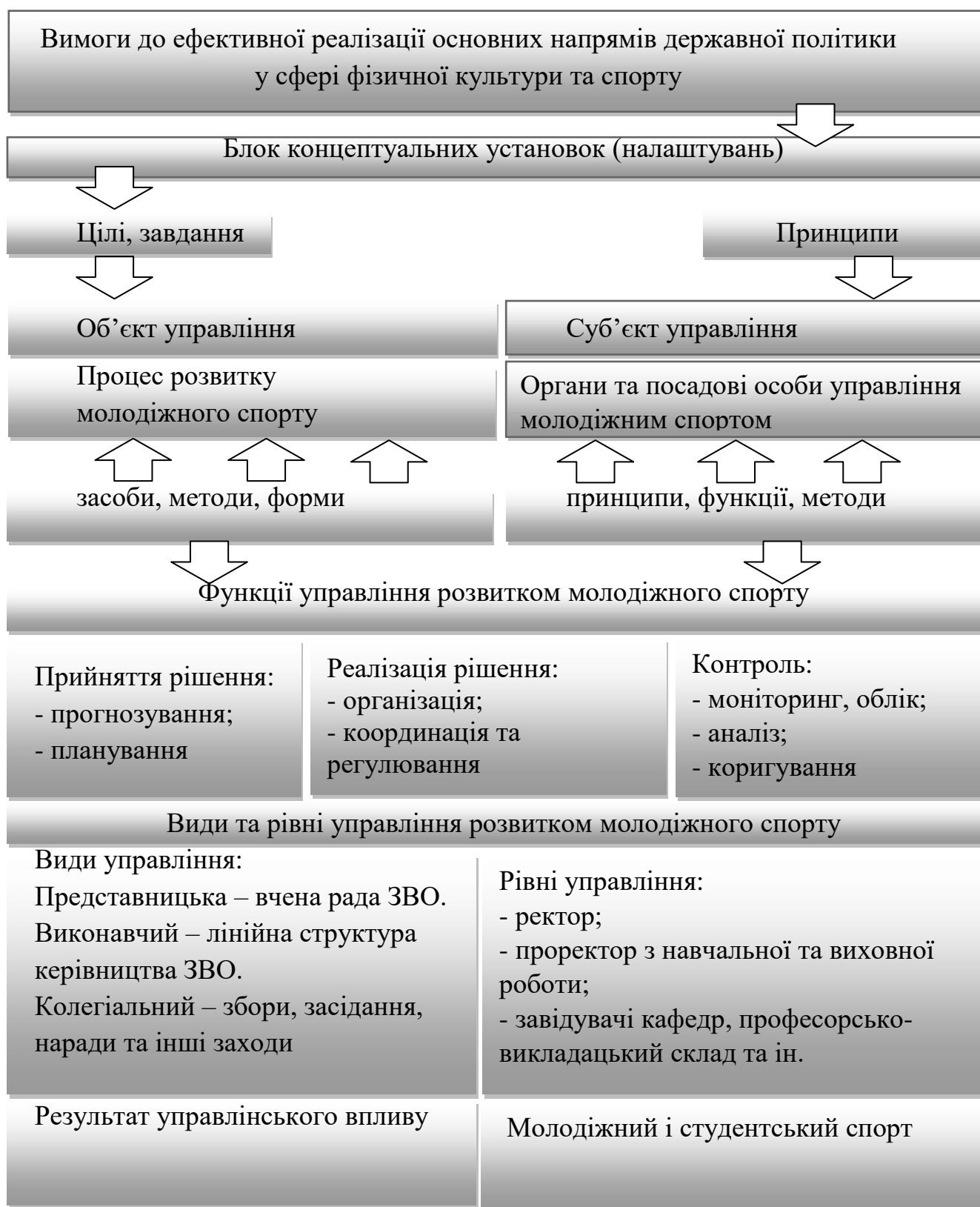

Рис. 2.3. Блок-схема побудови організаційного механізму державного регулювання фізкультурно-спортивної діяльності та розвитком молодіжного спорту.

Джерело: авторська розробка

Дана схема, виконана на основі структурно-компонентного та функціонального аналізу діяльності з розвитку молодіжного спорту в ЗВО. Це дозволило охарактеризувати організаційний механізм державного регулювання фізкультурно-спортивної діяльності України як незадовільний, адже він не враховує загальних і спеціальних принципів галузі науки «Публічне управління та адміністрування».

Результати аналізу ефективності організаційного механізму державного регулювання фізкультурно-спортивної діяльності свідчать, що його структура може включати комунікативний, стратегічний і організаційний компоненти, на основі яких реалізуються різні види здібностей до фізкультурно-спортивної діяльності. Факторний аналіз професійних здібностей проведено за допомогою уточнених критеріїв, представлених в табл. 2.1.

З даних табл. 2.1 видно, що як провідний критерій аналізованого організаційного механізму державного регулювання фізкультурно-спортивної діяльності та розвитку молодіжного спорту, можна визнати: ефективність публічно-управлінської діяльності у сфері фізичної культури та спорту; вміння та навички управління прийомом організаційного впливу на процеси та об'єкти фізкультурно-спортивної діяльності; вимоги спортивної спільноти до ефективної реалізації основних напрямів державної політики у сфері фізичної культури та спорту та ін.

При цьому повідними критеріями ефективності організаційного механізму державного регулювання фізкультурно-спортивної діяльності можуть бути визнані такі:

– оптимальне співвідношення централізації та децентралізації соціально-особистісного управління розвитком молодіжного спорту та фізкультурно-спортивної діяльності (залежно від характеру розв'язуваних завдань);

– активну участь професорсько-викладацького та тренерського складу ЗВО в управлінні розвитком молодіжного спорту на основі принципів

колегіальності, гласності та свободи обговорення прийнятих рішень у поєднанні з персональною відповідальністю за їхнє виконання.

Таблиця 2.1

Результати факторного аналізу професійних здібностей під час реалізації державного регулювання фізкультурно-спортивної діяльності в ЗВО

Фактори	Факторні вагові показники			
	1	2	3	4
Результативність успішної спільної Діяльності державного та публічного сектору з управління розвитком спорту	0,464	0,476	0,612	0,514
Здатність до управління розвитком фізкультурно-спортивної діяльності в ЗВО	0,438	0,262	0,438	0,213
Ефективність публічно-управлінської діяльності у сфері фізичної культури та спорту	0,617	0,612	0,424	0,154
Готовність до дієвої взаємодії під час підготовки спортсменів високого класу серед здобувачів вищої освіти (студентів)	0,491	0,058	0,056	0,234
Нормативно-правова й економічна забезпеченість у сфері реалізації фізкультурно-спортивної діяльності	0,713	0,796	0,384	0,298
Вміння та навички управління прийомами організаційного впливу на процеси та об'єкти фізкультурно-спортивної діяльності	0,599	0,454	0,430	0,323
Оперативне реагування та прогнозування у сфері фізкультурно-спортивної діяльності	0,325	0,343	0,614	0,519
Загальна професійна підготовленість суб'єктів управлінської діяльності	0,517	0,512	0,612	0,514
% у загальній дисперсії вибірки	25,06	19,34	17,40	8,33

Однією з найважливіших умов розвитку організаційного механізму професійного вдосконалення суб'єктів державного регулювання фізкультурно-спортивної діяльності виступає необхідність впровадження у закладах вищої освіти інноваційних освітніх технологій, що сприяють переходу від командно-адміністративного до соціально-особистісного виду управлінської культури.

Отже, отримані результати проведеного дослідження засвідчують, що

значну роль в успішному організаційному управлінні фізкультурно-спортивною діяльністю в державі загалом і на рівні окремо взятих ЗВО відіграють: чинники, що зумовлюють оперативне реагування та прогнозування у спорті; загальна професійна підготовленість суб'єктів управлінської діяльності, а також нормативно-правове й економічне забезпечення, необхідне для розвитку фізкультурно-спортивної сфери. Змістовна обумовленість систематизованих факторів зумовлює визначення вимог, що висувуються до професійних здібностей суб'єктів управлінського процесу у сфері розвитку фізкультурно-спортивної діяльності в ЗВО. Виявлені результати можуть також свідчити про достовірний зв'язок цього виду діяльності та ступеня прояву необхідних професійних якостей і навичок. Зважаючи на те, що правова база визначає вектори розвитку фізкультурно-спортивної сфери, як і будь-якої сфери суспільної життєдіяльності в принципі, вважаємо за доцільне зупинитися детальніше на розгляді особливостей розвитку такої бази в Україні.

2.2. Проблеми трансформації системи державного регулювання фізкультурно-спортивної діяльності

Проведений аналіз стану функціонування організаційного механізму державного регулювання фізкультурно-спортивної діяльності України дає підстави стверджувати, що її державна політика у зазначеній сфері в цілому продовжує здійснюватися з урахуванням принципів, закладених у радянські часи. Проте розвиток сфери фізичної культури та спорту в ринковому середовищі істотно відрізняється від його розвитку за умов реалізації планової економіки, як-то було при СРСР. За радянських часів на сферу фізичної культури та спорту виділялося стільки фінансових ресурсів, скільки вимагав процес її розвитку за умов централізованого управління нею. Воно супроводжувалося відсутністю повноважень місцевої влади на створення

спортивних шкіл, і більшою мірою було спрямовано на досягнення найвищих результатів (мета – відбір найкращих вихованців для комплектування збірних команд, примусова масовість занять спортом, а не забезпечення розвитку спорту як розваги тощо) [14; 17].

На сьогодні в Україні у сфері фізичної культури та спорту (насамперед, дитячо-юнацького) спостерігається та ж підміна понять, що й у сферах освіти та медицини загалом, а саме: установлена задекларована безплатність фізкультурно-спортивної діяльності, а насправді здійснюються значні вкладення коштів (особливо батьківських) для досягнення результатів та спортивного зростання молодого покоління українців. Обмеженість коштів у бюджетах різних рівнів управління вимагає якнайшвидшого перегляду принципів фінансування всієї системи фізкультурно-спортивних установ України [12].

Отже, основні проблеми розвитку фізкультурно-спортивної діяльності та відповідних установ бюджетної галузі такі:

1. Зарегульованість діяльності закладів сфери спорту (ДЮСШ, ШВСМ та ін.):

– спрямованість роботи на виконання показників відповідних категорій для забезпечення подальшого фінансування;

– фіктивне збільшення даних, не об'єктивні статистичні дані щодо фактичного стану функціонування сфери фізичної культури та спорту;

– вікові обмеження;

– відсутність мотивації до залучення небюджетних джерел фінансування тощо.

2. Недостатність фінансування, відсутність власних навчально-тренувальних баз, поганий стан інфраструктурних об'єктів для реалізації фізкультурно-спортивної діяльності:

– зведення до формальності всієї навчально-спортивної роботи через відсутність власних фізкультурно-спортивних об'єктів або через їхню поганий матеріальний стан;

– неможливість об'єктивної оцінки якості навчально-спортивної роботи за відсутності реального змагального досвіду участі в республіканських та/або міжнародних турнірах тощо.

3. Дублювання каналів фінансування бюджетами різних рівнів управління, зокрема, шкіл однакового спортивного профілю, або «розпорошеність» фінансування фізкультурно-спортивної діяльності:

– наявність шкіл однакового спортивного профілю в різних сферах підпорядкування в одному місті (обласного, міського значення);

– 77 % витрат на ДЮСШ становить заробітна плата і лише 4 % навчально-спортивна робота, як результат, такі школи фактично існують тільки за рахунок виплати зарплат тренерам та ін.

4. Конфлікт інтересів у роботі приватних спортивних клубів (секцій) і тих, що фінансуються з бюджетів різних рівнів фізкультурно-спортивних установ, відсутність стратегій розвитку спортивних об'єктів, збудованих за бюджетні гроші:

– новозбудовані фізкультурно-спортивні об'єкти стають тягарем для фінансування з бюджетів різних рівнів, які змушені їх утримувати, не маючи на те коштів та досвіду управління подібними об'єктами;

– умовно-безкоштовні спортивні школи та секції фізичного виховання фактично перешкоджають формуванню клубного руху, побудованого на добровільних внесках тощо.

Як результат, загалом по Україні можемо спостерігати вияв як позитивних, так і негативних факторів на стан функціонування сфери фізичної культури та спорту (табл. 2.2). У той же час, на жаль, вплив негативних чинників є значнішим, адже в цій сфері роками накопичувалися та кристалізувалися проблеми, які можливо вирішити насамперед у межах механізмів державного регулювання, для підвищення результативності яких важливо залучати дієві ринкові механізми.

Таблиця 2.2

SWOT-аналіз стану реалізації державного регулювання фізкультурно-спортивної діяльності в Україні

Назва фактору Сфера впливу фактору	Позитивні фактори	Негативні фактори
	Сильні сторони	Слабкі сторони
1	2	3
Внутрішнє середовище	<p>1. Широка мережа фізкультурно-спортивних установ.</p> <p>2. Значна кількість кваліфікованих тренерів.</p> <p>3. Наявність спортивних традицій і героїв-спортсменів</p>	<p>1. Зарегульованість фізкультурно-спортивної діяльності.</p> <p>2. Дублювання фінансування деяких установ у сфері фізичної культури та спорту різної підпорядкованості.</p> <p>3. Слабка матеріально-технічна база (зношений інвентар, старі спортивні споруди тощо).</p> <p>4. «Розпорошеність» фінансування сфери фізичної культури та спорту</p>
	Можливості	Ризики та загрози
Зовнішнє середовище	<p>1. Оптимізація мережі фізкультурно-спортивних установ, що фінансуються з бюджетів різних рівнів (ут.ч. МОН, ММС МВС, МінАПК), та, як наслідок, створення меншої кількості спортивних шкіл, але з повноцінним фінансуванням та повноцінною матеріально-технічною базою.</p>	<p>1. Неготовність працівників сфери фізичної культури та спорту до системних трансформацій (як на рівні шкіл, так і в структурних підрозділах органів державної влади та місцевого самоврядування).</p> <p>2. Низький рівень доходів населення та ін.</p>

1	2	3
	2. Створення клубів (муніципальних, приватних або у форматі громадських організацій) з урахуванням існуючих спортивних шкіл. 3. Залучення загальноосвітніх шкіл та ЗВО у клубний рух та ін.	

Джерело: складено на підставі [81]

Інакше, на вітчизняних теренах і надалі спостерігатиметься:

- відсутність високих спортивних результатів (за винятком деяких видів спорту);
- відсутність масовості занять фізичною культурою та спортом, а також незацікавленість у розвитку клубного руху;
- брак фінансування сфери фізичної культури та спорту;
- розпорошеність такого фінансування тощо.

У продовження відзначимо, що реформування системи державного регулювання фізкультурно-спортивної діяльності в Україні має передбачати:

1. Підвищення на державному рівні ефективності використання вкладених інвестицій у сферу фізичної культури та спорту в таких напрямках:

1) соціальний вектор – формування культури взаємодії між молоддю, спортивно-виховними системами й органами публічного управління (на основі принципів змагальності та співробітництва);

2) соціально-економічний вектор – підвищення здоров'я нації й якості життя населення (у т. ч., як наслідок, підвищення працездатного віку);

3) патріотичний вектор – формування в молодого покоління з раннього віку почуття прихильності до фізичної культури та спорту на рівні школи, ЗВО, регіону, країни;

4) виховний вектор – формування особистості на основі принципів змагальності та конкуренції;

5) іміджевий вектор – виявлення та підготовка видатних представників країни у сфері спорту та з їхньою допомогою формування іміджу країни на міжнародній арені[22].

На підставі викладеного відзначимо, що мета реформування полягає в трансформації сфери фізичної культури та спорту із дотаційної сфери державного регулювання в конкурентоспроможну галузь економіки, що передбачає реалізацію фізкультурно-спортивної діяльності на ринкових засадах і за підтримки держави.

У цьому контексті завдання реформування системи державного регулювання фізкультурно-спортивної діяльності в Україні спрямовані на:

1. Досягнення більшого ефекту функціонування фізкультурно-спортивної галузі України за тих же витрат для держави, зокрема, необхідно підвищити ефективність використання бюджетних коштів (табл. 2.3). Слід забезпечити розвиток сфери фізичної культури та спорту на основі принципів ринкової економіки, обмежених фінансових можливостей держави зі збереженням і нарощуванням спортивних результатів та досягнень масового спорту.

2. Створення умов для вкладення та раціональне використання приватних коштів у фізкультурно-спортивну діяльність в Україні. Актуальним завданням України є державне забезпечення інвестиційної привабливості фізкультурно-спортивної діяльності, надання унікальних інвестиційних можливостей для приватних інвесторів із метою розвитку спортивної інфраструктури та спортивного руху.

Результати проведеного дослідження засвідчили, що основними компонентами організаційного механізму державного регулювання фізкультурно-спортивної діяльності є: 1) теоретико-методичний компонент, що включає закономірності, принципи та функції управління, що представляє собою цілеспрямований організуючий державний вплив; 2) компонент

економічного впливу (табл. 2.3); 3) компонент нормативно-правового впливу. Запропонований компонентний склад цілком може бути використаний для обґрунтування шляхів розвитку організаційного механізму державного регулювання фізкультурно-спортивної діяльності на основі цілеспрямованого застосування сучасних наукових підходів.

Таблиця 2.3

Стан державного фінансування фізкультурно-спортивної діяльності в Україні у період 2013–2022 р. (тис. грн.)

№ з/п	Рік	Сума
1	2013	5733845,70
2	2014	4410433,96
3	2015	5642999,13
4	2016	5110090,69
5	2017	9087350,37
6	2018	10778231,01
7	2019	900660,40
8	2020	1477094,87
9	2021	107538147,12
10	2022	11951793,58

Джерело: складено на підставі [21; 24; 27; 53; 177]

Як видно з табл. 2.3, у період з 2013 р. по 2016 р. не було майже ніякої позитивної динаміки у підвищенні рівня державного фінансування сфери фізичної культури та спорту в Україні. Покращення ситуації почало спостерігатися у 2017 р., коли у 2 рази збільшилися видатки на фінансування такої сфери. Проте повномасштабна агресія рф проти України внесла суттєві корективи в цей процес і в 2022 р. спостерігаємо зниження рівня державного фінансування фізкультурно-спортивної діяльності. Це пов'язано зі збільшенням витрат на забезпечення функціонування інших сфер суспільної

життєдіяльності. Крім того, складності ситуації додає недостатня зацікавленість регіональних політичних еліт у формуванні дієвої державної політики у сфері фізкультурно-спортивної діяльності, що супроводжується також недостатньо опрацьованим характером розподілу предметів відання.

Щодо методів і шляхів реформування системи державного регулювання фізкультурно-спортивної діяльності в Україні, то серед них варто визначити такі:

1. Розподіл сфер відповідальності держави та самоврядних інституцій: держава відповідальна за спорт вищих досягнень, регіональні та місцеві органи влади – за дитячо-юнацький, масовий та аматорський спорт.

2. Оптимізація системи фінансування фізкультурно-спортивної діяльності та відповідної сфери в цілому. У цьому контексті відзначимо, що слід виключити фінансові інструменти фінансування фізичної культури та спорту в непрофільних міністерствах, відмовитися від прямого фінансування державою ФСТ, за винятком спорту найвищих досягнень.

3. Стимулювання через законодавчі зміни створення клубного руху, насамперед на базі існуючих фізкультурно-спортивних установ, загальноосвітніх шкіл, ЗВО та ін.

4. Оптимізація мережі фізкультурно-спортивних установ, що фінансуються з бюджетів різних рівнів, у т.ч. через законодавчі обмеження на створення фізкультурно-спортивних установ без наявності відповідних на те спортивних баз.

5. Децентралізація та перегулювання діяльності ДЮСШ та інших установ спортивної сфери [81].

Таким чином, у роботі наведена авторська систематизація публічно-управлінських заходів і напрямків розвитку сфери фізичної культури та спорту, з точки зору уточнення ролі держави в забезпеченні такого розвитку. У цьому контексті обґрунтовано оновлення структури системи державного регулювання фізкультурно-спортивної діяльності в Україні. У той же час, це оновлення потребує також удосконалення підходів до оцінювання стану

функціонування системи державного регулювання фізкультурно-спортивної діяльності в Україні. Як зазначалося вище, сьогодні не сформовано єдиних підходів до оцінювання такої системи (див. Додатки А, Б, В, Г).

Власне кажучи, ми погоджуємося з позицією В. Кольчак, яка, характеризуючи наявну в Україні систему звітності щодо основних показників фізкультурно-спортивної діяльності суб'єктів за формою звітності № 2-ФК (річна), наголошує на відсутності дієвої системи державного контролю за діяльністю приватних фізкультурно-спортивних організацій [70]. Це впливає на об'єктивність отриманої для аналізу інформації. Крім того, до цього процесу оцінювання недостатньо залучаються представники громадського сектору, що також унеможливує отримання об'єктивних результатів оцінювання. Необхідна система збалансованих показників, що дозволяють визначати як рівень розвитку системи державного регулювання фізкультурно-спортивної діяльності загалом, так і ступінь досягнення окремих поставлених цілей такої діяльності. Ця система збалансованих показників повинна формуватися з урахуванням операційних і стратегічних цілей державної політики України, її регіонів і окремо взятих територіальних громад. У цьому контексті важливим є розгляд і доповнення зазначеної системи збалансованих показників даними, що отримуються за критеріями соціально-економічної ефективності, споживчої ефективності, внутрішнього механізму функціонування, а також інфраструктури у сфері фізичної культури та спорту [70].

Отже, оцінювання стану функціонування системи державного регулювання й сфери фізичної культури та спорту необхідно проводити за допомогою інтегрального показника, що повинен відображати ступінь впливу цієї системи на досягнення загальних глобальних соціально-економічних цілей у цій сфері (з конкретизацією потенційно можливого отриманого соціально-економічного ефекту) [там само]. На сьогодні система функціонування системи державного регулювання фізкультурно-спортивної діяльності може бути представлена в показниках, які характеризують

кількісні зміни в розвитку сфери фізичної культури та спорту. Ці зміни стосуються такого: кількості людей, які займаються фізичною культурою та спортом; кількості фізкультурно-спортивних споруд; обсягу і структури фінансування сфери фізичної культури та спорту тощо. Щодо показників другої групи, то вони відображають ступінь впливу зазначеної сфери на досягнення соціально-економічних цілей, що входять до спектру завдань щодо функціонування суспільства.

Сучасна державна політика у сфері фізкультурно-спортивної діяльності в Україні має бути зорієнтована на вирішення цілого комплексу проблем, існуючих як безпосередньо всередині галузі, так і в інших сферах суспільного життя. У науковому середовищі склався неоднозначний підхід до розуміння проблем державної політики в цій сфері.

Якщо розглядати низьку фізичну активність населення як проблему державної політики, то слід конкретизувати, що вона стосується лише двох категорій населення – працездатних громадян та неповнолітніх, оскільки в інших груп стан здоров'я та вік перешкоджають заняттям фізичною культурою. У цьому слід урахувувати той факт, що за останнє десятиліття спостерігається зростання непрацездатної частини населення [231]. Водночас заперечувати низьку фізичну активність населення сьогодні неможливо при тому, що у сучасних держав немає жодних прямих важелів впливу на населення у вирішенні цього питання.

Слід звернути увагу на той факт, що у Державній цільовій соціальній програмі розвитку фізичної культури і спорту на період до 2024 року [147] зазначається, що причиною цього є недостатня доступність фізкультурно-спортивної інфраструктури. У документі досить точно охарактеризовано матеріально-технічну спортивну базу, а саме: її моральну та фізичну амортизацію (зношення). На усунення цієї проблеми спрямовані методи, описані в аналізованій державній програмі, що дозволяє зробити оптимістичний висновок щодо реальної можливості держави впливати на фізичну активність. Завдяки запланованим бюджетним вливанням задля

забезпечення розвитку фізкультурно-спортивної діяльності дана інфраструктура наближається до суспільних потреб країни.

У межах Державної програми [там само] усі проблеми фізкультурно-спортивної сфери розділені (у залежності від їх реальної гостроти та суспільної потреби в їх вирішенні) на основні та поточні, що передбачають:

1) недостатнє залучення населення до регулярних занять фізичною культурою;

2) невідповідність рівня матеріальної бази та інфраструктури фізичної культури та спорту, а також їх фізичне зношення та моральне старіння, зокрема, завданням розвитку масового спорту в країні;

3) недостатня кількість професійних тренерських кадрів;

4) втрата традицій вітчизняного спорту вищих досягнень;

5) відсутність на державному рівні активної пропаганди занять фізичною культурою та спортом як складовою здорового способу життя.

Варто також звернути увагу на те, що у Державній цільовій соціальній програмі розвитку фізичної культури і спорту на період до 2024 року [147] визначено деякі причини цих проблем, причому окремі з них охарактеризовані лише як ймовірні складнощі, з якими можуть зіткнутися суб'єкти, відповідальні за реалізацію цієї програми. Зокрема, до таких причин може бути віднесено, так званий, «адміністративний ризик», який представляє собою невиконання суб'єктами державного регулювання в повному обсязі організаційних, фінансових та інших зобов'язань, що зумовлює нерівномірний розвиток інфраструктури масового спорту в Україні та диспропорції у звітних показниках. Однак у Державній програмі [там само] «адміністративний ризик» представлено лише як потенційні перешкоди у державній політиці у сфері фізкультурно-спортивної діяльності, хоча логічніше було б констатувати його як вже існуюче явище системі державного управління.

Серед форм «адміністративного ризику» можна визначити: зриви заходів, недосягнення цільових показників, підвищення ймовірності

неконтрольованого впливу негативних факторів та неефективне використання ресурсів (див. табл. 2.2). У суспільстві можна часто почути докори щодо недостатнього фінансування сфери фізичної культури та спорту, і це справедливо, адже сьогодні дана проблема трансформувалася в систематичне неефективне використання ресурсної бази (див. Додаток А). У Державній же програмі [там само] зазначено, що реалізація поставлених перед державою завдань можлива саме за ефективного управління державними фінансами.

Таким чином, у Державній цільовій соціальній програмі розвитку фізичної культури і спорту на період до 2024 року [147] системні порушення всередині організаційного механізму державного регулювання такої сфери не розглядаються як офіційно визнані державні проблеми, хоча факт нестачі фінансових ресурсів та уваги з боку держави за останнє десятиліття у програмі відзначений як причина сучасного незадовільного становища фізкультурно-спортивного сектора. На цій підставі констатуємо, що Державна програма не позбавлена недоліків у формулюванні проблем державної політики у сфері фізичної культури та спорту.

Власне кажучи, основні проблеми фізкультурно-спортивної сфери можна розділити на визнані та не визнані державою. Водночас факт визнання тієї чи іншої проблеми не вирішує її. На наш погляд, вказуючи на проблему як причину іншого негативного явища або представляючи її лише як результат взаємозумовлених труднощів у фізкультурно-спортивній сфері, сучасна держава прагне визначити пріоритети в масштабах недосконалого стану фізичної культури та спорту. Незважаючи на те, що негативне явище не визнано проблемою на державному рівні, але для його усунення вживається комплекс заходів, але подібний спосіб вирішення проблем апріорі є не результативним. Це можна повною мірою спостерігати в щодо низької фізичної активності населення України.

На нашу думку, у державних програмних документах, реалізація яких розрахована на тривалий період, необхідно чітко встановити, які проблеми є

для держави першорядними, які вимагають оперативного втручання, які носять хронічний характер, тобто вирішення яких неможливе в короткі терміни. При цьому слід порівняти масштаб подібних проблем із фактичними можливостями держави щодо їх вирішення, визначити причини й оцінити негативні наслідки. Фрагментарний вплив на ту чи іншу проблему свідомо неефективним засобом побудови державної політики у фізкультурно-спортивної сфери.

Варто відзначити, що Державна цільова соціальна програма розвитку фізичної культури і спорту на період до 2024 року [147] містить вказівку на проблему нестачі тренерських кадрів. Разом із тим вважаємо, що ця проблема сформульована занадто вузько, оскільки дефіцит професійних кадрів спостерігається і по відношенню спортивного менеджменту, який, як відомо, має бути ефективним. У світлі суттєвого впливу на сучасний спорт найвищих досягнень національних економічних елементів наповнення спортивної системи грамотними спеціалістами різних рівнів є, мабуть, одним із пріоритетних завдань. Оскільки навчання відповідних кадрів є тривалим процесом, який має реалізовуватися ще на початковому етапі реформування системи державного регулювання. З цього приводу не випадково, на наш погляд, у Стратегії розвитку фізичної культури та спорту на період до 2028 року [124; 172] відзначено завдання щодо розвитку організаційно-управлінського та кадрового забезпечення фізкультурно-спортивної діяльності. Зрештою, недостатня увага до цієї проблеми безпосередньо відбивається на результатах вітчизняних збірних команд.

Кадрова проблема оголює іншу складність, з якою стикається вітчизняний спорт вищих досягнень – втрата його національних традицій (див. Додаток В). Державна програма [147] передбачає, перш за все всього, радянську школу спортивної підготовки, і деякі представники сучасного українського спорту солідарні із цією позицією. Негативним проявом даної проблеми є низькі досягнення вітчизняних спортсменів на міжнародних змаганнях у тих видах спорту, яких раніше радянські спортсмени вважалися

лідерами (див. табл. 2.2). На наш погляд, така безпосередня залежність між недоліком кваліфікованих тренерських кадрів і втратою національних спортивних традицій є очевидною (див. Додаток В). І називати це негативне явище потрібно проблемою в масштабах всієї державної політики.

У світлі того, що в Україні з моменту проголошення її незалежності відкрито низку спортивних навчальних закладів, у тому числі закладів вищої професійної освіти, проблеми у нестачі відповідних інформаційних ресурсів мають вирішуватися саме на локальному рівні, що є найбільш наближеним до потреб населення. Відповідно, причина, так званої, «втрати традицій вітчизняного спорту» полягає насамперед у самих учасниках фізкультурно-спортивної діяльності. Ігнорування подібних традицій, їх модифікація, виникнення нових поглядів у фізкультурно-спортивній сфері є процесами еволюційного характеру. Переоцінка цінностей властива будь-якій культурі, зокрема й фізичній. Безумовно, при цьому повинні зберігатися певні позитивні досягнення, які зарекомендували себе протягом тривалого часу (див. табл. 2.2). Їх використання є пріоритетом професійних спортивних кадрів і держави. З цього випливає, що втрата таких традицій виступає наслідком кадрового голоду усієї сфери фізичної культури та спорту. Це означає, що виведення державою кадрового стану фізкультурно-спортивної сфери на належний рівень дозволить вирішити питання щодо спортивних традицій.

Навпаки, деякі представники спортивної громадськості зазначають, що необхідні державні рішення щодо зміцнення спортивних шкіл та створення шкіл-інтернатів [94]. При цьому дається посилання на китайський досвід. Безперечно, матеріально-технічна складова даного питання багато в чому залежить від держави та фінансового забезпечення її політики, але у зв'язку з цим слід зазначити, що можливості держави небезмежні. Стан фінансування фізкультурно-спортивної діяльності у 2020 р. представлено в Додатку А, а кількість спортивних споруд за звітний період у Додатку Б. Держбюджет не можна розглядати як виключне джерело фінансування. Навпаки, сучасна

держава має прагнути перекласти частину обтяжливих функцій на саму фізкультурно-спортивну систему, інакше говорити про її самостійність і межі державного втручання буде неможливо.

У Стратегії розвитку фізичної культури та спорту на період до 2028 року [124; 172] проблемам державної політики у сфері фізкультурно-спортивної діяльності присвячені перший розділ «Загальна частина» Вона, мабуть, покликана стати відправною точкою для формування відповідних державних завдань. У вступі до Стратегії як центральна вказана проблема невідповідності рівня розвитку фізичної культури та спорту загальним позитивним соціально-економічним перетворенням у державі. На наш погляд, подібне твердження не безапеляційне хоча б через ту обставину, що соціальні перетворення в Україні не завжди напряму пов'язані зі сферою фізичної культури. Бажання людини займатися спортом, на нашу думку, далеко не завжди ґрунтується на її соціальному статусі. У професійному спорті та спорті вищих досягнень можна спостерігати приклади, коли успіху домагаються спортсмени з різним соціальним статусом.

Матеріальна сторона галузі фізичної культури та спорту є прямим наслідком економічної ситуації в Україні. Вирішення економічних проблем є першочерговим завданням для будь-якої системи державної лади. Тому цілком логічно, що спочатку досягаються певні позитивні результати у сфері економіки та добробуту суспільства, а лише потім вирішуються проблеми соціального спрямування, включаючи сферу фізичної культури та спорту. Це означає, що сьогодні у фізкультурно-спортивній сфері є показники, які теоретично повинні бути присутніми при такому стані економіки країни. Якщо цей стан видається для вітчизняного уряду «проблемним», він має акцентувати увагу на економічній складовій. Це повністю узгоджується з двома оголошеними цілями державної політики у цій сфері: забезпечення доступу до спортивної інфраструктури та підвищення конкурентоспроможності українського спорту є неможливим без адекватних фінансових вливань, які, у свою чергу, мало ймовірно при недостатньому

розвитку економіки. Таким чином, матеріальна сторона цього питання завжди є первинною і саме вона, а не лише рівень самої фізкультурно-спортивної діяльності, може розглядатися як проблема. Виходячи з цього, твердження в Стратегії про невідповідність рівнів соціально-економічної та фізкультурно-спортивної сфер в Україні як основної проблеми є необґрунтованим і не відповідає фактичним обставинам розвитку сфери і фізичної культури та спорту.

Комплекс проблем, що стосуються сфери фізичної культури та спорту, сформульований у Стратегії як «виклики», що стоять перед державою та суспільством, на які спрямований план державних заходів. На нашу думку, використання слова «виклик» стосовно фізкультурно-спортивної сфери є виправданим, оскільки етимологічно він виражений суб'єктивним чином. Проблеми фізкультурно-спортивної системи значною мірою є суб'єктивними, адже пов'язані з волею людей (у т.ч. їхнім небажанням до фізичної активності). Відтак, ці проблеми можливо представляти як виклики сьогодення. Відповідно, основним призначенням держави є не боротьба з ними, а виважене, системне й оперативне реагування на такі виклики. У цьому контексті недоцільним є твердження про те, що держава має боротися з посиленням глобальної конкуренції у спорті найвищих досягнень, вона повинна на них реагувати. Відомо, що проблеми вимагають чи-то вирішення, чи мінімізації їхніх негативних наслідків. Зважаючи на це, вважаємо, що в аналізованій Стратегії слід використовувати категорії «проблема» і «виклик», розмежовуючи їх.

У той же час, термінологічні неточності програмних документів, основоположних для державної політики у сфері фізкультурно-спортивної діяльності, не можуть розглядатися як ключові політичні протиріччя. Істотним представляється визначення сучасних проблем фізкультурно-спортивного сектора й обґрунтування можливих дій держави щодо їхнього вирішення. Від того, як держава їх визначає та формулює, багато в чому залежить ефективність проведеної нею політики. Отже, в

аналізованій Стратегії [124; 172] визначено чотири основні проблеми:

- 1) погіршення здоров'я, фізичного розвитку та фізичної активності населення;
- 2) відсутність ефективної системи дитячо-юнацького спорту, відбору та підготовки спортивного резерву для спортивних збірних команд країни;
- 3) посилення глобальної конкуренції у спорті найвищих досягнень;
- 4) значне відставання від провідних спортивних держав у розвитку та запровадженні інноваційних спортивних технологій.

У зазначеному переліку не цілком обґрунтованим виглядає розмежування всіх проблем на дві групи – фізкультурні та спортивні. Відсутність ефективної системи дитячо-юнацького спорту безпосередньо залежить від незадовільного стану в цілому всієї системи фізичного виховання неповнолітніх. З огляду на це під час реалізації державної політики доцільно спочатку зацентувати увагу на всій системі виховання неповнолітніх і обґрунтувати комплекс заходів з упровадження інноваційних технологій, які однаково важливі як для сфери професійного спорту, так і для сфери фізичної масової культури. На наш погляд, поділ проблем на фізкультурні та спортивні, у кінцевому підсумку, забезпечить їх поступове унеможливлення. Стратегія акцентує увагу на системності [124; 172], тому слід також дотримуватися цього принципу при визначенні та вирішенні проблем у сфері фізкультурно-спортивної діяльності.

Отже, у світлі означеної в Стратегії [там само] проблеми фізкультурно-спортивного сектора варто говорити про погіршення фізичного розвитку та фізичної активності населення, що є наслідком непродуманого підходу до організації як індивідуальних, і колективних фізичних занять. На нашу думку, проблеми та негативні наслідки їх існування – зовсім не те саме. До того ж, якщо визначити проблему в даному ключі, то вона трансформується в недостатньо розвинене для сучасних потреб стан фізкультурно-спортивної інфраструктури. Це виявляється у недостатності належним чином обладнаних місць для проведення фізичних занять, у нестачі відповідного

кадрового інструкторсько-тренерського наповнення. Водночас у Стратегії [124; 172] не представлено комплексне бачення шляхів вирішення вищезазначених проблем, незважаючи на те, що досить докладно описані відповідні цілі, завдання та засоби, що безпосередньо стосуються саме цього питання.

Підсумовуючи, зазначимо, що відображені в офіційних програмних документах окремі проблеми фізкультурно-спортивної сфери сформульовані недостатньо повно. Причини цього криються в частковій заміні понять. У ряді випадків проблемами називаються лише окремі фактори, що сприяють їх виникненню та розвитку, а в деяких випадках як проблема позначається її негативний результат. Намагаючись подібним чином охопити весь комплекс негативних явищ фізкультурно-спортивної сфери, держава стикається з неможливістю їх вирішення у визначені терміни. Це зумовлює негативні настрої як у суспільстві, так і в спорті. У силу цієї обставини необхідно переглянути підходи до формулювання питань, які мають вирішуватися на державному рівні. Насамперед, у Стратегії та Державній програмі [124; 147; 172], які є програмними документами державної політики у сфері фізкультурно-спортивної діяльності, необхідно уточнити низку спірних положень.

На наш погляд, до сучасних проблем фізкультурно-спортивної діяльності та відповідної державної політики України слід віднести:

- 1) невідповідність рівня матеріальної бази й інфраструктури фізичної культури та спорту, а також їх фізична амортизація;
- 2) недостатня кількість професійних фізкультурно-спортивних кадрів;
- 3) відсутність ефективної системи відбору та підготовки спортивного резерву для спортивних збірних команд країни;
- 4) значне відставання від провідних спортивних держав у розвитку та впровадження інноваційних фізкультурно-спортивних технологій;
- 5) відсутність консенсусу між спортивною громадськістю, населенням та органами державної влади.

Виважене визначення офіційно закріплених проблем у цій сфері дозволить державі оптимізувати фінансові витрати, досягти ефективності проведеної політики та налагодити конструктивний діалог із представниками спортивного сектору.

2.3. Особливості функціонування правового механізму державного регулювання фізкультурно-спортивної діяльності

Визначення базових напрямів державної фізкультурно-спортивної політики, їх обґрунтування з урахуванням специфіки фізичної культури та спорту як об'єктів державного регулювання багато в чому визначають результативність заходів, що проводяться державою. Правильний вибір політичних орієнтирів забезпечує мінімізацію окремих кризових явищ у фізкультурно-спортивному секторі, стабілізацію сформованих у державі суспільних відносин у цій сфері, а також соціальне та політичне благополуччя. Однак правовому закріпленню цілей і завдань має передувати адекватне розуміння сутності державної політики у сфері фізкультурно-спортивної діяльності. Виходячи з положень викладених вище, під державною політикою у сфері фізичної культури та спорту слід розуміти діяльність держави щодо виявлення та реалізації потреб й інтересів суспільства у формуванні системи цінностей і норм, спрямованих на фізичний та інтелектуальний розвиток здібностей людини, удосконалення її рухової активності, формування здорового способу життя та соціальної адаптації шляхом фізичного виховання, а також розвиток суспільних відносин, що виникають з приводу організації та проведення змагань і спеціальної практики підготовки людини до них на рівні, достатньому для збереження самостійності та керованості суб'єктів фізкультурно-спортивного сектора як у двох напрямках (вузькому та широкому). Вузький підхід зводиться до розуміння політики як діяльності уряду, метою якої є

покращення стану функціонування керованої підсистеми (об'єкта державного впливу). У широкому сенсі політика розглядається як будь-яка діяльність держави, що впливає із засад соціального управління [55; 90; 109]. Щодо сфери фізичної культури та спорт, то вона становить об'єкт такого управління, що означає: держава або вживає спільних заходів з метою комплексного забезпечення розвитку такої сфери, або обмежується спеціальними заходами, спрямованими виключно на підтримку фізичної культури та спорту. Сучасна політика України радше передбачає застосування другого підходу з тієї причини, що фактично держава впливає на цю сферу суспільної життєдіяльності за допомогою засобів непрямого впливу, що передбачають загальне керівництво та реалізацію спеціальних заходів, що застосовуються цілеспрямовано, наприклад, тільки в галузі спорту, а потім із урахуванням досягнення певних результатів, – і на сферу фізичної культури загалом. Орієнтуючись на таку модель, найвище керівництво держави при виборі інструментів впливу має розділяти фізичну культуру та спорт за дедуктивним принципом, відповідно до якого фізична культура є сферою загального державного впливу, а спорт – сферою спеціального державного регулювання. Безумовно, на фізичну культуру в цілому держава впливає за допомогою суміжних сфер регулювання – освіта, охорона здоров'я, національна безпека, міжнародне співробітництво тощо.

Що стосується спорту як діяльності (здебільшого професійної), то держава повинна проводити особливу, виділену в самостійний напрямок політику, оскільки ця галузь вимагає наявності як спеціальних знань, так і відповідного інструментарію. Разом із тим, сьогодні можна спостерігати зворотну тенденцію щодо використання однакових засобів та методів у сфері спорту та фізичної культури, що негативно позначається на результативності такої політики. Надаючи широку автономію суб'єктам спортивної інфраструктури, вітчизняний уряд планує досягнення високих спортивних результатів під час проведення різних змагань, включаючи професійних. У цьому полягає загальне політичне призначення спорту як саморегульованої

системи. Навпаки, у сфері фізичної культури держава переслідує інші, загальніші цілі, ніж досягнення позитивного результату спортсменами на рівні змагання. Державний вплив на професійний спорт здійснюється виключно з цілями оздоровлення громадян та соціалізації особистості. Крім того, організаційні державні заходи щодо національних видів спорту спрямовані на розширення економічної інтеграції регіонів.

Аналіз генези розвитку фізичної культури дає підстави стверджувати про те, що загалом держава за допомогою прямого впливу здатна вплинути на сучасний стан цієї галузі. Проте вона вимагає залучення невидимої «руки ринку». Правові норми та соціальні цінності складають базис розвитку сфери фізичної культури та спорту, розроблені та легітимізовані суспільством, яке так чи інакше має бути зацікавленим у цьому. Однак долучення до цих норм і цінностей, а також допомога в їхній реалізації – це завдання державної політики. Високий рівень захворювань, зростання злочинності серед неповнолітніх, відсутність механізму реабілітації осіб з обмеженими фізичними можливостями – ось лише окремі наслідки того, що держава не звертає належним чином увагу на сферу фізкультурно-спортивної діяльності.

Навпаки, довільне необмежене втручання держави у сферу спорту може призвести до негативних результатів. Ця сфера суспільного життя є більш самостійною, ніж система фізичної культури. На відміну від останньої, представники спортивної інфраструктури мають можливість заздалегідь домовитися з державою й окреслити питання, які вони готові вирішувати спільно. Зробити це набагато простіше, ніж по відношенню до фізичної культури, оскільки спортивна діяльність структурована та соціально інтегрована.

Сьогодні в Україні функціонують різні спортивні федерації, у чій функції входить уявлення інтересів спортсменів. І навпаки, державі зручніше проводити свою політику, задіявши спортивні громадські об'єднання. Таким чином, держава виконує свого роду соціальне замовлення – отримує від представників суспільства відомості щодо необхідності вирішення певного

питання та вживає всіх доступних заходів для цього. Однак це зовсім не повинно означати, що держава не вправі самотійно надавати підтримку сфері спорту, навіть у таких ситуаціях, коли представники спортивної спільноти вважають, що зможуть впоратися самі. Зрештою, обґрунтоване державне втручання не порушує сформованої змішаної моделі взаємодії держави та спорту (дет. про наявні моделі державного регулювання фізкультурно-спортивної діяльності визначено в підрозділі 1.3).

У силу зазначених обставин фізичну культуру та спорт слід розглядати як взаємопов'язані, але окремі за змістом об'єкти державної політики. Відповідно, під сучасною державною політикою у сфері фізичної культури та спорту розуміється діяльність держави, що здійснюється заходами соціального характеру та спрямована на консолідацію існуючих у суспільстві цінностей і норм, що регулюють фізичний та інтелектуальний розвиток людини, включаючи допомогу в реалізації громадських інтересів щодо забезпечення окремих аспектів здорового способу життя та соціальної адаптації населення. Державна політика у сфері спорту – це напрямок управлінської діяльності, що передбачає вирішення комплексу питань щодо проведення змагань та організації спеціальної практики підготовки молоді до них, що здійснюється на рівні, достатньому для збереження самотійності та керованості суб'єктів спортивної інфраструктури.

Ці визначення відбивають специфіку суб'єктів та об'єктів політики з урахуванням їхнього фактичного стану та призначення. Однак у фундаментальній науці є й інші підходи. Так, державну політику у сфері фізичної культури визначають як самотійний, пріоритетний напрям у внутрішній соціальній політиці, що забезпечує цілеспрямоване регулювання суспільних відносин для реалізації права кожної людини на збереження та зміцнення здоров'я, підтримання оптимальної фізичної активності протягом усього життя». Акцент на здоров'я людини, на наш погляд, виводить розуміння фізкультурно-спортивної діяльності та державної політики за природні межі, оскільки функцію зміцнення й збереження здоров'я

покликана виконувати переважно державна політика у сфері охорони здоров'я, яка знаходиться в безпосередньому зв'язку з фізкультурно-спортивною діяльністю. З огляду на це актуалізується проблема цілей державної політики у сфері фізкультурно-спортивної діяльності.

Як відомо, мета окреслює прагнення, які потрібно (або бажано) зреалізувати. Мета – це умовно ідеальна категорія, що передбачає потенційно необхідний результат людської діяльності. Мета завжди розуміється як кінцевий бажаний результат. І незважаючи на те, що низка дослідників недооцінює значимість формулювання цілей проведеної політики, на наш погляд, саме в неправильній постановці цілей та в їх невідповідності з фактичними проблемами регульованої сфери пов'язаний комплекс бар'єрів у реалізації вітчизняної державної політики у сфері фізкультурно-спортивної діяльності, про які йшлося в роботі вище.

Правовий механізм державного регулювання у сфері фізичної культури та спорту передбачає систему правових, організаційних та інших інституційних заходів, що реалізуються державними органами, які спрямовані на досягнення певних цілей. В Україні вони сформульовані в Стратегії розвитку фізичної культури та спорту на період до 2028:

- 1) забезпечення можливості громадянам вести здоровий спосіб життя;
- 2) забезпечення систематичного заняття фізичною культурою та спортом;
- 3) забезпечення безперешкодного доступу до розвиненої спортивної інфраструктури;
- 4) підвищення конкурентоспроможності вітчизняного спорту[172].

На нашу думку, дана система цілей не цілком відповідає реальним суспільним потребам у сфері фізичної культури та спорту, а деякі із зазначених цілей, по суті, дублюють один одного. Зокрема, визнано важливість забезпечення можливості вести здоровий спосіб життя, який має досить широке значення. Справа в тому, що в розуміння здорового способу життя входить, перш за все, стан здоров'я людини, належний рівень якого

зовсім не обов'язково має пряму залежність від заняття фізичною культурою. Як відомо, здоров'я людини піддається системному впливу навколишнього середовища, в якому він живе. Харчування, професійна діяльність та багато інших факторів, які не пов'язані зі спортом. Забезпечити можливість підтримання здорового способу життя в межах сфери фізичної культури можливо насамперед шляхом надання безперешкодного доступу до заняття фізичною культурою.

У суспільстві заняття фізичної культурою не є проблемою як такою. Для підтримки нормального фізичного стану людини аж ніяк не потрібне спеціальне державне втручання. Це питання залежить від переконань та цінностей самої особи. Сучасна система торгівлі спортивними товарами розвивається самостійно, але в межах державної політики у сфері фізкультурно-спортивної діяльності, що передбачає окреслення правових меж для реалізації такої діяльності. Разом із тим, якщо говорити про технічно складні або потенційно небезпечні спортивні товари, то виявляється за необхідне проведення їх стандартизації та сертифікації, а діяльність виробників та розповсюджувачів таких речей має бути об'єктом державного ліцензування.

Однак усі ці питання вирішуються у межах торгової політики України, що виводить їх зі спектру цілей сучасної державної політики у сфері фізкультурно-спортивної діяльності. Відповідно, закріплена в аналізованій Стратегії мета державної політики у сфері фізичної культури та спорту потребує коригування через розмитість свого змісту.

Що стосується другої мети, сформульованої в Стратегії [124; 172] як забезпечення можливості систематичного заняття фізичною культурою та спортом, то вона, по суті, збігається з метою забезпечення безперешкодного доступу до спортивної інфраструктури. Безумовно, для організації повноцінного фізичного виховання потрібна особлива матеріально-технічна база, яка має бути доступна населенню. Однак її створення та підтримка у належному технічному стані є завданням не тільки держави, а й суспільства,

а за останнє десятиліття до вирішення цього питання активно долучається також і бізнес. Створюються численні фітнес-салони, зали спортивних секцій, тенісні корти та інші об'єкти спортивної інфраструктури, основна функція яких – забезпечення спортивної підготовки, а також забезпечення можливості громадян займатися власним фізичним розвитком. Таким чином, якщо людина бажає систематично займатися фізичною культурою та спортом, вона або робить це самостійно, або за допомогою спеціалізованої фізкультурно-спортивної інфраструктури. Можливість використання цих об'єктів на платній чи безоплатній основі і є те саме проголошене державою забезпечення систематичного заняття фізичною культурою. Інших форм втілення цієї мети в сучасному житті суспільства, на наш погляд, немає.

Сучасна політика України у сфері фізичної культури та спорту фактично переслідує не цілком узгоджені між собою цілі, які потребують уточнення. Досягнення зазначених цілей за допомогою правильно збудованих завдань – проблемна частина державної політики у сфері фізичної культури та спорту. Обґрунтовані та відповідальні реальному стану речей завдання повинні бути зрозумілими, адекватними, відповідними досягненням та рекомендаціям сучасної науки, а також визнаними суспільством й окремими спортивними об'єднаннями. Лише таким чином державна політика як специфічна система державних заходів справді може забезпечувати вирішення чітких і предметних завдань, спрямованих на реалізацію поставленої мети. Це означає, що державна політика у сфері фізкультурно-спортивної діяльності, хоч би як визначався її зміст і оцінювалися фактори, що впливають на неї, завжди повинна базуватися на розумінні завдань, вирішення яких дозволить ефективно задіяти державні ресурси. Однак зміст, що вкладається в термін «завдання державної політики», в Україні на офіційному рівні досить розмитий, що спочатку призводить до нераціонального використання коштів, а також до конфлікту способів реалізації державної політики із поставленими цілями. Багато в чому причина неправильного формулювання цілей і завдань державної

політики у сфері фізкультурно-спортивної діяльності пов'язана з неузгодженістю дій між окремими державними органами й програмними документами, які покликані становити своєрідний планом державних заходів у фізкультурно-спортивній сфері.

Так, у Стратегії розвитку фізичної культури і спорту на період до 2028 року [124; 172] зазначено, що для досягнення означених цілей державної політики у цій сфері потрібне вирішення певних завдань. Власне, на їх описі та будується основний текст зазначеного документа. Навпаки, у Державній цільовій соціальній програмі розвитку фізичної культури і спорту на період до 2024 року [124; 147] завдання сутнісно збігаються з цілями. Зокрема, у першому розділі наголошується, що основним завданням державної політики є створення умов зростання добробуту населення, національної самосвідомості та забезпечення довгострокової соціальної стабільності [там само]. Однак у далі по тексту згадано, що створення основи для збереження та покращення фізичного та духовного здоров'я громадян значною мірою сприяє досягненню зазначеної мети. Далі у тексті Державної програми поняття цілей і завдань державної політики поєднуються у термін «фактор». У Державній програмі зазначено, що підтримання оптимальної фізичної активності протягом усього життя кожного громадянина є суттєвим фактором, що визначає стан здоров'я населення, а окреслене завдання може бути вирішено при реалізації комплексної програми.

Зазначені смислові невідповідності повинні бути усунені в нових програмних документах, адже Державна цільова соціальна програма розвитку фізичної культури і спорту розрахована на період до 2024 року [147]. Програмні ж документи є формою вираження, проведеної Урядом державної політики у сфері фізичної культури та спорту. Відповідно, у них відображаються цілі та завдання такої політики. Більше того, незважаючи на ту обставину, що ці документи покликані узгодити план державних заходів у сфері фізичної культури та спорту, вони за багатьма пунктами вступають один із одним у змістовну диференціацію, зумовлюючи появу правових

колізій. На наш погляд, усі правові акти, що виходять від органів державної влади та присвячені питанням фізичної культури та спорту повинні оперувати однаковою термінологічною базою. Немислима ситуація, коли всередині одного напрямку державного політики проводяться суперечливі один одному заходи, тим більше ті, які порушують загальну концепцію відносин між державою та спортом. Цілком природно, що некоректно сформульовані декларативні положення, розроблені на державному рівні, а також термінологічні неточності та смислові різночитання породжують справедливе питання: яка ж тоді ситуація з їх втіленням у фізкультурно-спортивній сфері.

Слід зазначити, що складність у розумінні програмних цілей державної політика у сфері фізичної культури та спорту також обґрунтована досить хаотичним викладом самого тексту. Стратегія розвитку фізичної культури і спорту на період до 2028 року [172] у структурному плані є більш продуманим документом, ніж відповідна Державна цільова соціальна програма у цій сфері. Окремі її елементи систематизовані та пронумеровані, що дозволяє так чи інакше зрозуміти логіку побудови програмних тез. Навпаки, численні положення Державної програми здебільшого не мають числового позначення, унаслідок чого спостерігається їх неминуче дублювання. На нашу думку, це призводить до того, що суть аналізованого документа зрозуміла лише професіоналам-управлінцям, до числа яких чимало представників сфери спорту та фізичної культури не відносяться. А це, у свою чергу, може означати, що державна політика, яку покликана впорядкувати дана Державна програма, непризначена для представників суспільства та спортивної системи, які також повинні мати можливість брати участь у реалізації політичних цілей і завдань. Зважаючи на це, доцільно враховувати у змісті зазначених документів потреби спортивної громадськості та інтереси суспільства в цілому.

Аналізуючи текст Стратегії розвитку фізичної культури і спорту на період до 2028 року [172], можна дійти висновку, що для досягнення

окреслених цілей використовується безліч подібних за змістом терміноконструкцій. Спочатку впадає у вічі словосполучення «основні завдання», яке передбачає, що перед державним органами можуть бути поставлені й неосновні завдання, покликані забезпечити досягнення закріплених цілей. Однак у тексті цієї Стратегії подібні завдання згадуються не повною мірою. У ній також можна знайти такі термінологічні конструкції, як «глобальні виклики», «комплекс проблем», «основні цільові орієнтири», «стратегічні орієнтири», «основні напрямки», «комплекс заходів», «очікувані результати» тощо. Сутність зазначених формулювань є важкою для сприйняття, і подекуди їхній сенс є абсолютно ідентичним. Відповідно, виникає питання, навіщо у Стратегії розвитку фізичної культури і спорту на період до 2028 року [172] використовуються однакові за змістом терміноконструкції, що підміняють різне їх сутнісне навантаження. Зокрема, зазначені у Стратегії як «очікувані результати» збільшення загальної кількості осіб, які систематично займаються фізичною культурою та спортом, по суті, збігається з метою створення умов для систематичного заняття фізичною культурою та спортом громадянами країни. Крім того, не зовсім зрозуміло, чим відрізняються завдання від «основних напрямів» і «комплексу заходів». Як видно, термінологічний ряд, що використовується в Стратегії та Державній програмі, потребує уніфікації. Тому для уніфікації системи завдань державної політики у сфері фізичної культури та спорту необхідно ретельно проаналізувати зміст обох документів і зіставити їх із досягненнями сучасної управлінської науки та практики.

У Стратегії [172] визначено низку основних завдань, вирішення яких дозволить забезпечити досягнення цілей державної політики у сфері фізкультурно-спортивної діяльності в Україні. До них відносяться:

- 1) створення нової національної системи фізкультурно-спортивного виховання населення;
- 2) розробка та реалізація комплексу заходів щодо пропаганди фізичної культури та спорту як найважливішої складової здорового способу життя;

3) модернізація системи фізичного виховання різних категорій і груп населення, у т.ч. в освітніх установах професійної освіти;

4) удосконалення підготовки спортсменів високого класу та спортивного резерву підвищення конкурентоспроможності українського спорту на міжнародній спортивній арені. Посилення заходів соціального захисту спортсменів та тренерів;

5) розвиток організаційно-управлінського, кадрового, науково-методичного, медико-біологічного й антидопінгового забезпечення фізкультурно-спортивної діяльності;

б) розвиток інфраструктури сфери фізичної культури та спорту, а також удосконалення фінансового забезпечення фізкультурно-спортивної діяльності;

7) створення системи забезпечення громадської безпеки на об'єктах спорту й організації роботи з уболівальниками та їх об'єднаннями [124; 172].

Деякі із зазначених завдань у повному обсязі відповідають тим цілям, для досягнення яких реалізується державна політика у сфері фізкультурно-спортивна. Зокрема, для забезпечення конкурентоспроможності вітчизняного спорту цілком логічним є проведення заходів щодо вдосконалення підготовки спортсменів високого класу та спортивного резерву, що неможливо без адекватних заходів соціального захисту спортсменів та тренерів. Багато в чому реалізація цих завдань полегшується належним організаційно-управлінським, кадровим, науково-методичним, медико-біологічним й антидопінговим забезпеченням фізкультурно-спортивної сфери. Однак окремі завдання, перелічені у Стратегії, носять дискусійний характер і, на відміну від, цілей, сформульованих на рівні. Зокрема, викликає нарікання з боку наукової спільноти завдання щодо створення нової національної системи фізкультурно-спортивного виховання населення. Ця задача більш докладно описана в Стратегії, де окреслено основні напрями у створенні такої системи. Зокрема, Уряд України вважає за важливе розробити та сформулювати організаційну основу управління розвитком

фізичної культури та спорту, у т.ч. у сфері фізкультурно-спортивного виховання. Разом із тим, така організаційна основа вже була сформована на момент прийняття Стратегії і на сьогодні вимагає лише окремих змін. На державному рівні завжди функціонував орган виконавчої влади, що спеціалізується на питаннях фізичної культури та спорту. Протягом історії розвитку державного регулювання у цій сфері подібні органи мали різну назву – державний комітет, агенція, міністерство тощо. Повноваження зазначених органів то звужувалися, то розширювалися. Однак, на нашу думку, ні зміни в їхньому правовому статусі, ні політична основа у формуванні їхньої компетенції, ні соціальна значимість роботи, що проводиться ними, по суті, на даний момент не трансформували докорінно національну систему фізкультурно-спортивного виховання населення. Таке державне втручання, як правило, зводилося лише до визнання видів спорту та спортивних дисциплін шляхом ведення загальнодержавного реєстру видів спорту, до акредитації федерацій з видів спорту, контролю над єдиним планом всеукраїнських і міжнародних спортивних заходів, а також до проведення єдиної міжнародної спортивної класифікації. І незважаючи на те, що Закон України «Про фізичну культуру та спорт» називає понад десять груп повноважень, що належать державі в цій сфері, організаційна основа такої політики, як і раніше, залишається по суті незмінною. Таким чином, сьогодні потребує уточнення розробка та формування організаційних основ управління розвитком фізичної культури та спорту для побудови національної системи фізкультурно-спортивного виховання.

Аналогічна дискусійність спостерігається в такому закріпленому Стратегією напрямку, як розробка параметрів рухової активності для населення різних вікових і соціальних груп. Насамперед, слід зазначити, що у сучасній медицині та фізичній культурі вже склалися наукові напрацювання, практичні рекомендації та вимоги до фізичної активності людини. Безумовно, у системі охорони здоров'я враховуються вікові особливості осіб, які займаються фізичною культурою. Особливо спірним видається у

державному масштабі акцент на соціальний статус громадянина при визначенні ступеня його схильності до заняття фізичною культурою. Яким чином становище людини у суспільстві може вплинути на її фізичне виховання, залишається у Стратегії питанням без відповіді. На наш погляд, перегляд нормативів і рекомендацій, удосконалення, тестування нових засобів та способів фізичного навантаження, включаючи альтернативні прийоми встановлення рухового навантаження різних груп людей на сьогодні стало більше державним, ніж суспільним завданням. Це наочно простежується у відповідному фізкультурно-спортивному комплексі. Однак також слід мати на увазі індивідуальні особливості організму, що в аспекті фізичної культури є досить вагомим аргументом при встановленні тих чи інших обмежень у фізичній активності. Тому завдання держави у цих питаннях має неоднозначне тлумачення.

Неможливо говорити про зміщення акценту державної уваги на рамках політики у сфері фізкультурно-спортивної діяльності в бік фізичного виховання неповнолітніх, оскільки воно формувалося ще за радянської епохи. Безумовно, робота з молоддю – один із важливих заходів, який має проводити держава в процесі реалізації політики у сфері фізичної культури та спорту. Однак називати його інноваційним, на нашу думку, на даний час невиправдано, оскільки часто на державному рівні доводиться вирішувати інші суміжні завдання – оновлення традицій радянської школи фізичної культури та спорту. Не випадково у зв'язку з цим дана проблема визначена в Державній цільовій соціальній програмі розвитку фізичної культури і спорту на період до 2024 року [147].

Більш обґрунтованим, на наш погляд, державним завданням у сфері фізкультурно-спортивної діяльності представляється модернізація системи фізичного виховання різних категорій та груп населення, у т.ч. в освітніх закладах професійної освіти. Загалом, вона дозволяє наблизити досягнення мети забезпечення доступу населення до спортивної інфраструктури. Відповідно до Стратегії розвитку фізичної культури і спорту на період до

2028 року [172] це можливо шляхом удосконалення фізичного виховання дорослого населення, у т.ч. осіб, які потребують соціальної підтримки, осіб з обмеженими можливостями здоров'я, а також шляхом залучення їх до занять спортом, покращення фізичної підготовки військовослужбовців та осіб, які проходять спеціальну службу, розвитку військово-прикладних і службово-ужиткових видів спорту, підвищення ефективності фізичної підготовки молоді допризовного віку. Насамперед, наша держава має сконцентруватися у цьому аспекті на двох основних заходах – забезпеченні відповідної матеріально-технічної бази та проведенні роз'яснювальної роботи із населенням. Особливу актуальність це завдання набуває при проведенні фізкультурно-оздоровчої та спортивно-масової роботи серед соціально незахищених верств суспільства та військових, яка (робота) є цілим напрямом іншого виду державної політики – соціальної.

Доступ населення до фізкультурно-спортивної інфраструктури неможливий без вирішення завдання щодо розвитку даної інфраструктури. Відсутність тренувальних майданчиків, що відповідають останнім досягненням у галузі науки, техніки та технології, виступає основною проблемою у розвитку вітчизняного спорту. І мова тут йде не тільки про професійні види спорту, оскільки довгий час вітчизняна сфера фізичної культури та спорту базувалися на потужностях радянської спортивної школи. У порядку реалізації Державної програми та на фоні виділення досить значних фінансів з державного бюджету ситуація з цим питанням стала значно покращуватись. Проте рівень розвитку об'єктів фізкультурно-спортивної інфраструктури по окремих регіонах України суттєво різниться. Однією з основних причин цього є право на проведення міжнародних спортивних заходів, яке, у свою чергу, є результатом зацікавленості регіональних політичних еліт у їх організації на відповідній території. Унаслідок цього динаміка модернізації фізкультурно-спортивних об'єктів в окремих регіонах залежить безпосередньо від позиції політичних лідерів щодо проблем галузі. З огляду на це участь виключно загально державного

центру в просуванні інтересів регіонів для зміни ситуації у фізкультурно-спортивному секторі наразі є вже не так актуальною й потребує переоцінки.

Не випадково у зв'язку з цим у Стратегії окреслено державне завдання щодо вдосконалення фінансового забезпечення фізкультурно-спортивної діяльності. Більше того, вона об'єднана з завданням щодо розвитку відповідної інфраструктури, що підтверджує пряму залежність матеріально-технічного забезпечення спорту від необхідних державних витрат. На основі бюджетних показників не важко виявити закономірність зміни державного фінансування спортивної сфери. Разом з тим, найближчим часом частка державної фінансової участі у цій сфері зменшиться. Наразі основною причиною цього є повномасштабна агресія проти України.

При цьому слід зазначити, що визначальним залишається бажання самих регіонів у розвитку фізкультурно-спортивної інфраструктури як для модернізації соціально-економічного потенціалу території, так для залучення інвестиційного капіталу. Проте видається оптимістичним бажання загальнодержавного центру надати самостійність регіонам у вирішенні фінансових питань фізкультурно-спортивної сфери. При наростаючих кризових явищах в економіці і насамперед у регіональній економіці витрати на спорт у регіонах будуть гранично мінімальні, що не дозволить вирішити основні проблеми фізкультурно-спортивного сектора. Тому говорити про якесь зміщення основного фінансового тягаря з даного кола питань на регіональний рівень і його бюджети, на нашу думку, зараз досить передчасно.

Нормальне функціонування фізкультурно-спортивної інфраструктури неможливо без забезпечення громадської (соціальної) безпеки, що виступає одним із завдань сучасної політики України у сфері фізкультури та спорту. Однак у Стратегії [172] це завдання чомусь окреслено в дещо іншій площині – як створення системи забезпечення громадської безпеки на об'єктах спорту. Таке формулювання видається не цілком вдалим, оскільки мимоволі виникає думка, що на момент розробки Стратегії такої системи

безпеки в нашій країні не було. Насамперед, хотілося б зазначити, що громадська безпека підпадає під інший напрямок державної діяльності – державну політику у сфері національної безпеки. Відповідно до її стратегії (2020 року) виділяються об'єкти підвищеної суспільної небезпеки, яким повною мірою належать і об'єкти масової спортивної інфраструктури. На нашу думку, сучасна держава повинна не створювати, а забезпечувати суспільну безпеку на фізкультурно-спортивних об'єктах. Тим більше у Стратегії як уточнення цього напрямку використано лише словосполучення забезпечення громадської безпеки. Це завдання включає в себе проведення моніторингу щодо забезпечення правопорядку та громадської безпеки, здійснення підготовки кадрів та підвищення кваліфікації працівників, які забезпечують правопорядок і громадську безпеку, включаючи експлуатаційну надійність фізкультурно-спортивних споруд і державний контроль забезпечення правопорядку та громадської безпеки масових фізкультурних і спортивних заходів на об'єктах спорту.

Громадська (соціальна) безпека в Стратегії [172] пов'язана із завданням організації роботи з уболівальниками. Однак робота з уболівальниками також включає висвітлення діяльності клубів уболівальників у засобах масової інформації, надання їм певних прав і гарантій, здійснення контролю за дотриманням ними законодавства, забезпечення можливості рівного доступу до спортивних заходів та цим збільшення кількості глядачів, які відвідують об'єкти спорту. А оскільки це повною мірою відповідає меті забезпечення доступності спортивної інфраструктури, на наш погляд, роботу з уболівальниками слід розглядати як завдання, окреме від питань підтримки громадської безпеки.

На відміну від Стратегії [172], у Державній програмі [147] всі завдання державної політики у сфері фізкультурно-спортивної діяльності побудована у двох площинах залежно від напрямку їх реалізації: масовий спорт і спорт найвищих досягнень. Однак насправді закріплені в Державній програмі заходи розраховані не тільки на розвиток спорту, а й фізичної культури.

Пояснюється такий неузгоджений виклад цілей і завдань через проблему оцінки фізичної культури та масового спорту як рівнозначних понять. До цих завдань, зокрема, відносяться:

- 1) підвищення інтересу різних категорій громадян України до занять фізичною культурою та спортом;
- 2) розвиток інфраструктури для занять масовим спортом як у освітні установи, так і за місцем проживання;
- 3) створення та впровадження в освітній процес ефективної системи фізичного виховання, орієнтованої на особливості розвитку молоді;
- 4) упровадження нових наукових і методичних розробок у галузі спорту найвищих досягнень;
- 5) розвиток матеріально-технічної бази спорту вищих досягнень, зокрема для підготовки олімпійського резерву.

У зазначеній системі завдань спостерігається низка невідповідностей цілям сучасної державної політики у сфері фізкультурно-спортивної діяльності. Для забезпечення доступу населення до об'єктів спортивної інфраструктури потрібен розвиток масового спорту, який є найближчим до громадян або через місце проживання, або через відповідну освітню установу. Очевидно, що прагматичний підхід застосовується у Державній програмі, оскільки інших дієвих способів залучення населення до фізичного заняття культури в Україні немає. Завдання щодо вдосконалення матеріально-технічної бази спорту також відповідає меті по підвищенню конкурентоспроможності вітчизняного спорту, однак у Державній програмі вона прив'язана виключно до спорту вищих досягнень та олімпійському резерву. Безумовно, у забезпеченні професійного спорту ресурсна база має одне з першорядних значень. Водночас актуальною дана задача залишається і для масового спорту й для всієї національної системи фізичної культури. Унаслідок цього, на нашу думку, її виділення тільки в галузі спорту вищих досягнень у рамках Державної програми зараз є вузьким підходом. При цьому в програмі в рамках напряму «Спорт вищих досягнень» окремо

зазначено завдання щодо реконструкції баз олімпійської підготовки, реконструкції та будівництва спортивних центрів із різних видів спорту на території України, реконструкції та модернізації спортивної бази освітніх установ для підготовки олімпійського резерву, обладнання антидопінгового центру [81].

Аналогічним чином варто підійти до завдання щодо впровадження нових науково-методичних розробок. На наш погляд, вона повинна охоплювати всю сферу фізичної культури та спорту, а не обмежуватись спортом вищих досягнень. Фізична культура як наука розвивається разом із здобутками інших галузей науки. Тому спортивні інновації однаково можуть використовуватися як у сфері масового спорту, так і фізичної культури. Це можуть бути нові методики спортивного тренування, ділові ігри, проблемне навчання, діалогове викладання та багато інших корисних наукових досягнень у сфері фізичної культури. У сучасному інформаційному суспільстві подібні знання повинні бути доступні для всіх, незважаючи на професійну складову у заняттях спортом. Усилу даної обставини дане завдання, на нашу думку, необхідно розширити, тобто держава має займатися не лише запровадженням нових наукових і методичних напрацювань у сфері спорту, а й надавати підтримку сучасним вченим у цій сфері. На наш погляд, реалізація цього завдання можлива у наданні відповідних матеріально-технічних ресурсів і виділення фінансування на проведення значних наукових досліджень.

Реалізація закріпленого в Державній програмі завдання щодо підвищення інтересу різних категорій населення до занять фізичною культурою та спортом ускладнена станом соціально-економічної сфери. Слід визнати, що сучасний спосіб життя населення в Україні замикається на задоволенні нагальних людських потреб, прагнення до занять фізичною культурою або мінімальними, або відсутні зовсім. І дана проблема очевидна в умовах світових кризових явищ в економіці та соціальному розвитку, коли громадяни завантажені пошуком джерела гідного рівня життя та добробуту.

Погіршення стану здоров'я виступає лише значним бар'єром на шляху до забезпечення необхідного рівня добробуту. Разом із тим, у низці регіонів відзначається динаміка зростання кількості громадян, які регулярно займаються фізичною культурою та спортом, що позначається на зростанні кількості об'єктів фізкультурно-спортивної інфраструктури. Тому реалізація зазначеного завдання підпорядкована загальнодержавної та регіональної політики у соціальній, економічній та інших напрямках управлінської діяльності.

Крім того, вимагає уточнення завдання щодо створення та впровадження в освітній процес ефективної системи фізичного виховання. Безумовно, як і зазначено в Державній програмі[147], в освітньому процесі необхідно враховувати особливості розвитку молоді, у т.ч. при проведенні занять із фізичної культури. Однак Державна програма [там само] не враховує той факт, що дані педагогічні методики успішно сформувалися ще в радянській школі та продовжують використовуватись і сьогодні. Кількість активних годин на заняття з фізичної культури в рамках державних освітніх програм збільшилася, для більшості здобувачів заняття з фізичного виховання були й залишаються найкращими. У сучасній школі такі заняття завжди будуються на принципі індивідуального підходу до здобувача, ураховуються його фізичні показники, бажання займатися спортом, успіхи у певних видах спортивні випробування.

Молодіжний (зокрема, студентський) спорт – відносно нова категорія для державного регулювання фізкультурно-спортивної сфери в Україні, що підтверджується його визнанням у законодавчому порядку. Разом із тим, програмні настанови розвитку були сформульовані у Стратегії [172]. При цьому як пріоритетне завдання молодіжний і студентський спорт чітко не визначено, однак комплекс заходів, запланованих й успішно реалізованих у процесі здійснення державної політики фізкультурно-спортивної, можна виявити під час аналізу окремих положень як Стратегії, так і Державної програми. Це дає підставу вважати, що на даний час як спеціальне завдання

цей напрямок у державній політиці у сфері фізкультурно-спортивної діяльності не виділяється, проте з урахуванням досягнень у цій галузі найближчим часом слід очікувати на виділення студентського спорту як однієї із пріоритетних категорій цієї політики.

Таким чином, цілі державної політики України у сфері фізичної культури та спорту повинні полягати у забезпеченні доступу населення до фізкультурно-спортивної інфраструктури, підвищення конкурентоспроможності вітчизняного спорту, позитивної динаміки здоров'я населення. Як завдання, що забезпечують досягнення цих цілей, необхідно розглядати такі:

1) модернізація системи фізичного виховання різних категорій та груп населення як в освітніх установах, так і за місцем проживання;

2) розвиток фізкультурно-спортивної інфраструктури та вдосконалення її фінансування;

3) забезпечення громадської безпеки на спортивних об'єктах;

4) підтримка розвитку організаційно-управлінського, кадрового, науково-методичного, медико-біологічного й антидопінгового забезпечення фізкультурно-спортивної діяльності;

5) матеріально-технічне та інформаційне забезпечення у розробці та впровадженні нових науково-методичних досягнень у сфері фізичної культури та спорту;

6) удосконалення підготовки спортсменів високого класу та спортивного резерву підвищення конкурентоспроможності українського спорту міжнародної спортивної арені з посиленням заходів соціального захисту спортсменів і тренерів;

7) організація роботи з уболівальниками та їх об'єднаннями тощо.

На наше переконання, зазначена система державних завдань відповідає сучасному рівню розвитку українського суспільства та потребам фізкультурно-спортивної галузі.

Висновки до другого розділу

1. Результати проведених досліджень дозволили конкретизувати змістовну частину організаційного механізму державного регулювання фізкультурно-спортивної діяльності за умов освітньої організації вищої освіти, тобто на локальному рівні. Доведено, що даний механізм представляє собою сукупність організаційних компонентів управлінського характеру, що забезпечують його ефективність. На основі наукового обґрунтування складників цього механізму формується цілеспрямована структура управління розвитком молодіжного спорту та визначаються оптимальні шляхи її реалізації в умовах освітньої організації вищої освіти.

Визначено, що мета організаційного механізму державного регулювання фізкультурно-спортивної діяльності – підвищити її ефективність і розвиток молодіжного спорту, зокрема, у ЗВО.

Уточнено завдання державного регулювання фізкультурно-спортивної діяльності:

- забезпечення реалізації алгоритму державного регулювання фізкультурно-спортивної діяльності з використанням ефективних можливостей організаційного інструментарію;

- обґрунтування критеріальної основи ефективності діяльності суб'єктів керування розвитком молодіжного спорту тощо.

Ці завдання зумовлюють визначення актуальних напрямків взаємодії суб'єктів державного регулювання фізкультурно-спортивної діяльності, алгоритм їх суб'єктно-об'єктних відносин, засоби, форми та методи управління.

2. Установлено, що у функціональному аспекті організаційний механізм державного регулювання фізкультурно-спортивної діяльності повинен відзначатися застосуванням методів соціально-особистісного управління розвитком молодіжного спорту. Воно передбачає реалізацію

таких основних управлінських функцій: прогнозування, планування, організації, координації, регулювання, стимулювання, обліку й аналізу стану розвитку об'єкту державного регулювання – фізкультурно-спортивної діяльності.

3. Наукове обґрунтування організаційного механізму державного регулювання фізкультурно-спортивної діяльності в ЗВО полягає у визначенні закономірностей, принципів, функцій, методів та організаційних форм його реалізації у системі вищої освіти. При цьому результати проведеного дослідження засвідчили, що до основних компонентів структури управління фізкультурно-спортивною діяльністю слід віднести: 1) теоретико-методичний компонент, що включає закономірності, принципи та функції управління; 2) компонент організаційного впливу; 3) компонент економічного впливу; 4) компонент контрольно-нормативного впливу. Запропонований компонентний склад, на нашу думку, цілком може бути використаний для обґрунтування та розробки організаційного механізму державного регулювання фізкультурно-спортивної діяльності на основі цілеспрямованого застосування сучасних наукових підходів.

4. За підсумками проведеного дослідження визначено проблеми та пропозиції організаційно-правового характеру в частині впровадження заходів державної політики у сфері фізкультурно-спортивної діяльності. При цьому такі заходи розуміються як конкретні обставини впливу певного суб'єкта (держави) на об'єкт (фізична культура та спорт) із застосуванням конкретних засобів державного регулювання (правових, організаційних, економічних тощо). Заходи державної політики у сфері фізкультурно-спортивної діяльності можуть бути згруповані залежно від конкретних цілей і завдань, що визначаються факторами впливу на окремий сегмент фізкультурно-спортивної сфери. Відносини, що виникають унаслідок такого впливу, є специфічними формами здійснення державної політики. Виявлено, що в Україні державна політика у сфері фізкультурно-спортивної діяльності розрахована на чотири основні категорії населення: спортсмени, молодь,

доросле населення й особи з обмеженими фізичними можливостями. При цьому заходи державної політики мають спільні ознаки: розробка технічних регламентів, національних стандартів із ведення правил щодо проектування та будівництва спортивних об'єктів, а також правил сертифікації послуг та продукції. Інші заходи, що реалізуються державою у сфері фізкультурно-спортивної діяльності, орієнтовані на цільову аудиторію. Слід пам'ятати, що зазначені заходи держави зорієнтовані на окремі категорії населення (осіб з обмеженими фізичними можливостями та військовослужбовців), а тому в загальному вигляді є заходами, що реалізуються в межах інших видів державної політики, відчуючи на собі вплив специфіки об'єкта державного регулювання.

РОЗДІЛ 3

ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМІВ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ФІЗКУЛЬТУРНО-СПОРТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

3.1. Напрями розвитку правового механізму державного регулювання фізкультурно-спортивної діяльності на регіональному рівні

В Україні як парламентсько-президентській формування та реалізація концептуальних основ політики у сфері фізичної культури та спорту відбувається на двох рівнях – центральному та регіональному. Регіони України, власне, визначають з урахуванням територіальних і соціально-економічних особливостей цілі, завдання та способи реалізації державної політики у сфері фізкультурно-спортивної діяльності, виходячи з загальнодержавних програмних документів, які передбачають управлінські заходи, що впроваджуються на регіональному рівні. Такий розподіл управлінських функцій є цілком закономірним результатом реформи з децентралізації влади, що передбачає передачу повноважень на місця, у тому числі щодо регулювання фізкультурно-спортивних відносин. Водночас деякі фахівці озвучують ідею надання повної автономії регіонам у вирішенні проблем фізкультурно-спортивної сфери.

Аналізуючи існуючі стратегії розвитку фізичної культури та спорту в регіонах, можна дійти висновку, що відображення концептуальних основ загальнодержавної державної політики у сфері фізкультурно-спортивної діяльності в офіційних документах регіональної влади є вельми не повним. Незважаючи на обов'язок регіонів розробляти власні концепції розвитку фізкультурно-спортивного сфери, деякі регіони наразі не мають самостійних стратегій здійснення державної політики в цій сфері. Пояснюється це

пасивною позицією органів регіональної влади, на чому систематично наголошують на офіційному рівні як на негативні тенденції фізкультурно-спортивної політики, що також відзначають представники наукової спільноти. Проте відсутність програмного документа, на нашу думку, не означає, що в регіоні не проводиться державна політика у сфері фізкультурно-спортивної діяльності.

Ураховуючи ту обставину, що більшість питань, які вирішуються на регіональному рівні, однакові для в основній своїй масі для регіонів, їх визначення в межах спеціального програмного документа (стратегії) відзначається актуальністю. Навіть у тих регіонах, де є низка документів із власними варіантами вирішення фізкультурно-спортивних проблем, що спостерігається в ситуації, за якої регіональна влада не досягає повною мірою поставлених завдань. До того ж, у подібних стратегіях можуть бути дефекти та неточності, які у своїй сукупності виступають суттєвими бар'єрами на шляху досягнення поставлених цілей і завдань регіональної державної політики у сфері фізкультурно-спортивної діяльності. Також причиною відсутності самостійної стратегії розвитку фізичної культури та спорту в регіоні є практика низки регіонів включати питання державної політики в єдину комплексну програму (стратегію) соціально-економічного розвитку регіону. При цьому як підпрограмні документи можуть бути окремі планові положення щодо модернізації фізичної культури та спорту, але їх строк дії є суттєво обмеженим. Так, у Хмельницькій області у період із 2006 по 2010 роки діяла комплексна програма розвитку фізичної культури, спорту та аматорського туризму, проте після зазначеного терміну нова програма прийнята була у 2014 році, і наразі діє програма на період 2022-2026 рр.[67; 157]. На прикладі Хмельницької області можемо відзначити, що всі прийняті в різний час регіональні програми розвитку сфери фізичної культури та спорту були розраховані на короткостроковий період (не більше 4 років). Це, на жаль, засвідчує той факт, що державна політика у сфері фізкультурно-спортивної діяльності Україні реалізується на регіональному рівні без

застосування принципів стратегування, тобто не на довгострокову перспективу.

Водночас у регіонах діють стратегії та програми, які, за своєю суттю, виступають орієнтирами розвитку фізичної культури та спорту на місцях. При цьому ці орієнтири розвитку фізичної культури та спорту на регіональному рівні можуть відображатися в:

1) законах, спрямованих на регулювання суспільних відносин у фізкультурно-спортивній сфері з урахуванням регіональних особливостей;

2) самостійному програмному документі, що містить цілі, завдання та механізми реалізації державна політика у сфері фізкультурно-спортивної діяльності в регіоні;

3) сукупності документів різної юридичної сили (підзаконних актах), що містять як загальні, так і спеціальні заходи державної політики у сфері фізкультурно-спортивної діяльності регіону. Розглянемо позитивні та негативні сторони оформлення вищевказаних орієнтирів (напрямків) розвитку фізкультурно-спортивної сфери на рівні регіонів.

Очевидно, що використання законодавчої форми є основною, адже в Україні існує ієрархія в системі законодавства. У регіонах, крім урахування єдиного закону у сфері фізичної культури та спорту, розробляється та приймається комплекс підзаконних актів, покликаних регламентувати окремі питання в цій сфері. Слід відзначити, що така тактика розробки регіональної політики є частково успішною, адже закладається базис (правові межі) належного функціонування сфери фізичної культури та спорту. У той же час, регіональні стратегії в цій сфері, вписуючись у загальне призначення таких документів, містять переважно норми, спрямовані на регулювання відносин між безпосередніми учасниками спортивної системи. Про це йшлося в попередньому підрозділі роботи, під час співвіднесення змістовного спрямування фізичної культури та спорту, яке (спрямування) різниться. Регіональні стратегії розвитку фізичної культури та спорту значною мірою не містять розмежування управлінських заходів у цій сфері. Виходить, що

призначення стратегії полягає в тому, щоб направити дії регіональних органів влади та фізкультурно-спортивного сектора на вирішення поточних та короткострокових проблем, включаючи проблему реалізації спеціальних законів у сфері фізичної культури та спорту. Не випадково у зв'язку з цим у низці регіонів крім ухвалених законів, присвячених загальним питанням організації управління фізкультурно-спортивною сферою, також діють програмні документи, спрямовані на здійснення цілком конкретних завдань, у т.ч. і на реалізацію законодавчих положень.

Так, в Україні подібний закон був прийнятий у 1993 р. і містить юридичні основи для управління фізкультурно-спортивним сектором [92; 107; 124]. Зокрема, у законі сформульовано принципи регіональної політики у сфері фізкультурно-спортивної діяльності, визначено суб'єктів управління, учасників суб'єктно-об'єктних відносин, їхні права й обов'язки, а також організаційні питання регульованої сфери. У 2017 р. в Україні було прийнято середньострокову Державну цільову соціальну програму розвитку фізичної культури і спорту на період до 2024 року [147], яка визначила коло проблем фізкультурно-спортивної сфери, цілі, завдання, терміни, джерела й обсяги фінансування, очікувані результати, а також перелік заходів, необхідні досягнення запланованих показників. З точки зору державно-правової науки, зазначений програмний документ є підзаконним актом та покликаний забезпечити реалізацію положень Закону України «Про фізичну культуру і спорт» [124].

Однак у суспільно-політичному аспекті саме ця Державна цільова програма [147], а не закон, є відправною точкою у здійсненні регіональної державної політики у сфері фізкультурно-спортивної діяльності, оскільки містить усі основні її елементи та дозволяє отримати уявлення про регіональні інтереси у цій сфері. При цьому подібна комбінована форма вираження стратегії розвитку фізичної культури та спорту спостерігається сьогодні у багатьох регіонах України.

Як відомо, на даний час в Україні створено 12 експериментальних

майданчиків, які покликані забезпечити впровадження на території окремо взятих регіонів розвиненого фізкультурно-спортивного комплексу. У зв'язку з цим у деяких регіонах діє низка документів, ухвалених Кабінетом Міністрів України. Формально ці документи не позиціонуються як частина стратегії розвитку фізкультурно-спортивної галузі в цих регіонах. Однак, на наш погляд, за змістом заявлених заходів ці напрямки державної політики у сфері фізкультурно-спортивної діяльності слід розглядати як сегмент регіональної політики, що передбачає право автономного вирішення організаційних аспектів в цій сфері [92; 107].

Інша форма вираження стратегування на місцях полягає у формулюванні аспектів державної політики у сфері фізкультурно-спортивної діяльності середині соціально-економічного плану регіону. Однак наразі даний спосіб використовується лише в тих випадках, коли стратегічний документ розвитку фізкультурно-спортивної сфери застаріває, а новий з якихось причин не приймається. До того ж у соціально-економічних стратегіях регіонів містяться, як правило, декларативні положення в частині фізичної культури та спорту, що не дозволяє їх розглядати як детальний план провадження державної політики у сфері фізкультурно-спортивної діяльності.

09.06.2023 р. Уряд України затвердив план заходів щодо реалізації II етапу Стратегії розвитку фізичної культури і спорту на період до 2028 р. [179]. Аналіз цього плану заходів дає підстави стверджувати, що він не повною мірою відзначається функціональною характеристикою стратегій розвитку фізичної культури та спорту на регіональному рівні. При цьому вважаємо, що основний акцент регіональної державної політики у сфері фізкультурно-спортивної діяльності має робитися в контексті зміщення на молодіжний (студентський) спорт. Регіональні цільові програми розвитку фізичної культури та спорту мають бути пов'язані з реалізацією молодіжної політики. По суті, молодіжна та фізкультурно-спортивна політика пов'язані між собою, вони мають спільні цілі, завдання, фінансову базу та механізм

реалізації. Те ж саме можна сказати і щодо міністерств, які займаються безпосереднім управлінням у цих галузях (Міністерство молоді та спорту України, Міністерство освіти і науки України, Міністерство охорони здоров'я та ін.).

Пояснюється це тим, що спочатку сфера фізичної культури та спорту й питання молодіжної політики знаходилися в одних рамках і реалізовувалися то одним, то іншим міністерством. Свідченням цього є результати оптимізації системи державного управління у 2010 і 2014 роках [92; 107; 141]. Тому засоби та прийоми здійснення соціально-економічної політики в регіонах активно застосовувалися до сфери фізичної культури та спорту, унаслідок чого цілий комплекс проблем цієї галузі не вирішено на в окремо взятих регіонах до сих пір. Відтак, використання інструментарію молодіжної політики не відповідає заявленому на центральному рівні курсу модернізації фізкультурно-спортивної галузі України.

Відтак, на сучасному етапі розвитку регіональної політики у сфері фізичної культури та спорту результативною може бути визнана *змішана (комбінована) форма стратегії*. У випадках, коли в регіоні відсутній єдиний програмний документ, а низка підзаконних актів містить фрагментарне відображення питань регіональної державної політики у сфері фізкультурно-спортивної діяльності. Складно оцінювати концептуальні засади реалізації такої політики виключно за цільовими програмами, прийнятими в регіонах. Через відсутність цілісного плану розвитку фізичної культури та спорту у регіоні ці акти частково замінюють собою єдиний програмний документ. Тому претендувати на роль стратегічного плану подібні підзаконні акти не можуть, оскільки орієнтовані не на все, а на окремих суб'єктів спортивної системи й окремі види спорту.

У науковій літературі висловлюється думка, що за відсутності власної стратегії розвитку фізичної культури та спорту регіони повинні дотримуватися тих положень, які містяться в програмних документах центрального рівня[3; 58]. З огляду на це виникає питання щодо відмінностей

і подібностей загальнодержавної та регіональної політики у сфері фізкультурно-спортивної діяльності. Відповідь тут, на наш погляд, може бути така: на центральному рівні формуються лише основні цілі, завдання, принципи та методика здійснення державної політики у сфері фізичної культури та спорту, тобто окреслюється загальна модель такої політики. Однак у кожному регіоні є певні особливості, які підлягають урахуванню під час розробки та реалізації фізкультурно-спортивної політики. Кожен регіон вправі зробити відступи від програмно-декларативних положень, незважаючи на ту обставину, що формально межі таких відступів на центральному рівні не встановлені.

На нашу думку, на сьогодні відмінності між регіональними стратегіями державної політики у сфері фізкультурно-спортивної діяльності можна згрупувати в межах таких основних параметрів:

- 1) за джерелом і суб'єктом прийняття;
- 2) за відповідністю загальнодержавної стратегії розвитку фізкультурно-спортивної діяльності;
- 3) за ступенем відображення фактичного стану фізичної культури та спорту на регіональному рівні.

Зазначені критерії регіональної стратегії розвитку фізкультурно-спортивної діяльності засвідчують її якісний бік, дозволяючи зрозуміти сутність і призначення закріплених заходів, а також виявити фактичний рівень ефективності реалізованої державної політики у даній сфері. Значення класифікації регіональних стратегій полягає в необхідності здійснення комплексного державного управління. Розглянемо зазначені параметри детальніше.

Практика функціонування регіонів, за якої в стратегічних планах місцевого рівня по суті дублювалися положення законодавчих документів, сьогодні впроваджується рідше[85; 86]. Змістовна частина, оформлення, порядок розробки та прийняття стратегічних планів у сфері фізичної культури та спорту зазнали змін. У силу зростаючої самостійності регіонів у

фізкультурно-спортивному секторі регіон повинен самостійно формувати концепцію розвитку галузі на своїй території. Так, більшість регіонів, орієнтуючись на приклад центральної влади, концентрують основні повноваження у фізкультурно-спортивному середовищі в руках місцевого органу виконавчої влади (обласної державної адміністрації) і місцевого самоврядування. Це регіональні цільові програми, затверджені в рамках концепції соціально-економічного розвитку окремо взятої території.

Ухвалення стратегій розвитку регіональної політики у сфері фізкультурно-спортивної діяльності місцевими органами виконавчої влади оцінюється з боку деяких дослідників критично. Окремі автори вважають, що нормативний спосіб прийняття програмних та концептуальних документів у сфері фізичної культури та спорту є більш доцільним, оскільки він може дозволити врахувати різні політичні думки і через це залучає як безпосередніх представників фізкультурно-спортивного сектора, а також інших громадських діячів [3; 58; 59].

Правовий механізм формування стратегій розвитку фізичної культури та спорту використано в різній мірі в усіх регіонах України, де відповідні цільові програми затверджені регіональними органами місцевого самоврядування на відповідній сесії. Однак у зв'язку з цим слід зазначити, що у значній кількості регіонів цільова спрямованість аналізованого програмного документа досить сильно звужена, у т.ч. сферою олімпійського спорту, через що не може претендувати повною мірою на роль загальної стратегії розвитку фізичної культури та спорту в регіоні (Додаток А). Як результат, спостерігається дублювання у здійсненні фізкультурно-спортивної політики, оскільки поряд із зазначеною стратегією діють цільові програми, затверджені регіональними органами місцевого самоврядування, при цьому змістовно саме вони виконують концептуальну функцію, а не стратегія. Це неминуче породжує певні протиріччя, дублювання та неузгоджений підхід до вирішення проблем галузі.

В окремих мікрорегіонах України можна також зустріти стратегії

розвитку фізкультурно-спортивної сфери, що схвалюються в органах місцевого самоврядування. На жаль, дана практика є поодинокую, адже місцеві бюджети не справляються з такими витратами. Вихід із ситуації слід шукати в реформі децентралізації влади, що передбачає розвиток об'єднаних територіальних громад. Прикладом може бути Програма розвитку культури, туризму, молоді та спорту Помічнлянської об'єднаної територіальної громади на 2021-2025 роки[140]. Однак на прикладі такого локального правового документа можемо стверджувати, що ситуація з існуючими стратегічними документами ускладнена невирішеною формальною стороною питання.

Був тривалий період, коли функції стратегічного планування у сфері розвитку фізичної культури та спорту визначалися в актах голови регіону. Проте це різновид режиму «ручного» управління, що застосовуються за необхідних умов оперативного, антикризового управління, яким не слід послуговуватися постійно. З ухваленням же відповідної профільної програми чи стратегії даний вид документу, як одноосібне управлінське рішення, формально втрачає юридичну силу, тому може розглядатися як один із сегментів чинної в правовій бази у сфері розвитку фізичної культури та спорту. Отже, у регіоні може прийматися сукупність офіційних правових документів, що можуть передбачати розробку цілісної концепції регіональної фізкультурно-спортивної політики. І це правильно, з точки зору фундаментальної науки, що передбачає послідовність у розробці й упровадженні плануючих і програмних документів: стратегія → програма → план → концепція. У той же час, ми розуміємо, що місцеві органи виконавчої влади й органи місцевого самоврядування не можуть забезпечити системне впровадження засадничих наукових принципів, зважаючи на завантаженість більш нагальними соціальними питаннями.

Отже, можемо зробити висновок про існування в регіонах двох типів стратегій розвитку фізичної культури та спорту залежно від: 1) розподілу владних повноважень; 2) територіального поділу закладеному в чинному законодавстві України у сфері державної регіональної політики, що

передбачає поділ на макро- і мікрорегіони [124]. Щодо першої класифікаційної підстави, то вона дозволяє згрупувати регіональні стратегії розвитку фізичної культури та спорту на:

1) нормативно-правові (власне, стратегії розроблені та схвалені під час взаємодії місцевих органів виконавчої влади й органів місцевого самоврядування);

2) адміністративні або організаційно-розпорядчі (набувають вигляду одноосібного управлінського рішення - наказу, що є доречним за «режиму ручного управління» під час вирішення тих чи інших соціально-економічних питань).

Крім того, існуюча система прийняття регіональних стратегій розвитку фізкультурно-спортивного сектора частково демонструє розподіл політичних сил у регіоні. Якщо в регіоні державною політикою у сфері фізкультурно-спортивної діяльності займаються місцеві органи виконавчої влади й органи місцевого самоврядування, то перевага у розробці стратегії залишається в руках представницького органу, навіть з урахуванням тієї обставини, що самі стратегії, з формально-юридичної позиції, розробляються фахівцями обласних державних адміністрацій. Проте схвалення векторів політики у цій сфері залишається прерогативою органів місцевого самоврядування та громади.

Насамперед, нормативно-правова форма стратегії, на нашу думку, не відбиває повною мірою свого істинного призначення. У стратегічних планах регіон визначає не правила, за якими здійснюється та чи інша діяльність, а окреслює загальні контури, у яких така діяльність має забезпечувати досягнення певних результатів з урахуванням аналізу ресурсів, наявних у розпорядженні регіонів на даний період часу. Цілком природно, що багато питань майнового характеру, на яких будується програма розвитку будь-якого напрямку державної політики, які фактично перебувають у веденні виконавчої влади, як і контрольно-наглядовий механізм, що дозволяє у достатньому обсязі одержати інформацію про стан об'єкта політики, тобто

сфери фізичної культури та спорту.

Ураховуючи також той факт, що інфраструктура фізичної культури та спорту знаходиться переважно у державної та комунальній власності, а організації, які здійснюють управління нею, засновані органами виконавчої влади, то останні мають значно більшими повноваженнями, ніж інші гілки державної влади в регіонах. До того ж, подібний механізм створення стратегічних планів пронизаний бюджетною складовою, що є основною при визначенні напрямів розвитку регіональної політики у сфері фізкультурно-спортивної діяльності занизької активності вкладення в неї приватного капіталу.

Таким чином, адміністративний порядок прийняття стратегій регіональної політики у сфері фізичної культури та спорту, загалом, відповідає фактичному станові цієї сфери та продиктований характером розподілу владних ресурсів у регіонах.

Незважаючи на спробу тих чи інших регіонів автономно підходити до визначення напрямів державної політики, загальнодержавні установки в цій сфері залишаються пріоритетними. З огляду на це більшість регіональних стратегій у цій сфері спрямовані на аналогічні програмні положення закріплені на центральному рівні. Йдеться насамперед, про Стратегію розвитку фізичної культури та спорту України на період до 2028 р. [172].

Слід зазначити, що обсяг автономності регіонів у вирішенні подібних питань визначено офіційно в межах реформи децентралізації влади, що має рекомендаційний характер для реалізації (громади можуть об'єднуватися, або не об'єднуватися). Крім того, регіонам при розробці заходів щодо розвитку фізкультурно-спортивного сектора на своїй території рекомендовано враховувати положення загальнодержавної стратегії. Разом з тим, чи вправі регіони ставити перед собою цілі та завдання державної політики у сфері фізкультурно-спортивної діяльності, які не закладені в офіційній загальнодержавній концепції, це питання залишається дискусійним. На думку одних дослідників, через незначну конкурентоспроможність багатьох

регіонів на даний час вирішувати основні завдання у фізкультурно-спортивній сфері існує необхідність вертикального методу побудови державної політики, тобто кожен регіон зобов'язаний ураховувати положення загальнодержавних програмних актів і вправі лише уточнювати їх на власному рівні.

Інша група вчених дотримується ідеї про повну автономію регіонів у здійсненні державної політики у сфері фізкультурно-спортивної діяльності, оскільки спочатку видаються недосяжними ті програмні установки, які не відповідають інтересам самого регіону, його ресурсним можливостям і фактичному стану сфери фізичної культури та спорту кожної окремо взятої території. Є ще одна позиція, згідно з якою фізкультурно-спортивна сфера як предмет спільного ведення держави та регіонів вимагає скоординованих дій у вирішенні будь-яких питань державної політики, у тому числі розподіл обов'язків між центром і регіонами по досягненню певних показників. На нашу думку, у державі з парламентсько-президентською формою правління дана модель є найбільш оптимальною. Варто зазначити, що саме така побудова відносин декларується сьогодні у вітчизняній спортивній системі, проте сучасна практика управління самих регіонів недостатньо відповідає цій моделі.

Наявність у регіонів власних стратегій розвитку фізичної культури та спорту має бути не винятком, а правилом. Зокрема, такий підхід до формування планових заходів у фізкультурно-спортивній сфері спостерігається у Київській, Львівській, Хмельницькій та інших областях. У переважній більшості регіонів України замість стратегічних планів державної політики сталого розвитку прийнято стратегії розвитку фізкультурно-спортивної діяльності. Крім того, прийнято цільові програми у цій сфері. Відтак, спостерігається тенденція, коли такі програмні документи прийняті лише з окремих напрямів регіональної політики у сфері фізкультурно-спортивної діяльності.

Виходячи з цього, відзначимо, що регіональні стратегії розвитку

фізичної культури та спорту можна розділити на інкорпоровані, які складаються з одного документа, що містить ключові положення регіональної політики, та неінкорпоровані, що складаються з кількох програмних документів. Крім формальної сторони, відмінність між зазначеними видами регіональних стратегій полягає в тому, що неінкорпоровані програмні акти більшою мірою містять відмінні від загальнодержавних установок положення. Навпаки, інкорпоровані стратегії побудовані, зазвичай, на кшталт загальнодержавних програмних актів, тому основні їх елементи відповідають загальній стратегії України.

Таким чином, регіональні стратегії державної політики у сфері фізкультурно-спортивної діяльності залежно від орієнтації на загальнодержавну стратегію розвитку фізичної культури та спорту можна розділити на дві групи:

- 1) стратегії центрального типу;
- 2) стратегії змішаного типу.

Під час здійснення регіональної державної політики у сфері фізкультурно-спортивної діяльності необхідно як орієнтуватися на загальноприйнятні установки, так і враховувати специфіку фактичного стану фізичної сфери культури та спорту на окремо взятій території. Виходячи з цього, усі регіональні стратегії, побудовані за центральним типом, спочатку не можуть розглядатися як акти, що відповідають достатньо фактичному положенню галузі, оскільки розроблені для масштабів всієї країни. Унаслідок цього сформульовані цілі та завдання реалізації державної політики у сфері фізкультурно-спортивної діяльності не мають уточнення стосовно особливостей розвитку регіону, і найчастіше носять неузгоджений характер. Очевидно, що мета і завдання такого розвитку повинні бути пропорційні по відношенню один до одного. Унаслідок цього, на наш погляд, не уточнено у достатній мірі фінансові показники проведеної політики, оскільки вони, зрештою, спрямовані на досягнення, у тому числі інших цілей та задач.

Щодо стратегій змішаного типу, то в них обов'язково має бути

відзначено низку негативних факторів. До них належать такі: недостатнє фінансування, відсутність спортивної бази у більшості профільних установ, застаріле методичне, організаційне та інше забезпечення, недостатня пропаганда здорового способу життя і, як наслідок, незначна кількість громадян, які регулярно займаються фізичною культурою та спортом. Зазначені недоліки регіонального фізкультурно-спортивного сектора загалом відповідають тим проблемам, які порушені у Стратегії розвитку фізкультури та спорту на період до 2028 року [172]. Цілком очевидними стають і цілі, що реалізуються в межах державної політики, а саме: створення умов для подальшого розвитку фізичної культури та спорту, пропаганда здорового способу життя та зміцнення матеріально-технічної основи тощо. Крім того, зазначені цілі мають бути сформульовані у вигляді окремих напрямків розвитку: дитячо-юнацького, студентського та професійного спорту, а також спорту найвищих досягнень. Одночасно з цим слід окреслити тотожні цілям завдання, які повинні конкретизувати, а не дублювати положення загальнодержавних програмних документів без прив'язки до фактичного стану галузі на підвідомчій території (регіоні). Незважаючи на те, що у спеціальних дослідженнях відзначаються й інші проблемні зони фізкультурно-спортивної сфери України, при розробленні регіональних стратегій вони не отримали достатнього втілення.

Слід зазначити, що спроба використання у побудові концептуальних засад регіональної політики у сфері фізкультурно-спортивної діяльності наукового підходу з елементами автономності регіону також не завжди призводить до ефективної реалізації політики. Цілями проведеної політики є вдосконалення системи фізичної культури та спорту, а також розвиток спорту вищих досягнень. У цьому контексті мета загальнодержавної політики у сфері фізкультурно-спортивної діяльності видається більш конкретною. Привертає також на себе увагу момент, пов'язаний із відокремленням спорту вищих досягнень від основної спортивної системи. Стосовно завдання державної політики у сфері фізкультурно-спортивної

діяльності, то варто зацентувати увагу на реалізації основних напрямів: ефективна робота фізкультурно-спортивних установ, ефективна система підготовки спортивного резерву та спортсменів високого класу. При цьому має бути сформульовано критерії оцінки заявленої ефективності, що не дозволяє у достатній мірі визначити результативність цієї політики.

У частині уточнення цілей фізкультурно-спортивної політики окремо взятого регіону можна поділити на три групи:

- 1) регіони, що використовують всі цільові орієнтири загальнодержавної політики;
- 2) регіони, що частково дотримуються мети центральної фізкультурно-спортивної політики без їх уточнення на власному рівні;
- 3) регіони, що поєднують цілі державної політики у сфері фізичної культури та спорту з додатковими цілями, що реалізуються тільки на своїй території.

Невідповідність цільових установок регіонів загальнодержавній стратегії розвитку фізкультурно-спортивного сектору може бути пов'язано з фактичними здібностями регіону щодо реалізації основних цілей і завдань державної політики. У наслідок цього зрозумілою є позиція регіону, в якому на даний час не можуть бути реалізовані в повному обсязі всі заплановані на центральному рівні заходи щодо розвитку галузі. Тому на цих територіях, як правило, можна спостерігати акцент лише на одну мету – створення умов для здійснення можливостей громадян вести здоровий спосіб життя. Зважаючи на ступінь досягнення мінімальних результатів у цій площині, регіон починає поступову роботу щодо реалізації та інших цілей загальнодержавної стратегії розвитку фізичної культури та спорту. В останні роки акцент зміщується на підвищення конкурентоспроможності регіонального спорту. Одночасно з цим деякі регіони, скориставшись правом на облік своїх можливостей, доповнюють систему цілей та завдань державної політики у сфері фізкультурно-спортивної діяльності власними настановами. Наприклад, у стратегії розвитку фізичної культури та спорту Львівської області, як і в ряді

інших регіонів, зазначена мета задоволення поточних та формуванню нових потреб населення в заняттях фізичною культурою та спортом, а також порушуються питання про зміцнення іміджу на вітчизняному та міжнародному рівнях.

Таким чином, поєднання загальнодержавних і регіональних інтересів у здійсненні політики на регіональному рівні у сфері фізичної культури та спорту можливо при змішаному типі стратегії, коли закріплені на центральному рівні цілі та завдання зіставлені з регіональними проблемами фізкультурно-спортивного сектора, а також конкретизовані з урахуванням можливості регіону самостійно вирішити їх на власній території. Такий вигляд регіональної стратегії розвитку фізичної культури та спорту отримав втілення у багатьох регіонах, проте їх реалізація залишається на сьогодні недостатньо ефективною й ускладненою через повномасштабну агресію.

3.2. Підходи до вдосконалення організаційного механізму державного регулювання фізкультурно-спортивної діяльності

Ефективність державного регулювання у сфері фізкультурно-спортивної діяльності, що реалізується в межах державної політики, можна визначити як залежність від результатів, запланованих на певний період і фактично досягнутих у цій галузі за умови понесених певних витрат. Оптимальний стан функціонування фізичної культури та спорту – це показник дієздатності регіональної влади, її прямої зацікавленості в реалізації найбільш значущих рішень, які приймаються як самостійно, так і у безпосередній співпраці з «центром», а також іншими регіонами.

Разом із тим, розуміння самої ефективності державного регулювання у сфері фізкультурно-спортивної діяльності, а також підходів і критеріїв її оцінювання на даний час залишається найбільш дискусійними питанням національної спортивної системи та соціально-економічного стану в

регіонах. Ефективність як реалізованість завдань, виконання яких виступає основою будь-якої регіональної політики, досліджується чисельною групою дослідників. Вони вважають, що ефективною є державна політика, у межах якої результати, досягнуті у певній сфері, відповідають запланованим завданням і вжитим заходам. При цьому фактичні досягнення регіональної влади завжди зіставляються із спочатку запланованими показниками [43; 97; 139].

В силу зазначеного підходу всі програмні документи, в яких міститься визначаються стратегічні напрямки розвитку фізкультурно-спортивної сфери, мають бути підкріплені описом тих результатів, які поставлені органами регіональної влади в межах реалізованої державної політики. Власне з даних показників визначається *алгоритм*, у межах якого мають розвиватися відносини в регульованій сфері на запланований період часу (див. рис. 1.8). При цьому строк реалізації завдань державного регулювання у сфері фізкультурно-спортивної діяльності у більшості регіонів є досить умовним і з урахуванням досягнутих результатів та можливостей регіону може коригуватися у бік продовження. Такий спосіб дозволяє регіонам уникнути звинувачень у неефективності.

Розробляючи програму реалізації державної політики у сфері фізкультурно-спортивної діяльності, регіони повинні враховувати не лише ресурсний потенціал та фактичний стан сфери, а й адекватність вимог, що висувуються до неї, оскільки в реалізації політичних установок беруть участь не лише владні органи та посадові особи, а й безпосередні суб'єкти фізкультурно-спортивного сектора, становище яких на різних територіях є різним. Виходячи з цього, слід визнати завідомо неефективними заходи, що закріплені стратегії розвитку регіонального фізкультурно-спортивного сектора без урахування даної особливості, коли учасники спортивної системи не здатні досягти певних показників через недостатність коштів і повноважень у вирішенні поставлених завдань. З огляду на це будівництво універсальних спортивних майданчиків може відбуватися у шести варіантах.

Так, вони можуть призначені для занять волейболом, баскетболом, футболом, занять на турніках та вуличних тренажерах. Це дозволяє легко трансформувати їх для різних спортивних напрямків не лише у великих містах, а й у сільській місцевості, що дозволяє забезпечити суттєвий розвиток масового спорту.

Невідповідність можливостей регіонів прогнозованим результатам, найчастіше, спостерігається у рамках реалізації основоположних завдань регіональної державної політики у сфері фізкультурно-спортивної діяльності. Так, завдання щодо вдосконалення системи фізичного виховання різних груп населення зазвичай супроводжується комплексом проблем, вирішенню яких здебільшого регіональна влада приділяє недостатньо уваги. До них, зокрема, належать: нерівномірний розвиток спортивної інфраструктури, неефективна система обліку фактичних показників, нерозвинена пропаганда здорового способу життя, нестача кадрів, низький рівень розвитку дитячо-юнацького спорту та ін. Тому в будь-якій регіональній стратегії та/або програмі державної політики у сфері фізкультурно-спортивної діяльності мають бути визначені як сильні, так і слабкі сторони, що в теорії менеджменту вкладається у поняття «SWOT-аналіз» [6; 155].

Визначаючи систему індикаторів оцінювання результатів державної політики у сфері фізкультурно-спортивної діяльності, слід закласти в цю систему позитивні та негативні характеристики поточного стану сфери, що наближає більшість показників до формування позитивних тенденцій у розвитку фізкультурно-спортивного сектору. Тим самим регіональна влада забезпечує врахування факту наявності певної похибки в оцінюванні ефективності державної політики у сфері фізичної культури та спорту, що з урахуванням кореляції її окремих термінів, завдань і заходів дозволяє створити найбільш об'єктивне уявлення щодо проблем фізкультурно-спортивного сектора та їх динаміки.

Незважаючи на зручність використання SWOT-аналізу, відзначимо, що

даний метод оцінювання ефективності державної політики у сфері фізкультурно-спортивної діяльності не отримав широкого поширення в регіонах. У більшості випадків він не затребуваний через свою виняткову економічну спрямованість. Тому якщо регіони використовують зазначений метод, то тільки в рамках здійснення соціально-економічної та фінансової політики, у яких, зазвичай, закладено основні показники розвитку регіону у фізкультурно-спортивній сфері. До того ж, оцінка ефективності, на думку деяких дослідників, не може зводитися тільки до SWOT-аналізу, оскільки результативність державної політики у сфері фізкультурно-спортивної діяльності, що реалізується в регіонах, є більш масштабною, ніж показники, які можна оцінити за допомогою вказаного методу.

З огляду на це слід звернути увагу на інший підхід до визначення ефективності здійснення регіональної державної політики у сфері фізкультурно-спортивної діяльності. SWOT-аналізу пов'язаний з оцінюванням розвитку сфери загалом, а тому не обмежується розглядом стану виконання окремих державних завдань і заходів. Унаслідок цього прихильники такого розуміння ефективності державної політики у сфері фізкультурно-спортивної діяльності критично відносяться до програмно-цільових показників, з урахуванням яких сьогодні будується державна політика більшості регіонів у цій сфері. Відповідно до цієї точки зору вплив держави на будь-яку сферу суспільних відносин повинен мати зовнішній ефект, який проявляється при зіставленні проблемних зон галузі з реальними досягненнями регіональної влади у їх вирішенні [85; 86; 93]. Група вчених вважають, що при цьому необхідно керуватися результатами лише тих процесів, які безпосередньо пов'язані з державною владою чи підконтрольні їй у межах проведеної політики [63]. Існує також думка, що будь-які досягнення у фізкультурно-спортивному секторі взаємопов'язані, відповідно, і втручання регіональної влади у вирішення низки питань неминуче відбивається на загальному стані сфери, що, у свою чергу, може мати як позитивний, так і негативний підтекст [86].

В Україні, зокрема, під час оцінювання результатів від реалізації заходів державної політики у сфері фізкультурно-спортивної діяльності використовуються не лише кількісні індикатори, розроблені Мінмолоді та спорту, а й власні критерії регіональних органів влади. До таких критеріїв відносяться, наприклад, установлення популярних видів спорту в регіоні, розподіл здобувачів за видами спорту, розподіл призових місць серед здобувачів різних навчальних закладів, форми популяризації спорту, форми виховання спортивних кадрів у професійних клубах, форми антидопінгового забезпечення, установлення номінацій (наприклад, «Спортсмен року», «Найкращий тренер», «Найкраще фізкультурно-спортивне товариство в регіоні»), форми позабюджетної діяльності спортивних установ тощо. Крім того, на вітчизняних теренах реалізуються експериментальні заходи щодо впровадження фізкультурно-спортивного комплексу, які з урахуванням розробленого регіоном власного поетапного плану виступають додатковим показником щодо оцінки ефективності регіональної державної політики у сфері фізкультурно-спортивної діяльності.

Таким чином, другий підхід до оцінки ефективності державної політики у сфері фізкультурно-спортивної діяльності в Україні передбачає ранжування досягнень цієї діяльності в регіоні та визначення реального стану фізкультурно-спортивного сектору. Унаслідок цієї обставини визначений підхід умовно можна назвати диференційованим підходом. Він побудований на поділі дій регіональних органів влади та безпосередніх учасників фізкультурно-спортивної системи, при цьому безпосередньому оцінюванню піддаються лише дії регіональної влади. Однак, на нашу думку, цей підхід далеко не завжди дозволяє отримати достовірні результати, оскільки чіткі межі втручання регіональної влади у сферу фізичної культури та спорту на даний час встановити досить важко. На центральному рівні визначено лише рекомендовані параметри розвитку сфери фізичної культури та спорту (див. рис. 1.8). При цьому передбачається право кожного регіону уточнювати їх з урахуванням специфічних особливостей фізкультурно-

спортивної сфери на своїй території.

Дотримуючись логіки більшості регіональних стратегій розвитку сфери фізичної культури та спорту, може скластися враження, що держава перебирає лише окремі сегменти фізкультурно-спортивного сектора, залишаючи інші проблеми на самостійне вирішення інших учасників фізкультурно-спортивних відносин. Критерієм для встановлення питань, які вирішуються державною владою залишається, по суті, зацікавленість регіональних політичних еліт. Тим часом диференційований підхід до ефективності регіональної політики у сфері фізичної культури та спорту, на нашу думку, може відзначатися суб'єктивним характером оцінювання. На сьогодні слід констатувати, що держава виконує функції координатора та керуючого суб'єкта, який займається вирішенням багатьох питань щодо фізкультурно-спортивної сфери, особливо на регіональному рівні.

Таким чином, установити чітку межу між зоною регіонального втручання влади та автономією самого фізкультурно-спортивного сектору складно. Навіть безпосередні суб'єкти фізкультурно-спортивної сфери (наприклад, федерації спорту, інші спортивні організації) виконують в основному ті управлінські функції та завдання, які вигідні насамперед для держави. Їх залежність від особливостей розвитку регіону очевидна як у плані фінансування, так і в частині державного контролю діяльності цих організацій.

Відповідно, будь-які досягнення у фізичній культурі та спорті регіону необхідно розглядати як результат спільної роботи регіональної влади, центру та безпосередніх учасників фізкультурно-спортивної діяльності. Тому поділ цієї сфери на сектори, контрольовані регіоном, та сектори, що мають повну управлінську автономію, неспроможна. Особливо очевидним цей факт стає при визначенні низки заходів щодо делегування повноважень у вирішенні окремих питань фізкультурно-спортивним організаціям (розвиток інфраструктури, підготовка кваліфікованих кадрів, фізичне виховання населення), освітнім установам (розвиток дитячо-юнацького спорту,

підготовка кваліфікованих кадрів галузі), приватним організаціям (розвиток професійного спорту, облік громадян, зайнятих у систематичному занятті фізичного культуурою та спортом, комерційні питання), спортсменам (у досягненні найкращих спортивних результатів) та іншим особам.

Якщо визначати ефективність регіональної державної політики шляхом оцінювання всієї сфери фізичної культури та спорту на окремо взятій території, то виникає нерозв'язне питання – яким чином регіональна влада здатна ефективно вплинути на окремі чинники розвитку сфери фізичної культури та спорту. Наприклад, особистий внесок спортсменів, мотивація, умови природно-кліматичного характеру, економічний потенціал території, соціальне середовище та багато інші питання.

Виходячи з цього, слід зазначити, на нашу думку, гнучкість поняття «ефективність державної політики у сфері фізкультурно-спортивної діяльності», яка на центральному та регіональному рівнях має різний зміст. Говорячи про державну політику у сфері фізичної культури та спорту як цілісний напрям діяльності України, доводиться оперувати універсальними категоріями. До таких, зокрема, відносяться цільові орієнтири та показники, а також певні рівні досягнень, які закладені у загальнодержавній стратегії розвитку сфери фізичної культури та спорту [85; 86].

Однак стосовно кожного конкретного регіону країни використання даних інструментів оцінювання, розроблених у регіоні, наразі представляється можливим. Якщо керуватися уніфікованими категоріями оцінки ефективності регіональної державної політики у сфері фізкультурно-спортивної діяльності просте зіставлення показників сфери в кількох регіонах України продемонструє явний розрив, причому економічна обстановка в регіонах не буде визначальним фактором у досягненні розвитку фізкультурно-спортивної сфери. Унаслідок цього в Україні, крім загальних показників ефективності, застосовуються й власні критерії оцінки.

Відтак, необхідно визначати ефективність регіональної політики у сфері фізичної культури та спорту окремо від суміжних соціально-

політичних процесів, які, у своїй сукупності впливають на стан галузі в цілому, але не дозволяють взяти їх окремо за основу оцінки такої ефективності. До них, зокрема, можна віднести проведення у регіоні спортивних заходів міжнародного рівня, оскільки даний фактор має одиничне значення та виділяє рівень фізкультурно-спортивного сектору на певній території показників інших регіонів. Крім того, необхідно врахувати демографічні параметри, які в регіонах України є істотно різними. Важливим фактором залишається й фінансова політика регіону, від якої залежить розвиток фізкультурно-спортивної інфраструктури. Насамперед, слід відзначити відмінності в розумінні ефективності фізичної культури та спорту як сектору регіональної політики, ефективності стратегій розвитку фізкультурно-спортивної сфери, ефективності окремих напрямів фізкультурно-спортивної політики й ефективність діяльності окремих суб'єктів, які здійснюють фізкультурно-спортивну політику. Визначаючи питання про ефективність фізкультурно-спортивної системи регіону, слід зазначити різноманітність її напрямів. Отже, оцінка ефективності державної політики у сфері фізкультурно-спортивної діяльності зводиться до двох станів: галузь суспільного інтересу (фізична культура, масовий спорт, аматорський спорт) та спеціалізована сфера (професійний спорт, спорт вищих досягнень, дитячо-юнацький та студентський спорт).

Говорячи про масовість розвитку фізкультурно-спортивного сектору, насамперед, значення мають цифри, що показують ступінь фізичного виховання населення, обсяги поширення зацікавленості окремих соціальних груп у систематичному занятті фізичної культурою та спортом. Очевидно, що цей аспект найменшою мірою залежить від державного втручання з особистісного характеру, тому є явищем, що розвивається під впливом цілої низки факторів. Тим не менш, позитивна динаміка, що спостерігається в окремо взятому регіоні, дозволяє стверджувати про активізацію влади у вирішенні цього питання.

Водночас, від державної політики регіону залежить група непрямих

методів, що так чи інакше впливають на залучення населення до регулярних занять фізичною культурою та спортом. Це заявлено всіма регіонами у програмах розвитку фізкультурно-спортивної галузі. Проте наявність відповідної інфраструктури, належна пропаганда здорового способу життя, кадровий розвиток – не гарантують суттєве збільшення частки громадян, які займаються власним фізичним і спортивним вихованням. Як зазначають учені, основним бар'єром у реалізації фізкультурно-спортивної активності залишається індивідуальний мотив – надмірна зайнятість, відсутність вільного часу, небажання приділяти належну увагу до свого здоров'я та фізичного розвитку. Приблизно так само на динаміку зазначеної проблеми впливають урбаністичні процеси, які протікають у різних регіонах не рівномірно. Такі тенденції спостерігаються й сьогодні, що зумовлюють проблему низької залученості населення до фізичної культури і спорту. Непоодинокими є випадки, коли органи влади не бажають приділяти цій сфері належну увагу, хоча стан свого здоров'я залежить від фізичної активності. Разом із тим, з урахуванням позитивної динаміки, яка спостерігається в Україні, у чинній програмі характеристика розглянутої проблеми була дещо скоригована. Зокрема, уже йдеться про підвищення рівня культури, про роботу з системою цінностей людини, на відміну від колишніх факторів, де ключове значення мало незадовільний стан матеріально-технічного боку питання.

Відповідно, називати політику у цьому напрямі неефективною або малоефективною на тлі об'єктивних факторів, що не залежать від регіону, на наш погляд, неправильно, особливо за тієї парадигми побудови відносин між державою та фізкультурно-спортивним середовищем, що складається наразі в Україні. Інакше спостерігається безпосередній узаємозв'язок між політикою регіону та досягненнями професійного спорту в силу його наростання комерційної складової, яка становить інтерес для приватних структур – спортивних клубів. Безумовно, допомога, що надається регіональною владою у вирішенні окремих питань організаційного

забезпечення розвитку спорту, зокрема, контроль за дотриманням трудових прав і свобод спортсменів, важлива складова в розвитку організаційно-правових засад цього напрямку фізкультурно-спортивного сектора, проте не є єдиним визначальним чинником. З огляду на це економічні механізми державного регулювання у сфері фізичної культури та спорту переважають над програмно-цільовим підходом у вирішенні проблем професійного спорту, через що на даний час усе рідше можна спостерігати планові заходи у цій частині реалізації стратегій розвитку фізичної культури та спорту. Відповідно, і низка негативних явищ у зазначеному секторі, так само як і певні позитивні досягнення, що не можуть розглядатися як повноцінний результат успішної чи неефективної державної політики у сфері фізкультурно-спортивної діяльності в регіоні.

Під ефективністю регіональної державної політики у сфері фізкультурно-спортивної діяльності слід розуміти сукупність позитивних тенденцій галузі, що визначають регіональні особливості розвитку відповідної інфраструктури, соціально-економічні умови та потреби суспільства, продиктовані об'єктивними й суб'єктивними показниками з урахуванням методів державного втручання. Таке трактування дозволяє відокремити фізкультурно-спортивну політику регіону від фізкультурно-спортивної системи в цілому, досягнення якої не завжди поставлені в залежність від діяльності регіональної влади. Слід зазначити, що позитивні тенденції галузі оцінюються не лише за допомогою показників, закладених у стратегічних планах регіону щодо розвитку фізкультурно-спортивного сектора, а й за допомогою оцінки інших суб'єктів – суспільства, окремих соціальних груп, спеціалізованих організацій, у тому числі міжнародного масштабу. Наприклад, завдання, що розробляється в ході здійснення державної політики у сфері фізкультурно-спортивної діяльності щодо вдосконалення нормативно-правової бази, що представляє інтерес для громадськості. Відповідно, досягнення регіональної влади в ході ухвалення комплексу нормативно-правових актів можуть оцінюватися як позитивні з

позиції закладених програмних механізмів. Однак у площині самого фізкультурно-спортивного сектора значення матиме реалізованість даних нормативно-правових документів, їх схильність до об'єктивного вирішення проблем, що перешкоджають розвитку окремих напрямів державної політики у сфері фізкультурно-спортивної діяльності. Тому успішна робота державних органів з модернізації правової бази може мати позитивну оцінку тільки в рамках державної політики у сфері фізкультурно-спортивної діяльності та повинна мати відгук в інших учасників цієї сфери.

Розвиток мережі клубів аматорського спорту, налагодження дієвої взаємодії даних організацій із відповідними організаціями з інших регіонів та зарубіжних країн у рамках фізкультурно-спортивної діяльності є явним позитивним явищем для самих учасників даних відносин, але може розцінюватися як елемент ефективності регіональної державної політики, оскільки жодних програмних заходів у цій галузі в Україні на даний час не закладено і, відтак, вона (галузь) не становить значного інтересу для регіональної влади. Не випадково багато вчених дотримуються думки, що розвиток аматорського спорту втратив значення для держави у міру формування сучасної концепції ведення діалогу між владою та суб'єктами фізкультурно-спортивної системи. Тому в більшості регіонів, у т.ч. тих, чия діяльність оцінюється на центральному рівні як найефективніша у сфері фізичної культури та спорту, відсутнє завдання з удосконалення даного напрямку, що, на нашу думку, цілком обґрунтовано вимагає переорієнтації регіональної політики на найбільш актуальних проблемах фізкультурно-спортивного сектора.

Питання про відмінності між ефективністю політики й ефективністю регульованої сфери суспільних відносин безпосередньо пов'язані з роллю регіональних стратегій щодо розвитку фізкультурно-спортивної діяльності, які містять критерії визначення ефективності їх реалізації. Таким чином, у регіонах ефективність здійснення програмних заходів у сфері фізичної культури та спорту ґрунтується на оцінці трьох груп показників сталого

розвитку: економічних, соціальних й екологічних. Тому кожне завдання державної політики у сфері фізкультурно-спортивної діяльності, що реалізується, зіставляється з даними показниками й індикаторами оцінки кінцевих результатів, визначених у вигляді одиниць виміру. Цілком природно, що такий підхід дозволяє визначити ефективність далеко не у всіх напрямках. Рівень ефективності стратегії визначається зазначеною системою оцінювання стану реалізації завдань щодо надання заходів державної підтримки фізкультурно-спортивним організаціям зі створення дієвої системи обліку у сфері фізичної культури та спорту, а також механізмами забезпечення цієї сфери фінансовими, матеріально-технічними та кадровими ресурсами.

Водночас відсутність конкретних індикаторів у програмі щодо вдосконалення фізкультурно-спортивного сектору не означає відсутність механізму визначення її ефективності. Проблема полягає лише в рівні такої ефективності, з огляду на що у самій стратегії має бути заявлено, що щорічно уповноваженим органом виконавчої влади визначаються додаткові критерії, необхідні для оцінки результатів заходів, що реалізуються.

Таким чином, вирішення окремих завдань державної політики у сфері фізкультурно-спортивної діяльності вимагає використання комплексу показників оцінювання поточного характеру, що мають урахувати можливості регіону щодо їх досягнення. У цьому контексті слід критично ставитися до застосування економічного підходу до визначення ефективності державної політики у сфері фізкультурно-спортивної діяльності. Власне кажучи, не варто однозначно стверджувати, що вирішальним фактором у даному механізмі є фінансовий потенціал регіону, який зберігається в більшості регіонів України на низькому рівні.

Керуючись економічним змістом у визначенні ефективності, слід визнати незадовільною державну політику у сфері фізкультурно-спортивної діяльності у багатьох регіонах країни, оскільки за наявності кристалізованих проблем в інших сферах регіон зацікавлений у скороченні бюджетних

видатків. Навпаки, економічно сильний регіон може бути зацікавлений у розвитку фізкультурно-спортивного сектору, однак у певних межах, що визначаються у вигляді запланованих результатів. Тому низьке фінансування фізкультурно-спортивної галузі не є показником низького рівня ефективності політики регіону у сфері фізичної культури та спорту, що підтверджує розбіжність понять «регіональна стратегія» та «регіональна політика».

Так само неможливо повноцінно стверджувати про ефективність державної політики у сфері фізкультурно-спортивної діяльності регіону щодо успішності окремих її напрямів, хоча саме такий підхід найчастіше застосовується а практичній діяльності державних органів у регіонах. Група дослідників зазначають, що саме завдяки оцінці окремих сегментів, які становлять загальний профіль державної політики у сфері фізкультурно-спортивної діяльності, можна отримати об'єктивну оцінку про її фактичний стан функціонування [63]. Особливо актуальним такий механізм визначення ефективності державної політики у сфері фізкультурно-спортивної діяльності стає у світлі багатоплановості самої політики регіону, яка кожного року має узгоджуватися з такими напрямами, як молодіжна, освітня, соціальна політика, а також політика охорони здоров'я. Тому досягнення результату в кожному із зазначених напрямів не завжди слід, на наш погляд, відносити до прояву ефективності державної політики у сфері фізкультурно-спортивної діяльності, як і негативні тенденції всередині цих напрямів не обов'язково можуть бути пов'язані з дефектами реалізації політики у сфері фізичної культури та спорту. Наприклад, низька ефективність у розвитку дитячо-юнацького спорту в багатьох регіонах набула системного характеру, незважаючи на спроби регіональної влади розвинути цей напрямок державної політики у сфері фізкультурно-спортивної діяльності, піднявши на належний рівень [86]. Група вчених сходяться в думці, що інструментарієм однієї лише державної політики у сфері фізичної культури та спорту вирішити зазначену проблему на даний

час не видається абсолютно можливим. При цьому, говорячи про недоліки в регіональній системі дитячо-юнацького спорту, слід одночасно порушувати питання про ефективність освітньої політики.

Отже, завданням України є забезпечення суттєвого прогресу в рамках державної політики у сфері фізкультурно-спортивної діяльності, який передбачає покращення й оптимізацію організаційної та матеріально-технічної бази, призначеної для розвитку такої сфери загалом і молодіжного спорту зокрема. В Україні функціонує низка спортивних секцій у юнацьких клубах за місцем проживання та місця навчання, в яких бере участь 43% підлітків від загальної кількості осіб шкільного віку. 171 установа фізкультурно-спортивного профілю функціонує в рамках додаткової освіти, у яких займається 31% дітей [53; 98; 156]. Відзначається й зростання досягнень у межах дитячо-юнацького спорту на всеукраїнських і міжнародних змаганнях. Водночас, ця ситуація ускладнюється комплексом негативних явищ, які у своїй сукупності суттєво знижують ефективність цього напрямку державної політики у сфері фізкультурно-спортивної діяльності. Наприклад, однією з основних причин низького залучення до дитячо-юнацького спортивного руху нових учасників є надмірність навчального навантаження, особливо на учнів початкових класів, що однозначно є дефектом освітньої політики як регіонального, так і загальнодержавного масштабу. З іншого боку, розмірковуючи про ефективність початкової освіти як напрямку сучасної регіональної освітньої політики, слід зазначити, що дискусії з приводу формування та реалізації навчальних планів залишаються гострими до сих пір.

На нашу думку, ефективність державної політики у сфері фізкультурно-спортивної діяльності в регіоні слід визначати за підсумками роботи суб'єктів, уповноважених на її здійснення. Оскільки державна політика є, перш за все, цілеспрямованою діяльністю певних осіб, її ефективність залежить від результатів, досягнутих даними учасниками. Однак простого зіставлення цілей та підсумкових показників у діяльності

суб'єктів державної політики у сфері фізкультурно-спортивної діяльності недостатньо через наявність низки факторів, що впливають на стан фізкультурно-спортивного сектора. Регіон може досягти ефективності у проведеній політиці, ураховуючи всі обставини й особливості, безпосередньо пов'язані з розвитком фізичної культури та спорту на певній території [54]. Це означає, що за результатами оцінювання ефективності державної політики у сфері фізкультурно-спортивної діяльності значення має безпосередня реалізація стратегії розвитку фізкультурно-спортивної сфери, а також вирішення проблем, які безпосередньо закладені в стратегії. Вміння регіональної влади своєчасно відреагувати на те чи інше негативне явище всередині фізкультурно-спортивного сектору з сприятливим йому результатом – це, на нашу думку, слід розглядати як основний показник ефективності проведеної державної політики у сфері фізичної культури та спорту. Така здатність регіону в реалізації державної політики у сфері фізкультурно-спортивної діяльності складається з кількох елементів:

1) об'єктивного уявлення про стан фізкультурно-спортивної сфери на підвідомчій території шляхом зіставленням позитивних і негативних тенденцій усередині сфери;

2) досягнення цілей і завдань державної політики суб'єктами управління під час реалізації механізмів державного впливу на проблемні зони фізкультурно-спортивної системи, у т.ч. безпосередніх учасників фізкультурно-спортивного сектора;

3) узгодження точок дотику державної політики у сфері фізкультурно-спортивної діяльності з іншими напрямками регіональної політики з метою унеможливлення вияву проблемних питань, що впливають на загальний стан реалізації цієї діяльності;

4) створення двоступінчастої системи контролю оцінки якості проведеної роботи, що складається з аналізу процесу реалізації загальнодержавної стратегії розвитку фізкультурно-спортивної сфери та вирішення найбільш гострих проблем з урахуванням меж втручання

регіональної влади в цю сферу;

5) соціально-економічний потенціал регіону, що забезпечує у визначені терміни реалізувати комплекс заходів, запланованих у фізкультурно-спортивній сфері;

б) узгодження окремих напрямків державної політики у сфері фізкультурно-спортивної діяльності шляхом визначення рівня позитивних результатів у вирішенні конкретно сформульованих проблем галузі з урахуванням соціально-економічного потенціалу в регіоні;

7) узгодженість заходів регіональної державної політики у сфері фізкультурно-спортивної діяльності з рекомендаціями та вимогами загальнодержавної політики в цій сфері.

Отже, під час оцінювання результатів державної політики, що реалізується в окремо взятому регіоні у фізкультурно-спортивній сфері, доцільно використовувати зазначений алгоритм розвитку організаційного механізму державного регулювання в цій сфері (див. рис. 1.8), що дозволяє співвіднести фактичні показники із запланованими критеріями ефективності. Таким чином можна визначити позицію, яку займає той чи інший регіон за рівнем позитивного впливу на фізичну культуру та спорт залежно від досягнутих результатів у реалізації різних заходів.

Наразі спостерігається конфлікт окремих напрямів державного регулювання фізкультурно-спортивної діяльності з політикою регіону у сфері його розвитку. Проте це негативне явище можна вирішити шляхом здійснення реформування системи державного регулювання. Як зазначалося вище в роботі, в Україні й досі триває реформування такої системи у сфері фізичної культури та спорту. На наше переконання, воно має бути завершено шляхом упровадження на вітчизняних теренах ліберальної моделі державного регулювання такої сфери, що (модель) покликана підвищити імідж України на міжнародній арені в цій сфері, рівень її фінансування та результативного функціонування (табл. 3.1).

Таблиця 3.1

Особливості реформування системи державного регулювання
фізкультурно-спортивної діяльності в Україні

Спорт вищих досягнень (олімпійський / неолімпійський / інваспорт)	Спорт у системі освіти (молодіжний спорт)	Спорт для всіх (масовий та аматорський спорт)	Прикладний спорт	Професійний спорт
1	2	3	4	5
<i>Мета та цілі реформування</i>				
- досягнення нових спортивних рекордів; - підвищення престижу країни на міжнародній арені	- цілісне виховання особистості	- досягнення фізичного, соціального та психологічного благополуччя нації; - підвищення якості життя населення	- підготовка кадрів до заняття професійної діяльністю	- створення та проведення спортивних культурно-масових заходів із забезпеченням безпеки населення; - отримання прибутку та раціональне його використання
- популяризація здорового способу життя	- виявлення та підтримка перспективних спортсменів на локальному рівні		- популяризація здорового способу життя	
<i>Завдання реформування</i>				
- створити ефективну систему	- створити систему мотивації до	- створити систему мотивації до	- створити ефективну систему	- створити економічно вигідну
1	2	3	4	5
підготовки спортсменів	заняття спортом на всіх етапах навчання	розвитку масового й аматорського спорту та	підготовки кадрів для забезпечення розвитку	систему щодо проведення спортивних і культурно-

	молодого покоління	бажання займатися фізичною культурою	сфери фізичної культури та спорту	масових заходів із забезпеченням безпеки населення
<i>Суб'єкти реформування</i>				
ММС, НОК, СК, Національні федерації видів спорту, спортивні клуби, центри олімпійської підготовки	МОН, асоціації навчальних закладів, ЗВО, школи, студентські та шкільні ліги за видам спорту та ін.	Регіональні органи публічної влади, спортивні установи різних форм власності	Профільні міністерства, профільні ФСТ, профільні федерації та клуби	Професійні ліги, професійні клуби, відповідні національні федерації
<i>Сфера відповідальності</i>				
Центральні органи влади, НОК, СК, НКСІ, Національні федерації видів спорту		Регіональні органи влади, національна федерації видів спорту	Профільні міністерств а та відомства, профільні федерації	Відповідні національні федерації
<i>Методи реформування</i>				
Державна підтримка через систему грантів / конкурсів проектів/ державного замовлення для Національних федерацій	Державна підтримка через систему грантів / конкурсів для студентських та шкільних ліг за видам спорту	Підтримка регіональними органами публічної влади через систему грантів / конкурсів / муніципальних замовлень для ДЮСШ та спортивних клубів	Підтримка профільними міністерствами та відомствами через систему грантів / конкурсів	Вільний ринок

Таким чином, серед напрямів реформування системи державного регулювання фізкультурно-спортивної діяльності в Україні слід віднести:

1. Зміну принципів фінансування сфери фізичної культури та спорту:

1.1. Спорт вищих досягнень: державні гранти/ державне замовлення національним федераціям на підготовку та виступ спортсменів у міжнародних змаганнях найвищого рівня. Держава має формувати пріоритети розвитку та забезпечувати контроль за виконанням зобов'язань за грантами та державним замовленням.

1.2. Спорт для всіх: регіональні гранти / муніципальні замовлення для фізкультурно-спортивних установ різних форм власності на залучення різних категорій населення до заняття спортом і фізичною культурою, а також на підготовку та виступ спортсменів у змаганнях різного рівня. З боку держави важливою є дерегуляція діяльності ДЮСШ, та її прирівнювання до клубної діяльності.

1.3. Студентський спорт: створення системи фізкультурно-спортивних змагань у сфері освіти. Необхідна державна підтримка через систему грантів /конкурсів проектів студентських та шкільних ліг за видами спорту.

1.4. Створення необхідної кількості спортивних споруд державної та муніципальної власності: для утримання об'єктів фізкультурно-спортивної сфери доцільно впроваджувати ринкові засади її функціонування, створити єдиний ринок таких спортивних споруд усіх форм власності. Замість фінансування оплати персоналу, енергоносіїв доречно здійснювати оплату виконання конкретних функцій (з тренування, змагання тощо). Необхідним кроком є заборона на дотування збиткових фізкультурно-спортивних споруд. Країна з обмеженими можливостями бюджету, як наша, має право розвивати масову спортивну інфраструктуру лише на основі надання якісних послуг у цій сфері на відкритому ринку й за умови окупності експлуатації фізкультурно-спортивних споруд.

2. Зміна законодавства у сфері фізичної культури та спорту:

2.1. Слід забезпечити законодавче вирівнювання прав ДЮСШ та спортивних клубів незалежно від форми власності в отриманні бюджетного фінансування за надані послуги на рівних конкурентних умовах (наразі

держава знищує здорову конкуренцію, наполегливо фінансуючи ДЮСШ та ШВСМ). Стан спортивної діяльності представлено в Додатку В. Крім того, важливим завданням України є забезпечення розвитку фізкультурно-спортивної діяльності. Інформаційно-аналітичні дані щодо стану такої діяльності наведено у Додатку Г.

2.2. Важливо створити законодавчі умови для мотивації економічної ефективності діяльності з раціонального використання фізкультурно-спортивних споруд. Необхідне законодавче забезпечення, стимулювання права приватних керуючих компаній на керування спортивними об'єктами державної, комунальної власності. Крім того, актуалізувалися питання, які потрібно вирішити щодо законодавчого стимулювання передачі спортивних споруд державної (комунальної) форми власності приватним компаніям без права зміни спортивної функції, але з можливістю поєднання спортивної та комерційної діяльності. Як наслідок, буде законодавчо забезпечено можливості консолідованого фінансування заходів зі створення (реконструкції) фізкультурно-спортивних об'єктів державної (комунальної) форми власності бюджетами різних рівнів і приватними інвесторами.

2.3. Виключення із Закону України «Про фізичну культуру та спорт» [124] норми, що забороняє зміну напряму діяльності об'єкту фізкультурно-спортивної інфраструктури. Передача права прийняття таких рішень органам місцевого самоврядування з урахуванням попиту спортивних послуг, інвестиційних можливостей території та спроможності, власне, місцевих бюджетів.

2.4. Законодавче забезпечення пільгового оподаткування діяльності з використання фізкультурно-спортивних споруд (ліквідація податку на прибуток, ПДВ, податку на землю тощо) за реалізації приватного (інвестиційного) фінансування для створення, реконструкції фізкультурно-спортивних споруд.

2.5. Законодавче спрощення та надання можливостей для тренерів

створювати власні спортивні клуби (у т.ч. у форматі індивідуального підприємництва – ФОП) із пільговим оподаткуванням.

2.6. Законодавча регламентація діяльності нових суб'єктів та об'єктів сфери фізичної культури та спорту:

- спортивних клубів;
- засновників (власників) спортивного клубу;
- інвесторів спортивного об'єкта;
- фізкультурно-спортивна споруда як об'єкту спортивного девелопменту;
- керівна компанія у сфері фізичної культури та спорту;
- спортивний адміністратор;
- консолідоване фінансування фізкультурно-спортивного об'єкта під час будівництва(реконструкції);
- інвестор спортивної споруди та ін.

3.3. Методичні засади до вдосконалення системи державного регулювання фізкультурно-спортивної діяльності

Формування державної політики в будь-якій сфері суспільної життєдіяльності вимагає вирішення двох основних питань – щодо учасників даного процесу та системотворчих факторів. Щодо учасників, то можливі варіації, які пов'язані з тим, чи є учасники рівноправними в управлінських відносинах, чи між ними сформовані відносини субординації. За цих обставин варто говорити про суб'єктно-суб'єктні відносини (відносини координації та реординації), а також про суб'єктно-об'єктні відносини (відносини субординації)[47; 55; 90; 102; 106; 109; 116]. Унітарна форма державного устрою та сучасні тенденції в зміні орієнтирів політики передбачають неминучу участь у формулюванні цілей, завдань та заходів політики не лише центральної влади, а й регіональних владних еліт і

представників самоврядних інституцій. При цьому визначального значення набуває розмежування предметів ведення, і реальний механізм участі регіонів у розробці цільових програм та стратегій розвитку тієї чи іншої сфери, у т.ч. фізкультурно-спортивного сектору. Відтак, варто говорити, що для нашої держави актуальним є забезпечення розвитку координаційних відносин у сфері фізичної культури та спорту, за яких хтось із зацікавлених суб'єктів в жодному разі не стає «об'єктом» управління, що й немає права голосу [там само].

Однак на сучасному етапі розвитку фізичної культури та спорту в Україні спостерігаються суперечливі тенденції у можливості регіонів вплинути на вектор державної політики й отримати відносну свободу в управлінні галуззю на підвідомчій території. Більшої складності ситуації додає те, що непоодинокими є випадки, коли й представників громадськості залучають до процесу формування державної політики суто формально. Унаслідок цього в державно-правовій науці склалося декілька підходів до можливостей регіонів визначати концептуальні положення державної політики у сфері фізкультурно-спортивної діяльності.

Формування державної політики у визначеному напрямі відбувається за встановленими правилами й залежить від низки обставин. Насамперед, до них слід віднести зацікавленість політичних еліт у розвитку галузі та їх здатність домогтися здійснення поставлених завдань у прогнозованому періоді, тобто пріоритети повинні відповідати реальним можливостям регіонів зокрема та країни загалом щодо здійснення узгодженої стратегії розвитку тієї чи іншої галузі. Ця група суб'єктивних факторів на тлі всіх інших чинників може розглядатися найчастіше в системотворчій якості, тобто як у частині певного напрямку державної політики, так і щодо державної політики загалом. Роль регіонів у цьому контексті залежить від розподілу владного ресурсу країни, тобто ступеня його доступності для регіонів.

Разом із тим, значний вплив об'єктивних факторів може розглядатися у

визначальній якості, тобто при ухваленні державно-політичних рішень щодо розвитку тих чи інших сфер суспільного життя. Ураховуючи посилення економічної складової реалізації багатьох напрямів державної політики, у тому числі фізкультурно-спортивного сектору, об'єктивна картина управління державою фізкультурно-спортивної сфери останніми роками виходить на передній план. У такому ракурсі регіони заздалегідь програють «центру» у можливості визначення пріоритетів у політиці щодо розвитку окремо взятих сфер, у т.ч. фізичної культури та спорту.

Про багатофакторність будь-якого виду державної політики говорять прихильники щодо застосування комплексного підходу до формування державно-політичних орієнтирів, що може бути заперечено з позиції неможливості їх практичного втілення. Регіонам у цьому процесі відводиться функція пошуку та використання власних ресурсів під тиском органів державної влади центрального рівня під час визначення суспільно-політичних орієнтирів.

Зміни в управлінні в бік публічності передбачають, що має робитися акцентна унікальність кожного окремо взятого напрямку державної політики, що позначається і на специфічному наборі факторів, які впливають на формування цілей, завдань та програми заходів на ту чи іншу сферу життєдіяльності. За цих умов далеко ще не всі регіони здатні вплинути на формування державної політики, що, у свою чергу, дозволяє виділити політико-утворюючі регіони та регіони-виконавці.

Для того, щоб визначити, яка із зазначених теорій переважає в сучасній галузі науки «Публічне управління та адміністрування» з урахуванням фізкультурно-спортивної діяльності, необхідно уточнити сутність самого процесу формування державної політики у цій сфері. Зокрема, окремими вченими ставиться під сумнів сформованість державної політики у сфері фізкультурно-спортивної діяльності на сучасному етапі, унаслідок чого робиться припущення про її незавершений характер [154–156]. З цієї причини регіонам може бути надано повну свободу дій у формуванні

власного підходу до розвитку фізкультурно-спортивного сектору з урахуванням деяких обмежень, що встановлюються на центральному рівні управління. Таку модель розробки державної політики у сфері фізкультурно-спортивної діяльності, на наш погляд, умовно можна назвати «горизонтальною», коли визначення суспільно-політичних орієнтирів проводиться спільно державною та її регіонами з наданням останнім більшої свободи у пошуку та формулювання заходів розвитку фізкультурно-спортивної сфери. Зазначена модель справді мала місце в середині 1990-х рр., коли формування державної політики у сфері фізкультурно-спортивної діяльності відбувалося не за принципом залишкової компетенції, а за принципом автономії регіонів, що набирали політичної ваги за рахунок регулювання найбільшої кількості сфер впливу, у тому числі сфери фізичної культури та спорту [там само].

Разом із тим, навряд чи можна погодитися з доцільністю впровадження цієї моделі сьогодні. Незважаючи на те, що фізкультурно-спортивний сектор перебуває у спільному віданні регіонів та центрального державного апарату, вплив центральних установок у проведенні відповідної державної політики, на нашу думку, за останнє десятиліття значно послабився. Це підтверджує гіпотезу щодо порядку реалізації форм державної політики у сфері фізкультурно-спортивної діяльності, а також визначення її орієнтирів у межах більшості регіональних стратегій розвитку. Визначальним фактором у зміцненні загальнодержавних позицій при формуванні політики у сфері фізичної культури та спорту залишається економічна залежність практично всіх регіонів від органів державної влади центрального рівня.

Вертикальність у відносинах між «центром» і «регіонами» під час розробки державної політики у сфері фізкультурно-спортивної діяльності підтверджується також високою залежністю корпоративних суб'єктів спортивної системи від волі державної влади. Зокрема, навіть регіональні федерації з окремих видів спорту та спортивні клуби локального характеру не мають самостійності у здійсненні своєї основної діяльності, змушені

враховувати всі умови членства в загально державних спортивних федераціях [161–164]. У такій ситуації вплив регіонів на корпоративних учасників спорту здійснюється з урахуванням інтересів найбільших спортивних організацій, що функціонують у межах певного виду спорту.

Отже, твердження про сучасну «вертикаль» у розробці державної політики у сфері фізкультурно-спортивної діяльності в Україні, на наш погляд, частково відповідає дійсності. Незважаючи на ієрархічність побудови державної влади у національній спортивній системі, включаючи структуру органів державної влади, тотального підпорядкування регіонів загальнодержавним установкам все ж таки не відбувається. Це підтверджує наявність практично у кожному регіоні власних форм державної політики у сфері фізкультурно-спортивної діяльності, а також можливостей щодо встановлення свого обсягу правил та пріоритетів, включаючи певні повноваження у виробленні власних позицій у розвитку фізичної культури та спорту з урахуванням стандартів.

У той же час, таке становище не вписується в паритетні (координаційні) відносини регіонів і «центру», оскільки ними спільно не приймаються ні законодавчі акти, ні стратегії розвитку державної політики у сфері фізкультурно-спортивної діяльності. Маємо ситуацію «кожен тягне на себе ковдру як може». У регіонів немає права суттєво видозмінювати цілі та завдання державної політики у сфері фізкультурно-спортивної діяльності, установлених на загальнодержавному рівні. Регіони можуть лише конкретизувати та доповнювати їх з урахуванням власних регіональних особливостей. При цьому стає очевидною закономірність, що формування регіональної політики у сфері фізичної культури та спорту відбувається у процесі реалізації відповідної загально державної політики. Розроблені «центром» концептуальні положення державної політики у сфері фізкультурно-спортивної діяльності пропонуються регіонам як зразкові для розробки регіональних заходів на окремо взятій території, але одночасно з цим можуть бути скориговані регіональною владою з низки причин. До них

можна віднести й соціально-економічні, й географічні, й кліматичні, й політичні особливості регіону, унаслідок чого однаковість у питаннях формування власної державної політики у сфері фізкультурно-спортивної діяльності у більшості регіонів наразі відсутня.

Виходячи з цього, на нашу думку, формування фізкультурно-спортивної політики в Україні відбувається в двох площинах: у загальному для всіх регіонів порядку із сильним впливом «центру» та у спеціальному порядку, що має локалізований характер. У першому випадку спостерігається завершеність процесу формування державної політики, а в другому передбачається постійна видозміна поточних заходів щодо реалізації цілей та завдань, сформульованих на загальнодержавному рівні.

Офіційний порядок розробки державної політики характеризується безпосередньо з формальної сторони, тобто з позиції її (політики) відображення в правових документах. Одні з них визнаються верховною владою як стратегічний план (курс) проведення певних заходів у масштабі всієї країни. Щодо державної політики у сфері фізкультурно-спортивної діяльності, то офіційний рівень її формування знаходить вираз у документах, що містять найбільш загальні положення розвитку галузі: цілі, завдання, пріоритети, суб'єктний, об'єктний склад, повноваження, загальнодержавні показники та ін. Як правило, розробка подібних актів провадиться з переважанням *двох методів* – програмного (формулювання концептуальних основ політики) та цільового (заплановані показники ефективності реалізації політики) (див. рис. 1.8). Такий самий тип формування державної політики у сфері фізкультурно-спортивної діяльності властивий і регіонам України.

Локалізований характер формування державної політики у сфері фізкультурно-спортивної діяльності виникає на етапі виконання положень, сформульованих на центральному рівні, тобто є фактичним планом дій із боку безпосередніх учасників здійснення політики у сфері фізичної культури та спорту в регіоні з урахуванням їх реальних можливостей для досягнення поставлених цілей та завдань. Зокрема, до таких належать

територіальні громади, фізкультурно-спортивні організації, місцеві органи виконавчої влади (загальної та спеціальної компетенції). Не випадково у кожного регіону є власний план досягнення поставлених цілей і завдань, причому у змістовному сенсі він може істотно корелюватися зі стратегіями соціально-економічного розвитку, а також розвитку фізичної культури та спорту на загальнодержавному рівні. У цьому механізмі узгодження у повній мірі простежується демократичний елемент, за допомогою якого відбувається коригування поточного плану державного управління галузі. Саме на розвиток цієї моделі, на наше переконання, орієнтована сучасна державної політики у сфері фізкультурно-спортивної діяльності в Україні, проголошуючи відому автономію спорту та партнерський характер відносин держави із спортивною системою.

Водночас, навіть у загальнодержавному порядку формування державної політики у сфері фізкультурно-спортивної діяльності немає чіткості щодо визначення ролі регіонів у визначенні її ключових положень. Нерегламентований він і на офіційному рівні, незважаючи на незаперечні пріоритети загальнодержавних установок у цій сфері та принцип залишкової компетенції, за якою регіони зазвичай будують власну політику у сфері фізичної культури та спорту. Підтвердженням цьому є і положення Закону України «Про фізичну культуру та спорт» [124], який встановлює, що відносини в цій сфері можуть регулюватися регіонами лише за умови дотримання ними законодавчих норм і принципів. Фактично це означає, що регіони мають право впливати на фізкультурно-спортивну сферу на своїй території лише в тій частині, яка залишилася нерегульованою з боку чинного законодавства. Проте сам закон не називає форм взаємодії регіонів та «центру» при розробці державної політики у сфері фізкультурно-спортивної діяльності. Він лише вимагає їхньої взаємодії при реалізації правових норм у частині органів виконавчої влади різних рівнів.

Не міститься відповіді на питання про засоби взаємодії регіонів та «центру» при розробці державної політики у сфері фізкультурно-

спортивної діяльності й програмних документів – Стратегії розвитку фізичної культури та спорту, Державної цільовій соціальної програми розвитку фізичної культури та спорту на період 2024 року [124]. Зокрема, у зазначених формах державної політики у сфері фізкультурно-спортивної діяльності Уряд лише рекомендує регіонам урахувати дані положення щодо розробки власних стратегічних планів щодо розвитку фізкультурно-спортивної сфери. Ураховуючи, що змістовно на центральному рівні піднято ті проблеми фізкультурно-спортивної сфери, які властиві всім без винятку регіонам, стає закономірним процес частково автономного формування регіональної державної політики у сфері фізкультурно-спортивної діяльності. Зокрема, кожен регіон використовує запропоновану «центром» модель розвитку галузі та дублює практично всі основні цілі, завдання та заходи з тим лише винятком, що відбувається зміщення акцентів, уточнення певних завдань та формування власних запланованих показників.

Однак даний механізм уніфікації політичних орієнтирів фізкультурно-спортивної сфери на центральному та регіональному рівнях не слід розглядати ні як суто «вертикальний», ні як безапеляційно «горизонтальний». Це механізм координації, що передбачає інституційну взаємодію із застосуванням важелів контролю з боку центральних органів виконавчої влади за її місцевими органами. Це підтверджують тенденції останнього часу. Так, під час розробки Державної цільовій соціальної програми розвитку фізичної культури та спорту на період 2024 року [147] регіони не брали фактичної участі, хоча на стадії узгодження загальної концепції цього документу була можливість внесення пропозицій із боку регіонів. На наш погляд, органам регіональної влади слід брати активну участь в оновленні цієї Державної цільової програми, а також у розробленні проекту нової Концепції розвитку фізичної культури та спорту в Україні на період 2030 року. Більше того, участь регіонів має бути відзначена вже як обов'язкова умова, необхідна для формування програмних положень.

При цьому частка участі регіональних джерел фінансування заходів у

рамках державної політики у сфері фізкультурно-спортивної діяльності порівняно з попереднім плановим періодом може знижуватися, а обсяги фінансів центрального рівня зростати. При посиленні державної участі у фінансуванні галузі роль регіонів набуває нового значення, адже вони наразі обмежені у фінансових ресурсах.

Найбільш проблемна частина національної спортивної системи – масовий спорт – може бути модернізована виключно силами регіональної та місцевої влади. Ураховуючи, що більшість заходів нової державної програми у сфері спорту (до 2024 року) спрямовані на підтримку масового спорту, значення регіонів у формуванні заходів як на своєму рівні, так і у масштабах країни підвищується.

Водночас процес формування державної політики у сфері фізкультурно-спортивної діяльності не обмежується волею владних суб'єктів, які приймають офіційну участь у погодженні та затвердженні відповідних стратегічних документів. Фактично складання програмних положень відбувається в єдиному координаційному центрі, функції якого виконує центральний орган виконавчої влади у сфері фізичної культури та спорту (Міністерство молоді та спорту України). Однак комплексний характер цілей та завдань сучасної політики у сфері фізичної культури та спорту робить необхідною участь у цій процедурі також інших профільних відомств – у галузі охорони здоров'я, соціального й економічного розвитку, освіти та ін. Унаслідок цього виникає питання щодо характеру формування бази даних, необхідних, перш за все, для визначення запланованих показників та приведення у відповідність до них загальних концептуальних положень [23; 67; 73].

У ретроспективі цей процес мав неоднозначні тенденції. Так, у 2000-х роках формування нових програм у сфері розвитку фізичної культури та спорту відбувалося всередині комплексного плану щодо соціально-економічного розвитку країни й окремих регіонів. Вони створювали власні концепції соціально-економічної політики, у яких розглядалися проблеми

фізкультурно-спортивного сектору. Проте багато регіонів розтягували цей процес на досить тривалий період часу, унаслідок чого загальнодержавний план здійснення соціально-економічної політики України був прийнятий на основі лише деяких територіальних показників. Тому державної політики у сфері фізкультурно-спортивної діяльності фактично була сформована у виключно вертикальним шляхом, за якого створені «центром» установки стали імперативом для всіх без виключення регіонів[69; 109].

У 2020 р. було прийнято Стратегію розвитку фізичної культури та спорту[172], у розробці якої взяли участь парламентарі та представники профільних міністерств. Проте в обговоренні проблем модернізації державної політики у сфері фізкультурно-спортивної діяльності брали участь лише окремі регіони, чії показники демонстрували позитивну динаміку завдяки експериментальним напрацюванням. Такий підхід здається цілком об'єктивним на тлі цілої низки гострих проблем соціально-економічного порядку, пандемії COVID-19, зовнішньої агресії проти України, які стали бар'єром у виробленні комплексних регіональних стратегій розвитку фізкультурно-спортивної сфери. За цих обставин певною мірою є виправданим такий режим «ручного державного управління». Проте застосовувати методи такого управління на системній основі не варто. Логічним у цьому контексті є твердження про сучасне формування державної політики у сфері фізкультурно-спортивної діяльності в межах механізму часткової залученості регіонів у формуванні загальнодержавної політики, і навпаки. Відтак, за цього механізму зміст державної політики у сфері фізкультурно-спортивної діяльності на центральному та регіональному рівнях збігається частково. Однак архіважливо, щоб був налагоджений належним чином зворотний зв'язок, і формування державної політики у сфері фізкультурно-спортивної діяльності було не низхідним, а висхідним. Саме такий принцип становить підґрунтя методичних засад, необхідних при формуванні державної політики у сфері фізкультурно-спортивної діяльності.

Багато в чому такий розклад визначив порядок формування

регіональної державної політики у сфері фізкультурно-спортивної діяльності на даний час за тим лише винятком, що кількість регіонів, які мають власний підхід до забезпечення розвитку фізкультурно-спортивного сектору, що збільшилося пропорційно зниженню державної участі у здійсненні ключових заходів. Цією ж обставиною можна пояснити зміни у фінансовій частині державної політики у сфері фізкультурно-спортивної діяльності. По суті «центр» установив межі бюджетних видатків лише для себе, надавши регіонам можливість самостійно визначити обсяг фінансування заходів у сфері фізичної культури та спорту за рахунок власних джерел. Разом із тим, ураховуючи помилки минулих років, коли неконтрольований процес використання державних фінансів приводив у низці регіонів до диспропорції матеріального забезпечення фізкультурно-спортивного сектору, у новій Концепції розвитку фізичної культури та спорту в Україні мають бути встановлені мінімальні умови фінансування за рахунок коштів бюджетів регіонів [85; 86].

Слід констатувати, чим активніше регіони беруть участь у розробці державної політики у сфері фізкультурно-спортивної діяльності, тим слабшим є, на наш погляд, втручання «центру» у планування управлінських заходів у цій сфері. Мова йде про усунення відповідальності в управлінні фізичної культури та спорту з центрального рівня на регіональний. Зокрема, високопосадовці неодноразово висловлювалися на окремих засіданнях щодо питань розвитку сфери фізичної культури та спорту про необхідність спеціалізації регіонів на базових видах спорту. Подібний акцент не повинен сприйматися як відмова від розвитку інших видів спорту, тобто рівень розвитку регіонального фізкультурно-спортивного сектору при цьому не має знижуватися.

Водночас у такому підході на центральному рівні має бути визначений цілком очевидний посил щодо визнання колишніх спроб щодо «зрівнювання» регіонів у сфері фізичної культури та спорту безперспективними. Незважаючи на переважну серед фахівців думку про

фінансову неспроможність багатьох регіонів вирішувати питання розвитку фізкультурно-спортивного сектора, варто вказати на прямо протилежну залежність економіки регіону, так само, як і всієї країни, відстану спортивної сфери (Додаток А). Зрештою, постійний акцент на слабкі фінансові можливості регіонів зручний лише окремим політичним елітам, які недостатньо вмотивовані на модернізацію фізкультурно-спортивної сфери на окремо взятій території. Унаслідок цього «центр» незацікавлений у реалізації на цій території масштабних і системних спортивних заходів, тим самим прагнучи побічно стимулювати регіональну владу на посилення власної роботи в даному напрямку. Не достатньо самих лише очікувань регіональних політичних еліт на великі фінансові вливання ззовні, повинні робитися кроки щодо ослаблення контролю над регіональними інститутами у процесі формування окремих напрямів державної політики. Ця тенденція, на нашу думку, повною мірою не відбувається сьогодні у межах державної політики у сфері фізкультурно-спортивної діяльності, що підтверджується об'єктивними показниками, що мають бути закладені як у новій Концепції розвитку фізичної культури та спорту, а також у цільових державних програмах і стратегіях розвитку регіонів [64].

Слід зазначити, що оперативне вирішення питання щодо залучення регіонів до активної участі у розробці як власної, так і загальнодержавної політики у сфері фізичної культури та спорту є неможливим. Пошук інструментів стимулювання регіонів до цього процесу продовжується, що знаходить вираження у значній зміні процедур формування стратегій та програм, обсягах і способах фінансування, відході від імперативного характеру положень, безпосередньо спрямованих на регіональні структури. На нашу думку, проблема полягає в низькій зацікавленості регіональних політичних еліт у формуванні власної державної політики у сфері фізкультурно-спортивної діяльності, що супроводжується також недостатньо опрацьованим характером розподілу предметів відання. До речі, у 2022 році було виділено на сферу фізичної культури та спорту 11951793,58 тис. грн., а

в 2021 р. видатки на забезпечення цієї сфери склали 107538147,12 тис. грн.[21; 24;53; 62; 133; 177] (Додаток А). У 2020 році фінансування цієї сфери становило 1477094,87 грн. Як видно, фінансування сфери фізичної культури та спорту знижується систематично, адже збільшуються витрати, пов'язані з зовнішньою агресією рф.

Якщо проаналізувати будь-який напрям державної політики у сфері фізичної культури та спорту, можна виявити загальну стійку тенденцію до невизначеності повноважень на тлі ідентичних обов'язків центральної та регіональної влади. Крім того, відбувається змішання управлінських ресурсів, що виявляється у дублюванні органів влади, кадрів, предметів відання, нормативної документації. Фактично дана проблема вирішується в індивідуальному порядку з кожним окремо взятим регіоном. За формою побудови взаємин при формуванні єдиного підходу до управління фізкультурно-спортивним сектором на конкретній території цей процес нагадує своєрідний договір, учасники якого (центр – відповідний регіон) розподіляють між собою обов'язки щодо забезпечення офіційно закріплених завдань і заходів. Виходячи з цього, сформувався неофіційний рейтинг регіонів, чиї показники щодо здійснення державної політики у сфері фізкультурно-спортивної діяльності впливають на характер діалогу з центральною владою. Умовно кажучи, розвинені в розробці власної політики регіони мають більше шансів на адаптацію положень загальнодержавної стратегії державної політики у сфері фізкультурно-спортивної діяльності, ніж регіони з незадовільними результатами. Питання лише у тому, якою мірою думка регіональних представників впливає на формування умов такого «договору». Отже, може бути ідентифіковано дуальний характер внутрішніх і зовнішніх загроз сфери фізичного виховання та спорту.

Можливість використання договірних форм у вирішенні більшості проблем центральної та регіональної політики в Україні обговорюється вченими тривалий час. При цьому теорія суспільно-політичної угоди зазнала значних змін стосовно окремо взятих напрямів державної політики. Зокрема,

існування неофіційних домовленостей щодо рішення низки ключових завдань визнано найбільш оптимальною практикою побудови відносин щодо розподілу сфер впливу. Особливо актуальним використання договірних механізмів зазначається у сферах, де на формальному рівні вирішити питання поділу предметів відання не є можливим. Оскільки предметне розмежування державної політики у сфері фізкультурно-спортивної діяльності у вітчизняному варіанті відсутнє, тому слід визнати, що неформальні угоди мають визначальну роль у розробці державно-політичних орієнтирів під час управління фізкультурно-спортивним сектором.

Виходячи з цього, постає питання доцільності приведення даного механізму формування державної політики у сфері фізкультурно-спортивної діяльності в легітимні межі. На нашу думку, сфера фізичної культури та спорту в аспекті державного регулювання потребує більшої прозорості як для регіональних еліт, так і для суспільства. Факт, що «центр» має стійке бажання перекласти на регіони основний масив заходів у рамках державної політики у сфері фізкультурно-спортивної діяльності, є неминучим наслідком впровадження партнерської моделі побудови взаємовідносин між державою та спортивною системою. В ідеалі питання організації управління фізичною культурою та спортом повинні повністю перейти у регіональне відання, проте різноманіття об'єктивних та суб'єктивних факторів перешкоджають на даний час реалізації цього процесу. Тому використання договірного стилю закріплення стратегічних положень державної політики у сфері фізкультурно-спортивної діяльності легітимізує суттєве розмежування в нерівному становищі регіонів, що склалося. У свою чергу, і розподіл ресурсів на вирішення основних завдань набуде більш зрозумілого характеру як для органів регіональної влади, так і для безпосередніх суб'єктів спортивної системи, які прагнуть перекласти відповідальність за недостатню організацію заходів виключно на «центр».

У цьому зв'язку стратегії та програми розвитку фізичної культури та спорту як на центральному, так і на регіональних рівнях виступатимуть як

рамкові угоди. Якщо регіон визначить власну позицію у документі регіонального характеру з питань його участі в управлінні фізкультурно-спортивним сектором, він зможе в конструктивному ключі застосовувати інструменти впливу в процесі формування умов такого договору. Відповідно, це дозволить побудувати оптимальну ієрархію управління галуззю, за якої (ієрархії) для безпосередніх суб'єктів спорту в рамках окремо взятої території обов'язковою базою буде служити стратегія державної політики у сфері фізкультурно-спортивної діяльності регіону, а для регіону ключовою формою закріплення його повноважень у цій сфері стати угода з «центром», а для центральної влади імперативом буде загальнодержавна стратегія розвитку фізкультурно-спортивного сектора. Отже, побудова взаємовідносин між регіонами та центральною владою з питань формування державної політики у сфері фізкультурно-спортивної діяльності відзначається незначною динамікою в пошуку нових, більш оптимальних форм співробітництва. Дослідження розвитку цього процесу в історичному плані й аналіз фактично сформованих механізмів діалогу «центр - регіон» наочно демонструють низку проблем, що потребують вирішення найближчим часом:

1. Процес формування державної політики у сфері фізкультурно-спортивної діяльності на офіційному рівні не врегульовує участь регіонів у визначенні ключових положень такої політики. При цьому формально діють пріоритети загальнодержавних установок, а регіони розробляють власну політику у сфері фізичної культури та спорту за принципом залишкової компетенції. Незважаючи на те, що фізкультурно-спортивний сектор перебуває у спільному віданні регіонів і центральних органів виконавчої влади, вплив останніх органів протягом 10 років значно посилюється. Визначальними чинниками у цьому залишаються економічна залежність більшості регіонів від центральної влади та підпорядкованість корпоративних суб'єктів спортивної системи «центру».

2. Вертикальний порядок формування державної політики у сфері фізкультурно-спортивної діяльності на центральному рівні суперечить

концепції паритетних відносин між регіонами та «центром». У регіонів немає можливості суттєвим чином переглянути цілі та завдання державної політики, що реалізується ними; вони наділені лише правом уточнювати її положення з урахуванням особливостей територіального розвитку. Тому формування регіональної політики у сфері фізичної культури та спорту відбувається у процесі реалізації відповідної загальнодержавної політики.

3. Виявлено, що розробка державної політики у сфері фізкультурно-спортивної діяльності в Україні відбувається у двох площинах: загалом усіма регіонами формується така політика в межах потужного впливу «центру» та в спеціальному порядку, що має локалізований характер, передбачаючи особливості територіального розвитку окремо взятого регіону. У першому випадку спостерігається завершеність процесу формування державної політики, а в другому передбачається постійна видозміна поточних заходів щодо реалізації цілей і завдань, сформульованих на загальнодержавному рівні. Офіційний рівень формування політики знаходить виразу документах, що містять найзагальніші положення розвитку галузі. Локалізований же характер формування державної політики у сфері фізкультурно-спортивної діяльності актуалізується на етапі виконання положень, сформульованих на центральному рівні, тобто є фактичним планом дій із боку безпосередніх учасників реалізації цієї політики з урахуванням їх реальних можливостей, необхідних для досягнення поставлених цілей і завдань.

4. У змістовному сенсі на центральному рівні розглядаються проблеми фізкультурно-спортивної сфери, які властиві всім регіонам, тому кожен регіон використовує запропоновану «центром» модель розвитку цієї сфери та дублює практично всі цілі, завдання та заходи, незначною мірою коригуючи заплановані показники. Разом із тим, на сучасному етапі відбувається збільшення кількості регіонів, які мають власний підхід до розвитку фізкультурно-спортивного сектора, що впливає на пропорційне зниження державної участі у здійсненні управлінських заходів. Отже, чим більшу активність регіони виявляють під час розробки державної політики у сфері

фізкультурно-спортивної діяльності, тим слабшим є втручання центральних органів виконавчої влади на цю сферу.

5. Закцентовано на слабких фінансових можливостях регіонів для реалізації державної політики у сфері фізкультурно-спортивної діяльності. Відтак, регіональна політична еліта є недостатньо вмотивованою на модернізацію фізкультурно-спортивної сфери на окремо взятій території. Унаслідок цього в регіонах посилюється втручання центральних органів виконавчої влади, а тому наполягаємо, що фактично відсутня власна стратегія державної політики у сфері фізкультурно-спортивної діяльності в регіоні. Пошук інструментів їхнього стимулювання до цього розробки власних дієвих стратегій у зазначеній сфері знаходить вираження у значній зміні в процедурах договірної регулювання, а також унеможливленні застосування імперативного впливу з боку «центру». Власне кажучи, на конкретній території укладається у договорі, учасники якого («центр» і відповідний регіон) розподіляють між собою обов'язки щодо забезпечення здійснення запланованих управлінських заходів із можливістю їх коригування. Подібним чином державне регулювання фізкультурно-спортивної діяльності набуває чітких обрисів, зрозумілих для регіональних еліт та громадськості. Використання договірної стилістики закріплення стратегічних положень державної політики у сфері фізкультурно-спортивної діяльності покликано унеможливити ситуації нерівномірного розвитку регіонів у цій сфері. На цій підставі доведено, що стратегії та програми розвитку фізичної культури та спорту як на центральному, так і на регіональному рівнях виступають як рамкові угоди.

Висновки до третього розділу

Виходячи з проведеного дослідження стратегій розвитку регіональної політики у фізкультурно-спортивній сфері, можна виділити такі ключові

висновки та пропозиції:

1. Окремі регіони на даний час не мають самостійних програм розвитку фізкультурно-спортивної галузі, що пояснюється пасивною позицією самої регіональної влади, а також поєднанням механізму здійснення різних видів політики. Навпаки, у регіонах, де є розроблено та схвалено пакет документів із власними варіантами вирішення фізкультурно-спортивних проблем, спостерігається ситуація, за якої регіональна влада в повній мірі здатна досягати поставлених завдань.

2. Наявність власної стратегії розвитку фізичної культури та спорту в окремо взятому регіоні має стати правилом, а не винятком. У низці наявних регіональних стратегій державної політики у сфері фізкультурно-спортивної діяльності спостерігаються дефекти та неточності, які у своїй сукупності виступають значними бар'єрами в досягненні поставлених цілей і завдань. Тому визначальними факторами проведення результативної державної політики є: суб'єкт та форма розробки стратегії, відповідність регіональної та загальнодержавної стратегії розвитку фізкультурно-спортивної діяльності, відповідність фактичному стану фізичної культури та спорту на регіональному рівні, а також низка змістовних компонентів, що визначають цілі, завдання, проблеми та заходи, необхідні проведення ефективної державної політики у сфері фізкультурно-спортивної діяльності.

3. На центральному рівні формулюються основні цілі, завдання, принципи та методи здійснення державної політики у сфері фізичної культури та спорту, тобто визначається модель відносин у цій сфері. З урахуванням своїх особливостей кожен регіон має офіційно зафіксувати їх у регіональних стратегіях розвитку фізичної культури та спорту. Тим самим регіон має право зробити відступи від тих програмно-декларативних положень, які рекомендовані їм центральними органами виконавчої влади. Якщо державна політика, що впроваджується в регіоні, немає самостійних елементів, вона має повністю відповідати загальнодержавним вимогам у цій галузі.

4. Акцентовано, що сьогодні відсутнє повноцінне застосування системного підходу на всіх рівнях управління, яке передбачає розробку й упровадження стратегій розвитку фізичної культури та спорту. Це зумовлено зовнішніми та внутрішніми факторами, тому пропонується впроваджувати такі основні форми стратегічного планування у сфері розвитку фізичної культури та спорту на регіональному рівні:

1) правову, спрямовану на регулювання суспільних відносин у фізкультурно-спортивній сфері з урахуванням регіональних особливостей;

2) організаційну, що передбачає досягнення закріплених у програмному документі певних цілей, завдань державної політики у сфері фізкультурно-спортивної діяльності в регіоні;

3) змішану, що передбачає сукупність документів різної юридичної сили, які містять як загальні, так і спеціальні заходи регіональної політики у сфері фізкультурно-спортивної діяльності з урахуванням особливостей регульованих відносин. У цьому контексті констатовано, що змішана форма є переважаючою тенденцією для регіонів України під час формування та реалізації державної політики у сфері фізичної культури та спорту..

5. Залежно від розподілу владних повноважень у регіонах України, під час різних етапів її функціонування, упроваджувалися такі типи стратегій розвитку фізичної культури та спорту: нормативно-правові й адміністративні (організаційно-розпорядчі). При цьому адміністративні стратегії розвитку фізкультурно-спортивної політики передбачають прийняття одноосібного управлінського рішення (наказу керівника регіону). Акцентовано, що остання ситуація характерна для режиму «ручного» управління, за якого слід оперативно, нестандартно та за значної управлінської волі ухвалити важливе рішення. Існуюча система ухвалення регіональних стратегій розвитку фізкультурно-спортивного сектору частково демонструє розподіл політичних сил у регіонах щодо вирішення питань у сфері фізичної культури та спорту. З'ясовано, що в умовах невизначеності адміністративний порядок прийняття стратегій регіональної політики у сфері фізичної культури та спорту, загалом,

може відповідати фактичному стану даної сфери, адже він продиктований характером розподілу владних ресурсів у регіоні.

6. Установлено, що в окремих регіонах України стратегії розвитку фізичної культури та спорту закладені в так званих цільових програмах, чимало з яких прийнято лише з окремих напрямів державної політики у сфері фізкультурно-спортивної діяльності. Виходячи з цього, регіональні стратегії розвитку фізичної культури та спорту можна розділити на інкорпоровані, які складаються з одного документа, що містить ключові положення регіональної політики, та неінкорпоровані, які складаються з кількох програмних документів. Неінкорпоровані програмні акти більшою мірою містять відмінні від загальнодержавних установок положення, у той час, як інкорпоровані стратегії побудовані за типом загальнодержавних програмних актів, тому основні їх елементи в різній мірі відповідають Стратегії розвитку фізичної культури та спорту на період до 2028 року, а в ряді випадків взагалі дублюють її положення. Виходячи з цього, регіональні стратегії фізкультурно-спортивної політики в залежності від орієнтації на загальнодержавну стратегію розвитку фізичної культури та спорту можна поділити на три групи: стратегії центрального типу; стратегії регіонального типу; стратегії змішаного типу.

7. Доведено, що забезпечення загальної доступності спортивної інфраструктури має становити базову мету державної політики у сфері фізкультурно-спортивної діяльності на регіональному рівні. Ця мета досягається шляхом реалізації відповідних заходів, умовно поділених ще на дві категорії. Перша група заходів покликана визначити реальні потреби населення заняття фізичною культурою та спортом, включаючи розвиток професійних послуг у цій галузі. Така категорія має виключно інформаційний характер і постійну тимчасову основу, оскільки забезпечує як майбутні заходи щодо створення спортивної інфраструктури, так і поточні дії щодо підтримки об'єктів фізичної культури та спорту в належному стані. Уважаємо, що друга група заходів пов'язана безпосередньо зі створенням й

експлуатацією об'єктів фізичної культури та спорту.

8. Наполягається, що не всі впроваджувані державою заходи, зокрема, які входять у зазначені групи, закріплені на законодавчому рівні, що ускладнює їх результативну реалізацію. Свідченням цього є положення Стратегії розвитку фізичної культури та спорту на період до 2028 року, Державної цільової соціальної програми у сфері фізичної культури та спорту на період до 2024 року тощо. На цій підставі обґрунтовується необхідність удосконалення чинної правової бази України в досліджуваній сфері в таких основних напрямках:

1) слід закріпити уточнені завдання реалізації організаційного механізму державного регулювання фізкультурно-спортивної діяльності в Україні, а саме: а) активізація спортивно-масових заходів серед молоді; б) оптимізація взаємодії фізкультурно-спортивних структур на рівні ЗВО; в) створення умов для реалізації сучасних концепцій управління спортивним рухом молоді загалом і здобувачів вищої освіти зокрема; г) забезпечення цілеспрямованого організуючого впливу засобів та методів фізичної культури та спорту на здобувачів вищої освіти з метою їх особистісного фізкультурно-спортивного розвитку та професійного вдосконалення. Аргументовано, що реалізація запропонованих завдань державного регулювання фізкультурно-спортивної діяльності, у свою чергу, вимагає розвантаження інституційної системи державного регулювання в цій сфері від зайвих функцій, які гальмують процес розвитку її автономії, перехід на ліберальний режим державного регулювання із залученням до нього територіального та корпоративного сегментів;

2) доцільно закріпити уточнені критерії ефективності функціонування організаційного механізму державного регулювання у сфері фізичної культури та спорту, зокрема, із позиції забезпечення розвитку молодіжного спорту в ЗВО. Як провідний критерій для оцінювання цього механізму державного регулювання визнано нормативно-правове й економічне забезпечення, необхідне для розвитку фізкультурно-спортивної діяльності. Ці

критерії рекомендовано закріпити в чинній нормативно-правовій базі України. Крім того, виявлені результати дослідження засвідчили достовірність зв'язку фізкультурно-спортивної діяльності зі ступенем прояву необхідних професійних якостей і навичок. Зважаючи на важливість розвитку таких якостей, обґрунтовано, необхідність впровадження в ЗВО інноваційних освітніх технологій, що сприяють переходу від командно-адміністративного до соціально-особистісного виду управлінської культури.

ВИСНОВКИ

У дослідженні запропоновано вирішення актуального для науки публічного управління науково-прикладного завдання, яке полягає у визначенні науково-теоретичних засад щодо формування механізмів державного регулювання фізкультурно-спортивної діяльності й розробленні практичних рекомендацій з удосконалення цих механізмів в Україні.

Результати досліджень уможливають отримання таких висновків:

1. Із урахуванням загальних положень фундаментальної науки щодо побудови структури державного управління визначено структуру механізмів державного регулювання фізкультурно-спортивної діяльності. Серед елементів таких механізмів державного регулювання в зазначеній сфері виокремлено: 1) мету та завдання, що передбачають забезпечення належного функціонування об'єкту державного впливу (тобто сфери фізичної культури та спорту); 2) загальні та спеціальні принципи державного регулювання (науковості, системності, єдності, публічності, ефективності та результативності тощо); 3) основні функції державного регулювання (плануючо-прогностичну, організаційну, моніторингову, діагностичну, мотиваційну, коригуючу); 4) методи державного регулювання (методи збирання інформації й аналізу інформації щодо структури та потенціалу державного регулювання фізкультурно-спортивної діяльності, вивчення громадських потреб у сфері фізичної культури та спорту, урахування думки громадськості в цьому напрямку соціального розвитку, а також прогностичні, організаційні, правові та інші ресурсні методи). Обґрунтовано, що ці методи державного впливу становлять підґрунтя для функціонування правового й організаційного механізмів державного регулювання фізкультурно-спортивної діяльності.

2. Систематизовані закордонні практики реалізації державного регулювання фізкультурно-спортивної діяльності, що відзначаються

багаторівневою інституційною системою державного регулювання в цій сфері: 1) найпоширенішою організаційною формою зазначеної системи є міністерства (у Бразилії, Китаї, Франції та ін.); 2) повноваження у сфері фізкультурно-спортивної діяльності передані іншим органам виконавчої влади чи спеціальним координуючим органам, у т.ч. на регіональний рівень (в Аргентині, Іспанії, США, Швейцарії та ін.); 3) державне регулювання фізкультурно-спортивної діяльності здійснюють спеціально створені державні установи – університети (у Португалії, Венесуелі, Коста-Ріці, Кубі, Перу, Чилі); 4) до формування державної політики в зазначеній сфері активно залучаються недержавні організації (в Австрії, Аргентині, Бразилії, Еквадорі та ін.). Крім того, виявлено, що залежно від моделі державного регулювання фізкультурно-спортивної діяльності (ліберальної або інтервенціоністської) можуть застосовуватися прямі та непрямі методи державного впливу. З'ясовано, що обсяги їхнього використання залежать від режиму правління та рівня економічного розвитку окремо взятої країни.

3. Визначено стан реалізації організаційного механізму державного регулювання фізкультурно-спортивної діяльності в Україні як незадовільний. Аргументовано, що причинами цього є неврахування загальних і спеціальних принципів фундаментальної науки «Публічне управління та адміністрування», на підставі чого рекомендовано вдосконалити організаційне та правове забезпечення державної політики в зазначеній сфері. Зокрема, наполягається на закріпленні в межах чинної вітчизняної нормативно-правової бази запропонованих критеріїв ефективності організаційного механізму державного регулювання фізкультурно-спортивної діяльності з позиції забезпечення розвитку молодіжного спорту на локальному рівні. Як провідний критерій аналізованого організаційного механізму державного регулювання фізкультурно-спортивної діяльності визнано нормативно-правове й економічне забезпечення, необхідне для розвитку такої діяльності. Виявлені результати також засвідчують достовірність зв'язку цього виду діяльності з реформуванням системи

державного регулювання. На цій підставі уточнено мету, завдання, суб'єктів, сфери та методи її реформування, спрямованого на забезпечення переходу від командно-адміністративного до соціально-особистісного виду управлінської культури.

4. Охарактеризовано генезу правового механізму державного регулювання фізкультурно-спортивної діяльності в Україні із використанням методу історичної формалізації. Цей метод дозволив підтвердити авторську позицію щодо ускладненості функціонування досліджуваного правового механізму державного регулювання фізкультурно-спортивної діяльності, яка відчуває вплив перехідного періоду. Унаслідок цього не всі концептуальні засади отримують належне втілення, хоча передбачають базову мету державної політики в цій сфері – забезпечення загальної доступності необхідної інфраструктури для зайняття фізкультурно-спортивною діяльністю. Свідченням цього є проаналізовані положення Стратегії розвитку фізичної культури та спорту на період до 2028 р., Державної цільової соціальної програми у сфері фізичної культури та спорту на період до 2024 р. тощо. Акцентовано, що фізкультурно-спортивна діяльність має різну соціальну спрямованість, адже залежить від зацікавленості тих чи інших категорій населення. З урахуванням цього систематизовано заходи державної політики у сфері фізкультурно-спортивної діяльності в Україні.

5. Обґрунтовано визначення наукових підходів до вдосконалення правового механізму державного регулювання у сфері фізкультурно-спортивної діяльності на регіональному рівні. Ці підходи передбачають упровадження принципів стратегування як довгострокового планування сталого розвитку цієї сфери. Визначено, що регіональні стратегії фізкультурно-спортивної політики в залежності від орієнтації на загальнодержавну стратегію розвитку фізичної культури та спорту можна поділити на три групи: стратегії центрального типу; стратегії регіонального типу; стратегії змішаного типу. Доведено, що поєднання загальнодержавних і регіональних інтересів у здійсненні державної політики регіонів у сфері

фізичної культури і спорту можливо при змішаному типі стратегії, коли закріплені на центральному рівні цілі та завдання співвіднесені з регіональними проблемами фізкультурно-спортивного сектора та конкретизовані з урахуванням можливостей регіону самостійно вирішити їх на своїй території. Виявлено, що такий вид регіональної стратегії розвитку сфери фізичної культури та спорту отримав втілення у переважній більшості регіонів. З метою забезпечення розвитку такої сфери обґрунтовано критерії оцінювання його ефективності.

6. Із застосуванням SWOT-аналізу, програмно-цільового та інших методів визначено перспективні напрями розвитку організаційного механізму державного регулювання фізкультурно-спортивної діяльності в Україні. При цьому особливості розвитку організаційного механізму державного регулювання фізкультурно-спортивної діяльності в Україні розкрито в межах запропонованого алгоритму. Він передбачає результативну взаємодію територіального та корпоративного сегментів із державними інституціями під час забезпечення розвитку зазначеної сфери, а також уточнені критерії їхнього оптимального поєднання. У цьому контексті обґрунтовано, по-перше, шляхи розвантаження вітчизняної інституційної системи державного регулювання в цій сфері від зайвих функцій, які гальмують процес розвитку її автономії та перехід на ліберальний режим державного регулювання із залученням до нього державного, територіального та корпоративного сегментів. А по-друге, необхідність удосконалення чинної правової бази України в досліджуваній сфері в основних напрямках.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Авер'янов В.Б., Цветков В.В., Шаповал В.М., Кисіль С.П. Державнеуправління: теорія і практика. Київ: Юрінком Інтер, 1998. 432 с.
2. Адміністративна реформа в Україні: сучасний стан, проблеми та перспективи / за ред. Н.Р. Нижник та Н.Т. Гончарук. К. : Моноліт, 2009., 77 с.
3. Актуальні проблеми теорії і методики фізичного виховання: Колективна монографія / Упоряд. О.М. Вацеба, Ю.В. Петришин, Є.Н. Приступа, І.Р. Боднар. Львів: Українські технології, 2005. 296 с.
4. Алексєєва В. Соціалізація студентської молоді в поза навчальній діяльності як соціально-педагогічна проблема // Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології. 2016. № 5 (59). С. 419–425.
5. Антошкіна Л.І. Формування політики соціального розвитку в умовах становлення ринкових відносин // Формування ринкових відносин в Україні. 2005. № 12. С. 22–26.
6. Ахмад А. Ефективне врядування («good governance») у контексті розвитку сучасного політичного менеджменту. // Вісник Львівського університету. 2018. № 18. С. 245–250.
7. Бакуменко В.Д., Надолішний П.І. Теоретичні та організаційні засади державного управління: навч. посібник. Київ: Міленіум, 2003. 256 с.
8. Бесчастний В.М., Делія Ю.В., Устименко В.А. та ін. Місцеве самоврядування в сучасній Україні: проблеми і перспективи. Донецьк: Донецьк. юрид. ін.-т. МВС, 2012. 269 с.
9. Білогур В.Є. Світоглядні орієнтації студентів: тенденції змін у трансформаційному суспільстві: монографія. Дніпропетровськ: Пороги. 2011. 311 с.
10. Білогур В.Є. Філософія сучасного спорту як сублімативно-вираження // Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії. 2013. Вип. 55. С. 70–85.

11. Білорус О.Г., Лук'яненко Д.Г. Глобалізація і безпека розвитку: монографія /за ред. О.Г. Білорус. Київ: КНЕУ, 2001. 733 с.
12. Близнюк А.М., Коніщева Н.Й., Давиденко Л.І. Механізми державного регулювання спортивної сфери України: сутність та шляхи удосконалення // Вісник ДІТБ. 2007. № 11. С. 76–84.
13. Боднар І.Р. Фізичне виховання студентів з низьким рівнем підготовленості: автореф. дис. ... канд. наук з фіз. виховання і спорту: 24.00.02. Луцьк, 2000. 20 с.
14. Боровик В. Втілення традицій українського народу у систему фізичного виховання студентства // Вісник Чернігівського державного педагогічного університету імені Т.Г. Шевченка. Серія «Педагогічні науки. Фізичне виховання та спорт». 2007. № 44. С. 133–135.
15. Бульба В.Г., Поступна О.В., Степанюк О.В. Державна гуманітарна політика України щодо розвитку освіти: механізми реалізації // Актуальні проблеми державного управління: зб. наук. пр. Харків: Вид-во ХарПІ НАДУ «Магістр», 2013. Вип. 2 (44). С. 7–13.
16. Вавренюк С.А., Домбровська С.М., Палюх В.В. Державне регулювання фізичної культури та спорту в Україні : монографія. Харків. 2020. URL: <http://reposit.sc.nuczu.edu.ua/handle/123456789/10760>.
17. Вавренюк С.А. Генезис організаційно-правового забезпечення державного управління фізичним вихованням молоді на теренах України // Державне будівництво. 2014. № 2. URL: <http://www.kbuara.kharkov.ua/ebook/db/2014-1/index..>
18. Вавренюк С.А. Закордонний досвід державного управління розвитком фізичної культури і спорту // Теорія та практика державного управління: зб. наук. праць. Харків: Вид-во ХарПІ НАДУ «Магістр», 2014. Вип. (47). С. 163–167.
19. Вавренюк С.А. Роль виховних функцій фізичної культури і спорту серед студентської молоді: державноуправлінський аспект // Інвестиції: практика та досвід. 2015. № 2. С. 138–140.

20. Вінніков О.Ю., Ковриженко Д.С., Лациба М.В. та ін. Державне фінансування організацій громадянського суспільства. Як запровадити європейські стандарти? Український незалежний центр політичних досліджень. Київ: Агентство «Україна», 2010. 224 с.

21. Галайчук Д.Л. Стан фінансового забезпечення сфери фізичної культури і спорту України та шляхи його вдосконалення // Теорія і методика фізичного виховання і спорту. 2002. № 1. С. 86–88.

22. Гасюк І.Л. Механізми державного управління фізичною культурою та спортом в Україні : автореф. дис ... д-ра наук з держ. управління. Київ, 2013. 36 с.

23. Гасюк І.Л. Програмно-цільовий підхід – наукова категорія теорії державного управління розвитком фізичної культури та спорту // Економіка та держава. 2011. № 4 С. 126–128.

24. Гасюк І.Л. Фізична культура в освітній сфері: перспективні шляхи державного стимулювання розвитку // Інвестиції: практика та досвід. 2011. №12. С. 95–99.

25. Герцик М.С., Вацеба О.М. Вступ до спеціальностей галузі «фізичне виховання і спорт»: навч. посібник. Львів: Українські технології, 2002. 232 с.

26. Грицаєнко Г.І., Грицаєнко М.І. Соціальні інвестиції в соціальний капітал. Бізнес Інформ. 2018. № 1. С. 188-194.

27. Гонтарук О.М. Проблеми функціонування системи підготовки кадрів та управління у сфері фізичного виховання і спорту в контексті розвитку державно-приватного партнерства в Україні // Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві: зб. наук. пр. Луцьк: Східноєвропейський національний університет ім. Лесі Українки, 2016. № 3 (35). С. 5-10.

28. Горін А.В. Закордонний досвід функціонування механізмів державного регулювання фізкультурно-спортивної діяльності // Вісник Національного університету цивільного захисту України. Серія: Державне

- управління. 2020. № 2 (13). С. 336–344.
URL: <http://repositsc.nuczu.edu.ua/bitstream/123456789/18688/1/vdu13.pdf>.
29. Горін А.В. Проблеми реалізації державного регулювання фізкультурно-спортивної діяльності в Україні // Вісник Національного університету цивільного захисту України. Серія: Державне управління. 2023. № 2 (19). С. 245–252.
30. Горін А.В. Перспективи розвитку механізмів публічного управління у сфері фізичної культури та спорту молоді в Україні // Наукові перспективи. 2023. Вип. 9 (39). С. 107–117.
31. Городинська І.В. Управління фізичною культурою і спортом: навч. посібник. Херсон: ХДУ, 2010. 112 с.
32. Горожанкіна М.Є. Соціальний капітал суспільства в умовах трансформації економічної системи (питання теорії і методології) : автореф. дис. ... д-ра екон. наук : 08.01.01. Донецьк, 2008. 32 с.
33. Гоцул І.Є. Джерела дослідження публічної політики в галузі фізичної культури і спорту // Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: Публічне управління та адміністрування. 2022. Том 33 (72) № 1. URL: https://www.pubadm.vernadskyjournals.in.ua/journals/2022/1_2022/1.pdf.
34. Грибан Г., Кутик Т. Аналіз стану здоров'я студентів вищих навчальних закладів // Спортивний вісник Придніпров'я. 2004. С. 130–132.
35. Грибан Г.П. Життєдіяльність та рухова активність студентів: монографія. Житомир: Рута, 2009. 594 с.
36. Грибан Г.П. Фізичне виховання студентів аграрних вищих навчальних закладів: монографія. Житомир: Рута, 2012. 514 с.
37. Гузарь В.М. Процес управління фізичною культурою і спортом // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту. Харків, 2009. № 17. С. 9–18.
38. Данилко М. Тенденції розвитку вищої освіти у галузі фізичного виховання і спорту // Теорія і методика фізичного виховання і спорту. 2002. № 2-3. С. 49–52.

39. Дегтяр А.О., Дегтяр О.А. Прийняття державно-управлінських рішень у соціальній сфері: монографія. Харків: Вид-во «С.А.М.», 2014. 252 с.
40. Державна політика у сфері охорони здоров'я: кол. монографія: у 2 ч. / кол. авт.; упоряд. проф. Я.Ф. Радиш; передм. та заг. ред. проф. М.М. Білинської, проф. Я.Ф. Радиша. К.: НАДУ, 2013. Ч. 1. 396 с.
41. Державне управління: словник-довідник / заг. ред. В.М. Князева, В.Д. Бакуменка. К.: УАДУ, 2002. 228 с.
42. Дем'янчук О. І. Елементи соціального капіталу. Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Сер. : Економіка. 2010. Вип. 14. С. 271-279.
43. Дзюндзюк В.Б. Предметна сфера науки державного управління // *Публічне управління: теорія і практика*: монографія / авт. кол.: Ю.В. Ковбасюк, В.П. Трошинський, М.М. Білинська та ін.; за заг. ред. Ю.В. Ковбасюка. К.: НАДУ, 2011. С. 67–86.
44. Домашенко А.В. Концепція розвитку фізичного виховання студентів у вузах України 3-4 рівнів акредитації // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту: зб. наук. праць / заред. С.С. Єрмакова. Харків: ХХП, 2002. № 22. С. 53–57.
45. Домашенко А.В. Організаційно-педагогічні засади системи фізичного виховання студентської молоді України : дис. ... канд. наук з фіз. виховання і спорту: 24.00.02. Київ, 2003. 269 с.
46. Домбровська С.М. До питання про формування державної освітньої політики України та її вдосконалення // *Інвестиції: практика та досвід*. 2011. №5. С. 50–55.
47. Дубінська З.П. Особливості регулювання правовідносин у сфері спорту в Україні: теоретико-правовий підхід : дис. ... д-ра філос. Львів, 2021. 220 с.
48. Дусенко Д.І. Основи фізичного виховання студентів: навч. Посібник для студ. вищ. навч. закладів. Харків: ХАІ, 2005. 208 с.

49. Дутчак М.В. Теоретико-методологічні засади формування системиспорту для всіх в Україні: автореф. дис. ... д-ра наук з фіз. виховання і спорту:24.00.02. Київ: НУФВСУ, 2009. 39 с.

50. Завидівська Н.Н. Концептуалізація компетентнісно-орієнтованого підходу в умовах фундаменталізації вищої фізкультурної освіти // Слобожанський науково-спортивний вісник. Харків: ХДАФК, 2010. № 4. С. 114–117.

51. Загальна декларація прав людини. Прийнята і проголошена резолюцією 217 А(III) Генеральної Асамблеї ООН від 10.12.1948 р. Офіційний сайт Верховної Ради України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015#Text/.

52. Захаріна Є.А. Формування мотивації до рухової активності у процесі фізичного виховання студентів вищих навчальних закладів: автореф.дис. ... канд. наук з фіз. виховання і спорту: спец. 24.00.02 «Фізична культура, фізичне виховання різних груп населення». Київ, 2008. 22 с.

53. Звіти з фізичної культури та спорту // Міністерство молоді та спорту України. URL: <https://mms.gov.ua/fizichna-kultura/statistichna-zvitnist/zviti>.

54. Згура С.О. Планування органами місцевого самоврядування побудови системи фізичної культури і спорту в територіальній громаді // Науковий вісник Академії муніципального управління. Серія «Право». 2012. Вип.1. С. 45–52.

55. Енциклопедія державного управління: у 8 томах / Нац. акад. держ. упр. при Президентові України; наук.-ред. колегія: Ю. В. Ковбасюк (голова) та ін. К.: НАДУ, 2011. Том 2: Методологія державного управління / наук.-ред. колегія : Ю.П. Сурмін (співголова), П.І. Надолішній (співголова) та ін. 2011. 692 с.

56. Європейська Хартія спорту для всіх. Council of Europe. Committee of Ministers. URL: <https://rm.coe.int/16804c9dbb>.

57. Євсєєва О.О. Стратегічні напрями соціального розвитку, шляхи

державного регулювання: монографія. Київ: СПДФО Коваленко В.Ф., 2011. 524 с.

58. Жданова О.М. Управління фізичною культурою: Навчальний посібник для фізкультурних вузів. Львів, 1996. 127 с.

59. Жданова О.М., Чеховська Л.Я. Управління сферою фізичного виховання та спорту: навч. посібник. Дрогобич: Коло, 2009. 224 с.

60. Журба М.А. Публічне управління у галузі фізичної культури і спорту: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.02. Одеса, 2017. 216 с.

61. Іваницька О.М. Державне управління розвитком людського капіталу // Вісник Академії митної служби України. Серія «Державне управління». 2010. № 2. С. 19–24.

62. Іванов О., Іванченко Ю. Оптимізація розподілу фінансових потоківу спортивній організації // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту. 2003. № 18. С. 66–72.

63. Іванова О.В. Механізми державного управління у сфері фізичної культури і спорту в Україні. URL: <http://baltijapublishing.lv/omp/index.php/bp/catalog/download/137/4006/8373-1?inline=1>.

64. Імас Є.В., Мічуда Ю.П. Протиріччя економіки фізичної культури і спорту в перехідних суспільних системах // Економіка та держава. 2008. № 2. С. 40–43.

65. Інформація про проведені Міністерством молоді та спорту України консультації з громадськістю та взаємодію з громадською радою у І кварталі 2020 року. Режим доступу: <https://mms.gov.ua/gromadyanam/konsultaciyi-z-gromadskisty/zviti/2020-rik>.

66. Кайгер В. Особливості процесу соціалізації особистості в сучасних умовах // Соціальна психологія: Спецвипуск, 2007. С. 116–120.

67. Кінаш І.П. Програмно-цільовий метод як цільовий інструментрозвитку матеріально-технічної бази соціальної сфери України // Фінансовий простір: міжнар. наук.-практ. журнал. 2015. № 1. С. 160–162.

68. Кодекс спортивної етики. Комітет міністрів Ради Європи. URL: <http://ww.roc.n^eaiWfair-plau/documents/sportivny-kodeksfeyr/>.

69. Козюра І.В. Роль та забезпечення діяльності центрів «спорт для всіх» на рівні територіальної громади в умовах децентралізації влади в Україні // Теоретичні та прикладні питання державотворення. 2018. № 23. URL: <http://www.oridu.odessa.ua/9/buk/%D0%95-23.pdf>.

70. Кольчак В.А. Сучасний стан сфери фізичної культури і спорту в Україні. URL: <https://olympicus.pdpu.edu.ua/index.php/olympicus/article/view/7/6>.

71. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод, ратифікована Законом № 475/97-ВР від 17.07.1997 р. Офіційний сайт Верховної Ради України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text.

72. Кондратюк Т. Становлення порівняльного публічного адміністрування як теоретико-методологічного напрямку дослідження механізмів державного управління // Наук. вісн. акад. муніцип. упр. Серія «Управління». 2010. № 3. С. 297–305.

73. Коновалова І.В. Механізм державного управління регіональними соціальними програмами в Україні: автореф. дис. ... канд. наук з держ. упр.: спец. 25.00.02 «Механізми державного управління». Харків, 2011. 19 с.

74. Кононович В.Г. Теоретичні і правові основи державного управління фізичною культурою і спортом в Україні // Університетські наукові записки. 2013. URL: http://repositsc.nuczu.edu.ua/bitstream/123456789/15651/1/Unzap_2013_2_8.pdf

75. Кононович В.Г., Усачов Д.В. Характеристика форм фізичної підготовки співробітників ДСНС України. URL: <http://repositsc.nuczu.edu.ua/handle/123456789/18087>.

76. Концептуальні засади взаємодії політики й управління: навч. посібник / Е.А. Афонін, Я.В. Бережний, О.Л. Валевський та ін.; за заг. ред.

В.А. Ребкала, В.А. Шахова, В.В. Голубь, В.М. Козакова. К.: НАДУ, 2010. 300 с.

77. Концепція загальнодержавної цільової соціальної програми розвитку фізичної культури і спорту на 2012-2016 роки. URL: <http://dsmsu.gov.ua/index/ua/category/54/2012/1>.

78. Концепція розвитку охорони здоров'я населення України: Указ Президента України // Офіційний вісник Президента України. 2006. № 49.

79. Корецька А. Соціальне середовище як об'єктивний чинник формування особистості в контексті державотворення // Вища освіта України. 2008. № 1. С. 66.

80. Корж В.П., Павленко Ю.О., Дутчак М.В., Артем'єв О.К. та ін. Нормативно-правове та організаційно-управлінське забезпечення розвитку фізичної культури і спорту в Україні // Актуальні проблеми фізичної культури і спорту. 2006. №10. С. 4–12.

81. Кочубей Р.В. Організаційно-економічні проблеми трансформації спортивної галузі України. URL: https://mer.fem.sumdu.edu.ua/content/articles/issue_30/RODION_V_KOCHUBEYOrganizational_and_Economic_Problems_of_the_Sports_Industry_Transformation_in_Ukraine.pdf.

82. Крапивний І.В. Глобалізація: сутність, чинники та етапи розвитку // Вісник СумДУ. 2008. №1. С. 129–137.

83. Кривоконь Н.І. Соціалізація та досвід особистості в контексті психології соціальної роботи // Пробл. заг. та пед. психології: зб. наук. праць. 2011. Т. 13. Ч. 1. С. 223–231.

84. Кривчик Г.Г. Вища школа і Болонський процес: конспект лекцій. Дніпропетровськ: ПДАБА, ДРІДУ НАДУ, 2008. 34 с.

85. Куделко В.Е. Організація і технологія управління фізичною культурою та спортом у системі районного територіально-адміністративного утворення: автореф. дис. ... канд. фіз. виховання: спец. 24.00.02. «Фізична культура, фізичне виховання різних груп населення».

Харків, 2005. 20 с.

86. Кудлата К.В. Державне управління фізичною культурою та спортом на регіональному рівні: поняття та сутність // Інвестиції: практика та досвід. 2013. № 23. С. 156–160.

87. Кузьменко В.П. Теорія людського і соціального капіталу та кооперація інноваційного виробництва пострадянських країн. URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/9305/01-Kuzmenko.pdf?sequence=1>.

88. Кузьменко О.О. Реалізація державної програми у сфері фізичної культури і спорту // Науковий вісник молодих вчених. 2010. Вип. 1. С. 225–229.

89. Кузьменко О.О. Сучасний стан державного управління фізичною культурою та спортом в Україні та Європі. URL: http://archive.nbuv.gov.ua/Portal/soc_gum/Dtr_du/2011_3/files/DU311_07.pdf.

90. Куйбіда В.С., Білинська М.М., Петроє О.М. Публічне управління. Київ : НАДУ, 2018. 224 с.

91. Куліш Н.М. Кадрове забезпечення фізичної культури і спорту України з розгляду соціальної сфери // Молодий вчений. 2016. №1 (28). Ч. 3. С. 91–94.

92. Кухтій А.О. Організаційні основи розвитку фізкультурно-спортивного руху в Україні в продовж ХХ століття: автореф. дис. ... канд. наук з фіз. виховання і спорту : [спец.] 24.00.02 "Фізична культура, фізичне виховання різних груп населення" ; Львів. держ. ін-т фіз. культури. Львів, 2002. 20 с.

93. Латинін К.І. Досліджені результати СВОТ аналізув Стратегії розвитку Закарпатської області. URL: <https://www.uzhnu.edu.ua> > infocentre > get.

94. Лахмотова Ю.В. Особливості початкової освіти в Китаї // Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітніх школах. 2016. Вип. 51 (104). С. 375–381.

95. Левків Л.В., Осінчук В.В., Осінчук В.Г. Актуальні питання до формування фізкультурної освіти студентів // Актуальні проблеми організації фізичного виховання студентської та учнівської молоді Львівщини: матеріали II регіон. наук.-практ. конф. Львів: ЛДФЕІ, 2003. С. 85–86.

96. Леонов Я., Завадська Н. Ефективний механізм ціноутворення на продукт сфери послуг // Слобожанський науково-спортивний вісник. Харків: ХДАФК, 2011. № 4. С. 263–264.

97. Леонова А.О., Давидова В.П., Новачук О.О. Ефективність державного управління в контексті євроінтеграції України: навч.-метод. посібник. Київ: ДПА України, 2007. 390 с.

98. Литвиненко О.М. Організація та методика масової оздоровчої фізичної культури. URL: <http://sport.mdu.edu.ua/tmfks/wp-content/uploads/2017/06/%D0%9E%D1%80%D0%B3%D0%B0%D0%BD%D1%96%D0%B7%D0%B0%D1%86%D1%96%D1%8F-%D1%82%D0%B0-%D0%BC%D0%B5%D1%82%D0%BE%D0%B4%D0%B8%D0%BA%D0%B0-%D0%BC%D0%B0%D1%81%D0%BE%D0%B2%D0%BE%D1%97-%D0%BE%D0%B7%D0%B4%D0%BE%D1%80%D0%BE%D0%B2%D1%87%D0%BE%D1%97-%D1%84%D1%96%D0%B7%D0%B8%D1%87%D0%BD%D0%BE%D1%97-%D0%BA%D1%83%D0%BB%D1%8C%D1%82%D1%83%D1%80%D0%B8.pdf>.

99. Лукашук В. Консолідуєча функція спорту у сучасному суспільстві // Вісник Харківського нац. ун-ту ім. В.Н. Каразіна. 2009. № 844. С. 235–240.

100. Лукашук В.І. Роль технологій у розвитку індустрії спорту // Вісник Харківського нац. ун-ту ім. В.Н. Каразіна. Серія «Соціологічні дослідження сучасного суспільства: методологія, теорія, методи». 2009. Вип. 24. № 881. С. 179–183.

101. Максимець Б. Політична ідеологія сучасного українського суспільства та системні чинники її формування // Вісник нац.

акад. держ. упр. 2004. № 5. С. 319–326.

102. Малиновський В.Я. Державне управління: навч. посібник. Київ: Атіка, 2003. 576 с.

103. Малімон О.О. Диференційований підхід у процесі фізичного виховання студентів: автореф. дис. ... канд. наук з фіз. виховання і спорту: спец. 24.00.02 «Фізична культура, фізичне виховання різних груп населення». Луцьк, 1999. 19 с.

104. Мальона С.Б. Право – специфічний засіб управління фізичною культурою і спортом // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фіз. виховання і спорту. 2006. №4. С. 108–110.

105. Марченко О.В. Індивідуалізація і соціалізація у системі неперервної освіти: історико-педагогічний аспект // Вісник Черкаського університету. Серія «Педагогічні науки». 2010. Вип. 183. Ч. 2. С. 65–70.

106. Мельник А.Ф., Оболенський О.Ю., Васіна А.Ю., Гордієнко Л.Ю. Державне управління: навч. посібник / ред. А.Ф. Мельник. К.: Знання-Прес, 2003. 343 с.

107. Мельник М.Г., Пітин М.П. Проблеми розвитку студентського спорту України у XXI столітті // Біомеханічні, педагогічні, медико-біологічні та психологічні аспекти фізичного виховання та спорту. Вип. 129 (1). 2015. С. 169–173.

108. Мельниченко О.А. Державна політика щодо підвищення рівня та якості життя населення: дис. ... д-ра держ. упр.: спец. 25.00.02 «Механізми державного управління». Запоріжжя, 2010. 448 с.

109. Мельтюхова Н.М. Державне управління як єдність діяльності та відносин : монографія; Нац. акад. держ. управ. при Президентові України, Харк. регіон. ін-т держ. управ. Х. : Вид-во ХарПІ НАДУ «Магістр», 2010. 204 с.

110. Мельтюхова Н.М. Закони та принципи державного управління // Актуальні проблеми державного управління. 2009. № 1. С. 42-50.

111. Міненко В. Державне регулювання формування конкурентоздатної робочої сили в умовах поглиблення міжнародного поділу праці // Ефективність державного управління. 2012. Вип. 32. С. 409–416. URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/efdu_2012_32_51.pdf.

112. Мічуда Ю., Довгенько Ю. Програмно-цільове управління матеріально-технічною базою олімпійського та паралімпійського спорту в Україні: питання теорії // Теорія і методика фізичного виховання і спорту. 2005. № 4. С. 91–95.

113. Мічуда Ю.П. Сфера фізичної культури і спорту в умовах ринку: Закономірності функціонування та розвитку. Київ: Олімпійська література, 2007. 215 с.

114. Мічуда Ю.П. Функціонування та розвиток сфери фізичної культури і спорту в умовах ринку: автореф. дис. ... д-ра наук з фіз. виховання і спорту: спец. 24.00.02 «Фізична культура, фізичне виховання різних груп населення». Київ: НУФВСУ, 2008. 40 с.

115. Москаленко С.О. Проблеми участі громадських організацій у формуванні соціальної політики на місцевому рівні // Державне управління: теорія та практика. 2007. № 2. URL: <http://academy.gov.ua/ej/ej6/index.htm>.

116. Нижник Н.Р., Олуйко В.М. Державне управління в Україні: наукові, правові, кадрові та організаційні засади: навч. посібник. Львів: Вид-во НУ «Львівська політехніка», 2002. 352 с.

117. Нікітенко С.В. Особливості фінансування фізичної культури та спорту в Україні // Вісник НАЦЗ. Серія «Державне управління». 2016. № 1 (53). С. 103–106.

118. Нікольська Н.Д. Виховання національно свідомої особистості засобами фізичної культури // Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова. Серія 15 «Теорія та методика навчання: фізична культура і спорт». 2005. Вип. 2. С. 50–54.

119. Обозна О.М. Розвиток фізичної культури і спорту як важливий напрям державної політики України щодо забезпечення здоров'я

громадян // Державне управління: теорія та практика. 2014. № 2. С. 39–44.

120. Огнистий А.В. Актуальні проблеми підготовки майбутніх вчителівпредметників до роботи з фізичного виховання у школі //Здоров'я і освіта, проблеми та перспективи:матеріали ІІ Всеукр. наук.-практ. конф. Донецьк,2002. С. 249–252.

121. Олійник М.О., Скрипник А.П. Правові основи організації тауправління фізичною культурою, спортом і туризмом в Україні. Харків: Харківський державний ін-т фіз. культури, 2000. 292 с.

122. Ольховий О.М. Стан функціонування системи фізичного виховання закладів вищої освіти // Теорія і методика фізичного виховання і спорту. Київ: НУФВС України, 2014. Т. 2. С. 79–83.

123. Орлов М. Метод визначення рівня повноважень регіонального органу виконавчої влади процесом взаємодії шляхом ранжування управлінських завдань // Публічне управління: теорія та практика: зб. наук. праць. Харків: ДокНаукдержупр. 2012. Вип. 4 (12). С. 20–26.

124. Офіційний веб-сайт Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/877-16#Text>.

125. Павлій Н.В. Сталий, інклюзивний та смарт-розвиток у контексті децентралізації: досвід Європейського Союзу. Дидактичні матеріали навчальної сертифікованої програми в рамках реалізації освітнього проекту Jean Monnet Chair SISDDP Erasmus+. Луцьк : ВНУ ім. Лесі Українки, 2022. 71 с.

126. Палюх А. Я. Конституційно-правові засади державної політики у сфері фізичної культури і спорту : дис. ... д-ра юр. наук : 12.00.02. Київ, 2021. 449 с.

127. Палюх В.В., Кононович В.Г., Поліванов О.Г. Роль і місце фізичної підготовки на сучасному етапі реформування закладів вищої освіти зі специфічними умовами навчання // Вісник НУЦЗУ. Серія: Державне управління. 2022. Вип. 2 (17). С. 263-271.

128. Панагушина О. Соціалізація дітей підліткового віку у

діяльністю молодіжних організацій: монографія. Херсон: РІПО. 2010. 248 с.

129. Парубчак І. Соціальна значимість молодіжних громадських організацій та об'єднань як суб'єктів реалізації державної молодіжної політики // Ефективність державного управління: зб. наук. праць. Львів. регіон. ін-т держ. Нац. акад. держ. упр. при Президентові України; за заг. ред. В.С. Загорського. Львів: ЛРІДУ НАДУ, 2012. Вип. № 30. С. 212–219.

130. Парубчак І.О. Застосування європейського досвіду реалізації державної молодіжної політики в Україні на сучасному етапі // Публічне управління: теорія та практика: зб. наук. праць Асоціації д-рів наук з держ. упр. Харків: Вид-во «ДокНаукДержУпр». 2012. Вип. 3(11). С. 157–163.

131. Парубчак І.О., Сіренко Р.Р. Публічне управління суспільно виховними процесами в українському соціумі на засадах здорового способу життя // Вісник НУЦЗУ. Серія «Державне управління». 2017. Вип. 1(6). С. 244–252.

132. Перспективи розвитку фізичної культури і спорту у закладах освіти: матеріали наукової конференції (м. Луцьк, 19-20 травня 2022 р.) / ред. В. В. Чижик, В. Я. Ковальчук. Луцьк, 2022. 145 с.

133. Петришин Д. Фінансово-економічна підтримка сфери фізичної культури і спорту // Спортивна наука України. 2015. № 2(66). С. 60–64.

134. Підлісна В., Гуска М. Принципи здорового способу життя студентської та учнівської молоді. Фізичне виховання, спорт і здоров'я людини // Вісник Кам'янець-Подільського нац. ун-ту ім. Івана Огієнка. 2010. Вип. 3. С. 149–153.

135. Пітин М. Теоретична підготовка в спорті: монографія. Львів: ЛДУФК, 2015. 372 с.

136. Полякова О., Приходько Г., Сапарай Ю. Актуальні аспекти соціально-правового захисту молоді в сучасній Україні: навч. посібник / за заг. ред. О. Полякової. Суми: Університетська книга, 2009. 240 с.

137. Попрошаєв О.В., Білик О.А., Островський М.В. Фізичне

виховання в контексті інтеграції в загальноєвропейський освітній простір // Спортивна наука України. 2015. № 2. С. 36–43.

138. Приходько І.І., Мудрик В.І., Горбенко О.В., Путятіна Г.М. та ін. Стратегічний менеджмент розвитку сфери фізичної культури і спорту в Україні // Слобожанський науково-спортивний вісник. 2010. № 3. С. 134–138.

139. Приходченко Л.Л. Ефективність діяльності органів публічної влади: інструменти та фактори оцінювання // Збірник наукових праць Національної академії державного управління при Президентові України. 2009. Вип. 1. С. 3–12.

140. Програма розвитку культури, туризму, молоді та спорту Помічянської об'єднаної територіальної громади на 2021-2025 роки. URL:<https://pomichnamr.gov.ua/wp-content/uploads/2021/02/%D0%B4%D0%BE%D0%B4.-%D0%B4%D0%BE-%D1%80%D1%96%D1%88-%E2%84%96-71-%D0%9F%D1%80%D0%BE%D0%B3%D1%80%D0%B0%D0%BC%D0%B0-%D1%80%D0%BE%D0%B7%D0%B2%D0%B8%D1%82%D0%BA%D1%83-%D0%BA%D1%83%D0%BB%D1%8C%D1%82%D1%83%D1%80%D0%B8-%D0%BD%D0%B0-2021-2025%D1%80%D1%80.pdf>.

141. Про оптимізацію системи центральних органів виконавчої влади : постанова КМУ від 10.09.2014 № 442. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/442-2014-%D0%BF#Text>.

142. Про вищу освіту: Закон України від 1 липня 2014 р. № 1556-VII / Верховна Рада України. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>.

143. Прощук Е.П. Європейський досвід теоретико-методологічних підходів до державного управління фізичною культурою і спортом // Право та державне управління. 2022 р. № 1. С. 189-196.

144. Про державну підтримку розвитку фізичної культури та спорту в Україні: Указ Президента України від 22.06.1994 р. №334/94 / Президент України. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/334/94>.

145. Про заохочення спортсменів і тренерів з олімпійських видів спорту: Постанова Кабінету Міністрів України від 23 липня 2008 р. № 680 / Кабінет Міністрів України // Офіційний вісник України. 2008. № 56. С. 54.

146. Про затвердження Державної програми розвитку фізичної культури і спорту на 2007-2011 роки: Постанова Кабінету Міністрів України від 15 листопада 2006 р. № 1594 / Кабінет Міністрів України. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?page=1&nreg=1594-2006-%EF>.

147. Про затвердження Державної цільової соціальної програми розвитку фізичної культури і спорту на період до 2024 року: Постанова Кабінету Міністрів України від 01.03.2017 р. № 115 / Кабінет міністрів України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/115-2017-%D0%BF>.

148. Про затвердження Положення про організацію фізичного виховання і масового спорту у вищих навчальних закладах: Наказ Міністерства освіти і науки України від 11 січня 2006 р. № 4 // Офіційний вісник України. 2006. № 11. С. 342. Ст. 770, код акту 35571/2006.

149. Про Національну доктрину розвитку фізичної культури і спорту : Указ Президента України від 28 вересня 2004 р. № 1148/2004. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1148/2004>.

150. Про пріоритети розвитку фізичної культури і спорту в Україні: Указ Президента України від 11.06.2014 р. № 503/2014 / Президент України. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=640%2F2008>.

151. Про фізичну культуру і спорт: Закон України від 24.12.1993 р. № 3808-XII, редакція від 01.01.2016 р. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/3808-12>.

152. Радченко О.В. Категорія «механізм» у системі державного управління // Держава та регіони. Серія «Державне управління». 2009. № 3. С. 64-69

153. Реформування соціальної політики в Україні : проблеми та

перспективи: навч.-наук. вид. / В.А. Скуратівський, В.П. Трощинський, П.К. Ситник та ін.; за заг. ред. В.А. Скуратівського, В.П. Трощинського. Львів: НАДУ, 2012. 368 с.

154. Рибчич І.Є. Організаційно-правові механізми управління системою надання фізкультурно-спортивних послуг в державі // Ефективність державного управління : зб. наук. праць. 2018. Вип. № 42. С. 191–197.

155. Рибчич І.Є. Публічне адміністрування процесу реалізації особистості в спорті: соціально-філософський аспект //Актуальні проблеми державного управління: зб. наук. праць ХарPI НАДУ. 2015. Вип. 1 (47). С. 405–412.

156. Рибчич І. Соціалізаційний контекст спорту як системи комунікації в гуманітарній сфері управління державою // Публічне управління: теорія і практика. Харків, 2014. С. 204–209.

157. Рішення міської ради Про затвердження комплексної Програми реалізації молодіжної політики та розвитку фізичної культури і спорту в Хмельницькій міській територіальній громаді на 2022-2026 роки. URL: <https://www.khm.gov.ua/uk/content/pro-zatverdzhennya-kompleksnoyi-programy-realizaciyi-molodizhnoyi-polityky-ta-rozvytku-3>.

158. Рудніцька Р.М., Сидорчук О.Г., Стельмах О.М. Механізми державного управління: сутність і зміст / за наук. ред. М.Д. Лесечка, А.О. Чемериса. Львів: ЛРІДУ НАДУ, 2005. 28 с.

159. Рябченко В. Освіта, навчання, виховання й соціалізація як поняттяй процеси та межі осягнення ними особистості //Вища освіта України. 2011. №1. С. 46–54.

160. Сергеев А.Ю. Зарубіжний досвід державного регулювання сфери фізичної культури і спорту // Науковий часопис Національного педагогічного університету ім. М. П. Драгоманова. Київ, 2015. Вип. 12. С. 105–109.

161. Сіренко Р. Удосконалення державного регулювання фізкультурно-виховної діяльності у закладах вищої освіти України:

монографія. Дрогобич: Вид-во “Коло”, 2019. 308 с.

162. Сіренко Р. Уніфікація механізмів державного регулювання фінансово-економічного забезпечення розвитку системи масового спорту в Україні // Держава та регіони. Серія «Державне управління». Запоріжжя, 2018. №4(64). С. 161–166.

163. Сіренко Р. Фізична активність у суспільстві як стратегічний напрям державної гуманітарної політики в умовах глобалізаційних викликів // Вчені записки Таврійського національного університету ім. В.І. Вернадського. Серія «Державне управління». Київ, 2019. Том 30 (69). № 1. 2019. С. 97–101.

164. Сіренко Р.Р. Публічне управління суспільно-виховними процесами в українському соціумі на засадах здорового способу життя // Вісник НУЦЗУ. Серія «Державне управління». Харків, 2017. С. 244–252.

165. Сіренко Р.Р., Левків Л.В. Організація занять оздоровчої спрямованості зі студентами (на основі шейпінгу та аквааеробіки): навч. посібник. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2015. 178 с.

166. Солоненко І. Аналіз державної політики з реформування галузі охорони здоров'я // Управління сучасним містом. 2007. № 3. С. 38.

167. Соснін О.В., Воронкова В.Г., Ажажа М.А. Інвестиції в людський розвиток в умовах глобальної трансформації: навч. посібник. Львів: «Магнолія 2006», 2011. 602 с.

168. Спорт у вищих навчальних закладах: навч. посібник / Р.Р. Сіренко, Б.В. Семен, С.А. Нікітенко та ін.; за заг. ред. Р.Р. Сіренко. Дрогобич: Коло, 2019. 420 с.

169. Стадник В., Гуртова Т., Цьовх Л., Куспиш О. Методологічне забезпечення поза академічних форм занять фізичним вихованням студентів ВНЗ // Науковий часопис НПУ ім. М. П. Драгоманова. Серія 15. Науково-педагогічні проблеми фізично культури (фізична культура і спорт). 2015. Вип. 1 (68)16. С. 83–86.

170. Спортивна Хартія Європи. URL:

<http://lib.sportedu.ua/GetText.idc?TxtID= 1542>.

171. Стратегія розвитку спорту та фізичної активності до 2032 року.
Проект. URL: <https://drive.google.com/file/d/1TJ4JDgLSvQAFN8yC9CUoMMxFUmzTn11-/view?fbclid=IwAR1FXVVOM7VeerPfpA1qjpWaY1-xBZPh2QuIdiO2OQtGs8A4fpXILr4fKFon>.

172. Стратегія розвитку фізичної культури і спорту на період до 2028 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1089-2020-%D0%BF#Text>.

173. Сурмін Ю.П. Методологія галузі науки «Державне управління»: монографія. Київ: НАДУ, 2012. 372 с.

174. Сущенко Л.П. Мета та завдання фізичного виховання у світлі цивілізаційного підходу: навч. посібник. Запоріжжя: ЗДУ, 2002. 81 с.

175. Сущенко Л.П. Соціальні технології культивування здорового способу життя людини. Запоріжжя, 1999. 308 с.

176. Тертичка В. Державна політика: аналіз та здійснення в Україні. Київ: Вид-во «Основи», 2002. 750 с.

177. Україна спортивна в цифрах і коментарях. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>.

178. Управління соціальним і гуманітарним розвитком: навч. посіб. / В.А. Скуратівський, В.П. Трощинський, Е.М. Лібанова та ін.; за заг. ред. В.А. Скуратівського, В.П. Трощинського: у 2 ч. К.: НАДУ, 2009. Ч. 1. 456 с.

179. Уряд затвердив план заходів з реалізації II етапу Стратегії розвитку фізичної культури і спорту на період до 2028 р. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/uriad-zatverdyyv-plan-zakhodiv-z-realizatsii-druhoho-etapu-stratehii-rozvytku-fizychnoi-kultury-i-sportu-na-period-do-2028-roku>.

180. Федорчак О. Класифікація механізмів державного управління // Науковий вісник «Демократичне врядування». 2008. Вип. 1. URL: http://archive.nbuv.gov.ua/e-journals/DeVr/2008-01/O_Fedorchak.pdf

181. Фізична рекреація: навч. посібник для студ. вищ. навч. закл. фіз. виховання і спорту / Є.Н. Приступа, О.М. Жданова, М.М. Линець; за наук. ред. Є.Н. Приступи. Львів: ЛДУФК, 2010. 447 с.
182. Філософський словник соціальних термінів / ред. колегія. В.П. Андрущенко та ін. Харків: Р.И.Ф., 2005. 672 с.
183. Халецька А. Соціальний захист населення в Україні: теорія та практика державного управління: монографія. Донецьк: Юго-Восток, 2010. 430 с.
184. Цзянь Цзе. Механізм управління фізичною культурою і спортом умовах розвитку ринкової економіки в Китаї: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. 2004. 141 с.
185. Цибульський М., Сіренко Р., Стельченко В. Етапи формування фізичної культури особистості // Здоровий спосіб життя: зб. наук. статей / ред. доц. Ю.М. Панишко. Львів: ПП Бодлак, 2007. С. 54–55.
186. Цілі Сталого розвитку 2016–2030 // Постійний координатор системи ООН. 2016. URL: <http://www.un.org.ua/ua/tsili-rozvytkutysiacholittia/tsili-staloho-rozvytku>.
187. Шиян О. Державна освітня політика з питань забезпечення здорового способу життя молоді: монографія. Київ, 2010. 296 с.
188. Шкретій Ю.М. Напрями реформування системи фізичної культури і спорту в Україні // Актуальні проблеми фізичної культури і спорту: зб. наук. праць. Київ: Науковий світ. 2004. № 4. С. 5–11.
189. Шпик Н., Ступень Н. Державне регулювання розвитку соціальної інфраструктури в регіонах // Вісник Львівського національного аграрного університету. 2013. № 20. С. 411–414. URL: http://nbuv.gov.ua/jpdf/Vldau_2013_20_71.pdf.
190. Ярова Н. Методи адміністративно-правового регулювання у галузі фізичної культури та спорту // Адміністративне право. 2008. № 11. С.75–78.
191. Allisson M.T. New humanism and international discourse: sport and science as forms of cultural exchange// Sport and humanism: Proceedings of

the international workshop of sport sociology in Japan. Gotenba, 1988. P. 21–39.380.

192. Allsen Philip E. Fitness for life an individualized approach. Madison, 1999. 260 p.

193. Andersen K., Rutenfraur J., Masironi R., Seliger V. Habitual physical activity and health / WHO. Copenhagen, 1978. 188 p.

194. Bartol K.M., Martin D.C. Management: Me Graf-Hill series in management. 1991. P. 4-12.

195. Bazenko V.A. Managing efficient development of physical culture and sport by local self-government // New Insights in Public Administration: materials of Scientific Seminar of PhD Students. (Odessa, December 3, 2015). Odessa: ORIPANAPA, 2015. P. 8–11.

196. Bedworth A., Bedworth B. The Profession and Practice of Health Education. WM. Brown Publishers, 2001. 472 p.

197. Bibeau R.R. L'education non formelle au Quebec // Rapport de Recherche de L'IPE № 78. Paris: Unesco, 1989. 109 p.;

198. Bjerke O. Students' perceptions of competence for teaching physical education and its development over the course of one year in teacher education // Responsibility, challenge and support in teachers' life-long professional development: thesis from 35th annual conference of the association for teacher education in Europe, 2010. P. 169.

199. Blair S. Resource Manual for Guidelines for Exercise Testing and Prescription. Philadelphia : ACSM, 1990. 436 p.

200. Blaire S. Kone H., Paffenberger R. Physical fitness and all-cause mortality. JAMA, 1989. Vol.17. № 7. Pp. 2395–2401.

201. Bronikowski M. Zdrowie i Wychowanie Fizyczne – nowoświatowy consensus (z polskiej perspektywy) // Wychowanie Fizyczne i Sport. Warszawa: AWF, 2011. № 55(2). Pp. 123–127.

202. Cendrowski Z. Nowa podstawa programowa wychowania fizycznego i edukacji zdrowotnej na ogólniej

szymtleproblemowcywilizacyjnychchizdrowotnych // Kultura fizyczna. Warszawa: AWF, 2009. № 5-6. Pp. 1–13.

203. Chaker A.-N. Bonne gouvernance dans le sport. Une étude européenne. Strasbourg: Editions du Conseil de l'Europe, 2004. 112 p.

204. De Dycker S. Good governance in Sport: comparative law aspects // The International Sports Law Journal. 2019. №19. P. 116–128.

205. Derkx P. Modern humanism in the Netherlands / in A. Halsema & D. vanHouten (Eds.). Empowering humanity. Utrecht: De Tijdstroom, 2002. Pp. 61–97.

206. Dohmen J. Philosophers on the «Art of Living» //Journal of HappinessStudies. 2003. 4(4). Pp. 351–371

207. Dziubinski Z. Studenckakulturafizycznanaprzelomiewiekow. Probadiagnozy i propozycje zmian //Wychowanie fizyczne i zdrowotne. Warszawa: AWF, 2000. nr 2. Pp. 148–163.

208. Edwards H. Sociology of Sport. N.-Y.: The Dorsey Press, 1973. 198 p.

209. Giddens A. Socjologia. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN, 2007. P. 97.

210. Grix J., Lindsey I., De Bosscher V. & Bloyce D. Theory and methods in sport policy and politics research // International Journal of Sport Policy and Politics, 2018. 10:4, 615-620, DOI: 10.1080/19406940.2018.1537217.

211. Heinila K. Sport in Social context. Jyvaskyla: University of Jyvaskyla, 1998. 212 p.

212. Houlihan B. Government objectives and sport: handbook on the Economics of Sport / Ed. by W. Andreff and S. Szymanski. Northampton (MA, USA): Edward Elgar, 2006. 830 p.

213. Integration versus exclusion: youth and the labor market // International Social Science Journal. 2000. June. Vol. 164.

214. Janssen I. Physical activity, fitness, and cardiac, vascular, and pulmonary morbidities // Physical Activity and Health. Wrocław, 2007. Pp. 161–

172.

215. Josephson M.E. Clinical cardiac Electrophysiology: Techniques and Interpretations. Philadelphia, London, 1992. 839 p.;

216. Kann L., Brener N., Allensworth D. Health education: Results from the School Health Policies and Programs Study 2000 // Journal of School Health. 2001. Vol.71 (7). Pp. 266–278

217. Kruessmann T. Extending integrity to third parties: in search of a new model for anti-corruption in sports // The International Sports Law Journal. 2019. №18. C.136–149.

218. Kugemann W.F. Lerntechniken für Erwachsene. Reinbek bei Hamburg : Rowohlt, 1988. 181 z.

219. Levinson D.A. Guide to Social Theory: Worldwide Cross-Cultural Tests volume I Introduction. New Haven, Connecticut, HRAF, 1977.

220. Lipiec J. Filozoficzne podstawy edukacji – namarginesie pedagogiki Hessenowskiej / H. Rotkiewicz (red.). Filozofia wychowania Sergiusza Hessena. Żak, Warszawa, 1997. Pp. 181–198.

221. Loy J., Kenyon G., McPherson B. Sport, Culture and Society: a Reader for the Sociology of Sport. Philadelphia. 1981. 318 p.

222. Marks D.F., Murray M., Evans B. Health psychology: theory, research and practice. London: Sage Publications, 2000. 256 p.

223. McIntosh P. Sport in Society. London: West London Press. 1989. 208 p.

224. Nentwig H. Fortbildung für Chemielehrer in der BRD // Chemie in der Schule. 1990. Jg. 37. № 11. P. 416-420.

225. O'Donnell M.P. Definition of health promotion: embracing passion, enhancing motivation, recognizing dynamic balance, and creating opportunities. Am J Health Promot. Sept-Oct; 2009. Vol. 24. № 1. Pp. 5.

226. Oakey D. Adult education, work and leisure: a critical analysis / D. Oakey // Studies in the education of adults. 1990. Vol. 22. № 1. P. 31-48.

227. Papiernik H. Transformacja wychowania fizycznego –

szansacykonieczność? // Lider. № 1/239, 2011. URL:
<http://www.lider.szs.pl/index.php>.

228. PastwaM., SmolenM., ZyskoJ. Prawno-
 ekonomicznepodstawykulturyfizycznejmlodziezyakademickiej //
 KulturaWychowanieFizycznegoWarszawa. AWF, 1999. Pp. 280–293.

229. PawłuckiA. Pedagogikawartościciała. AWF. Gdańsk, 1996.

230. Pomaza-Ponomarenko A., Hren M., Durman O., Bondarchuk N.,
 Vorobets V. Management mechanisms in the context of digitalization of all
 spheres of society. Revista San Gregorio. SPECIAL EDITION-2020. 2020. Núm.
 42.

URL: <http://revista.sangregorio.edu.ec/index.php/REVISTASANGREGORIO/issue/view/RSAN42/showToc>.

231. Population structure and ageing in the EU (2017). URL:
<http://appsso.eurostat.ec.europa.eu>.

232. Recommendation № CM/Rec (2011) 3 of the Committee of Ministers
 to member states on the principle of autonomy of sport in Europe / Adopted by the
 Committee of Ministers on 2 February 2011 at the 1104th meeting of the
 Ministers' Deputies. URL: // http://www.coe.int/t/dg4/epas/source/Ressources/Rec%20_2011_3_Principe_autonomie_sport_en.pdf.

233. Robertson R. Globality, global culture and images of word order //
 Socjologia. Analiza społeczeństwa. Wydawnictwo Znak. Kraków, 2005. Pp. 582.

234. Rohen J.W. Color atlas of anatomy: a photography study of the human
 body. Baltimore, 1998. 486 p.

235. Ronald F. Fox. Energy and the evolution / W.H. Freeman a. Co,
 NewYok. 1992. 262 p.

236. Rovvins S. Management. 1991. P. 19-22.

237. Schneider G. Erwachsenenbildung / Weiterbildung heute // Das
 Hochschulwesen. 1990. Jg. 38. № 11. P. 349-355.

238. Semran J. Sport ... // Truppenpraxis. Wenrausbildung. 1995. № 4. P.
 254-256.

239. Shephard R. *Physical Activity, Fitness and Health* / edited by. Bouchard and R. Shephard. Champaign, 1993. 628 p.

240. Shyyan O. *International Experience and Ukrainian Approach in Health Promotion through Physical Education. Prozdrowotny styl zycia uwarunkowanyspoleczne* / red. T. Lisicki, B. Wilk, A. Walentukiewicz. Gdansk. 2005. Pp. 133–139.

241. Sirenko S. *Unification of mechanisms of state regulation in the spheres of physical culture and mass sports in Ukraine.* URL: <http://reposit.sc.nuczu.edu.ua/bitstream/123456789/7536/1/sirenko.pdf>.

242. Smolen A., Zysko J. *Prawno-organizacyjne podstawy rozwoju akademickiej kultury fizycznej w Polsce. Kultura Wychowanie Fizyczne* Warszawa. AWF, 2005. Pp. 171–180.

243. Szafraniec K. *Orientacje życiowe uczące się młodzieży. Młodzież jako problem i jako wyzwanie ponowoczesności. Z prac Sekcji Socjologii Edukacji i Młodzieży PTS 2011* / red. K. Szafraniec. Toruń: Wydawnictwo Adam Marszałek. 2011. Tom II.

244. Tomik R., Kudlik W., Nowocien J., Zuchora K. *Ucniowski klub sportowy w procesie przygotowania młodzieży do roli wolontariusza sportowego. Wolontariat w edukacji, sporcie, w ruchu olimpijskim i paraolimpijskim* AWF, PAOI, Fundacja «Centrum Edukacji Olimpijskiej». Warszawa, 2011. Pp. 101–108.

245. *Transnational analysis of vocational education and training in the New Independent States and Mongolia.* Turin : European Training Foundation, 2000. Pp. 32-38.

246. Veugelers W. *Youngsters in transformative and reproductive processes of moral and citizenship education* / K. Tirri (Ed.). *Moral sensibilities in urban education.* Rotterdam/Taipei/ Boston: Sense Publishers, 2008. Pp. 79–91.

247. Westheimer J. *On the relationship between political and moral engagement* / F.K. Oser, W. Veugelers (Eds.). *Getting involved. Global citizenship development and sources of moral values.*

Rotterdam/Taipeh/Boston:SensePublishers, 2008. Pp. 17–30.

248. WolanskaT. Wychowaniefizycznewminimachprogramowych // KulturaWychowanieFizycznego. Warszawa. AWF, 2001. Pp. 255–261.

249. Woodley M., Whelan A. Manual of Medical Therapeutics. Boston. Toronto. London, 1992. 831 p.

250. ZyskT. Orientacjaprorozwojowa. Orientacjespołecznejakoelementmentalności / red. J. Reykowski, K. Skarżyńska, M. Ziółkowski. WydawnictwoNAKOM, Poznań, 1990. Pp. 186–188.

Додаток А

Фінансування сфери фізичної культури та спорту в Україні у 2020 р. (тис. грн.)

Назва показника	№ рядка	Використано коштів – усього	У тому числі з:							
			державного бюджету	місцевих бюджетів	з них				позабюджетних надходжень	з них
					обласних	районних та міст обласного значення	міських (крім міст обласного значення), сільських та селищних рад	об'єднаних територіальних громад		
А	Б	1	2	3	4	5	6	7	8	9
Видатки усіх видів	1	1477094,87	140543,80	1308519,67	307657,10	2375,10	1383,90	997103,57	28031,40	1646,20
у тому числі поточні видатки	2	889004,61	2556,70	868128,76	120172,70	1926,60	1343,90	744685,56	18319,15	1406,50
з них оплата праці	2.1	479326,99	134,00	476652,16	66738,60	1277,90	969,10	407666,56	2540,83	151,20
нарахування на оплату праці	2.2	102870,20	22,30	102274,25	14193,10	282,50	244,10	87554,55	573,65	33,30
оплата комунальних послуг та енергоносіїв	2.3	54353,09	0,00	49810,89	3176,10	0,00	75,20	46559,59	4542,20	0,00
соціальне забезпечення (стипендії, грошові винагороди спортсменам, тренерам)	2.4	6699,10	0,00	6071,60	1012,20	0,00	0,00	5059,40	627,50	0,00
спортивні заходи, фізкультурно-оздоровча та навчально-тренувальна робота	2.5	107249,30	2258,30	99863,99	14473,70	160,60	39,20	85190,49	5127,01	981,50

придбання спортивного обладнання та інвентарю	2.6	74395,67	92,50	71133,91	4247,20	92,40	16,30	66778,01	3169,26	42,20
видатки на інші заходи та послуги	2.7	64110,26	49,60	62321,96	16331,80	113,20	0,00	45876,96	1738,70	198,30
капітальні видатки	3	588090,26	137987,10	440390,91	187484,40	448,50	40,00	252418,01	9712,25	239,70
з них капітальний ремонт та реконструкція спортивних споруд	3.1	231036,70	50163,20	178900,11	63522,00	5,00	40,00	115333,11	1973,39	0,00
придбання спортивного обладнання та інвентарю довгострокового користування	3.2	46843,49	561,40	43430,59	24916,90	40,10	0,00	18473,59	2851,50	191,70
будівництво нових спортивних споруд	3.3	310210,07	87262,50	218060,21	99045,50	403,40	0,00	118611,31	4887,36	48,00

Джерело: складено на підставі [53]

Додаток Б

Кількість спортивних споруд в Україні у 2020 р. (одиниць)

Назва показника	№ рядка	Кількість спортивних споруд - усього	Кількість спортивних споруд які перебувають у підпорядкуванні				Із кількості спортивних споруд			
			навчальних закладів	фізкультурно-спортивних товариств та відомчих організацій всіх рівнів	ДЮСШ усіх типів, ШВСМ, ЦОЦ, спеціалізованих навчальних закладів спортивного профілю	підприємств, установ, організацій	приспособовані для занять осіб з інвалідністю	не працювали протягом року	включені до Єдиного електронного реєстру всеукраїнського реєстру спортивних споруд	
										2
А	Б	1	2	3	4	5	6	7	8	
Спортивні споруди усіх видів	1	21 530	16 215	289	578	4 448	6 112	400	4 095	
у тому числі стадіони з трибунами на 1500 місць і більше	2	190	19	16	38	117	67	1	63	
легкоатлетичні ядра (арени), що не входять до складу стадіонів	3	33	28	0	2	3	6	2	13	
легкоатлетичні манежі	4	4	1	2	0	1	1	0	2	
площинні спортивні споруди	5	14 748	10 915	202	255	3 376	5 342	29	2 459	
з них спортивні майданчики з тренажерним обладнанням	5.1	1 366	1 003	15	42	306	265	1	240	
спортивні майданчики з нестандартним тренажерним обладнанням	5.2	2 093	1 805	16	17	255	795	0	404	
тенісні корти	5.3	108	29	4	7	68	34	10	16	
футбольні поля	5.4	3 149	1 756	67	45	1 281	1 396	14	673	
інші спортивні майданчики	5.5	8 032	6 322	100	144	1 466	2 852	4	1 126	
з рядка 5 спортивні споруди із синтетичним покриттям	6	776	453	17	68	238	295	2	145	
спортивні зали площею не менше 162 м ²	7	3 472	2 972	25	143	332	376	23	1 087	
з них з тренажерним обладнанням	7.1	180	138	5	9	28	16	1	31	
плавальні басейни	8	74	29	2	5	38	5	10	19	
з них										
50-метрові	8.1	1	0	0	0	1	0	0	0	
25-метрові	8.2	46	19	2	3	22	4	6	12	
інші	8.3	27	10	0	2	15	1	4	7	
з рядка 8 криті плавальні басейни	9	68	26	3	5	34	4	8	17	
з них										
50-метрові	9.1	0	0	0	0	0	0	0	0	
25-метрові	9.2	41	17	2	3	19	4	6	10	

інші	9.3	27	9	1	2	15	0	2	7
стрілецькі тири криті і напіввідкриті на дистанцію не менше 25 метрів	10	781	714	5	2	60	32	310	152
стрілецькі стенди (круглі, траншейні)	11	4	1	0	1	2	2	0	3
біатлонні стрільбища	12	1	0	0	0	1	0	0	0
стрільбища для стрільби з лука	13	0	0	0	0	0	0	0	0
велотреки	14	0	0	0	0	0	0	0	0
кінноспортивні бази	15	11	1	0	2	8	0	0	2
споруди зі штучним льодом	16	6	0	0	0	6	2	0	3
з них з площею (30 x 61 м)	16.1	5	0	0	0	5	2	0	2
криті	16.2	5	0	0	0	5	2	0	3
веслувально-спортивні бази	17	13	1	4	7	1	2	0	6
веслувальні канали	18	0	0	0	0	0	0	0	0
водноспортивні бази	19	1	0	0	1	0	0	0	0
трампліни лижні	20	0	0	0	0	0	0	0	0
з них для фрістайла	20.1	0	0	0	0	0	0	0	0
лижні бази	21	18	7	3	3	5	3	0	1
інші спортивні споруди	22	2 174	1 527	30	119	498	274	25	285
з них з тренажерним обладнанням	22.1	710	468	13	53	176	86	6	74

Джерело: складено на підставі [53]

Додаток В

Стан спортивної діяльності в Україні у 2020 році (кіл. осіб)

Назва показника	№ рядка	Кількість осіб, які займаються спортом, – усього	У тому числі у						Із кількості осіб, які займаються спортом, – кількість жінок	Кількість працівників фізичної культури і спорту, які проводять заняття, – усього	З них			Із кількості працівників фізичної культури і спорту, які проводять заняття, – кількість жінок
			ДЮСШ	ШВСМ	ЦОП	спеціалізованих навчальних закладах спортивного профілю	спортивних клубах	регіональних центрах "Інваспорт"			штатні тренери з видів спорту, тренери-викладачі.	тренери з видів спорту, тренери-викладачі, викладачі зі спорту,	які мають спеціальну вищу освіту	
А	Б	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Усі види спорту	1	144907	78791	213	12	465	65258	168	29906	5093	1974	1112	3091	788
Літні олімпійські види спорту	2	109087	68083	213	12	447	40332	0	21865	3771	1607	609	2433	556
у тому числі бадмінтон	2.1	203	96	0	0	0	107	0	78	9	4	2	9	2
баскетбол	2.2	8509	5376	0	0	15	3118	0	2551	334	85	40	223	74
бейсбол	2.3	108	48	0	0	0	60	0	41	7	3	4	7	0
бокс	2.4	4901	3863	27	0	20	991	0	298	167	84	31	108	3
боротьба вільна	2.5	3923	3131	21	0	44	727	0	488	169	94	17	115	15
боротьба греко-римська	2.6	2244	2065	19	0	7	153	0	6	80	61	4	60	0
важка атлетика	2.7	1088	869	8	0	31	180	0	153	48	37	6	36	4
велосипедний спорт	2.8	628	465	23	0	20	120	0	139	39	24	1	37	6
з них велоспорт – БМХ	2.8.1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
велосипедний спорт – трек	2.8.2	55	0	15	0	0	40	0	2	4	3	0	4	0
велосипедний спорт – шосе	2.8.3	442	363	6	0	8	65	0	111	27	17	0	27	4
велосипедний спорт – маунтенбайк	2.8.4	131	102	2	0	12	15	0	26	8	4	1	6	2

веслувальний слалом	2.9	100	94	6	0	0	0	0	18	10	6	0	10	3
веслування академічне	2.10	74	24	0	0	0	50	0	7	6	1	1	3	2
веслування на байдарках і каное	2.11	1007	919	17	0	0	71	0	220	56	43	1	51	17
вітрильний спорт	2.12	72	22	0	0	0	50	0	11	2	1	0	1	1
водне поло	2.13	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
волейбол	2.14	16950	9194	30	0	19	7707	0	6618	600	163	106	356	118
волейбол пляжний	2.15	580	320	0	0	0	260	0	268	27	8	9	17	4
гандбол	2.16	2031	1622	0	0	0	409	0	925	62	33	17	38	16
гімнастика спортивна	2.17	630	462	0	0	8	160	0	345	26	19	3	23	12
гімнастика художня	2.18	852	628	0	0	0	224	0	852	40	35	8	27	37
гольф	2.19	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
дзюдо	2.20	3142	2319	0	0	23	800	0	507	112	73	18	86	21
карате	2.21	1665	412	0	0	0	1253	0	322	39	13	21	25	5
кінний спорт	2.22	228	157	0	0	0	71	0	133	17	11	1	14	7
легка атлетика	2.23	7625	5998	28	0	62	1537	0	3090	442	198	29	276	92
плавання	2.24	2112	1617	0	0	0	495	0	706	65	47	15	41	27
плавання синхронне	2.25	70	54	0	0	0	16	0	56	3	2	0	3	3
регбі	2.26	20	0	0	0	0	20	0	0	1	0	1	0	0
скелелазіння	2.27	71	15	0	0	0	56	0	31	4	0	3	3	0
софтбол	2.28	60	60	0	0	0	0	0	60	2	2	0	2	0
стрибки на батуті	2.29	426	426	0	0	0	0	0	119	16	9	0	9	5
стрибки у воду	2.30	34	34	0	0	0	0	0	9	2	2	0	2	1
стріляба з лука	2.31	142	112	0	0	0	30	0	67	14	5	3	11	5
стріляба кульова	2.32	893	474	10	0	0	409	0	246	35	7	3	25	7
стріляба стендова	2.33	24	24	0	0	0	0	0	8	1	1	0	1	0
сучасне п'ятиборство	2.34	36	36	0	0	0	0	0	15	2	0	0	2	1
теніс	2.35	439	30	0	0	0	409	0	127	15	2	8	6	3
теніс настільний	2.36	4537	1914	0	0	0	2623	0	1119	217	48	47	109	25
триатлон	2.37	34	0	0	0	9	25	0	3	3	1	0	3	0
тхеквондо (ВТФ)	2.38	416	392	0	0	6	18	0	88	21	9	0	17	1

фехтування	2.39	278	278	0	0	0	0	0	54	6	4	0	3	3
футбол	2.40	35790	21676	0	0	183	13931	0	1544	915	414	192	559	12
хокей на траві	2.41	7145	2857	24	12	0	4252	0	543	157	58	18	115	24
Зимові олімпійські види спорту	3	2531	1741	0	0	18	772	0	698	125	71	20	99	41
у тому числі біатлон	3.1	381	293	0	0	18	70	0	184	29	20	2	24	10
бобслей	3.2	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
гірськолижний спорт	3.3	182	112	0	0	0	70	0	71	5	2	0	1	1
ковзанярський спорт	3.4	50	50	0	0	0	0	0	30	3	3	0	2	2
кьорлінг	3.5	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
лижне двоборство	3.6	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
лижні гонки	3.7	615	576	0	0	0	39	0	184	37	21	3	30	17
санний спорт	3.8	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
скелетон	3.9	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
сноуборд	3.10	91	91	0	0	0	0	0	47	7	6	0	6	4
стрибки на лижах з трампліна	3.11	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
фігурне катання на ковзанах	3.12	150	150	0	0	0	0	0	105	6	5	0	6	2
фрістайл	3.13	79	79	0	0	0	0	0	46	6	5	0	4	2
хокей з шайбою	3.14	923	330	0	0	0	593	0	0	27	6	15	21	0
шорт-трек	3.15	60	60	0	0	0	0	0	31	5	3	0	5	3
Неолімпійські види спорту	4	32704	8598	0	0	0	24106	0	7181	1159	282	481	521	179
у тому числі авіамоделльний спорт	4.1	488	0	0	0	0	488	0	5	7	0	1	0	0
автомобільний спорт	4.2	205	35	0	0	0	170	0	1	9	2	8	2	0
автомоделльний спорт	4.3	256	0	0	0	0	256	0	2	4	0	4	0	0
айкідо	4.4	38	0	0	0	0	38	0	4	2	0	2	1	0
аквабайк	4.5	10	0	0	0	0	10	0	0	1	0	1	0	0
акробатичний рок-н-рол	4.6	190	0	0	0	0	190	0	80	5	0	5	2	3
альпінізм	4.7	86	0	0	0	0	86	0	7	5	0	5	1	0
американський футбол	4.8	205	0	0	0	0	205	0	0	2	0	2	2	0

армспорт	4.9	344	100	0	0	0	244	0	36	18	1	5	6	0
багатоборство тілоохоронців	4.10	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
більярдний спорт	4.11	261	0	0	0	0	261	0	24	13	0	9	1	2
богатирське багатоборство	4.12	3	0	0	0	0	3	0	0	0	0	0	0	0
бодібілдинг	4.13	1373	0	0	0	0	1373	0	101	33	4	7	6	1
бойове самбо	4.14	371	148	0	0	0	223	0	31	9	4	5	7	0
боротьба Кураш	4.15	36	0	0	0	0	36	0	0	2	0	2	1	0
боротьба на поясах	4.16	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
боротьба на поясах Алиш	4.17	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
боротьба самбо	4.18	772	537	0	0	0	235	0	102	24	15	4	17	4
боулінг	4.19	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
вейкбординг	4.20	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
вертолітний спорт	4.21	10	0	0	0	0	10	0	0	1	0	1	0	1
веслування на човнах "Дракон"	4.22	48	48	0	0	0	0	0	14	2	0	0	1	0
військово-спортивні багатоборства	4.23	264	76	0	0	0	188	0	34	12	6	3	6	1
воднолижний спорт	4.24	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
водно-моторний спорт	4.25	55	0	0	0	0	55	0	0	1	0	1	0	0
гирьовий спорт	4.26	1225	661	0	0	0	564	0	101	47	16	13	21	11
го	4.27	5	0	0	0	0	5	0	0	0	0	0	0	0
годзю-рю карате	4.28	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
голубиний спорт	4.29	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
городковий спорт	4.30	12	0	0	0	0	12	0	0	0	0	0	0	0
дартс	4.31	304	0	0	0	0	304	0	120	2	0	1	1	2
дельтапланерний спорт	4.32	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
джиу-джитсу	4.33	124	36	0	0	0	88	0	19	3	0	2	2	0
естетична групова гімнастика	4.34	74	59	0	0	0	15	0	74	4	3	0	4	4
змішані єдиноборства (ММА)	4.35	406	0	0	0	0	406	0	30	14	0	12	6	0
карате JKA WF	4.36	21	0	0	0	0	21	0	7	1	0	0	0	0
карате JKS	4.37	313	94	0	0	0	219	0	17	8	4	5	6	1

карате WKC	4.38	82	20	0	0	0	62	0	38	2	1	1	0	0
кікбоксинг ІСКА	4.39	618	323	0	0	0	295	0	22	15	9	8	7	1
кікбоксинг WKA	4.40	94	0	0	0	0	94	0	4	3	1	2	3	0
кікбоксинг WPKA	4.41	258	86	0	0	0	172	0	18	13	2	7	7	0
кікбоксинг WAKO	4.42	907	295	0	0	0	612	0	114	24	7	10	14	1
кікбоксинг ВТКА	4.43	123	82	0	0	0	41	0	0	9	4	2	9	0
кіокушин карате	4.44	700	0	0	0	0	700	0	207	23	0	23	10	1
кіокушинкай карате	4.45	269	129	0	0	0	140	0	24	8	5	2	5	1
кіокушинкайкан карате	4.46	176	52	0	0	0	124	0	11	3	1	1	0	0
кйокушінкаі карате унія	4.47	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
козацький двобій	4.48	108	24	0	0	0	84	0	34	5	0	1	4	1
комбат Дзю-Дзюцу	4.49	50	0	0	0	0	50	0	1	1	0	1	1	0
комбат самозахист ІСО	4.50	45	0	0	0	0	45	0	7	2	0	2	1	0
косіки карате	4.51	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
кунгфу	4.52	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
літаковий спорт	4.53	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
міні-гольф	4.54	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
морські багатоборства	4.55	10	0	0	0	0	10	0	0	0	0	0	0	0
мотоциклетний спорт	4.56	50	32	0	0	0	18	0	0	4	1	2	1	0
панкратіон	4.57	1058	724	0	0	0	334	0	93	38	20	10	33	2
парапланерний спорт	4.58	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
парашутний спорт	4.59	38	0	0	0	0	38	0	12	2	2	1	1	0
пауерліфтинг	4.60	1303	545	0	0	0	758	0	198	64	24	25	38	3
практична стрільба	4.61	60	0	0	0	0	60	0	0	6	0	6	0	0
пейнтбол	4.62	140	0	0	0	0	140	0	10	7	0	5	2	0
перетягування канату	4.63	275	0	0	0	0	275	0	4	8	0	1	0	0
петанк	4.64	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
підводний спорт	4.65	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
планерний спорт	4.66	30	0	0	0	0	30	0	0	2	0	2	0	0
пляжний гандбол	4.67	20	0	0	0	0	20	0	0	1	0	1	0	0

пляжний футбол	4.68	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
повітроплавальний спорт	4.69	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
пожежно-прикладний спорт	4.70	306	0	0	0	0	306	0	7	6	0	5	2	0
поліатлон	4.71	10	0	0	0	0	10	0	0	1	0	1	0	0
професійний бокс	4.72	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
радіоспорт	4.73	357	100	0	0	0	257	0	56	14	4	3	8	1
ракетомодельний спорт	4.74	144	0	0	0	0	144	0	0	3	0	2	0	0
регбіліг	4.75	20	0	0	0	0	20	0	0	2	0	2	0	0
риболовний спорт	4.76	309	0	0	0	0	309	0	18	7	0	5	1	0
роликовий спорт	4.77	15	0	0	0	0	15	0	0	0	0	0	0	0
рукопашний бій	4.78	742	231	0	0	0	511	0	63	28	3	20	1	0
середньовічний бій	4.79	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
сквош	4.80	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
спорт із собаками	4.81	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
спорт з літаючим диском	4.82	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
спорт надлегких літальних апаратів	4.83	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
спортивна аеробіка	4.84	795	325	0	0	0	470	0	364	41	15	15	34	32
спортивна акробатика	4.85	427	365	0	0	0	62	0	247	20	14	2	18	16
спортивне орієнтування	4.86	453	83	0	0	0	370	0	214	20	6	7	10	10
спортивний бридж	4.87	24	0	0	0	0	24	0	0	1	0	1	1	1
спортивний туризм	4.88	1534	148	0	0	0	1386	0	583	58	2	38	22	14
спортивні танці	4.89	1211	48	0	0	0	1163	0	504	23	7	14	7	8
спортінг	4.90	10	0	0	0	0	10	0	0	0	0	0	0	0
стронгмен	4.91	5	0	0	0	0	5	0	0	0	0	0	0	0
судномодельний спорт	4.92	327	0	0	0	0	327	0	0	6	0	3	0	0
сумо	4.93	196	171	0	0	0	25	0	56	13	7	2	13	5
таеквондо (ІТФ)	4.94	665	164	0	0	0	501	0	78	34	5	20	17	2
тайландський бокс Муей Тай	4.95	72	30	0	0	0	42	0	4	2	0	1	0	0
танцювальний спорт	4.96	111	0	0	0	0	111	0	62	3	0	0	0	0

Стрільба кульова	5.42	6	0	0	0	0	4	2	1	1	0	1	1	1
Теніс	5.43	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Теніс на візках	5.44	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Теніс настільний	5.45	38	25	0	0	0	2	11	11	2	0	0	2	0
Тхеквондо	5.46	9	9	0	0	0	0	0	4	1	1	0	1	0
Фехтування на візках	5.47	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Футбол	5.48	25	0	0	0	0	4	21	0	0	0	0	0	0
Футзал	5.49	10	0	0	0	0	6	4	0	0	0	0	0	0
Шахи	5.50	50	0	0	0	0	25	25	12	0	0	0	0	0
Шашки	5.51	31	0	0	0	0	0	31	10	0	0	0	0	0
Інші види спорту, які були визнані протягом звітного року	6	70	0	0	0	0	70	0	20	1	0	0	1	0
Пляжна боротьба	6.1	70	0	0	0	0	70	0	20	1	0	0	1	0

Джерело: складено на підставі [53]

Додаток Г

Стан фізкультурно-оздоровчої діяльності в Україні у 2020 р.

А	№ рядка	Кількість навчальних закладів, підприємств, установ, організацій, що звітували (одиниць)	Кількість осіб, які навчаються (працюють) у навчальних закладах, на підприємствах, в установах, організаціях, що звітували	Кількість осіб, які охоплені фізкультурно-оздоровчою діяльністю, усього	З них						Кількість осіб, які відвідують заняття (уроки) з фізичної культури (фізичного виховання), усього	З них особи, які відвідують заняття		
					особи у віці				жінки	особи з інвалідністю		3 рази на тиждень	4 години на тиждень та більше	жінки
					до 6 років	6 - 18 років	19 - 35 років	36 років та старше						
Б	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	
Навчальні заклади, підприємства, установи, організації усіх типів	1	12 507	1 418 101	1 056 235	158 864	681 067	152 273	64 031	424 418	8 106	1 222 806	834 432	18 257	568 509
у тому числі дошкільні навчальні заклади	1.1	4 480	289 569	163 628	157 723	5 905	x	x	76 710	801	243 788	x	x	114 722
загальноосвітні навчальні заклади	1.2	4 684	962 237	537 554	x	537 554	x	x	259 860	5 487	890 966	802 190	x	416 103
професійно-технічні навчальні заклади	1.3	130	41 528	26 575	x	20 613	5 962	x	9 077	237	37 959	23 335	2 238	13 327
заклади вищої	1.4	93	124 767	36 387	x	22	13	385	16	273	50 093	8 907	16 019	24

освіти						393	609		285					357
позашкільні навчальні заклади	1.5	192	x	30 237	162	30 075	x	x	6 225	196	x	x	x	x
підприємства, установи, організації	1.6	1 792	x	131 945	x	17 324	78 508	36 113	24 991	558	x	x	x	x
організації, які здійснюють фізкультурно-оздоровчу діяльність за місцем проживання громадян	1.7	777	x	102 759	835	40 224	40 340	21 360	25 888	438	x	x	x	x
з них														
фізкультурно-оздоровчі клуби	1.7.1	360	x	46 754	641	17 261	18 559	10 293	17 363	319	x	x	x	x
інші підприємства, установи, організації	1.8	359	x	27 150	144	6 979	13 854	6 173	5 382	116	x	x	x	x

Джерело: складено на підставі [53]

ДНІПРОПЕТРОВСЬКА ОБЛАСНА ДЕРЖАВНА АДМІНІСТРАЦІЯ
ДЕПАРТАМЕНТ МОЛОДІ І СПОРТУ

вул. Старокозацька, 52, кімн. 146, м. Дніпро, 49004, тел. 742-70-42
634341e-mail: umsdniprooda@gmail.com, Код ЄДРПОУ 38530968

ДОВІДКА

про використання результатів дисертаційного дослідження

Горіна Артура Володимировича на тему

«Механізми державного регулювання фізкультурно-спортивної діяльності в Україні» на здобуття наукового ступеня кандидата наук з державного управління за спеціальністю 25.00.02 – механізми державного управління

Державна політика покликана гарантувати соціальний і демографічний розвиток. Він передбачає створення умов для молоді вести здоровий спосіб життя, систематично займатися фізичною культурою та спортом, отримувати доступ до розвиненої спортивної інфраструктури, а також підвищувати конкурентоспроможність вітчизняного спорту. Сьогодення ставить нові вимоги щодо вдосконалення й адаптації механізмів державного регулювання фізичної культури та масового спорту, що зумовлено посиленням уваги до демографічних процесів в Україні через повномасштабну агресію проти неї. Для сучасного українського суспільства винятково важливого значення набуває вивчення особливостей заняття психологічно-емоційних обмежень на шляху впровадження у діяльність молоді рухової активності на основі гуманізації цього процесу, орієнтування його на інтереси кожної молодої людини з урахуванням її здібностей і мотивації. Це зумовлює нагальну потребу в проведенні досліджень проблем формування в Україні якісно нової системи залучення суспільства до рухової активності – масового спорту, що є складником державної політики здорового способу життя населення.

У дисертаційному дослідженні Горіна А.В. проаналізовано міжнародний досвід розвитку масового спорту, управлінські заходи щодо фізичного виховання. Усе це дозволило автору обґрунтувати концептуальні засади соціалізації в системі масового спорту, які доречно враховувати при завершенні реформування вітчизняної системи державного регулювання в зазначеній сфері. Ці засади передбачають удосконалення організаційної, управлінської й економічної роботи органів державної влади у сфері фізкультурно-спортивної діяльності, що має бути скерована на задоволення потреб суспільства у фізкультурно-оздоровчих послугах високої якості.

Департаментом молоді і спорту Дніпропетровської обласної державної адміністрації використано результати даного дисертаційного дослідження в рамках реалізації Державної цільової соціальної програми розвитку фізичної культури та спорту на період до 2024 року, які ґрунтуються на сучасних засадах науки публічне управління.

Виконуючий обов'язки
директора департаменту

Андрій ПАНЧЕНКО

Дніпропетровська обласна державна адміністрація
Департамент молоді і спорту

№ 1737/0/246-23 від 27.12.2023

ЗАТВЕРДЖУЮ

Перший проректор Комунального
закладу вищої освіти «Дніпровська
академія неперервної освіти»

Людмила ШАПРАН
Людмила ШАПРАН

АКТ № 888/1 від 19. 11. 23

Про впровадження результатів дисертаційного дослідження здобувача вищої освіти Горіна Артура Володимировича на тему «Механізми державного регулювання фізкультурно-спортивної діяльності в Україні» на здобуття наукового ступеня кандидата наук з державного управління за спеціальністю 25.00.02 – механізми державного управління.

Комісія в складі:

Голова – завідувач кафедри публічного управління та права, держ.упр., проф. Шевченко Наталія Олександрівна.

Члени комісії – професор кафедри публічного управління та права, держ.упр., проф. Романенко Катерина Михайлівна; доцент кафедри публічного управління та права, к.держ.упр., доц. Мареніченко Валерій Валентинович.

Цим актом засвідчують, що результати дисертаційного дослідження Горіна А.В. на тему «Механізми державного регулювання фізкультурно-спортивної діяльності в Україні» (зокрема, поглиблення змістовно-понятійної бази, розробка та впровадження дієвих організаційних і правових механізмів державного регулювання фізкультурно-спортивної діяльності) використовуються під час проведення лекцій та практичних занять із навчальних дисциплін «Організаційно-правові засади публічного управління» і «Політика в публічному управлінні» за програмою підготовки здобувачів за другим (магістерським) рівнем вищої освіти, спеціальність 281 «Публічне управління та адміністрування» у Комунальному закладі вищої освіти «Дніпровська академія неперервної освіти».

Голова комісії:

д.держ.упр., професор

Наталія ШЕВЧЕНКО

Члени комісії:

д.держ.упр., професор

Катерина РОМАНЕНКО

к.держ.упр., доцент

Валерій МАРЕНІЧЕНКО